Eugène IONESCO

TOPLU OYUNLARI 1

AMÉDÉE
YA DA NASIL KURTULMALI

■

ÖLÜM OYUNLARI

■

MACBETT

Fransızca'dan Çeviren
Hasan ANAMUR

MİTOS
BOYUT

TİYATRO/OYUN DİZİSİ 68

Bu kitaptaki oyunların Fikir ve Sanat
Eserleri Yasasından ve yasalardan
kaynaklanan tüm hakları eser sahibine aittir.
Yayınlanan oyunların
salınelenmesi, oynanması, herhangi
bir amaçla eserlerden yararlanılması ancak
eser sahibinin iznine bağlı olduğundan,
eserden bu amaçlarla ilgilenecek
kişi, kurum ve kuruluşların
çevirmenine doğrudan
veya yayınevimiz aracılığı ile başvurmaları zorunludur.

Copyright Hakları:

1.*Amédée ou Comment s'en débarrasser*, © Éditions Gallimard 1954
2.*Jeux de massacre*, © Éditions Gallimard 1970
3.*Macbett*, © Éditions Gallimard 1972

Türkiye Yayın Hakları:

1. *Amédée Ya Da Nasıl Kurtulmalı* © TEM Yap.Yay. Ltd. Şti. 1996
2. *Ölüm Oyunları*,©TEM Yapım Yayıncılık Ltd. Şti. 1996
3. *Macbett*, ©TEM Yapım Yayıncılık Ltd. Şti. 1996

MitosBOYUT
Tiyatro Oyun Dizisi
Toplu Oyunları 1 / Eugène IONESCO
1. Basım: Aralık 1996
Kapak Tasarımı: Mengü Ertel
Ofset Hazırlık: Tem Yapım, 249 87 37
Baskı: Prestij Matbaası/IST.
Cilt : Yeni Güven Ciltevi, 567 69 20

ISBN 975-8106-10-4

MitosBOYUT Yayınları,
TEM Yapım Yayıncılık Ltd. Şti.
Ağa Çırağı Sok. 7/2 Gümüşsuyu—80090 İstanbul
Tel: 249 87 37-38 Fax: 249 02 18

MitosBOYUT Tiyatro/Oyun Dizisi • 68

EUGÈNE IONESCO

TOPLU OYUNLARI 1

AMÉDÉE
YA DA NASIL KURTULMALI

■

ÖLÜM OYUNLARI

■

MACBETT

Fransızca'dan Çeviren
Hasan ANAMUR

Mitos
BOYUT

İÇİNDEKİLER

Yazarın Özgeçmişi, 5

Önsöz, Hasan Anamur, 7

Amédée ya da Nasıl Kurtulmalı, 37

Ölüm Oyunları, 151

Macbett, 241

YAZARIN ÖZGEÇMİŞİ

1912 Romanya'da Slatine kentinde doğdu.

1914 Ailesiyle Fransa'ya taşındı.

1925 Romanya'ya geri döndü. Bükreş Üniversitesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümüne girdi.

1949 İlk oyunu *Kel Şarkıcı'yı (La Chauve)* yazdı.

1951 *Ders (La Leçon)* adlı tek perdelik oyununu yazdı.

1952 *Sandalyeler (Les Chaises)* 'i yazdı.

1953 İlk uzun oyunu olan *Amédée*'yi yazdı.

1953 *Görev Kurbanları (Victimes du devoir) - Jacques ya da Boyun Eğme (Jacques ou la soumission)- Gelinlik Kız (La jeune fille marier) - Onu Tanıyor musunuz? (Le connaissez-vous?) - Yeğenden Eş (La nièce-épouse)– Gelecek Yumurtada ya da Dünyada Her Şey Gerekli(L'avenir est dans les oeufs ou Il faut de tout pour faire un monde) – Önder (Le maître)* adlı oyunları yazdı.

1955 *Yeni Kiracı(Le Nouveau locataire)- Resim (Le Tablo)* adlı oyunları yazdı.

1956 *Alma Doğaçlaması*'nı *(L'Impromptu de l'Alma)* yazdı.

1958 *Kirasız Katil*'i(*(Tueur sans gages)* yazdı.

1959 *Dörtlü Sahne*'yi *(Scéne à quatre)* yazdı.

1960 *Gergedanlar*'ı *(Rhinocéros)* yazdı.

1962 *Kral Ölüyor(Le Roi se meurt) – İki Kişilik Hırgür (Délire à deux)* adlı oyunları yazdı.

1963 *Hava Yayası*'nı *(Le Piéton de l'air)* yazdı.

1966 *Notlar ve Karşı Notlar (Notes et contre-notes)* adlı tiyatro yazıları içeren kitabı yayımlandı. *Çıkmazda (Au pied du mur) – Boşluk (La lacune) – Susuzluk ve Açlık (La soif et la faim)* adlı oyunları yazdı.

1967 *Anı Kırıntıları (Journal en miettes)* başlıklı kendi yaşamına ait anılarını içeren kitabı yayımlandı.

1970 *Kentte Salgın Hastalık (L'épidemie dans la ville)* adlı D. Dofoe'nun bir romanından uyarladığı oyunu *Ölüm Oyunları*'nı yazdı.
Fransız Akademisi'ne (Académie Françaís) üye seçildi.

1972 *Macbett*'i yazdı.

1973 *BŞıı Kahpe Dünya* 'yı *(Ce formidable bordel)* yazdı.

1974 *Yalnız Adam (Le Solitaire)* adlı romanı yazdı.

1975 *Valizli Adam*'ı *(L'Homme aux valises)* yazdı.

1980 *Ölüleri Ziyaret(Voyage chez les morts)- Fransızca Konuşalım(Parlons Françaís)* adlı oyunları yazdı.

1994 Fransa'da öldü.

IONESCO'NUN TİYATROSUNA GENEL BİR BAKIŞ

Hasan Anamur

Asıl adı **Eugen Ionuscu** olan Romen kökenli Fransız yazarı **Eugène Ionesco** (İasi/Moldavya 1912 - Paris 1994), 1950'li yıllarda sahnelenmeye başlanan oyunlarının içerikleri ve anlatım özellikleriyle tiyatro alanına yeni bir anlayış, yeni bir yaklaşım getirmiş ve bu alanda devrim denebilecek bir değişimi gerçekleştirmiş bir tiyatro adamıdır. Aynı yıllarda, **Beckett**, **Adamov**, **Genet**, **Tardieu**, **Pinter**... gibi başka yazarların da birbirlerinden habersiz olarak benzer bir anlayışı ve yaklaşımı sergileyen ve genelde "a b s ü r d t i y a t r o" başlığı altında toplanan "ö n c ü" oyunlar yazmış oldukları görülüyor.[1] Bir söyleşide, "Tiyatro oyunları yazmam, öylesine, kendiliğinden oldu. Nasıl olduğunu ben de tam bilmiyorum, ama ne bir davayı savunmaktı benim amacım, ne de çağdaşlarıma bir kurtuluş yolu göstermek. Benim peşime takılmış olsalardı, zaten tepetakla giderlerdi. Ben, sanırım, ortaya bir yapıt koyma gereksinimi duydum"[2], diyen **Ionesco**'nun oyunlarının özellikleri ve ayırıcı nitelikleri nelerdir? Bu yazıda bu soruyu **Ionesco**'nun kendi tiyatrosu üzerine görüşlerine de yer vererek yanıtlamaya çalışacağız.

Ionesco, oyunlarının yanı sıra kalıcı romanlar, öyküler, masallar da yazmış; son derece ilginç resimlerini topladığı bir kitap da yayınlamıştır. Ama tiyatrodaki başarısı öteki alanlardaki yazınsal ve sanatsal ürünlerini gölgelemiştir. **Ionesco**'nun gölgede kalmış bir başka önemli yönü de olayın içinden gelen birinin gözüyle yaptığı, son derece sağlam ve inandırıcı görüşlere dayalı tiyatro eleştirmenliğidir; onun tiyatro eleştirmenliğinin özgün yanıysa, ele aldığı ve incelediği oyunların hemen tümünün kendi oyunları oluşudur. **Ionesco** bu yola, ilk oynanışlarında yadırganan, olumsuz eleştirilerle karşılaşan oyunlarını açıklamak ve savunmak, temel tiyatro yaklaşımını anlatmak, olumsuz eleştirileri yanıtlamak ve

çürütmek için başvurmuştur. **Ionesco**'da engellenmez bir tutku olarak yaşamı boyu süregiden bu tutum, kimi tiyatro eleştirmenleri – örneğin, İngiliz eleştirmen Kenneth **Tynan** ve Fransız eleştirmen Jean-Jacques **Gautier** – ile **Ionesco** arasında kimi kez hırçınlaşan yazılı tartışmalara bile yol açmıştır.[3] Bu arada, **Ionesco**, tiyatrosu üzerine kendisine önerilen neredeyse bütün söyleşilere katılmayı, kendisine yöneltilen tüm soruları yanıtlamayı da her zaman kabul etmiştir bu ilginç yazar; kimi bir kitap boyutuna ulaşan ve yayımlanan bu söyleşileri, tiyatro anlayışını ve düşüncesini açıklama ve – ilk yıllarda – savunma fırsatları olarak görmüştür.[4] Daha sonralarıysa, oyunlarını ilginç tanıtım yazılarıyla birlikte yayınlamaya başlamıştır.

Bir yazarın kendi yapıtı üzerine görüşleri her zaman o yapıtın gerçeğini yansıtmayabilir. **Ionesco**'nun yazınsal tartışmalarında, söyleşilerinde ve tanıtım yazılarındaysa onun kendi yapıtına nesnel bir biçimde yaklaştığı, düşüncesini ve anlayışını son derece açık bir biçimde sergilediği gözlenmekte, bu yazıların satır aralarında da birtakım söylenmemiş, yazılmamış şeylerin ipuçları yakalanmaktadır. Tanınmış bir tiyatro eleştirmeni olan ve 1947-1953 yılları arasında da Comédie-Française'in yöneticiliğini yapan Pierre-Aimé **Touchard**'a göre, "Hiç kimse kendi oyunlarının iç yapısını Ionesco kadar iyi tanımlayamamıştır."[5]

Ionesco, tiyatrosunun iyi anlaşılmasına, tiyatroda yapmak istediklerinin doğru algılanmasına son derece önem veren bir yazardır. Bu titizliğini en iyi gösteren örneklerden biri de, düşüncesini geniş kitlelere açıklamak için başvurduğu şu ilginç yoldur: Tiyatrosunu doğrudan sahneden savunmak, eleştirileri sahneden yanıtlamak, tiyatro anlayışını açıklamak amacıyla *L'Impromptu de l'Alma / Alma Doğaçlaması* (1956) başlıklı tek perdelik bir oyun yazmış ve bu oyununda kendisini de sahneye çıkartarak görüşlerini kendi ağzından söylemiştir. Bu arada ilginç bir başka nokta da, bunu yaparken, yaratıcılık sürecinde ilk kez, daha önce var olan betiklerden esinlenmiş oluşudur: Bu betikler, **Molière**'in aynı amaçlı

L'Impromptu de Versailles (1663) başlıklı tek perdelik oyunu ile, Jean **Giraudoux**'nun **Molière**'den esinlenerek benzer nedenlerle yazdığı tek perdelik *L'Impromptu de Paris* (1937) başlıklı oyunudur. *L'Impromptu de L'Alma / Alma Doğaçlaması*'nda, kendisini sahneye çıkartarak oyunlarını savunduran **Ionesco**, bir yandan da, takma adlarla karşısına aldığı dönemin üç ünlü eleştirmeni ve kuramcısıyla inceden inceye alay eder. Bunu yapmaktaki amacı, kendi deyişiyle, "tiyatro üzerine bir tartışma başlatmak ve görüşlerini açıklamak"tır.[6] **Ionesco**, tiyatro üzerine görüşlerini daha önce bir başka oyununda da – *Victimes du devoir / Görev Kurbanları*'nda (1953) – hiç beklenmedik bir biçimde, oyununun içine eklediği bir bölümde sahneden açıklamıştı. Bir önceki oyunu gibi Türkçe'ye çevrilmemiş olan bu oyundaki bu bölüm de **Ionesco**'nun tiyatrosunun doğru anlaşılmasında temel başvuru kaynaklarından biridir. Bu bölümde **Ionesco**, "tiyatroda gerçek bir yenileşmeye gidilmesi gerektiği"ni vurgular. Onun düşündeki yeni tiyatro "mantık dışı bir tiyatro", daha doğrusu, "Aristotelesci olmayan bir tiyatro", Aristoteles mantığı dışında bir tiyatrodur. Yenileşme konusunda şunları söyletir oyundaki sözcülerinden biri olan Nicolas **d'Eu**'ye: "Günümüz tiyatrosu eski biçimlerin tutsağı olmaktan kurtulamadı; bir Paul **Bourget**'nin psikolojisini hâlâ aşabilmiş değil." Bundan sonraysa, "başka bir mantığın olabilirliğini" düşletir sözcüsüne: "Günümüz tiyatrosu çağımızı biçimlendiren yeni düşüncenin anlatım biçimleriyle uyumlu değil. Oysa yeni mantık tiyatroda da geçerli olmalıdır."[7]

Tiyatroda yeni bir mantığın gerekliliği belirlendikten sonra **Ionesco**'nun düşüncesinin temeli ile amacı biçimlenmeye başlar. Şöyle der **Ionesco**'nun oyundaki sözcüsü: "Başka bir mantıktan ve başka bir psikolojiden esinlenerek çelişki olmayanı çelişki haline getireceğim, genel kanının çelişkili saydığını da çelişkisiz kılacağım." Bunun nedeni, **Ionesco**'nun bir söyleşide belirttiği gibi, "evrenin, nesnel gibi görünmesine karşın, gerçekte tümüyle gerçeküstü, tuhaf, yadırgatıcı, garip oluşu"dur.[8] Çağdaş insan bu ikilem arasında yaşamaktadır. **Ionesco**'nun ti-

yatrosunun kaynağını, yaşamı biçimlendiren bu gerçeğin bilincine varış oluşturur; **Esslin**'in "absürd" dediği "aykırılık duygusu" da buradan doğar. Ancak, bu "absürd" ya da "aykırılık duygusu"nun, **Camus**'nün düşüncesinin temelini oluşturan ve aynı "absürd" terimiyle belirtilen ve Albert **Camus**'nün felsefesini tanımlayan kavramdan ayırdedilmesi gerekir.[9] **Ionesco** ile **Camus**'nün düşünceleri, gerçi, *Jeux de massacre / Ölüm Oyunları*'nda (1970) görüleceği gibi, ölümün insanoğlu için kaçınılmazlığı izleğinde buluşmaktadırlar. Ne var ki, **Ionesco**'nun tiyatrosunda yaptığı yalnızca bir saptamadır; yukarıda da değinildiği gibi, **Ionesco** hiçbir zaman yol gösterici olmak istemez. Bu oyunlarda karşımıza, yalnızca, günlük yaşamdaki mantıktan farklı yeni bir mantığa göre ayarlanmış, ancak günlük yaşamın içine yerleştirilmiş bir dramatik dünya çıkar. Bu dünya, anlatım gücünü de buradan alır. Bir başka deyişle, her günkü "mantıklı" yaşamın içinde "mantıklı" kişilerce "mantıksız" olarak nitelendirilecek olaylar, durumlar, gelişmeler, **Ionesco**'nun oyunlarında, yine doğal bir çevre içinde yaşayan oyun kişilerince son derece "mantıklı", son derece "doğal" sayılırlar; oyunun bildirisi de bu çarpıcı karşıtlıklar yoluyla verilir. **Ionesco** mantığına göre, saat altıyken sahnedeki saatin altıyı göstermesi ve altı kez vurması kadar beylik, anlamsız ve anlatım bakımından mantıksız bir şey olamaz. Bu tiyatroda, anlamlı ve bildiri taşıyabilecek nitelikteki anlatım, örneğin, *La Cantatrice chauve / Kel Şarkıcı*'nın (1950) ilk sahnesinde olduğu gibi, saat altıyken duvar saatinin dokuzu göstermesi ve on yedi kez çalması; örneğin, *Amédée ou Comment s'en débarrasser / Amédée ya da Nasıl Kurtulmalı*'da (1953) görüleceği gibi, bir karı-kocanın herkesinkinden farklı olmayan evlerinin yatak odasında on beş yıldan beri bir ölünün bulunabilmesi ve bu ölünün gittikçe büyüyerek her yeri kaplayabilmesidir. Bir Fransız eleştirmenin belirttiği gibi, "Riemann'ın ya da Lobatchevski'nin geometrisi Euclides'in geometrisine ne kadar benzerse, **Ionesco**'nun yapıtı da klasik anlayıştaki bir yapıta o kadar benzer. Yanlış değildir, ancak başkadır. Yapısal olaraksa

aynı yetkinliktedir."[10]

"Benim için tiyatro iç dünyanın sahneye yansımasıdır: Ben, dramatik malzememi düşlerimden, sıkıntılarımdan, belirsiz arzularımdan, iç çelişkilerimden üretirim," der, **Ionesco**.[11] "Derinlik" kavramını, "insan gerçeğinin belirmeye başlaması için zorunlu üçüncü boyut" olarak değerlendiren **Ionesco**, temelde, "en derin insansal gerçekler" diye tanımladığı "aşk, ölüm, yaşamı garipseme, yaşamın onulmaz acısını yüreğinden atamama duyguları ile toplumsal kaygıları aşan gönül düşleri"nden[12] esinlenir. Bir başka deyişle, **Ionesco**'nun oyunları genelde tarihsel-toplumsal bağlamın dışında kurulurlar. Yazarın bu tutumu bilinçlidir, çünkü onun amacı, "evrensel ben'e ulaşmak ve bunu ortaya koymak"tır[13]. Ona göre, "siyasal tiyatro, toplumun beklentilerini yanıtlamaktan uzaktır; bu tür tiyatro, yaşama belirli ve amaçlı bir bakış açısından baktığı, bu yüzden de sınırlı bir insan ve toplum gerçeğini yansıttığı için insansal yanını yitirmiştir"[14]. Gerçi **Ionesco**, *Rhinocéros / Gergedanlar* (1960) ve *Macbett* (1972) gibi siyasal bildirili oyunlar da yazmıştır. *Gergedanlar*'da, bugün de yakından tanık olduğumuz ciddi bir tehlikeyi, tekboyutlaşmayı, bir örnekleşmeyi, topluma tek bir düşüncenin, tek bir yaşam biçiminin egemen olmasını ve bunun sonucu olarak da insanın insanlıktan uzaklaşarak "gergedanlaşma"sını gözler önüne serer. **Ionesco** bu oyununda, yine düşsel simgeler kullanmasına karşın, ilk kez, tarihsel bir gerçekten esinlenen siyasal-toplumsal içerikli bir uyarı yapmakta, bir direniş çağrısında bulunmaktadır. *Macbett*'te de siyasal iktidar hırsını acımasız bir biçimde eleştirecektir. Ancak bu eleştirileri hiçbir zaman gergedanlaşarak, olaylara belli bir siyasal ideoloji açısından bakarak yapmaz. Ona göre: "Başkalarından farklı düşünmek demek, aslında düşünmek demektir. Düşündüklerini sanan ötekilerin yaptığıysa, ortalıkta dolaşan kalıplaşmış sözleri hiç kafa yormadan benimsemekten başka bir şey değildir"[15] "(...) Sonunda haklı çıkan hep yalnız adam olur. Dünyayı, her zaman, tanınmayan, ilk önceleri ötekilerden ayrı yaşayan bir avuç insan değiştir-

miştir. Yalnız, bu durumda da, azınlık giderek çoğunluk olur. Başlangıçtaki "bir avuç kişi" sayıca çoğunluğu oluşturmaya, en dinlenir kişiler onlar olmaya başlandığında, doğru yeniden yanlışa dönüşür. Ben, oldum olası, başkalarının düşündüklerinden farklı düşünmüşümdür."[16]

Ionesco'nun temelde ilgilendiği, yukarıda da belirtildiği gibi, insan ve insanın yaşam içinde öze ilişkin olan sorunlarıdır. Bu, duygu ortaklığı yoluyla evrensel bir boyuta ulaşarak tüm insanlığı kavrayan bir iç dünya; ayrı bir mantıktan kaynaklanan gerçekdışı ya da gerçeküstü düşsel kökenli bir dünyadır. **Ionesco** da, 1982'deki bir söyleşisinde: "Benim tiyatrom gerçeküstücülükle ve usdışılıkla beslenir"[17], demiştir. Otuz yıl kadar önce de tiyatrosunu: "gerçeküstücülüğün düşsel yanıyla uyumlu bir tiyatro" olarak nitelemişti.[18] Bunu, zaten, gerçeküstücülük bildirgesinin yazarı André **Breton** da, **Ionesco**'nun oyunlarını ilk izleyişinde görmüş ve bunları gerçeküstücülüğün gecikmiş örnekleri olarak selamlamıştı: "İşte, biz, tiyatroda bunu yapmak istemiştik. Gerçeküstücü bir şiir yarattık, gerçeküstücü bir resim yarattık, ama gerçeküstücü bir tiyatro yaratamamıştık, yapmamız gereken tiyatro buydu."[19]

Ionesco'nun "yeni bir mantık"tan kaynaklanan öncü tiyatrosunda gerçek ile gerçekdışının içiçe olduğu bir dünya kurulur ve bu yeni dünyada yaşayan **Ionesco** kişileri, sahneden "yeni bir psikoloji... bir karşıtlıklar psikolojisi... başka bir psikoloji" sergilerler.[20] **Ionesco**'nun kişileri, geleneksel anlamda psikolojik gerçeklik yüklü değillerdir. *Victimes du devoir*'da bu yaklaşım Nicolas **d'Eu**'nün ağzından şöyle açıklanır: "Biz, kimlik kavramını, karakterlerin tutarlılığı ilkesini bir yana bırakacak, hareketi, dinamik psikolojiyi öne çıkartacağız... Aslında hiçbirimiz kendimiz değiliz... Kişilik diye bir şey yoktur. Herkesin içinde karşıt olan ya da karşıt olmayan güçler vardır... (...) Karakterler, geleceğin onlara vereceği yeni biçime göre biçimlerini yitirirler. Her insan kendisi olmaktan çok bir başkasıdır."[21] Bu nedenle, genelde, **Ionesco**'nun oyun kişilerinin belirli bir kimlikleri yoktur;

bunlar, birkaç kuraldışı durum, örneğin *Amédée ya da Nasıl Kurtulmalı* dışında, bir karakter tutarlılığı da göstermezler. **Ionesco**'nun kişileri, bu yaklaşımın doğal sonucu olarak, kimi oyunlarda, birbirlerinin yerine bile geçebilecek yapıdadırlar. *La Cantatrice chauve / Kel Şarkıcı*'da olduğu gibi, oyunun son sahnesinde, Bay ve Bayan Smith'in yerlerine Bay ve Bayan Martin geçerler ve perde yavaşça kapanırken Smith'lerin ilk sahnedeki replik-lerini yinelemeye başlarlar. **Ionesco**'ya, aynı zamanda, konusunun evrenselliğini vurgulama olanağı da sağlayan bu uygulama, *Macbett*'te de görülecektir; bu oyunda da, I. Tablo'da Glamiss ile Candor arasındaki replikler IX. Tablo'da Macbett ile Banco arasında yinelenirler.

İnsanlık durumunu temel alan ve yeni bir mantık ile yeni bir psikoloji ekseni üzerine oturtulmuş olan bu tiyatronun dili de, doğal olarak, yeni bir dildir, anlatımı da kendine özgü bir anlatımdır. Çünkü, her yeni anlayış kaçınılmaz olarak kendine özgü yeni bir dil ve yeni bir anlatım biçimi yaratır. "Dili yenilemek, der **Ionesco**, anlayışı, dünya görüşünü yenilemek demektir. Devrim, kafa yapısını değiştirmektir. Her yeni sanatsal anlatım, bir düşünce gereğiyle, bilinen gerçeğin sınırlarının genişlemesiyle örtüşen bir varsıllaşmadır."[22] **Ionesco** için "anlatım, hem içerik, hem de biçim demektir."[23] **Ionesco**'nun oyunlarında, anlatımının ayrılmaz öğesi olan görsel araçların her biri temel kavramların, temel izleklerin, duyguların, düşüncelerin... simgeleri olarak çıkarlar karşımıza. Eyleme olumsuzluk, karamsarlık, umutsuzluk yükleyen "gömülme / batma / düşme" ve "büyüyerek / çoğalarak her yeri kaplama" simgesi ile bunun karşıtı olan ve iyimserlik, umut, kurtulma anlamı taşıyan "havalanma / yükselme / uçma" simgesi gibi. *Amédée ya da Nasıl Kurtulmalı*'da, örneğin, önce yatak odasında durmadan büyüyen, sonra da tüm evi kaplayan ölü erkek imgesi, karı-koca arasındaki duygusal gerçeğin somutlaştırılmış simgesidir; oyunun sonundaki uçma/yükselme imgesi de bir başka duyguyu simgeler. Anlatım ve anlatımı oluşturan öğeler **Ionesco**'nun yapıtının ayrılmaz parçalarıdır. Oyunları sahnelenirken yan-

lış, hatta değişik bir uygulamanın bütünün anlamını zedeleyebileceğini, hatta tümüyle bozabileceğine inanan **Ionesco**, kendini yalnızca bir oyun yazarı olarak görmez; bir sahneye koyucu gibi, ya da sahneye koyucuya yol gösterici gibi davranarak, oyunlarına, tüm eylemi açıklayacak sahne notları koyar: Oyun metinlerinde sessizliklerin sürelerinden ışıkların ayarlanmasına, oyuncuların hareketlerinden giysilerine varıncaya kadar neredeyse tüm ayrıntıları belirler. Bir başka deyişle, oyunlarını sahneye koyucuya koşulsuz teslim etmek istemez; bu koşullardan biri, oyunlarının sahneye konuluşlarını yakından izlemektir; ikincisi de, bunları denetlemek. Bunun için hiçbir provayı kaçırmak istemez.[24] Bu kitapta sunulan ve **Ionesco**'nun "ikinci dönem oyunları" diye adlandırabileceğimiz yapıtlar,[25] bu tiyatro adamının dünyasının ve anlatım yollarının güzel örneklerdir.

DİPNOTLAR :

1) ESSLİN, Martin: *The Theater of the Absurd*, London, 1961; Fransızca çevirisi: *Théâtre de l'absurde (Absürd Tiyatro)*, (Fransızca'ya çevirenler: M. Buchet, F. Del Pierre, F. Frank), Paris, Buchet-Chastel, 1963, p. 182.

Ionesco, Beckett, Adamov, Genet, Tardieu, Vian, Buzzatti, Grass, Pinget ve Pinter'ın oyunlarını inceleyen bu yapıt Türkçe'ye çevrilmemiştir. Bu yazarların oyunlarını *"Absürd Tiyatro"* genel başlığı altında toplayan ilk eleştirmen Martin Esslin'dir. Biz, bu Önsöz'lerimizde açıklamaya çalışacağımız nedenlerle, "aykırı tiyatro" teriminin bu tiyatroya daha uygun olduğu görüşündeyiz.

Bu arada, Aziz Nesin'in adının da, yeni bir dünya, yeni bir bakış açısı, yeni bir tiyatro anlayışı ve yeni bir anlatım sergileyen aykırı tiyatro yazarları arasında bulunması gerektiğine inanıyoruz. Ionesco'nun, Beckett'in oyunlarındaki izleklere benzer izlekler üzerine, özellikle de insanlık durumu, ölüm, kalıcılık ve yalnızlık izlekleri üzerine, *Biraz Gelir misiniz?, Bir Şey Yap Met, Çiçu, Tut Elimden Romi, Hadi Öldürsene Canikom, Bir İnsan Başı Üzerine Üç Sesli Üzünç* gibi, aynı tiyatro anlayışıyla aykırı oyunlar yazmış olan Aziz Nesin'in adı, kanımızca, oyunları yazıldıkları yıllarda yayımlanmadığı, oynanmadığı, özellikle de – bugün bile – bir Batı diline çevrilmediği için bu yazarlar

arasına girememiştir. (Aziz Nesin'in tiyatrosu üzerine bkz. Hasan Anamur: *"Aziz Nesin'in Oyunlarında Ölüm ve Yalnızlık,"* Gösteri Sanat Edebiyat Dergisi, Temmuz 1995, Sayı: 176, ss. 42-44).

2) Ionesco, Eugène: *Antidotes*, Paris, Gallimard, 1977, s. 181 (*Ağubozanlar*, Türkçe'ye çevrilmemiştir.)

3) Ionesco, Eugène: *Notes et contre-notes*, Paris, Gallimard, (Coll. Idées), 1966. Ionesco'nun değişik tarihlerde genel olarak tiyatro, özel olarak da kendi tiyatro anlayışı ve oyunları üzerine yazdığı yazılar ile Ionesco'yla yapılan söyleşileri içeren *Notlar ve Karşı Notlar* başlıklı bu önemli belge kitap henüz Türkçe'ye çevrilmemiştir. Ionesco'nun Le Figaro, Le Monde, L'Express, France-Observateur ve Magazine littéraire'de yayımlanan siyasal, yazınsal ve ekinsel konulardaki yazılarını, söyleşilerini ve tartışmalarını içeren *Antidotes/Ağubozanlar* da (Paris, Gallimard, 1977); La Nouvelle Revue Française, Le Figaro, L'Express, Le Quotidien de Paris, Paris-Match, Le Monde, Le Soir'da (Bruxelles) çıkan yazılarını içeren *Un Homme en question* da (Paris, Gallimard, 1979) Türkçe'ye çevrilmemişlerdir.

4) Ionesco'yla yapılan söyleşilerin kimi kitap boyutundadır; bunların bir bölümü yayımlanmıştır:

* BONNEFOY, Claude: *Entretiens avec Eugène Ionesco*, Paris, Pierre Belfonds, 1966. *Ionesco'yla Söyleşiler* başlıklı bu kitap daha sonra *Entre la Vie et le Rêve (Yaşam ile Düş Arasında)* başlığıyla da yayımlanmıştır.

* TARRAB, Gilbert: *Ionesco à coeur ouvert*, Montréal, Le Cercle du livre de France, 1970.

* ABASTADO, *Claude: Ionesco*, Paris, Bordas, 1971.

Bunların yanı sıra dergi ve gazetelerde yayımlanmış önemli söyleşiler vardır.

5) TOUCHARD, Pierre-Aimé: *"La Loi du théâtre"* (*"Tiyatronun Yasası"*), in Cahiers des Saisons, no: 15, Hiver 1959.

6) Ionesco, Eugène: *L'Impromptu de l'Alma ou le Caméléon du berger, in Théâtre Complet*, Paris, Gallimard, Bibliothèque de la Pléiade, 1991, ss. 423-466 (ve 1612-1624: *Notice et Notes d'Emmanuel Jacquart*), s. 428. Türkçe'ye çevrilmemiş olan *Alma Doğaçlaması ya da Çobanın Bukalemunu* başlıklı bu oyun, ilk kez 20 Şubat 1956'da Paris'te, Studio des Champs-Elysées'de oynanmıştır). Ionesco'nun oyunlarına tüm göndermeler bu yayına yapılacaktır.

7) Ionesco, Eugène: *Victimes du devoir*, s. 242.
8) *"Ionesco entre deux chaises,"* Le Nouvel Observateur, 26 Eylül 1982, s. 17.
9) Camus'nün tiyatrosu ve felsefesi üzerine bkz.: Hasan Anamur: *"Caligula Istanbul'da"*, Çağdaş Eleştiri, Şubat 1985, s. 54-57 ve *Eleştirmen Gözüyle. Cumhuriyet Dönemi Eleştiri Seçkisi* 1960-1990. II, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1994, s. 183-189.
10) BENMUSSA, Simone: *Les Ensevelis dans le théâtre de Ionesco,"* Cahiers Renaud-Barrault, no.: 22/23, Mayıs 1958.
11) Ionesco, Eugène: *L'Impromptu de l'Alma*, s. 465.
12) Ionesco, Eugène: *Notes et contre-notes*, s. 274.
13) a.y., s. 191.
14) a.y., s. 195.
15) Ionesco, Eugène: *Antidotes/Ağubozanlar*, s. 11.
16) a.y., s. 12. *"Ionesco entre deux chaises"*, s. 18.
17) Ionesco, Eugène: *Victimes du devoir*, s. 242.
18) BRETON, André. Bkz. R. LUBREAUX, *Les Critiques de notre temps et Ionesco*, Paris, Garnier, 1973, s. 8.
19) Ionesco, Eugène: *Victimes du devoir*, s. 242.
20) a.y., s. 242-243 ve *Notes et contre-notes*, s. 274.
21) *Notes et contre-notes*, s. 157.
22) a.y., s. 156.
23) Bu yaklaşım, oyunlarının biçim ve içerik yönünden değişmez bir bütün oluşturduğuna inanan, bunların farklı yorumlanmalarının izleyicileri anlamsal yanlışlara sürükleyeceğini düşünen Beckett'te de görülmektedir.
24) Ionesco'nun *Amédée ya da Nasıl Kurtulmalı*'dan önce oynanan ve yazarın "birinci dönem" oyunları olarak nitelenebilecek oyunları, oynanış yıllarına göre, şunlardır:
* *La Cantatrice chauve* (1950) / *Kel Şarkıcı* (Çev.: Genco Erkal – Ülkü Tamer, Ataç Kitabevi, İstanbul).
* *La Leçon* (1951/ *Ders* (Çev.: Fikret Adil, Kent Yayınları, No.3, İstanbul, 1962).
* *Les Chaises* (1952) / *Sandalyeler* (Çev.: Fikret Adil, Kent Yay.,No.3,İstanbul,1962).
* *Victimes du devoir* (1953) / *Görev Kurbanları* (Türkçeye çevrilmemiştir).
* *La Maître* (1953) / *Üstat* (Bu oyun *Önder* başlığıyla çevrilmiştir. Çev. Genco Erkal-Cemal Süreyya-Ülkü Tamer, De Yayınevi, İstanbul).
* *La Jeune fille à marier* (1953) / *Gelinlik Kız* (Çev. Genco Erkal-

Cemal Süreyya-Ülkü Tamer, De Yayınevi, İstanbul)

* Ionesco'nun *Amédée ya da Nasıl Kurtulmalı*'dan sonra oynanan "birinci dönem oyunları" da, oynanış yıllarına göre, şunlardır:

* *Jacques ou la Soumission* (1955) / *Jacques ya da Boyun Eğme* (Türkçeye, *Jack ya da Boyuneğme* olarak çevrilmiştir. Çev.: İ. Denker – P. Caporal, Ataç Kitabevi, İstanbul, 1962).

* *L'Avenir est dans les oeufs* (1955) / *Gelecek Yumurtalardadır* (Türkçe'ye çevrilmemiştir).

* *Le Tableau* (1955) / *Tablo* (Türkçe'ye çevrilmemiştir.)

* *L'Impromptu de l'Alma* (1956) / *Alma Doğaçlaması* (Türkçe'ye çevrilmemiştir).

* *Le Nouveau locataire* (1957) / *Yeni Kiracı* (Türkçe'ye çevrilmemiştir).

* *Scène à quatre* (1959) / *Dörtlü Oyun* (Türkçe'ye çevrilmemiştir).

* *Délire à deux* (1962) / *İki Kişilik Hır Gür*

25) Ionesco'nun "ikinci dönem oyunlar"ı arasında şunları sayabiliriz:

* *Amédée ou Comment s'en débarrasser* (1954) / *Amédée ya da Nasıl Kurtulmalı* (Çevirisini sunuyoruz. Öteki çevirileri için bkz. bu oyunun önsözü, dipnot 1).

* *Tueur sans gages* (1972) / *Kirasız Katil* (Türkçe'ye çevrilmemiştir).

* *Rhinocéros* (1960) / *Gergedan* (Çev.: Fikret Adil, Ataç Kitabevi, İstanbul, 1962).

* *Le Piéton de l'air* (1963) / *Hava Yayası* (Türkçe'ye çevrilmemiştir).

* *Le Roi se meurt* (1962) / *Kral Ölüyor* (Çev.: Fikret Adil, Ataç Kitabevi, İstanbul, 1963).

* *La Soif et la Faim* (1966) / *Susuzluk ve Açlık* (Türkçe'ye çevrilmemiştir).

* *Jeux de massacre* (1970) / *Ölüm Oyunları* (Çevirisini sunuyoruz).

* *Macbett* (1972) / *Macbett* (Çevirisini sunuyoruz).

* *Ce formidable bordel!* (1973) / *Şu Kahpe Dünya!* (Türkçe'ye çevrilmemiştir).

* *L'Homme aux valises* (1975) / *Valizli Adam* (Türkçe'ye çevrilmemiştir).

* *Voyages chez les morts(1980)* / *Ölülere Yolculuklar* (Türkçe'ye çevrilmemiştir).

"AMÉDÉE YA DA NASIL KURTULMALI"

Hasan Anamur

İlk kez 14 Nisan 1954'te Paris'te Babylone Tiyatrosu'nda Jean-Marie **Serreau** tarafından sahneye konan *Amédée ya da Nasıl Kurtulmalı*,[1] **Ionesco**'nun bu "ikinci dönem" diye adlandırdığımız oyunlarının ilkidir. *Amédée ya da Nasıl Kurtulmalı*, gerçekten de, yazarın daha önce oynanmış olan oyunlarına göre farklılıklar gösterir. Bu farklılıkları şöyle özetleyebiliriz:

Bu oyunun farklı yönlerinden ilki, **Ionesco**'ca "güldürü" olarak nitelenmesidir. Yazarın daha önceki, bizim de "ilk dönem oyunları" diye nitelediğimiz yapıtları, geleneksel tiyatro türlerinin tanımlarına "aykırı" nitelemelerle sunulmuşlardı. Örneğin, *Kel Şarkıcı*, yazarınca bir "karşıt-oyun" olarak nitelenmişti. *Ders* bir "güldürü-dram", *Sandalyeler* bir "trajik fars", *Victimes du devoir*'sa bir "sözde-dram"dı. **Ionesco** bu anlayışını bu son oyununda: "Artık ne dram yazılabilir, ne de tragedya; trajik güldürüye dönüşmekte, güldürüyse trajikleşmekte"[2], diyerek açıklamıştı. *Amédée ya da Nasıl Kurtulmalı*, **Ionesco**'nun geleneksel tiyatro türlerinden biriyle tanımlanan ilk oyunudur.

Amédée ya da Nasıl Kurtulmalı, ayrıca, **Ionesco**'nun ilk üç perdelik oyunudur ve bu özelliği, yukarıda belirtilen "güldürü" tanımlamasıyla birlikte, başlık altında açıklanmıştır: *"Güldürü Üç Perde"*. **Ionesco**, bundan sonra da tek perdelik oyunlar yazacaktır; ancak bir kalıp artık bozulmuştur.

Amédée ya da Nasıl Kurtulmalı'nın "ilk dönem oyunları"ndan bir başka önemli farkı da bir konusunun oluşudur. **Ionesco**'nun önceki oyunları bir altbaşlıkla ya da bir tümceyle özetlenebilen oyunlarıdır. Örneğin, *Kel Şarkıcı*, bir "dil tragedyası"dır3, eylem bir konu çevresinde eklemlenmez; *Sandalyeler*'se "ontolojik boşluk ya da yokluk"[4] duygusunu aktarmak için yazılmış konusuz bir oyundur. Martin **Esslin**, bir "kurtuluş komedyası, geç-

mişi yıkacak bir yeniden başlayışın düşü" diye nitelese de[5], *Amédée ya da Nasıl Kurtulmalı*'nın, önceki oyunlardan farklı olarak, anlatılabilecek çizgisel bir konusu vardır. Bu oyunda, düz anlam düzleminde, evlerindeki bir ölüden kimseye görünmeden ve yakalanmadan kurtulma yolları arayan bir karı-kocanın gülünçlü-üzünçlü serüvenleri; ölünün gece yarısı evden gizlice çıkartılarak Seine Nehrine atılma girişimi anlatılır. Bu, bir polis öyküsü olarak bile nitelendirilebilecek bir durumdur! **Ionesco**'nun bir önceki oyunu olan *Victimes du devoir*'daki: "Eskil çağlardan günümüze kadar yazılan tüm oyunlar her zaman polis öyküleri olmuşlardır. Tiyatro her zaman gerçekçi olmuştur; hep bir polis öyküsü anlatmıştır."[6] yönündeki, kendi tiyatrosundan önceki yaklaşımı genelleyen yargısı dikkate alınırsa, *Amédée ya da Nasıl Kurtulmalı*'yla kendisinin de, şu ya da bu nedenle, bu köklü geleneğe yaklaştığı söylenebilir.

Amédée ya da Nasıl Kurtulmalı'nın "ilk dönem oyunları"ndan bir başka önemli farkı, bu oyunda, kişilerin hem toplumsal bir kimlik edinmeye, hem de psikolojik bir boyut, bir "karakter" niteliği kazanmaya başlamalarıdır. Bir eleştirmenin haklı olarak belirttiği gibi, "Madeleine, Ionesco'nun tiyatrosunda psikolojik profili olan ilk oyun kişisidir"[7]. **Ionesco**'nun "ikinci dönem oyunları"na geçişin habercisi olarak görülebilecek *Victimes du devoir*'da ilk kez aynı adla seyircinin karşısına Choubert'in karısı olarak çıkartılan Madeleine, incelediğimiz oyunda Amédée'nin karısıdır. *Victimes du devoir*'daki Choubert'se, Amédée'nin bir öncüsü kabul edilebilir; Amédée'yse, sonraki oyunlarda karşımıza Bérenger – kimi oyunda da Jean – adıyla değişmez bir kişilik ve **Ionesco**'nun sözcüsü olarak çıkacak karakterin ilk biçimlenişidir. Biz, hem bu nedenle, hem de *Amédée ya da Nasıl Kurtulmalı*'daki tutarlı kişiliğini dikkate alarak, Madeleine'in yanı sıra Amédée'nin de, bir karakter niteliği kazanmış olduğunu söyleyeceğiz. Gerçekten de, gerek Madeleine, gerekse Amédée, artık oyunun içinde başkalarıyla ya da birbirleriyle yer değiştirilebilecek kuklalar olmaktan çıkarak tutarlı davranışları olan, benzer durum-

larda hep aynı davranışları yapan, olası durumlarda gösterecekleri tepkiler, yapacakları davranışlar öngörülebilecek "karakter"ler konumuna girmişlerdir. Bu özelliklerinin yanı sıra, Amédée ile Madeleine'nin, birbirleriyle sürekli bir suçlama/savunma ilişkisi içinde görülmeleri, evlerine kapanmış, dış dünyayla ilişkilerini kesmiş olmaları, dışarıdan gelecek her şeyden ve herkesten korkmaları gibi, uzmanlarca kesin tanı konabilecek birtakım psikolojik saplantılarla donatılarak verilişleri de, sanırız, bu düşüncemizi destekler niteliktedir.

Oyun kişilerine, yine ilk kez *Amédée ya da Nasıl Kurtulmalı*'da özel bir kimlik verilmiştir: Dış görünümleri ve giysileri ayrıntılı bir biçimde tanımlanan, her biri 45 yaşında olan Madeleine ile Amédée'nin bir soyadları bile vardır: Buccinioni. Ayrıca bu soyadı, Amédée her ne kadar aksini ileri sürse de, Amédée'nin adı gibi ender rastlanır niteliktedir. Buccinioni soyadı, *Kel Şarkıcı*'daki, her yerde rastlanan Smith ya da Martin soyadlarından çok farklıdır. Karı-kocanın meslekleri de bellidir: Amédée yazardır; Madeleine'se santral görevlisi. Oturdukları adres de verilmiştir: Generaller sokağı, no.29, Paris. Bu sokak Torco Meydanına çıkar, oradan da Seine Nehrine inilir.

– Paris'te bir Torco Meydanı yoksa da, bir Torcy Meydanı vardır; oradan da Seine Nehrine inilebilir. Tarihsel zaman da bellidir: 3. Perdede Amerikalı erlerin Paris'te görevli olarak bulunuşları olayın 2. Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında geçtiğini göstermektedir. Kimlikleri ayrıntılarıyla tanımlanmış, belli bir yerde oturan, belli bir zamanda yaşayan oyun kişilerinin içinde bulundukları eylem de, klasik tiyatronun üç birlik kuralına son derece uygun bir biçimde, aynı gün içinde, sabah, çalışma saatinden önce başlar ve gece, dolunay altında biter.

Amédée ya da Nasıl Kurtulmalı'nın ilginç bir başka yanı da, **Ionesco**'nun gerçek yaşamıyla benzerlikler göstermesidir. Bu benzerlikler, *Victimes du devoir*'da sezilmeye başlanmış, ancak bir belirginlik kazanmamışlardı. Bu oyunda, Amédée ile Madeleine arasındaki ilişkinin Io-

nesco ile karısı arasındaki ilişkiyi yansıttığını ileri sürmek kuşkusuz tutarsız bir genelleme olur. Fakat, oyunun ilk iki perdesindeki dekorun, **Ionesco** ile karısının Paris'e ilk gelişlerinde oturdukları dairenin dekorunu yansıttığını belirtebiliriz.

Amédée ya da Nasıl Kurtulmalı'nın bir başka özelliği de, eyleme olumsuzluk, karamsarlık, umutsuzluk yükleyen "gömülme/batma/düşme" ve "büyüyerek/çoğalarak her yeri kaplama" simgelerinin karşıtı olan ve iyimserlik, umut, kurtulma anlamı taşıyan "havalanma/yükselme/uçma" simgesinin ilk kez bu oyunda kullanılmasıdır.

Amédée ya da Nasıl Kurtulmalı, ayrıca, **Ionesco**'nun dediğine bakılırsa, yazarın bir düşünden esinlenerek önce öykü olarak yazılan, sonra oyunlaştırılan bir yapıttır ve bu konuda da bir ilki oluşturur. Düşleri, **Ionesco**'ya başka oyunlarında da esin kaynağı olacaklardır.

Bu gözlemler, **Ionesco**'nun yeni bir yönelimiyle karşı karşıya bulunduğumuzu göstermektedir. Ancak, hemen, bu yeni yönelimin **Ionesco**'nun yapıtının özgünlüğünü bozmadığını, zedelemediğini, tersine buna yeni bir atılım, yeni bir soluk verdiğini, bu yapıtı varsıllaştırdığını, eklemek gerekir.

Amédée ya da Nasıl Kurtulmalı'yla **Ionesco**, özel bir durumdan yola çıkarak evrensele ulaşmaktadır. Gerçekten de, simgesel boyutundan soyutlandığında sıradan bir polis olayı niteliğindeki bir öykü, s i m g e s e l l i k / g e r ç e k l i k ikileminin tüm oyuna sindirilmesi sayesinde, **Ionesco**'nun mantığını sezenler, simgeleri doğru yorumlayanlar için, tüm evli çiftlerin içine hapsolduğu m u t s u z l u k / m u t l u l u k sorunsalını tüm boyutlarıyla irdeleyen evrensel bir içeriğe kavuşur. Amédée ile Madeleine'in hem kanıksamış oldukları, hem de kurtulmak istedikleri, on beş yıldır yatak odalarında bulunan, giderek büyüyen, her yeri kaplamaya başlayan, olağanüstü bir yıkım gücü olan ölü, gerçek anlamına ancak simgesel düzeyde, karı-kocanın arasındaki "ö l m ü ş / t ü k e n m i ş s e v g ı" olarak yorumlandığında gerçek anlamını kazanır ve oyundaki her sözcük yerine oturur.

Sonuç olarak, *Amédée ya da Nasıl Kurtulmalı*'nın **Io-**

nesco'nun tiyatrosunda önemli bir yeri olduğunu; bir dönüm noktası oluşturduğunu; bu oyunla birlikte birtakım geleneksel dramatik öğelerin bu yazarın yapıtında ilk kez belirmeye başladıklarını; bunların, bu tiyatroyu, özgünlüğünü bozmadan varsıllaştırdıklarını ve **Ionesco**'nun "ikinci dönem oyunları" diye adlandırdığımız aşamayı başlattıklarını; **Ionesco** tiyatrosunun temel izleklerinin bu aşamayla belirginleştiklerini; bu oyunla, **Ionesco** için hem içerik hem de biçim demek olan anlatımın, "yeni psikoloji" ve "yeni mantık" aracılığıyla yepyeni bir boyut kazandığını söyleyebiliriz.

DİPNOTLAR

1) *Amédée ou Comment s'en débarrasser*, Türkçe'ye ilk kez Hasan Anamur tarafından *Amédée ya da Nasıl Kurtulmalı* başlığıyla çevrilmiş ve bu çeviri Mayıs 1969'da Devlet Tiyatrosunda (Yeni Sahne/Ankara) oynanmıştır. Bu çeviri bugüne kadar yayımlanmamıştı.
   Aynı oyun Türkçe'ye iki kez daha çevrilmiş ve değişik başlıklarla yayımlanmıştır:
   * *Amédée ya da Nasıl Başından Atarsın Onu*, Çev.: Gülsevi Mirza, İstanbul, Düzlem Yayınları, 1991 (Bu çeviri İngilizce'den yapılmıştır ve İngilizce çeviriye sözcük düzeyinde bağlı kalan bir çeviridir.)
   * *Amédée ya da Ondan Nasıl Kurtulmalı*, Çev.: Meltem Kıran / Özlem Uzundemir, in Absürd Tiyatro, Ankara, İmge Kitabevi Yayınları, 1995, s. 27-118. (Sahne diline tam uymayan kimi yerleri bulunmasına karşın bu çevirinin özenli bir çalışma olduğu söylenebilir).
   Bir dilde aynı yapıtın değişik çevirilerinin yayımlanmasının çok yararlı bir karşılaştırma ve tartışma ortamı yaratacağı kanısındayız.
2) Ionesco, Eugène: *Victimes du devoir*, s. 243.
3) Ionesco, Eugène: *Notes et contres-notes*, s. 247.
4) a.y., s. 266.
5) ESSLİN, Martin: a.g.y., s. 136.
6) Ionesco, Eugène: *Victimes du devoir*, s. 207.
7) SERREAU, Geneviève: *Histoire du "Nouveau Théâtre"*, Paris, Gallimard, 1966, s. 47.

"ÖLÜM OYUNLARI"

Hasan Anamur

Fransa'dan önce *Almanya'da Ölümün Zaferi* , ya da *Büyük Kıyım Komedyası* başlığıyla sahneye konan *Jeux de massacre / Ölüm Oyunları* için **Ionesco** da *Felaket, Kıran, Veba, Salgın* ve *Kentte Salgın* gibi değişik başlıklar düşünmüştür. Biz de bu başlığı Türkçe'ye çevirirken seçim güçlükleriyle karşılaştık. *Jeux de massacre* başlığı, *Ölüm Oyunları* anlamının yanı sıra, panayırlarda lobutları top atarak devirme ya da yapay hedefleri tüfekle ateş ederek öldürme eğlencesinin de adıdır. Bu sözcük oyunuyla **Ionesco**, baştan sona "ölüm düşüncesi" üzerine kurulu bu yapıtına hem tragedya, hem de güldürü havası yüklemekte ve her zaman yaptığı gibi, bu temel soruna eğilirken bile, kendini ciddilikten uzak bir yazar olarak göstermek istemektedir. Oyunun sahne açıklamalarında kimi sahnelerde oyuncuların yanı sıra – kimi kez de oyuncular yerine – kukla kullanımını öneren **Ionesco**, bu yolla da bu panayır eğlencesine bir gönderme yapmaktadır. Çeviri başlığımızdaki "oyunlar" sözcüğünün bu etkiyi yaratacağını umuyoruz.

Ionesco'nun oyunu için düşünmüş olduğu başlıklardan *Veba*, insanları ayırdetmeden kıran bu kötülük ve ölüm simgesi hastalık, oyunun hem içeriğini, hem de yazınsal esin kaynağını/kaynaklarını aydınlatıcı niteliktedir. Gerçekten de, **Ionesco**'nun, bu tümüyle "ölüm" üzerine odaklanan oyunu tasarlarken, **Molière**'in *L'Impromptu de Versailles/Versailles Doğaçlaması* (1663) ile Jean **Giraudoux**'nun *L'Impromptu de Paris/Paris Doğaçlaması* (1937) oyunlarından esinlenerek yazdığı *L'Impromptu de L'Alma /Alma Doğaçlaması*'ndan (1956) sonra ilk kez, bir "altbetik"ten, bir başka deyişle, daha önce yayınlanmış bir yapıttan esinlendiği görülmektedir. *Ölüm Oyunları*'nda da, bu kaynak yapıtların sayısı birden fazladır: Albert **Camus**'nün romanı *La Peste/Veba* (1947) ile bu romanın tiyatro uyarlaması *L'Etat de siège / Sıkıyönetim* (1948) ve – ilk kez İngiliz Eleştirmen Richard

Coe'nun değinmiş olduğu - Daniel **Defoe**'nun 1722'de yayınlanmış olan yapıtı, *Journal of the Plague Year/Veba Güncesi*. Ancak bu esinlenmenin hiçbir zaman bir etkilenme düzeyine varmadığını söyleyebiliriz. Oyunda, doğrudan ya da dolaylı olarak bu yapıtları anımsatan bölümler bulunsa da, **Ionesco**, bu yapıtında da, ölümün kaçınılmazlığı, ölüm karşısında insanın tüm çabalarının boşunalığı ve ölümün nedensizliği gibi kendi duygularını, düşüncelerini, saplantılarını, ölüm kaygısını kendine özgü bir kurguyla dile getirmektedir. Ölümün ne zaman geleceğinin hiç belli olmadığının vurgulandığı bu oyunda **Ionesco**, Pierre'e kendi düşüncesini söyletir: "Yaşamak zaten ölmek demektir"[1]. Her sahnenin sonunda platoyu boydan boya geçen Kara Keşiş, ölümün zaferini sürekli vurgular.

Ionesco, bu oyununda, çok ilginç ve başarılı bir biçimde, bir "eşzamanlı sahne uygulaması" yapmıştır. Jeanne ve Jean arasındaki "A Sahnesi" ile Lucienne ve Pierre arasındaki "B Sahnesi", ikiye ayrılmış olan platoda aynı anda oynanır. İki "sahne"de de aynı repliklerle başlayan oyunda giderek görülen farklı kişisel özellikler aracılığıyla yazarın bildirisi çok etkileyici bir biçimde verilir.

Oyunda **Ionesco**'nun yaşam öyküsünden izler bulunduğu da söylenebilir. Yaşlı Adam ile Yaşlı Kadın'ın "Sokak Sahnesi"nde karşılaştığımız, bir türlü mutlu olamayan, toplumsal yaşama ayak uyduramayan Yaşlı Adam, **Ionesco**'nun yaşama gerçek bakışını aktarır gibidir. *Amédée ya da Nasıl Kurtulmalı*'nın Amédée'sini ve Amédée'nin yazdığı oyundaki Yaşlı Adam'ı da anımsatır bu Yaşlı Adam. "Klinik Sahnesi"ndeki altmışlık hastaysa, **Ionesco**'nun 1950'lerde ilk yazarlık yıllarında çok yakın bir dostluk kurduğu, sonraları siyasal görüş farklılıkları nedeniyle bozuştuğu tiyatro yazarı **Adamov**'u; onu hastanede ziyaret eden Emile de, **Ionesco**'yu düşündürmektedir[2]: İki eski dost, bu sahnede, yirmi yıl aradan sonra "dostluğun ideolojilerden daha güçlü olduğunun" farkına varırlar.[3]

Ölüm Oyunları, başlığından da anlaşıldığı gibi, birden çok oyundan oluşmaktadır. Bunların her biri bağımsız, tek

ortak noktaları kaçınılmaz ölüm gerçeği olan kısa oyunlardır. Bu yapıt ölüm üzerine bir çeşitleme gibidir: İlk başlarda yalnızca "hastalık" olarak söz edilen vebadan ölümlerin yanı sıra, ani ölümlerden cinayetlere, intiharlara varıncaya kadar her türden pek çok ölüm olayı sergilenir bu sahnelerde. Bu çeşitlilik kadar ölümlerin sayıca çokluğu da izleyiciyi / okuyucuyu etkileyecek niteliktedir. **Ionesco**'nun tiyatrosunu genel olarak ele alırken ve *Amédée ya da Nasıl Kurtulmalı*'yı kısaca incelerken de değindiğimiz gibi bir nesnenin ya da bir şeyin abartılı bir biçimde git gide katlanarak çoğalması **Ionesco**'ya özgü bir anlatım yoludur. *Amédée ya da Nasıl Kurtulmalı*'da mantarların çoğalması, ölünün büyüyerek her yeri kaplaması; *Macbett*'te idam edilenlerin sayılarının inanılmaz boyutlara ulaşmasıyla gerçekleştirilen bu etki, *Ölüm Oyunları*'nda da ölülerin her yeri kaplamasıyla yaratılmaktadır.

Bu oyunu sahneye koymuş olan Jorge **Lavelli**'nin deyişiyle: "Ölüm, beklenmedik ve kalleşçe bir biçimde, kaçınılmaz bir gerçek olarak herkesin üzerine çökmüştür, ama bütün bu komşular, bütün bu burjuvalar, bütün bu kendi hallerindeki insanlar, sanki günlük, kalıplaşmış yaşamın sıradanlığı ölüm ile kendileri arasına bir paravana çekebilir ve onları eninde sonunda gerçekleşecek sona karşı koruyabilirmiş gibi, birbirleriyle anlamsız anlamsız konuşmayı sürdürmektedirler."[4]

Ancak, *Ölüm Oyunları*'nda, bütün bu kaçınılmaz, aşılmaz olumsuzlukların ve ölüm gerçeğinin yanında, kimi sahnelerde vurgulanan ve **Ionesco**'nun öteki oyunlarında pek bulunmayan – bu kez olumlu – bir başka duygu belirmektedir: S e v g i n i n y ü c e l i ğ i. Bu etkileyici oyundan çıkartılacak sonuç da, belki, **Ionesco**'nun, bu aşamada, yaşamın kaçınılmaz gerçeği olan ölüm olgusu karşısında insanı insan yapanın, Jeanne ile Jean ve Yaşlı Adam ile Yaşlı Kadın arasındaki sahnelerde görüldüğü gibi, ölüme karşı tek silahın sevgi olduğu görüşüne vardığıdır. Ölüm üzerine bu acımasız çeşitlemeler ortamında **Ionesco** sevginin yüceliğini dile getirir.

DİPNOTLAR

1) Eugène Ionesco. *Théâtre Complet*, Paris, Gallimard, La Pléiade, 1991, s. 992.
2) Daha fazla bilgi için bkz.: Emmanuel Jacquart, *Notice, in Eugène Ionesco. Théâtre Complet*, s. 1783-1784 ve E. Jacquart'ın Roger Blin'le yaptığı söyleşi: "*Adamov était le roi des trois points*" ("Adamov Üç Noktanın Kralıydı"), *The French Review*, vol. 48, no. 6, Mayıs 1975, s. 100.
3) Gerçekte, Ionesco ile Adamov bir daha hiç görüşmemişlerdir. Burada, sanki, tedavi görmekte olduğu hastanede 15 Mart 1970'te intihar eden Adamov'a Ionesco'nun bir ziyaret borcu ödenmektedir.
4) Lavelli, Jorge, "*Mon travail sur Ionesco. Jeux de massacre*," in Eugène Ionesco. *Théâtre Complet*, s. 1450.

"MACBETT"

Hasan Anamur

Hayır, *Macbett*'in yazılışında bir yanlışlık yok, çünkü bu, **Ionesco**'nun bir oyununun, **Ionesco**'nun **Shakespeare**'in *Macbeth*'inden esinlenerek yazdığı oyunun başlığı. Söyleniş farklılığı ancak İngilizce bilenlerce sezilen, gerçek fark okunduğunda görülen bir başlık.

Shakespeare ile **Ionesco**'nun ortak bir başlıkta – ortak denebilecek bir başlıkta – buluşmaları pek çok tiyatrosevere şaşırtıcı ve aykırı gelebilir. Gerçekten de, **Ionesco**'nun, **Shakespeare**'in bir tragedyasından ya da bir başka klasik yazarın bir yapıtından esinlenerek oyun yazması, ilk bakışta, öncü tiyatronun bu önemli yazarının özelliklerine ve tiyatro anlayışına ters düşer gibi görünmektedir. **Shakespeare** ile **Ionesco**'nun tiyatroları arasında ne gibi benzerlikler olabileceğini düşünen tiyatrosever, ilk aşamada, doğal olarak, benzerlikten çok farklılıklar bulmaktadır: bir yanda, Elisabeth dönemi ozanının renkli imgelerle, şiirsel eğretilemelerle dolu kıvrak diliyle canlandırdığı, kralların, kraliçelerin, prenslerin, komutanların, soylu kişilerin saygın ya da tüyler ürpertici dünyalarında yaşanan olayları, düşmanlıkları, sinsice entrikaları, kinleri, öç alma saplantılarını, karasevdaları, intiharları, cinayetleri, iktidar hırslarını... anlatan, karmakarışık duygu yumaklarından oluşan, ruhsal sorunlar yüklü görkemli yazınsal tragedyaları; öte yanda, *La Cantatrice chauve / Kel Şarkıcı* (1950) yazarının "karşıt-oyun", "gülünç dram", "trajik fars" olarak nitelediği, çoğu kez anlatılabilir bir konusu olmayan tek perdelik oyunlarının alışılmışdışı anlatım yolları; oyun kişilerinin ağızlarında, beyinlerinde bir türlü bir işleve kavuşamayan, iletişim sağlayamayan konuşma dili; içinde bulunulan durumlarda sürekli sırıtan, yadırganan aykırı mantığı; tüm yaşamın nedensiz olduğu varsayımı üzerine kurulu bir dünyada ruhbilimsel boyuttan arındırılmış görünen, kukla boyutuna indirgenmiş, dramatik eylem içinde baş-

kasının yerine geçebilen oyun kişileriyle canlandırılan ve genelde "absürd tiyatro" diye nitelenen – bizimse "aykırı tiyatro" terimiyle tanımlanmasının daha uygun olacağını düşündüğümüz, yazındışı görünen oyunları!

Ionesco'nun tiyatrosuyla temelde yapmak istediği – *Macbett*'le de açıkça yaptığı –, daha başlangıçta bir aykırılık duygusu yaratmaktır. Bunu *Macbett*'le daha başlıkla, **Shakespeare** hayranlarını doğal olarak kaygılandırabilecek bir biçimde yapmıştır; öyle ki, bunlar bir **Shakespeare** parodisiyle karşı karşıya olduklarını bile düşünebilirler.

Ancak kaygıların yersiz olduğunu hemen söyleyebiliriz. Çünkü, burada söz konusu olan, ileride görüleceği gibi, bir esinlenme, yazınbilimsel terimiyle, bir "betiküstübetik"tir.

Ionesco'nun "birinci dönem oyunları"na özgü yukarıdaki özellikler, *Amédée ou Comment s'en débarrasser / Amédée ya da Nasıl Kurtulmalı*'yla (1954) başlayan "ikinci dönem oyunları"nda, hiçbir zaman tümüyle yok olmamalarına karşın, giderek farklı nitelikler de göstermeye başlamışlardır. *Ionesco'nun Tiyatrosuna Genel Bir Bakış* başlıklı önsözde bu tiyatro genel olarak tanıtılırken, özellikle *Amédée ya da Nasıl Kurtulmalı* önsözünde de değinildiği gibi, bu son oyunla birlikte **Ionesco**'nun oyun kişileri ruhsal bir derinlik kazanmaya başlarlar; ve yine ilk kez bu oyunda, özetlenebilecek çizgisel bir konuya rastlanır. Bu oyunla, **Ionesco**'nun oyunları artık tek perdelik oyunlar olmaktan çıkarak üç perdelik oyun boyutuna da ulaşırlar. Bu oyunu izleyen oyunlar arasında bulunan *Rhinocéros / Gergedanlar*'daysa (1960) **Ionesco**, toplumsal-siyasal bir bildiri bile verir: Yine düşsel simgeler kullanmasına karşın, ilk kez, tarihsel bir gerçekten esinlenen siyasal-toplumsal içerikli bir uyarı yapar, bir direniş çağrısında bulunur.

Ionesco'nun siyasal-toplumsal eleştiri niteliği içeren ikinci oyunu *Macbett*'tir (1972). Bu oyununda iktidar hırsı, insanlığın bir karayazgısı olarak ele alınır ve buruk bir güldürü havası ile sarmal, bir başka deyişle, bir yay

gibi döne döne ilerleyen ya da yükselen, zaman zamansa aynı noktalardan geçerek aynı durumu, aynı hareketi yineleyen bir yapı içinde, devlet yöneticilerinin acımasız bir eleştirisi sergilenir. Bu oyunuyla ilgili olarak **Ionesco** bir söyleşide şöyle demiştir: "Erdemli ve sadık bir asker, nasıl olur da bir canavara dönüşebilir?... İktidar hırsı yüzünden... İktidarın tehlikeli ve uğursuz olduğunu göstermek istedim. Siyasal iktidarı ele geçirmek isteyenler, bunu elde etsinler, etmesinler, az ya da çok paranoyaktırlar. Bizi bilgisayarlar yönetmeliydi... (...) İktidar insanın içinde var olan "l i b i d o d o m i n a n d i"yi uyandırır." Kendisinden, *Macbett*'in **Ionesco**'nun tiyatrosundaki özel yerinin açıklanması istendiğinde, oyunun yönetmeni Jacques **Mauclair** bu soruyu şöyle yanıtlamıştır: "(*Macbett*) ötekilerden apayrı bir oyundur. **Ionesco**'nun kendisini sahneye çıkartmadığı tek oyundur belki de. '*Macbett*'te Ionesco, Shakespeare'in '*Macbeth*'inden yola çıkarak siyasal ve felsefi bir düşünceyi sergiler. Oyununa '*Macbett ya da Generallerin Akıllarına Kimi Şeyler Nasıl Gelir*' başlığını da koyabilirdi. (...) Ionesco bu oyununda, ölüm, yalnızlık, iletişimsizlik, insanın varoluşsal durumunun aykırılığı gibi kendi kaygılarını dile getirmez."[1]

Ionesco'nun oyunlarının pek çoğunun temel izleğini oluşturan – giderek bir saplantıya dönüştüğü bile söylenebilecek olan – ölüm izleği, gerçekten de *Macbett*'te, ilk kez, beklenmedik bir biçimde, siyasal eleştiriye çarpıcı bir boyut kazandırmak amacıyla kullanılır ve öteki oyunlardakinden çok farklı bir bakış açısıyla ele alınır: Tüm oyunlara egemen olan edilgen ölüm düşüncesi bu oyunda etken eylemler, yani işlenen cinayetler çerçevesinde gelişir. Bir başka deyişle, *Macbett*'te oyun kişileri, ölüm karşısında, içinde yaşadıkları insanlık durumunu sorgular olmaktan çıkartılarak ölümü amaçları doğrultusunda kullanan kişiler kimliğine sokulurlar. Ölüm izleğinin bu yeni uygulamasında – özellikle idam sahnesinde – ölümlerin ve ölülerin sayısal olarak olağanüstü boyutlara ulaşması, bir yandan ölüm kavramını etkin bir biçimde sergilerken, bir yandan da, **Ionesco**'ya özgü bir yaklaşım ve dramatik bir uygulama olan "maddenin ya-

şamsal alanı kaplaması" olgusunu – aynı simgesel anlatım *Amédée*'de de görülmüştür – görselleştirir.

Edilgen ölüm, etken ölüm kavramlarının **Shakespeare**'de de ölüm izleği içinde çok önemli yerleri vardır. Ionesco'nun **Shakespeare**'den esinlenmesinin nedenlerinden birinin, belki de en önemlisinin, bu ortak nokta olduğu düşünülebilir.

Macbett, **Ionesco**'nun klasik yazarlardan esinlenerek yazmış olduğu ilk oyun değildir. Bu ilginç yazar daha önce de bu nitelikte iki oyun yazmıştır: Bu oyunlardan ilki, *L'Impromptu de l'Alma / Alma Doğaçlaması* (1956) başlıklı tek perdelik oyunudur. Bu oyun, **Molière**'in 1663'te oynanan *L'Impromptu de Versailles / Versailles Doğaçlaması* başlıklı oyunu ile **Giraudoux**'nun – **Molière**'in bu oyununu temel alarak yazdığı – 1937'de oynanan *L'Impromptu de Paris / Paris Doğaçlaması* başlıklı tek perdelik oyunundan esinlenerek yazılmıştır. **Ionesco**'nun başka yazarlardan esinlenerek yazdığı ikinci oyunuysa *Jeux de massacre/Ölüm Oyunları*'dır (yazılışı 1969 – oynanışı 1971). **Ionesco**'nun bu oyununu, Daniel **Defoe**'nun 1722'de yayımlanan *Veba Yılı Günlüğü* ile Albert **Camus**'nün 1947'de yayımlanan *La Peste / Veba* başlıklı romanı ve bu romanın tiyatro uygulaması olan, 1948'de oynanan *L'Etat de siège / Sıkıyönetim*'den esinlenerek yazdığı anlaşılmaktadır.

Ionesco, bu oyunlardan *L'Impromptu de l'Alma / Alma Doğaçlaması*'nda, **Molière**'in yöntemine başvurarak tiyatro üzerine görüşlerini ve oyun anlayışını ilginç bir biçimde açıklamakta ve savunmakta; *Jeux de massacre/ Ölüm Oyunları*'ndaysa, bu oyunla ilgili Önsöz'ümüzde de belirttiğimiz gibi, veba salgınına uğramış, dolayısıyla bütün girişlerin, çıkışların yasaklandığı, ölümün kol gezdiği bir kentteki yaşamı, her biri başka başka kişilerle başka başka uzamlarda geçen sahnelerle anlatmaktadır. Bu sahnelerin tek ortak yanı, her birinin ölüm üzerine kurulu oluşudur. Bu oyunların, izleyiciler ya da okurlar üzerinde *Macbett* uyarlamasının yol açtığı şaşkınlık ve aykırılık duygusunu yaratmamasının temel nedeniyse, sanırız, başlıklarının esinlendikleri yapıtların başlıklarıy-

la doğrudan bağlantılı olmayışıdır.

Aslında **Ionesco, Shakespeare**'den esinlendiği oyununda da kaynağının başlığını değiştirmiştir. Ne var ki, bir harf değişikliğiyle ustaca oluşturulan bu başlık aldatıcı bir benzerlik duygusu yaratmakta, ilk önce, başlık sanki değişmemiş izlenimi vermektedir. Bu uygulama **Ionesco**'ya, bir taşla iki kuş vurdurmakta, bir yandan onun, tiyatro anlayışına özgü şaşırtma olgusunu, aykırılık duygusunu gerçekleştirmesini; öte yandan da, *L'Impromptu de l'Alma / Alma Doğaçlaması* ve *Jeux de massacre/Ölüm Oyunları*'nda olduğu gibi, çıkış betiği karşısında tümüyle bağımsız kalmasını, önünde açılan geniş özgürlük alanını kullanarak özgün yaratı olanağına kavuşmasını sağlamaktadır.

Gerçekten de, **Ionesco**, oyununda, çıkış betiğindeki olaylar dizgesine ve **Shakespeare**'in kişilerine genelde bağlı kalır gibi yaparak gerek oyununun kuruluşunda, gerekse kişilerin konumlarında, kişiliklerinde ve adlarında önemli değişiklikler yapar. Öyle ki, **Ionesco**'nun, **Shakespeare**'den çok bu tiyatro ozanının da kaynağı olan tarihçi **Holinshed**'den esinlenmiş olduğu bile söylenebilir: **Ionesco**'nun oyununda Lady Macbeth karşımıza, Holinshed'de olduğu gibi, Lady Duncan olarak çıkar. – Lady Duncan, **Ionesco**'da, aynı zamanda, Macbett'i kocası Kral Duncan'ı öldürmeye yönelten I. Cadı'dır. Böyle olunca da, **Ionesco**'da cinayetin nedeni **Shakespeare**'deki nedenden tümüyle farklı bir anlam kazanır. Ancak, **Ionesco, Shakespeare**'in özgün betiğinden de esinlenmiştir; doğrudan bir alıntı bile yapar; ancak, bu alıntıyı özgün betikteki yerinden farklı bir yerde kullanarak çok farklı bir etki elde eder: *Macbeth*'in 4. perde, 3. sahnesinde yer alan ve Malcolm'un, çevresini sınamak için kendisini Macbeth'ten de kötü biri olarak tanıttığı, Macbeth'i öldürdükten sonra yapacağı gaddarlığı anlatarak kendi kişiliğini Macbeth'in kişiliğiyle karşılaştırdığı uzun replik, **Shakespeare**'de oyunun ortalarındayken, **Ionesco**'da oyunun bitişine alınmış ve çok farklı bir boyutta ve anlamda kullanılmıştır.

Ionesco'nun bu "betiküstübetik" uygulaması, bir

başka deyişle, bu yazınsal kaynaktan esinlenerek ya da bu kaynağı örnek alarak özgün bir yapıt üretmesi, kanımızca, **Shakespeare**'e bir saygı gösterisi niteliğindedir. Yazarın *Notes et contre-notes / Notlar ve Karşı-Notlar* (1966) başlığı altında yayımlanmış olan tiyatro yazılarını okumuş olanlar, **Ionesco**'nun kendi tiyatrosunu evrensel nitelikli geleneksel tiyatronun anlatımsal yönden bir yenilenişi olarak gördüğünü ve **Shakespeare**'e duyduğu hayranlığı tiyatro üzerine ilk yazılarından beri sık sık dile getirdiğini bilirler. Söz gelimi, Şubat 1956'da, *Les Chaises / Sandalyeler* (1952) oyunundan sonra kendisine yöneltilen sorulara verdiği yazılı yanıtın başlığı: "Aslında ben klasisizmden yanayım"dır.[2] Bu yazılı yanıtında **Ionesco** tiyatro anlayışını şöyle tanımlar: "Sonunda, gerçekte karşıt-tiyatro değil tiyatro yapmak istediğimin farkına vardım. Bu arada, tiyatronun değişmez zihinsel şemalarına içgüdüsel yolla da olsa ulaştığımı umuyorum. Aslında ben klasisizmden yanayım: Zaten, öncü-akım denen şey de bundan başka bir şey değildir. Öncü-akım, unutulmuş, değişmez anaörneklerin yeniden keşfi, bunların anlatımlarının yenilenmesi demektir: Bütün gerçek yaratıcılar klasiktir..."[3] İlk başta, **Ionesco**'ya özgü söz ve mantık cambazlıklarından biri gibi gelebilecek bu görüş, aslında bu yazarın gerçek anlayışını yansıtır. **Ionesco**, 1958'de yayınlanan bir başka yazısında da: "Verimli 'öncü akımlar' vardır; bunlar daha önceki kuşakların yaptıklarına karşı çıkışlardan doğmuşlardır ya da temeldeki kaynaklara, eski ve unutulmuş yapıtlara dönüş yoluyla gerçekleşmişlerdir. Shakespeare, Victor Hugo'dan her zaman daha günceldir (...)" der.[4]

1950'li yılların bu "öncü-tiyatro"su üzerine ilk kapsamlı incelemeyi yayınlamış olan, İngiliz tiyatro eleştirmeni Martin **Esslin** de **Ionesco**'nun bu yaklaşımını görmüştür: "Ionesco mesleğinin teknik yönlerini kesinlikle göz ardı etmez. O hem bir el emeği ustasıdır, hem de klasik bir yazar. 'Öncü-Akımın görevi, süreklilik gösteren yapıları, tiyatrodaki anaörnekleri icat etmek değildir, bunları yeniden bulup değerlendirmektir', demiştir. 'Kuru bir gelenekçiliğin etkisinde donup kalmış kalıpla-

rı ve biçimlerini aşmalı, canlı ve her zaman genç kalan geleneğin gerçek kaynaklarına inmeliyiz,' der". Şöyle sürdürür **Esslin** bu konudaki yaklaşımını: "Ionesco, kendisinin, bir öncü-akım yazarı oluşu gerekçe gösterilerek gelenekten beslenen akımın dışında tutulmasına her zaman karşı çıkmıştır. O, her zaman, öncü-akımın varlık nedeninin, geleneğin kaybolmuş yönlerinin yeniden keşfi olduğunu ileri sürmüştür. (...) O kendisini Sophokles, Aiskhylos, Shakespeare, Kleist, Georg Büchner geleneğinin bir parçası olarak görür; bunun nedeni kendi yapıtlarında, bu yazarlar gibi, insanlık durumu ile insanlığın içinde yaşamak zorunda olduğu acımasız saçmalık duygusunu işlemesidir"[5] **Esslin**, denemesini bir kesinleme olmaktan uzak şu görüşle bitirir: "Ionesco'nun geleneğin içine ne derece gireceğini ancak zaman gösterecektir."

Oysa, çok daha önceleri, 1956'da, Jean **Anouilh**, *Sandalyeler*'i izledikten sonra, bu oyunu bir klasik yapıt olarak nitelemişti: "Bu oyun sanırım Strinberg'in oyunlarından daha iyi, çünkü 'Molière'in oyunları gibi' hem kapkara bir yanı var, hem de yer yer delicesine matrak ve – oyunun sonlarına doğru biraz eskimiş bir öncü-akım kokan bir küçük yer dışında – klasik bir oyun".[6]

Shakespeare'e gelince, bu tiyatro dehasının adının **Ionesco**'nun yazılarında, **Ionesco**'nun tiyatro anlayışıyla ilintili olarak oldukça sık geçtiği görülür. Örneğin, 1958 tarihli bir yazısında, **Ionesco**, kendi tiyatro anlayışının temelini açıklarken, **Shakespeare** ile kendi yapıtı arasında, dünya görüşleri ile temel izleklerin yapıtlarına yansıması açısından sağlam bir bağ olduğunu ileri sürer. Bunu göstermek için **Shakespeare**'den aldığı örnek *II. Richard*'dır: "Herkes yalnızlık içinde ölür; hoşgörü tüm değerleri yozlaştırır: Bana bunları söylüyor Shakespeare: 'Richard'ın hücresi, var olan tüm yalnızlıkların ortak hücresidir'. Shakespeare belki de II. Richard'ın öyküsünü anlatmak istemiştir; ama yalnızca bunu anlatmış olsaydı, bu 'bir başkasının öyküsü' beni etkilemezdi. Tarihin akışı içinde II. Richard'ın hücresi, yok olmayan bir gerçek olarak kalmış; pek çok felsefe akımı, pek çok sistem yok olup gittiği halde, onun görünmez duvarları

hâlâ dimdik ayakta: (...) tiyatro demek, işte bu her zaman var olan, her zaman canlı olan şeydir; bu da, hiç kuşkusuz, trajik gerçekliğin, tiyatro gerçeğinin temel yapıları demektir; (...) burada var olan, tiyatronun anaörnekleri, tiyatronun, tiyatro dilinin özüdür."[7] Yalnızlık ve ölüm izlekleri, yukarıda da değindiğimiz gibi, bu iki yazarın ortak izlekleridir. Yine bu izlekler üzerine kurulu bir oyun olan *Le Roi se meurt / Kral Ölüyor* (1962) üzerine bir eleştirmen – ilk başlarda **Ionesco**'nun tiyatrosunu reddeden bir eleştirmen – şunları yazmıştır: "... bu tümüyle insana yönelik, yoğun, her öğesi yerli yerine konmuş, kalıcı olmak için yazılmış, büyük bir şiir içeren bir oyun; insanı yüreğinden yakalayan, aynı zamanda da güldüren bir yapıt. Shakespeare türü bir traji-komedya"[8].

Burada **Ionesco**'nun **Shakespeare**'le bir başka buluşma noktasını belirleyebiliriz: Tragedya ile komedyanın iç içeliği. Temel bir çatışma – eyleme olumsuzluk karamsarlık, umutsuzluk yükleyen gömülme/batma/düşme ve büyüyerek/çoğalarak her yeri kaplama simgesi ile bunun karşıtı olan ve iyimserlik, umut, kurtulma anlamı taşıyan havalanma/yükselme/uçma simgesinin çatışması – üzerine kurulu bu tiyatroda, her zaman var olan ölüm izleğinin doğal etkisiyle, eylem gülünç ile trajik arasında sürekli gider gelir; kimi kez gülünçten trajiğe, kimi kez trajikten gülünce uzanan, yoğunluğu ve hızı bir c r e s c e n d o gibi artan sarmal bir yol izler. **Ionesco**, *Ders*'i gülünç dram, *Sandalyeler*'iyse trajik fars olarak nitelendirmiştir. Bu tiyatroda, **Shakespeare**'de olduğu gibi, gülünç ile trajik bir arada bulunurlar; kimi kez de birbirlerinden doğarlar.

Bu yazıyı bitirirken, "gülünç" ile "trajik"in **Ionesco**'nun yaşamında da kimi kez bir arada bulunduğunu, yazarlık-tiyatro adamlığının ilk yıllarında tüm gelenekçi biçimlere, anlatımlara, düşüncelere karşı çıkmış olan bu çok renkli insanın, geleneksel kurumların en gelenekçilerinden biri olan Fransız Akademisi'ne seçildiğini ve Akademi üyeliğini kabul ederek öteki kırk " ö l ü m s ü z " gibi bu kurumun geleneksel giysisini giyip kılıcını kuşandığını söyleyebiliriz.

DİPNOTLAR:

1) MAUCLAİR, Jacques: *"Mauclair est le complice d'un clown triste"*, Télérama, 4 Aralık 1974 (Söyleşi: *"Mauclair Hüzünlü Bir Palyaçonun Yardakçısı"*).
2) Ionesco, Eugène: *"Finalement je suis pour le classicisme"* ("Sonuçta ben klasisizmden yanayımdır", Bref, 15 janvier (ocak) 1956, in Notes et contre-notes, p. 186.
3) Ionesco, Eugène: a.g.y., s. 190.
4) Ionesco, Eugène: *"Toujours sur l'avant-garde"* (*"Yine Öncü-Akım Üzerine"*), Arts, janvier (Ocak) 1958, *in Notes et contre-notes*, p. 94.
5) ESSLİN, Martin: a.g.y., s. 193. Burada, bir kez daha, "saçmalık duygusu" teriminin daha çok Albert Camus'nün düşüncesine özgü olduğunu, Ionesco'nun yapıtındaki içeriğe bizim "aykırılık" terimini uygun gördüğümüzü yineleyelim.
6) ANOUİLH, Jean: *"Les Chaises"* (*Sandalyeler*), Le Figaro 23 avril (Nisan) 1956.
7) Ionesco, Eugène: *"Expérience du théâtre"* (*Tiyatro Deneyi*), in Nouvelle Revue Française, ler février (Şubat) 1958, *in Notes et contre-notes*, pp. 67-68.
8) GAUTİER, Jean-Jacques: *"Le Roi se meurt"* (*Kral Ölüyor*), Le Figaro, 7 décembre (Aralık) 1966.

EUGÈNE IONESCO

AMÉDÉE
YA DA NASIL KURTULMALI

(Amédée ou Comment s'en débarrasser)

Güldürü, 3 Perde

Fransızcadan Çeviren:
Hasan Anamur

KİŞİLER:

AMÉDÉE BUCCINIONI — 45 Yaşında
MADELEINE — karısı, 45 yaşında
AMÉDÉE II
MADELEINE II
POSTACI
1. AMERİKALI ER
2. AMERİKALI ER
MADO sokak kızı
BARIN PATRONU
1. POLİS
2. POLİS
BİR ADAM (pencerede)
BİR KADIN (pencerede)

AMÉDÉE OU COMMENT S'EN DÉBARRASSER, ilk kez 14 Nisan 1954'te Paris'te Babylone Tiyatrosu'nda Jean-Marie Serreau'nun sahne düzeni; Jacques Noël'in çevre düzeni; Pierre Barbaud'nun müziğiyle oynanmıştır.

AMÉDÉE YA DA NASIL KURTULMALI, Türkiye'de ilk kez Mayıs 1969'da Ankara Devlet Tiyatrosu'nda, Hasan Anamur'un çevirisi; Mahir Canova'nın sahne düzeni; Refik Eren'in çevre düzeniyle oynanmıştır. AMÉDÉE'yi Bozkurt Kuruç; MADELEINE'i Işık Yenersu oynamışlardır.

BİRİNCİ PERDE

(ÇEVRE DÜZENİ

Orta hallı bir ailenin yoksulca görünümlü yemek-oturma-çalışma odası.

Sağda bir kapı.

Solda ikinci bir kapı.

Dipte, ortada, kepenkleri kapalı büyük bir pencere; ancak kepenklerin genişçe aralıklarından içeriye yeterince ışık girmektedir. Sahnenin solunda, ortada, üstünde birkaç defter ve kalemler olan bir masa.

Sahnenin sağında, pencere ile sağdaki kapının arasında, üstünde bir telefon santralı bulunan, duvara dayalı küçük bir masa ve bir sandalye. Ortadaki masanın yanında da bir sandalye. Sahnenin en önünde döşemesi yıpranmış bir koltuk. Birinci Perde'de bunlardan, bir de duvar saatinden başka eşya bulunmayacaktır. Duvar saatinin akrebi ile yelkovanının dönüşü salondan her zaman kolayca görünmelidir.

Perde açıldığında, orta yaşlı, saçları iyice dökülmüş, kır düşmeye başlamış küçük bıyıklı, gözlüklü, koyu renk bir ceket, gri çizgili siyah pantolon, yaka uçları kıvrık gömlek giymiş, siyah kravat takmış, küçük burjuva AMÉDÉE BUCCINIONI, odadaki eşyaların çevresini dolanarak, başı önünde, elleri arkasında, sinirli, düşünceli bir halde gidip gelmektedir. Arada bir sahnenin ortasındaki ma-

saya gider, bir defter açar, bir kalem alır, bir şeyler yazmaya çalışır (çünkü tiyatro oyunları yazmaktadır), bir şey yazamaz ya da bir sözcük yazıp hemen karalar: gözle görünür bir huzursuzluk içindedir. Arada bir de yarı açık duran soldaki kapıya kaçamak bakışlar atar. Kaygısı, sinirliliği gittikçe artar. Gözleri yerde dolaşırken birden eğilir ve sandalyenin arkasından, yerden bir şey koparır.)

AMÉDÉE : Bir mantar! Hay canına yandığımın işi! Bunlar yemek odasında da bitmeye başlarlarsa, tam tüy dikecekler! *(Doğrulur, elinde tuttuğu mantarı seyreder)* Bir bu eksikti!... Zehirli de meret... ne olacak ki! *(Mantarı masanın bir köşesine bıraktıktan sonra, keyfi iyice kaçmış, gittikçe daha sinirli bir halde dolanmasını sürdürür, kendi kendine el kol hareketleri yapar; soldaki kapıya git gide daha sık bakmaya başlar; gider bir sözcük yazar, hemen karalar, sonra gider, kendini koltuğuna bırakır; bitkindir)* Ah şu Madeleine, ah şu Madeleine, odaya bir girdi mi bir daha çıkmak bilmiyor. *(Yakınmalı)* Göreceği kadar gördü onu oysa, yeterince gördü onu. Yeterince gördük onu!

(Sonra, bitkin bir halde susar. Duruş. Sağdan, apartmanın sahanlığından, önce KAPICI KADIN'ın, sonra da bir KOMŞU'nun sesleri duyulur.)

KAPICI KADININ SESİ : Tatilden döndünüz demek Bay Victor?

KOMŞUNUN SESİ : Evet, Bayan Coucou. Kuzey Kutbu'ndan geliyorum.

K. KADININ SESİ : Bunalmamışsınızdır, umarım.

KOMŞUNUN SESİ : Yok, hava kötü değildi. Ama Gü-

neyli olan sizin için belki...

K. KADININ SESİ :Ben Güneyli değilim, Bay Victor. Büyükannemin ebesi Toulonluydu ama büyükannem ömründe Lille'den dışarı adımını atmamış...

(Bu son sözcükten sonra, artık dayanamayan AMÉDÉE birden ayağa kalkıp soldaki kapıya gider, kapıyı biraz daha açarak içeriye seslenir.)

AMÉDÉE : Madeleine, Madeleine, ne yapıyorsun orada öyle, canım, bir türlü bitiremedin, gelsene buraya!

MADELEINE : *(Kapıda görünür: Kocasının yaşındadır; onun boyunda, belki biraz daha uzundur; sert, hırçın; geçimsizdir; başında eski bir başörtüsü, üstünde bir ev giysisi vardır; zayıfçadır, saçlarına kır düşmüştür. Geçmesi için kocası çabucak yana çekilir; her giriş-çıkışında kapıyı hep yarı-açık bırakır)* Yine neyin var! Bir saniye bile yalnız kalamaz mısın sen! Keyif mi çatıyorum sanki ben içeride!

AMÉDÉE : Bütün vaktini onun yanında geçirme sen de öyleyse, iyi gelmiyor sana, hastalanıyorsun!... Hem çok gördün onu. Artık gerekmez; bir yararı da yok.

MADELEINE : Ortalığı süpürmeliyim. Birinin ev işlerini yapması gerek. Hizmetçimiz yok, bana yardım edecek kimse de yok. Üstelik geçinmek için de benim çalışıp para kazanmam gerek.

AMÉDÉE : Biliyorum, hizmetçimiz olmadığını ben de biliyorum. Bunu bana günde yüz kez söylüyorsun...

MADELEINE : *(Odayı süpürmeye ya da toz almaya koyularak)* Tabii senin yanında insanın yakınmaya bile hakkı yok...

AMÉDÉE : Yapma Madeleine, kötü niyetli olma...

MADELEINE : Tamam, şimdi de hakaret ediyor!

AMÉDÉE : Sen de pek iyi biliyorsun ki sevgilim, sana ilk acıyacak olan benim; benden başkası da yok zaten; durumumuza üzülüyorum, kendime kızıyorum, ama... sen yine de... bak, örneğin, bu oda kadar yeri temizlemek için sana çeyrek saat yetiyor da daha küçük olan onun odasını temizlemek için bir iki saat yetmiyor... odasında oyalanıyorsun... onu seyretmek için...

MADELEINE : Demek dakikalarımı sayıyorsun ha! Beyefendiye yaptığım her şeyin, yaşamımın her saniyesinin hesabını vermem gerek; artık ben kendimin değilim, artık ben ben değilim, bir köleyim ben...

AMÉDÉE : Kölelik yeryüzünden kalktı, yavrum...

MADELEINE : Ben sizin yavrunuz değilim, bayım.

AMÉDÉE : ... Artık köle filan kalmadı...

MADELEINE : Ben çağcıl bir köleyim, tamam mı!

AMÉDÉE : Beni anlamak istemiyorsun. Sana acıdığım içindir ki...

MADELEINE : Senin acımana gereksinmem yok benim, iki yüzlü! Yalancı!

AMÉDÉE : Öyle söyleme, sana gerçekten acıdığım içindir ki orada onu öyle seyretmeni istemiyorum... şey, yan... istemezdim, sana iyi gelmiyor, ayrıca bir işe de yaramıyor...

MADELEINE : *(Duygusuz)* Konuşacağına git de kapıyı kapat. Ne bekliyorsun hâlâ. Cereyan yapıyor...

AMÉDÉE : Bütün öteki kapılar, pencereler kapalı, nasıl cereyan yapabilir?

(Gider, soldaki kapıyı kapatır; kapatmadan önce de soldaki odaya bir göz atar; onu bakışlarıyla izlemekte olan MADELEINE'e yakalanır.)

MADELEINE : Peki sen ne yapıyorsun? Sen kendin

niçin bakıyorsun?... Ben bakınca çıkışıyorsun... Sana kapıyı kapat diyorum.

AMÉDÉE : *(En sonunda kapıyı kapatır, sonra, MADELEINE'e doğru gelirken konuşur)* Uzadı mı diye, baktım... Sanki biraz daha da büyümüş gibi geldi.

MADELEINE : *(Sert ve soğuk bir biçimde)* Dünden beri uzamadı... yani, fark edilecek kadar!

AMÉDÉE : Biliyor musun, belki de artık uzamaz. Belki de artık bu kadarla kalır.

MADELEINE : Ah sen ve şu aptalca "aydın iyimserliğin" yok mu. Senin tahminlerinin sonuçlarını bilirim ben. Oturup oyununu yazsan daha iyi edersin.

(Bir yandan tozunu alırken masaya bir göz atar) Pek ilerlediği yok gibi. Hep birinci sahnedesin. Hiç bitiremeyeceksin bu gidişle!

AMÉDÉE : Yok, bitireceğim... bir replik daha yazdım. *(Defteri açar; MADELEINE elinde süpürge ya da toz beziyle dinlemek için durur; AMÉDÉE okur)* Yaşlı Adam Yaşlı Kadına: "Yardımsız olmayacak!" der.

MADELEINE : Hepsi bu mu?

AMÉDÉE : *(Defteri masaya bırakır)* Esin gelmiyor. Vicdanımdaki bu yükle... sürdüğümüz bu yaşamla... yazı yazmak olanaksız... evin havası hiç elverişli değil...

MADELEINE : Hep bir sürü bahane, sende bahaneden bol ne var zaten...

AMÉDÉE : Kendimi yorgun hissediyorum, yorgun. Bitkinim, gülle gibiyim, yediklerimi hazmedemiyorum, midem balon gibi, sürekli uykum var...

MADELEINE : Bütün gün uyuyorsun zaten!

AMÉDÉE : Bu yüzden uyuyorum.

MADELEINE : Ben de yorgunum, yorgunluktan geberiyorum. Ama yine de çalışıyorum, çalışıyorum, çalışıyorum...

AMÉDÉE : Artık dayanamayacağım. Kim bilir, belki de karaciğerim bozuk. Yaşlandığımı hissediyorum. Gepegenç değilim artık, doğru, genç değilim ama yine de...

MADELEINE : Dinlen. Dinlenmene kim engel oluyor! Gece uyu, gündüz uyuma. Daha az yemek ye. Bütün bunlar senin aşırılıklarının sonucu. Çok fazla içtin.

AMÉDÉE : Beni hiç sarhoş görmedin.

MADELEINE : Çok gördüm!...

AMÉDÉE : Doğru değil bu.

MADELEINE : Alkolik olmak için ille de sarhoş olmak gerekmez!... Aperitifler... dokunan onlardır işte. Aperitif alışkanlığı bünyeyi mahveder!...

AMÉDÉE : Ben ömrümde domates suyundan başka bir şey içmedim ki.

MADELEINE : Öyleyse, hep böyle ölçülüysen, ciddi bir şeyin yoksa, her şeyin sapasağlamsa, aklın başın yerindeyse, haydi bakalım, çalış, yaz başyapıtlarını!...

AMÉDÉE : Esin gelmiyor...

MADELEINE : Hep aynı maval! Başkaları nasıl yapıyor? On beş yıldır esinin kurudu!

AMÉDÉE : On beş yıl, doğru! *(Soldaki kapıyı gösterir)* İki replikten başka bir şey yazamadım, o geldiğinden beri... *(Defteri alır, okur)* Yaşlı kadın yaşlı adama: "Bu iş yürür mü, dersin?" der. Bir de bugün yazabildiğim, demin sana okuduğum replik: Yaşlı adam yaşlı kadına: "Kendiliğinden olmayacak!" diye yanıtlar. *(Masasına oturur)* Çalışmam gerek, çalışmam gerek. Bu durumda yazı yazmak! İnsan ancak neşe içindeyken bir şeyler yaratmalıdır. Benim durumumda, bu sefalette yazı

yazmak için bir kahraman, bir üstün insan olmak gerek.

MADELEINE : Sen hiç sefalet içinde yaşayan bir üstün insan gördün mü? Olsa olsa bir tek sen olurdun!

AMÉDÉE : Çalışmalıyım, çalışmalıyım. Zor iş. Ama çalışmam gerek.

(Masasına yığılmıştır; dirsekleri masada, başı elleri arasında, bakışları boş ve bulanıktır; sonra, alnını dayadığı koluyla başı yavaş yavaş kaymaya başlar. Sessiz sahne. Bu sırada MADELEINE ortalığı süpürmeyi ya da toz almayı bitirmiştir; bu durumdaki kocasına bakarak omuz silker, dişleri arasından homurdanır.)

MADELEINE : *(Kendi kendine)* Miskin!

(Önlüğü ile başörtüsünü çıkartır; elinde bu eşyalar, süpürgesi, toz beziyle soldaki kapıya doğru yürür; kapıyı aralayınca AMÉDÉE birdenbire başını kaldırır.)

AMÉDÉE : Yine onun odasına gidiyorsun!...

MADELEINE : *(Elindekileri göstererek)* Ne yapayım, şunlardan kurtulmam gerek! Nereye koyayım yani? Yemek odasında bırakamam ya! Kırk tane odamız yok!

AMÉDÉE : Doğru. Ama çok fazla kalma.

MADELEINE : Zaten istesem bile kalamam. Sen de biliyorsun. Yaşamımızı kazanmak için işe gitmek zorundayım... Yaşamımızı! *(Soldaki odaya girer; AMÉDÉE, kaygı içinde, gözleriyle MADELEINE'i izler, bir duraksama geçirir, sonra ayağa kalkar ve aralık duran soldaki kapıya doğru çekine çekine ilerler; bir bezginlik hareketi yapar; birden masasına dönmek ister; ama vakit bulamaz, içeri giren MADELEINE ona çarpar.)*

MADELEINE : Dikkat etsene! Canımı acıttın!

AMÉDÉE : Özür dilerim, isteyerek yapmadım!...

MADELEINE : Bir o eksikti, bir de isteyerek mi yapacaktın!... Casus gibi beni gözetliyorsun!

AMÉDÉE : Hep büyüyor mu?

MADELEINE : Kapıyı kapat. Kapıları hiç kapatmıyorsun!

(AMÉDÉE kapıyı kapatmaya gider; soldaki odaya bakmak için biraz oyalanır.)

MADELEINE : Kapatsana kapıyı! *(AMÉDÉE kapı kapanıncaya kadar içeri bakmayı sürdürerek kapıyı iter)* İyice kapat!

(AMÉDÉE söyleneni yapar. MADELEINE, AMÉDÉE'nin koparıp masanın ucuna ya da bir sandalyeye bırakmış olduğu mantarı görür)
Nerede buldun bunu?

AMÉDÉE : Şurada, yerde.

MADELEINE : Yemek odasında mı?

AMÉDÉE : Evet, yemek odasında!

MADELEINE : Niye bana hemen söylemedin? Her zaman her şeyi saklarsın benden!

AMÉDÉE : Seni üzmek istemedim... Zaten bir sürü derdin var!

MADELEINE : *(Çok üzgün, ağlamaklı bir sesle)* Şimdi bu mantarlar yemek odasında da bitmeye başlarlarsa bizim halimiz ne olacak! Al sana bir iş daha... Bütün bunları koparmak için... Sanki hiç işim yokmuş gibi!... Of, of, of, of!

AMÉDÉE : Biraz soğukkanlı ol, canım. Onları ben koparırım... Sana yardım ederim...

MADELEINE : Hıh, sana güven olmaz! Hem sağlığa da zararlı.

AMÉDÉE : Daha bir tanecik bulduk. Şu kadarcık, küçücük, minnacık bir tanecik. Başkası da bitmez belki.

MADELEINE : İşte yine her zamanki şu yüzeysel iyimserliğin. Bilirim ben onun nereye

vardığını. Kendimizi aldatmayalım. Her şeyi olduğu gibi kabul etmek gerek!... Yanda, onun odasında da bu böyle başlamıştı. Sen yine her zamanki gibi: "Küçücük, minnacık bir tanecik," demiştin; "bu önemsiz bir şey, tümüyle ayrı bir olay," demiştin; ondan sonra kalkmış şimdi de yine...

AMÉDÉE : Bugün de bunlardan buldun mu, yanda?

MADELEINE : Onun odasında niye o kadar çok kaldığımı öğrenmek istersin hep! Dinlenmek için kalmıyorsun herhalde.

AMÉDÉE : Yok, öyle demiyorum... Ama ona bakmak için bundan yararlanıyorsun... Gözlerini ayırmıyorsun ondan.

MADELEINE : Daha demin elli tane topladım.

AMÉDÉE : Görüyorsun işte, gittikçe azalıyor; dün daha çok vardı.

MADELEINE : Dün kırkyedi tane vardı... Hiç de az değildi.

AMÉDÉE : *(Umutsuz bir sesle)* Desene gittikçe çoğalıyorlar, gittikçe çoğalıyorlar!

MADELEINE : Her yerde... her yerde... Döşemelerin arasında, duvarların diplerinde, tavanda.

AMÉDÉE : *(Sakinleşmek isteyerek)* Ama hepsi de küçücük. Hem ne biliyorsun, belki de bunları çıkartan o değildir... Belki yalnızca nem yüzündendir... Bilirsin, apartmanlarda sık sık olur bu. Hem sonra, bakarsın bir işe de yarar: Örümcekleri kovar.

MADELEINE : Sen hiç daha önce bir apartmanda mantar bittiğini gördün mü?

AMÉDÉE : Oluyor, inan bana. Özellikle küçük taşra kentlerinde. Kimi kez büyüklerinde de. Lyon'da, örneğin.

MADELEINE : Lyon'da apartmanlarda mantar bitip bitmediğini bilmem ama Paris'te

böyle şey olmaz.

AMÉDÉE : Hiç sokağa çıkmıyoruz ki. Hiç kimseye gittiğimiz de yok. On beş yıldır kapalı yaşıyoruz. Belki Paris'te de durum değişmiştir. Belki Paris'te de vardır. Hatta belki komşularda bile... Paris mantarları!... Nereden bilebilirsin!

MADELEINE : Maval okuma bana! Çocuk değilim ben. Onun yüzünden *(Soldaki kapıya bakar, eliyle de kapıyı gösterir)* yalnız onun yüzünden bütün bu olanlar.

AMÉDÉE : *(Gerçeğe boyun eğer; kolları sarkmış, bitkindir)* Öyle. Kuşkusuz. Hakkın var. Bunu yalnız o yapmış olabilir.

MADELEINE : Eğer bunlardan bu odada da bitirmeye başlarsa artık gerçekten dayanılmaz olacak bu yaşam. Odası kendisine yetmiyordu sanki! Hiç yaşanmayacak burada artık! *(Çok üzgün)* Zaten pek neşeli bir yer değildi!

AMÉDÉE : Sakin ol, Madeleine; haydi, sakin ol!... Belki bundan sonra başkası çıkmaz. Göreceğiz bakalım. Belki de bu bir tane tümüyle apayrı bir olaydır...

MADELEINE : *(Başını duvar saatine doğru kaldırarak)* Saat dokuz olmuş. Vakit geldi. Bir de işe gitmem gerek, üstelik, geç kalacağım!

AMÉDÉE : Çabuk ol.

MADELEINE : *(Şapkasını başına geçirerek)* Laf işiteceğim. Şimdi başlarlar aramaya... *(Telefon santralında zil sesi)* İşte, başladılar bile... Geliyorum... *(AMÉDÉE'ye, sesini biraz yumuşatarak)* Sen de çalış, yazını yaz...

AMÉDÉE : Söz veriyorum, deneyeceğim...

MADELEINE : *(Çarçabuk masa-santrala gider, oturur, kulaklığı takar, görüşmeyi bağlar. Bu sırada AMÉDÉE de masasına, defterinin başına geçer oturur; duvar saati bir çeyrek sonrasını, yani 9.15'i gösterir)* Alo?

Cumhurbaşkanıyla mı konuşmak istiyorsunuz? Başkanın kendisiyle mi, sekreteriyle mi konuşacaksınız? Ya, demek cumhurbaşkanıyla...

AMÉDÉE : *(Masasında, yazdıklarını okur)* Yaşlı Kadın Yaşlı Adama: "Bu iş yürür mü dersin?"

MADELEINE : *(Santralda)* Cumhurbaşkanı yurt gezisine çıktı, bayım, yarım saat sonra arayın!...

AMÉDÉE : *(Masasında)* ... Yaşlı Adam Yaşlı Kadına...

MADELEINE : *(Santralda, zil sesi)* Alo, buyurun...

AMÉDÉE : *(Masasında, deminki gibi)* ... Yaşlı Adam Yaşlı Kadına...

MADELEINE : *(Deminki gibi)* Bay Charlot'yu mu, hani şu bakkalı mı arıyorsunuz? Bir dakika, ayrılmayın, bağlıyorum! *(Telefon zili)* Alo, buyurun...

AMÉDÉE : *(Deminki gibi)* ... "Yardımsız olmayacak!"...

MADELEINE : *(Deminki gibi)* Hayır, bayım, hayır, cumhurbaşkanını yarım saat sonra aramanızı söyledim ya demin size...

AMÉDÉE : *(Deminki gibi)* ... Yaşlı Kadın Yaşlı Adama: "Bu iş yürür mü dersin?"...

MADELEINE : *(Deminki gibi)* Lübnan Kralı mı arıyor... *(Başka zil sesi; başka bir alıcı aygıtı alır)* Bir dakika, ayrılmayın! *(Başka bir hat alır)* Alo, Elize Sarayı? Elize Sarayı?!

AMÉDÉE : *(Deminki gibi)* ... Yaşlı Adam Yaşlı Kadına...

MADELEINE : *(Deminki gibi)* Bana onun adına telefon ettiklerine göre bir Lübnan Kralı vardır kuşkusuz!... Bağlıyorum, Bay Başkan. *(Öteki aygıta)* Konuşun cumhurbaşkanıyla...

AMÉDÉE : *(Deminki gibi)* ... "Hayır, yardımsız olmayacak."

MADELEINE : *(Deminki gibi, başka bir aygıta. Saat*

9.30'u gösterir) Alo, alo, bağlıyorum. *(Başka zil, başka alıcı)* Hayır, bayım, hayır, geçen savaştan beri gaz odası filan kalmadı... E, ne yapalım, siz de gelecek savaşı bekleyin...

AMÉDÉE : *(Masasından kalkmadan, MADELEINE'e)* Madeleine, yazacak bir şey gelmiyor aklıma...

MADELEINE : *(AMÉDÉE'ye)* Görüyorsun, hiç vaktim yok... *(Telefon zili)* ... Buyurun... çok üzgünüm, ama itfaiyeciler perşembeleri çalışmazlar, perşembe tatil günleridir, çocuklarını gezdirirler... Ama ben size bugün perşembe demedim ki. *(Zil sesi)* Evet... buyurun... bağlıyorum...

AMÉDÉE : *(Elleri masada, doğrulur)* Yazı yazmak da amma yorucu iş... Canıma okunuyor!...

MADELEINE : *(Deminki gibi, yeni bir zili yanıtlayarak)* Evet... Karısıyla mı konuşmak istiyorsunuz?... Sizinle banyosundan konuşmasının bir sakıncası var mı?

(AMÉDÉE külçe gibi yerine çöker.)

MADELEINE : *(Deminki gibi; bir o alıcıyı, bir bu alıcıyı yanıtlar. Bu arada duvar saati 9.45'i, sonra da 10'u gösterir)* ... Bağlıyorum... Bağlıyorum...

AMÉDÉE : *(Bakışları boşlukta, gözleri ürküntüyle açılmış bir halde)* ... Yaşlı Kadın, gözleri ürküntüyle açılmış bir halde...

MADELEINE : *(Deminki gibi)* ... Ayrılmayın, bağlıyorum...

AMÉDÉE : *(Gözleri parlar, "bulmuştur")* ... "Hayır, hayır, yardımsız da olur!"...

MADELEINE : *(Deminki gibi)* Bağlıyorum...

AMÉDÉE : Madeleine!... Yazdığımı okuyayım mı sana?... İyi mi kötü mü söylersin!...

MADELEINE : *(AMÉDÉE'nin ne dediğini duymak için kulaklığını hafifçe kaldırmıştır)* Şimdi hiç vaktim yok!... Sonra oku!... *(Yeni zil sesi)* Alo... bağlıyorum... *(Zil sesleri birbirini kovalar, saat ilerler)* Bağlıyorum... Bağlıyorum... Bağlıyorum... Alo, alo... alo... Bağlıyorum, bağlıyorum, bağlıyorum... Alo... Alo!...

(AMÉDÉE, karısının santralla ilgilenmesinden yararlanarak yavaşça ayağa kalkar, soldaki kapıya doğru gider, eşikte durarak arkasına, kendisini görmediğinden emin olmak için MADELEINE'e bakar, sonra kapıyı aralık bırakarak yavaşça içeriye süzülür.)

MADELEINE : *(Masasındadır; zil sesi)* Alo, evet, buyurun... Hayır, bayan, hayır, cumhuriyet dönemindeyiz... 1870'ten beri, bayan... *(İşinden ayrılmadan, AMÉDÉE'ye)* Amédée, niye cereyan yapıyor?... *(Zil sesi)* Evet, bağlıyorum... Amédée, duymuyor musun?... *(Başını çevirir, AMÉDÉE'nin odada olmadığını görür)* Yine onun odasına girmiş!... Ne inatçı, ne yola gelmez adam bu... *(Saat 10.15'i gösterirken ayağa kalkar, soldaki kapıya doğru yürür; kızgındır)* Amédée, duymuyor musun? Yine ne yapıyorsun orada? Oyununu yazacak yerde! Sana söylüyorum! *(O da odaya girer ve kapıyı aralık bırakır; yalnız sesleri duyulur; santralda arada bir yanıtsız kalan zayıf zil sesleri duyulur.)*

MADELEINE : *(Sol kulisteki odadan)* Onu seyrediyorsun...

AMÉDÉE : Ne yapayım, kendimi alamadım...

MADELEINE : Baksan ne fark edecek. Vaktini yitirdiğine değmez.

AMÉDÉE : Bir an umutlandım. Kendi kendi-

me... Kendi kendime, belki de yok olup gitmiştir, dedim...

MADELEINE : Şöylece, kendiliğinden mi! Zavallı dostum, sen iyice sapıtıyorsun!

AMÉDÉE : Artık mucize filan olmuyor... ne yazık...

MADELEINE : Haydi gel... Gelsene!...

(Peşinden AMÉDÉE'yi sürükleyerek soldaki odadan çıkar.)

AMÉDÉE : Ona her bakışımda... hasta gibi oluyorum.

MADELEINE : Sen de bakma öyleyse... Ne işin var odasında?

AMÉDÉE : Hasta gibi oluyorum...

MADELEINE : Yazını yazmamak için bahane arıyorsun...

AMÉDÉE : Daha da büyümüş. Bu gidişle divana da sığmayacak. Ayakları şimdiden taşmış bile. Onbeş yıl önce galiba ufak tefek biriydi bu. Ne kadar da gençti. Şimdiyse kocaman bembeyaz bir sakalı var. İnsanı etkiliyor da, beyaz sakalıyla. Yirmi, on beş daha, olsa olsa otuzbeş yaşında filan... Hani, öyle yaşlı da değil...

MADELEINE : Ölüler yaşayanlardan daha çabuk yaşlanırlar... Bilinen bir şeydir bu...

(AMÉDÉE, bitkin bir halde, gider, koltuğuna yığılır; MADELEINE sahnenin ortasındadır.)

AMÉDÉE : Kocaman tırnakları var... Tanrım!

MADELEINE : Sabahtan akşama kadar her gün tırnaklarını kesemem ya. Benim işim başımdan aşkın! Daha geçen hafta çöpe bir avuç dolusu tırnak attım. Kolay iş değil. Herkesin hizmetçisiyim ben, herkesin hizmetçisi.

AMÉDÉE : Başparmakları ayakkabılarının bu-

runlarını patlatmış...

MADELEINE : Git de bari ona yeni ayakkabı al, eğer çarçur edecek paran varsa. Ben ne yapayım yani? Ben para mara vermem sana! Yoksuluz biz! Senin bundan haberin yok galiba!

AMÉDÉE : Ona kendi ayakkabılarımı da veremem. Başka ayakkabım yok. Hem zaten ona olmazlar da... Şimdiki o kocaman ayaklarına!

(Telefon zili; MADELEINE santrala koşar.)

MADELEINE : Alo, buyurun... *(Bu sırada AMÉDÉE koltuğundan kalkar, yine soldaki aralık kapıya gider, içeriye bakar, şaşkınlıktan donakalır)* ... Hayır, bayım, evde yok... Yani ben öyle sanıyorum...

AMÉDÉE : *(Aynı pozda)* Kepenkler sımsıkı kapalı. Ama odası karanlık değil.

MADELEINE : *(AMÉDÉE'nin yanına gider; masasından her kalkışında şapkasını çıkartır; masasına her dönüşünde yeniden giyer)* Gözleri aydınlatıyor. Yine unuttun gözlerini kapatmayı.

AMÉDÉE : Gözleri yaşlanmadı. Hep eskisi kadar güzel. Kocaman yemyeşil gözler. Deniz fenerleri gibi. Evet, gidip gözlerini kapatsam daha iyi olacak.

MADELEINE : Sen güzel mi buluyorsun onun gözlerini. Edebiyat bu. Sen edebiyat yapıyorsun, yaşamda. Amma da tuhaf güzellik...

AMÉDÉE : Ben tuhaf demedim.

MADELEINE : Olmaz olsun onun o baş belası güzelliği. *(Soldaki odadan gelen hafif çatırtılar duyulur)* Duyuyor musun?

AMÉDÉE : Büyüyor. Olağan bir şey. Büyüme krizi tuttu.

MADELEINE : Ağaç mı sanıyorsun sen onu! Hiç utanıp sıkılması da yok! Her yeri

kaplayacak, Tanrım! Her yeri! Nereye koyarım ben onu? Senin için hava hoş tabii. Ev işleriyle uğraşan sen değilsin ki!

AMÉDÉE : Başımıza bir sürü dert açtığı besbelli. Ama, yine de, beni etkiliyor. Düşünüyorum da... Ah, başka türlü de olabilirdi bu...

MADELEINE : Yine hiçbir iş yapmadan orada dikilip durmak için bahane arıyorsun... Git yazını yaz!

AMÉDÉE : Olur!... Tamam!...

(Telefon zili.)

MADELEINE : *(AMÉDÉE çalışma masasına doğru giderken)* Bir saniye bile boş vaktim yok! *(Kulaklığı takarken, AMÉDÉE'ye)* Kapıyı kapat! *(Telefonu yanıtlar)* Alo, evet, buyurun...

AMÉDÉE : *(Geri döner, eli kapının tokmağındayken yeniden odaya ve santraldaki MADELEINE'e bakar, duraksar gibi olur, sonra kapıyı kapatır ve çalışma masasına döner, oturur)* Yaşlı Adam Yaşlı Kadına...

(Telefon zili.)

MADELEINE : *(Telefonu yanıtlamadan önce, AMÉDÉE'ye)* Gözlerini hâlâ kapatmamışsın! *(Telefona)* Peki, sayın Belediye Başkanı, bağlıyorum yardımcınızı.

AMÉDÉE : Tamam, gidiyorum...

(Ayağa kalkar, soldaki kapıya doğru gider; o daha kapıya varmadan MADELEINE konuşur.)

MADELEINE : *(Saat 11.15'i gösterirken, AMÉDÉE'ye)* Alış verişe çıksana. Öğlene hiç yemek yok. Sepeti al.

AMÉDÉE : *(Kızmış)* Bu koşullar altında çalışmak öyle sanıldığı kadar kolay değil.

Bir de ilerlemeyişime şaşarsın. Sonra da bana çıkışırsın. Çalışamam, çalışamam! Bir aydının çalışması için gerekli ortama sahip değilim...

MADELEINE : Peki, şimdiye kadar niye dalga geçtin öyleyse? Zaten senin çalışma hevesin hep son dakikada uyanır!

AMÉDÉE : Hiç de değil!...

MADELEINE : Ben de işimden ayrılamam. Görüyorsun işte. Göze alamam kovulmayı. Başka bir çözüm yolu bul. Benim hoşuma mı gidiyor sanki bu? Açlıktan ölmemizi istiyorsan benim için hava hoş!

AMÉDÉE : Benim için de hava hoş. böylesine bir yaşam!

MADELEINE : Sen her zaman kurt gibi açsındır! Zavallı dostum! Hep midenin kazındığından yakınırsın. Sabahtan akşama kadar yiyecek bir şeyler istersin... *(Telefon zili)* Duyuyor musun? *(Telefonu yanıtlar)* Tabii, bayan, tabii! *(AMÉDÉE'ye)* Sepeti al, çabuk ol, bir şey kalmayacak çarşıda!

(AMÉDÉE soldaki kapıya gider eli tokmaktayken.)

MADELEINE : *(Santralın başından bunun farkına varır)* Yine ne işin var onun odasında?

AMÉDÉE : Sepet... sepet... Sepeti almamı söyledin ya!

MADELEINE : Sepetin yeri orası değil. Hiçbir zaman hiçbir şeyin yerini bilmezsin! *(Telefon zili)* Alo... bir saniye! *(AMÉDÉE'ye)* Şurada, masanın altında... Onun yeri orasıdır. Bir daha da unutma. *(Telefona)* Meşgul!

AMÉDÉE : *(Eğilir, sepeti görür)* Sahi, burada!... Peki, ya ip?

MADELEINE : O da onun içinde. *(Telefona)* Tabii, küçük hanım, tabii, okuyabilirim bil-

diriyi... Bir şey değil...

AMÉDÉE : *(Sepeti alır, ayağa kalkar)* Evet, ip de burada.

MADELEINE : *(Telefona)* Karakoldan onaylanmış bir dilekçeyle... ben söylerken yazabiliyor musunuz? Olur, küçükhanım, ağır ağır okurum. Rica ederim... Acele etmeyin, benim vaktim bol...

AMÉDÉE : *(Sapına ip bağlanmış sepet elinde, ağır adımlarla dipteki pencereye doğru yürür; duvar saati bu sırada 11.45'i göstermelidir.)* İp de pek uzun değilmiş. Neyse ki birinci katta oturuyoruz.

MADELEINE : *(Telefona)* Karakoldan onaylanmış bir dilekçeyle... *(AMÉDÉE kepenkleri biraz kaldırır ya da aralar, ipinden tutarak sepeti aşağıya sarkıtır)* Amédée, ne yapıyorsun? Görecekler bizi!

AMÉDÉE : *(Başını MADELEINE'e çevirerek)* Ne yapayım, sepeti sarkıtmam gerek!...

MADELEINE : *(Telefona)* Hayır... Kocamla konuşuyordum, özür dilerim...
(AMÉDÉE'ye) Sosis alma, dokunuyor sana. *(Telefona)* ... valilikten alınabilecek...

AMÉDÉE : Ne alayım öyleyse?

MADELEINE : *(AMÉDÉE'ye)* İstediğini al... *(Telefona)* ... Sağlık bakanının yazılı izni olmadan...

AMÉDÉE : *(Aşağıdaki sokaktaki birine seslenerek)* Bana bir kilo erik verin, lütfen!... Bir paket de tereyağı.

MADELEINE : ... Sağlık bakanının yazılı izni olmadan...

AMÉDÉE : *(Deminki gibi)* İki gevrek, iki yoğurt...

MADELEINE : *(Telefona)* ... gece yarısı ile sabahın sekizi arasında... Evet... sabahın sekizi...

AMÉDÉE : *(Deminki gibi)* ... elli gram sofra tuzu...

MADELEINE : *(Deminki gibi)* ...on tondan ağır vagonların demiryolundan geçmesi yasaktır... evet... on tondan ağır vagonların.

AMÉDÉE : *(Deminki gibi)* Hepsi bu kadar... Sağ olun... Bırakın sepeti...

(Sepeti yukarı çeker.)

MADELEINE : *(Deminki gibi)* Alo... Evet, küçükhanım, bu kadar... Yok, hayır... teşekküre değmez... Çok naziksiniz.

(AMÉDÉE sepeti yukarı çekmiş, kepenkleri kapatmıştır; sepetin içindekileri masaya, defterlerin yanına boşaltır. Bu sırada duvar saati tam 12'yi gösterir.)

MADELEINE : Öğlen oldu. *(Kulaklığı masaya bırakır)* Hele şükür!...

(Şapkasını çıkartır, AMÉDÉE'ye doğru yürür.)

AMÉDÉE : Bitti mi?

MADELEINE : Bitti, bitti ama canıma da okundu... Bu marka tereyağını sevmem ben... Pırasa almayı unutmuşsun

AMÉDÉE : Al demedin ki. *(Başıyla soldaki kapıyı göstererek)* Madeleine, acaba bizi bağışladı mı, dersin?

MADELEINE : *(Soldaki kapının tam karşısına, masaya oturur; AMÉDÉE'yse hâlâ ayakta, yüzü soldaki kapıya dönük durmaktadır)* Bilmem.

AMÉDÉE : Bilinmez ki. *(Soldaki kapıya doğru bir hareket yapar.)*

MADELEINE : Otur, yemeğini ye. Ne bekliyorsun?

AMÉDÉE : *(Yüzü seyircilere dönük olarak MADELEINE'in yanına otururken)* Belki de bizi bağışlamıştır. Sanırım bağışladı bizi. *(Sıkıntılı, uzun bir sessizlik; erik yerler)* Ah, bizi bağışladığından bir

emin olabilseydik!

(Sessizlik.)

MADELEINE : Bizi bağışlamış olsaydı, böyle büyüyüp durmazdı. Durmadan büyüdüğüne göre... yine birtakım istekleri var demektir. Bize öfkesi bir türlü geçmedi. Ölüler müthiş kinci olurlar. Yaşayanlar daha çabuk unuturlar.

AMÉDÉE : Tabii, yaşam var onların önünde... Belki bu ötekiler kadar kötü değildir. Yaşarken kötü bir kimse değildi, herhalde...

MADELEINE : Hadi sen de! Bunların hepsi birbirine benzer. Durmadan büyüyor diyorum sana. Çevreye mantarlar saçıyor. Bu da kötülük değilse, pes!

AMÉDÉE : Belki de isteyerek yapmıyordur! Hem zaten o kadar yavaş büyüyor ki... Belli belirsiz.

MADELEINE : Her gün bir parça, her gün bir parça, derken kocaman bir şey oluyor.

(Sessizlik.)

AMÉDÉE : Gidip ona bakabilir miyim? Belki durmuştur büyümesi.

MADELEINE : Sofrada bunun konuşulmasını istemiyorum.

AMÉDÉE : Kızma, Madeleine...

MADELEINE : Yemeğimi rahat yemek istiyorum. Hiç olmazsa sofrada huzurlu olmak istiyorum! Yeteri kadar derdim oluyor bütün gün. Pek fazla bir şey de istemiyorum sanırım!...

AMÉDÉE : Tabii, Madeleine. Olur, Madeleine.

(Konuşmadan yemek yerler.)

MADELEINE : Uf, ne sıcak oldu burası. Bunalıyorum...

AMÉDÉE : Bana sıcak gelmiyor.

MADELEINE : Kapıyı aç, biraz hava gelsin...

AMÉDÉE : Hangi kapıyı?

MADELEINE : *(Soldaki kapıyı göstererek)* Şunu tabii. Sokak kapısını açacak değilsin ya.

AMÉDÉE : Yine sinirleneceksin.

MADELEINE : Ona bakmak için değil, diyorum sana. Çok sıcak. Biraz hava almak için.

AMÉDÉE : Yapma, Madeleine... akıllıca bir iş değil bu.

MADELEINE : Rica ederim, dediğimi yap.

AMÉDÉE : Peki... Ama ben yine de öyle düşünmüyorum... *(Kalkar, kapıyı açar, masaya döner)* Göreceksin, serinlemeyecek. Hava filan gelmeyecek. Odasında pencereler kapalı. *(MADELEINE, oturduğu yerden, yemek yemeden, soldaki kapıdan içerki odaya bakar)* Doydun mu? *(MADELEINE yanıtlamaz)* Doydun mu?

MADELEINE : Rahat bırak beni, rahat bıraksana beni biraz nefes alayım... *(İkisinin bakışları da soldaki odaya yönelmiştir. Kısa sessizlik)* Bu kadar mutsuz olmak için ne yaptım ben... Böyle sürekli acı çekmek için... Her an başıma kakılması için...

AMÉDÉE : Ben de aynı durumdayım, biliyorsun...

MADELEINE : Seninki başka. Sen daha az acı çekiyorsun, sen daha duygusuzsun.

AMÉDÉE : Ya!...

MADELEINE : Bunu seni kırmak için söylemiyorum. Sana sitem de etmiyorum niye böylesin diye. Hem böylesi senin için daha iyi!

AMÉDÉE : Benim için daha mı iyi?

MADELEINE : Tabii. Sen hiç olmazsa yazı yazıyorsun, başka şeyler düşünebiliyorsun, kitaplarınla, yazınınla bu kaygıdan biraz olsun kurtuluyorsun... Oysa benim hiçbir şeyim yok... Dairede, evde hep iş...

AMÉDÉE : Zavallı Madeleine!

MADELEINE : *(Öfkeli)* Senin acımana gereksinmem yok...

(Kısa sessizlik; odaya bakarlar.)

AMÉDÉE : Sanki nefes alıyor. *(Kısa sessizlik)* Yüzü de ne kadar anlamlı! *(Sessizlik)* Her dediğimizi anlıyor gibi.

MADELEINE : Hakkında kötü bir şey söylemiyoruz ki!

(Sessizlik.)

AMÉDÉE : Yakışıklı da.

MADELEINE : Yakışıklıydı. Çok yaşlandı artık.

AMÉDÉE : Hâlâ yakışıklı!... *(Sessizlik)* Acaba hâlâ kızgın mı bize? *(Kısa sessizlik)* Ona en güzel odayı verdik, gencecik evlendiğimizde gerdeğe girdiğimiz odayı...

(MADELEINE'in elini avucuna almak ister; MADELEINE elini çeker.)

MADELEINE : Haydi, yemeğini ye! Ay... çok üşüyorum...

AMÉDÉE : Kapatayım mı kapısını?

MADELEINE : *(Onu dinlemeden)* Şalımı getir bana.

AMÉDÉE : *(Ağır ağır yerinden kalkar; bir an ayakta soldaki odaya bakar, sonra şalı almak için odanın bir başka köşesine doğru yürürken konuşur)* Sanki bizi görüyor!

MADELEINE : Gözlerini kapatmayı yine unutmuşsun! Görüyorsun işte, aklına bile gelmiyor! Hep ben düşüneceğim, hep ben, hep ben!

AMÉDÉE : Öyle... Ama önce senin şalını getireyim, üşüyorsun!...

MADELEINE : Önce gözlerini kapat!

(AMÉDÉE soldaki kapıya doğru giderken merdivende ayak sesleri, bir öksürük duyulur.)

AMÉDÉE : *(Soldaki kapıya bir adım kala durur)* Biri geliyor!

MADELEINE : Kim gelebilir ki bize! Evine dönen bir komşudur. On beş yıldır kimse adımını atmadı buraya! Herkesle ilişkimizi kestik.

AMÉDÉE : Bir kez başlarsa arkası gelir. *(Sahanlıkta bir ses duyulur)* Dinle! *(Belli belirsiz "Buccinioni" adı duyulur)* Bizim adımızı söylüyor.

MADELEINE : *(Yavaş yavaş kaygılanmaya başlayarak)* Düş görüyorsun sen, kulağına sesler geliyor! *(Bu sırada, bu kez daha anlaşılır bir biçimde, yeniden "Buccinioni" adı duyulur; MADELEINE yerinden doğrulur)* Tanrım!...
(AMÉDÉE'ye) Sana söylemiştim ben!

(İkisi de soluklarını tutarak dinlerler; bir ses duyulur.)

POSTACININ SESİ : *(Sahanlıktan)* Bay Buccinioni'nin dairesi, lütfen?

K. KADININ SESİ : *(Sahanlıktan)* Tam karşınızdaki, bayım. Mutlaka evdedirler. Hiç çıkmazlar.

(Kapanan bir kapı sesi duyulur.)

MADELEINE : *(AMÉDÉE'ye)* Sana bize geldiğini söylüyordum... Tanrım! Tanrım!

AMÉDÉE : *(Ne yapacağını şaşırmış bir durumda)* Ne yapacağımızı şaşırmayalım...

(Sağdaki kapıya vurulduğu duyulur.)

MADELEINE : *(Soldaki kapıyı göstererek)* Kapatsana şunu, ne duruyorsun! *(AMÉDÉE soldaki kapıyı telaşla iter; bu sırada MADELEINE de çoktan bu kapının yanına gelmiştir; sırtını kapıya yaslamıştır; yıkılmış, bitmiş bir durumdadır. Sağdaki kapıya yeniden vurulur.)*

MADELEINE : *(Elini kalbine bastırarak)* Git bak...

(AMÉDÉE duraksar) Git bak, açmamanın bir yararı yok. Durumunuz daha da ciddileşir. Kapı kırmak çok kolaydır.

(AMÉDÉE sağdaki kapıya doğru giderken sahanlıkta KAPICI KADIN'ın sesi duyulur.)

K. KADININ SESİ : Daha hızlı vurun! Hep evdedirler!

(Sürekli vuruşlar duyulur.)

MADELEINE : *(Bulunduğu yerden, fısıldayarak)* Aç, haydi... *(AMÉDÉE kapıyı açacakken)* Dur, açma...

AMÉDÉE : *(MADELEINE'e)* Bir yararı olmaz. Kapı kırmak çok kolaydır.

MADELEINE : Bari kimmiş, ona bak.

AMÉDÉE : *(MADELEINE'e)* Susss!

(Sonra, dışarıdakilere hissettirmemeye çalışarak, eğilip anahtar deliğinden bakar. Bu sırada sahanlıktan KAPICI KADIN'ın sesi duyulur.)

K. KADININ SESİ : Daha hızlı vurun, duymamış olacaklar.

(Bu sözleri duyan AMÉDÉE ve MADELEINE irkilirler.)

MADELEINE : *(Çarpıntılar içinde)* Tanrım, Tanrım, kim olabilir bu? Hiç kimseyi tanımıyoruz ki...

AMÉDÉE : *(Doğrulur, MADELEINE'e)* Postacı!

POSTACI : *(Dışarıdan)* Bay Buccinioni! Bay Buccinioni!

MADELEINE : *(Dehşet içinde)* Postacı ha! Olamaz! Yanılıyorsun! Ah sen, ah sen yok musun, hep senin yüzünden, eski tanıdıklarındandır, kuşkusuz, eski tanıdıklarından...

AMÉDÉE : *(MADELEINE soldaki odanın girişini korumak ister gibi kollarını açmış, soluk*

soluğayken) Açıyorum, bayım, açıyorum, niçin açmayacak mışım! *(Kapıyı açar, POSTACI içeri girer)* Görüyorsunuz işte, bayım, kapıyı açtım, girin içeri, benim saklayacak bir şeyim yok, evde saklanacak hiçbir şey yok.

MADELEINE : *(Sol kapının çerçevesine kenetlenmiş gibi)* Bizim saklayacak bir şeyimiz yok, bayım, saklanacak bir şey yok evde.

AMÉDÉE : Karım ile ben, bayım, birbirimize: "Niçin açmayacakmışız?" diyorduk.

POSTACI : *(Durum olağanmış gibi)* Bu doğaldır, bayım.

MADELEINE : *(Yerinden ayrılmadan, AMÉDÉE'ye)* Niçin bu doğaldır diyor? *(POSTACI'ya)* Niçin bu doğaldır diyorsunuz, bayım?

POSTACI : *(Hep ilgisiz)* Size bir mektup var...

AMÉDÉE : Bu olanaksız, bayım.

MADELEINE : Bize kim yazabilir, bayım? Kocama da demin bunu söylüyordum! Siz gerçekten yalnız postacı mısınız?

AMÉDÉE : *(MADELEINE'e)* Elbette postacı, Madeleine, ne demek istiyorsun?

MADELEINE : *(POSTACI'ya)* Öyleyse bize verecek mektubunuz olamaz! Bizi ne yerine koyuyorsunuz siz, bize niçin mektup gönderilsin?

POSTACI : Gönderilmiş işte, Bay Amédée Buccinioni'ye bir mektup...

MADELEINE : Bizim adımız bu! *(Kapısından bir parça uzaklaşmıştır; farkına varır, hemen eski yerine döner)* Hiçbir şey yok, kimse yok, bayım, bu odada!

AMÉDÉE : *(POSTACI'dan mektubu alır)* Evet, gerçekten de öyle, hayret, bize yazılmış: Amédée Buccinioni...

MADELEINE : Korkunç bir şey bu!

(AMÉDÉE mektubu incelerken, POSTACI gitmeye hazırlanır.)

AMÉDÉE : Sayın Postacı, bir dakika, bakın bir yanlışlık olmuş, görüyor musunuz, bir yanlışlık olmuş!

POSTACI : Siz bay Amédée Buccinioni değil misiniz?

AMÉDÉE : Paris'teki tek Amédée Buccinioni ben değilim, bayım. Parislilerin üçte biri bu adı taşır.

(Mektubu POSTACI'ya uzatır. POSTACI mektubu alır. Soldaki odadan gelen uzun bir çatırtı duyulur. Korkan MADELEINE çığlığını güç tutar, güriültiyii bastırmak için güler.)

POSTACI : Ama, burada Amédée Buccinioni, Generaller sokağı, 29 numara yazıyor...

AMÉDÉE : Generaller sokağında bir tane 29 numara yoktur ki, bir tane Generaller sokağı yoktur ki, bir tane... *(Kaygı içinde yere, masanın ayağının dibine bakar; hep hareketsiz duran MADELEINE'e parmağıyla göstererek)*... bir tane daha var, Madeleine!... Generaller mantar gibi biterler...

POSTACI : *(Herhangi bir tepki göstermeden)* Odada mantar mı yetiştiriyorsunuz?

AMÉDÉE : *(Çabuk, çabuk, POSTACI'ya)* Bakın, bir yanlışlık olmuş, bayım... Ben Amédée Buccinioni değil, A-mé-dée Buccinioni'yim. Generaller sokağı 29 numarada değil, Generaller sokağı 29 numarada oturuyorum... Bakın, zarfın üstünde Amédée'nin A'sı elyazısı büyük harfle yazılmış, oysa benim adım olan Amédée Romen harfiyle yazılır...

MADELEINE : Ona ille de vaftiz babasının adını koyacağız diye tutturmuşlar! Görüyorsunuz işte, bir yanlışlık olmuş.

POSTACI : *(Mektubu inceleyerek)* Doğru, bayım,

hakkınız var.

AMÉDÉE : *(POSTACI'ya)* Bizi hiç kimse tanımaz, bayım, hiç mektup gelmez bize, inanın.

POSTACI : Özür dilerim. Şurayı imzalar mısınız, bayım?

(Bir defter uzatır.)

MADELEINE : Bize imzalatmayın, bayım. Biz namuslu insanlarız.

POSTACI : Oh, hiç önemi yok, bayan. Tümüyle isteğe bağlı bir şey bu. Özür dilerim, baylar-bayanlar, iyi günler, baylar-bayanlar.

(Gitmek üzere davranır.)

MADELEINE : Size bir bardak şarap ikram edemediğimiz için üzgünüz, bayım, evde şarabımız yok, kocam şarap içmez, bayım.

AMÉDÉE : *(POSTACI'ya)* Gerçekten de öyle, bayım. Ben şarap içmem. Dokunur.

MADELEINE : Kusura bakmayın.

POSTACI : Ziyanı yok. Paris'te âdet değildir. Şarap postacıya köylerde verilir.

(POSTACI gider. AMÉDÉE ona kapıyı açmaya koşar.)

AMÉDÉE : Güle güle, yine bekleriz! *(Kapıyı kapatır; kısa bir süre anahtar deliğinden bakar; çabucak doğrulur)* Uff!... Neyse bize değilmiş! Acaba alındı mı, dersin?

MADELEINE : *(Sahnenin ortasına doğru gelirken yakınır)* Hiç kimse mektup yazmıyor bize! Hiç kimse, hiç kimse, hiç kimse! Hiç dostumuz yok! Herkesle ilişkimizi kestik, herkesle, herkesle! Evimize çağıramazdık ki onları...

AMÉDÉE : *(Demin görmüş olduğu mantarı bulmak için çevresine, yerlere bakınır)* Da-

ha demin görmüştüm onu!

MADELEINE : *(Soldaki odayı göstererek konuşmasını sürdürür)* ... o buradayken...

AMÉDÉE : *(Yere diz çöker, sonra elinde bir mantarla doğrulur)* Bak, işte burada, işte mantar.

MADELEINE : Yemek odasındaki ikinci mantar... Masaya koyma onu, canım, pislik yapmasana, zehirli olduğunu biliyorsun. *(Kısa bir sessizlik)* Bak, bugün bir değişiklik yapabilirsin, benden sana izin. Bir kadeh şarap iç, çok mutsuz görünüyorsun! *(Birden soldaki odadan büyük bir çatırtı gelir)* Ay! Korkuyorum!

AMÉDÉE : O yapıyor, Madeleine, korkma!

(Yine soldaki odadan büyük bir kırılan cam şangırtısı gelir; AMÉDÉE odaya doğru koşar, MADELEINE de arkasından gider.)

MADELEINE : Dikilip durmasana orada, git bak.

AMÉDÉE : Yine ne oluyor! *(İkisi de kapıyı ardına kadar açık bırakarak soldaki odaya girerler; sol kulisten sesleri duyulur)* Camları kırmış!... Başı dışarı çıkmış!

MADELEINE : *(Kulisten)* Şimdi iki yandan birden büyümeye başladı. Neler de geliyor aklına! Bir şeyler yap, Amédée. Komşular görecekler onu! İçeri sok başını!

AMÉDÉE : *(Kulisten)* Sokuyorum ya işte!

MADELEINE : *(Kapıda sırtı görünür)* Daha çabuk! *(Boğuk bir gürültülü duyulur)* Düşürme başını yere! Ne sakar şeysin!

AMÉDÉE : *(Kulisten)* Kolay iş değil ki!

MADELEINE : Kaldır onu. Yastığa koy başını. Gözlerini kapatmayı unutma!

AMÉDÉE : *(Kulisten)* Yapamıyorum. Kıpırdayacak yer kalmadı.

MADELEINE : *(Hep kapıdan)* İkiye katlasana onu, ikiye katla, bu kadarcık şeyi de akıl et

artık! *(AMÉDÉE'nin güç sarf ederken ağır ağır soluduğu duyulur)* Öyle değil, canım, öyle olmaz. *(MADELEINE yeniden soldaki odaya girer; konuştuğu duyulur)* Bırak da ben yapayım!

(Kapıda bu kez AMÉDÉE'nin sırtı görünür.)

MADELEINE : *(Sol kulisten)* İşte. Böyle katlanır. Her şeyi öğretmem gerek sana!

AMÉDÉE : *(Yerinden)* Ben elimden geleni yaptım... Hiçbir şeyden memnun kalmazsın zaten sen... Komşulardan kimse var mı pencerelerde?

MADELEINE : *(Kulisten)* Yok... Gel de bana yardım et. En zor işi hep bana bırakırsın!

AMÉDÉE : *(Yeniden soldaki odaya girer; kapıyı ardına kadar açık bırakır; konuşur)* Ama demin sen kendin...

MADELEINE : *(Kulisten, daha yüksek sesle)* Daha kuvvetli çeksene! *(Çaba harcarken çıkarttıkları sesler duyulur; boğuk bir güriiltü daha işitilir)* Dikkat et! Dikkat et! *(Bir güriiltii daha)* Kepenkleri iyi kapat! Soğuk olacak şimdi, camsız!

AMÉDÉE : Kışa daha çok var.

(AMÉDÉE ve MADELEINE sahneye dönerler.)

MADELEINE : Oldu!

AMÉDÉE : Görüyorsun işte, her şeyin çaresi bulunuyor.

MADELEINE : *(Sol kapıyı kapatmak için bir hareket yapar, vazgeçer)* Kapatsana gözlerini! Yine unuttun!

(AMÉDÉE soldaki kapıya doğru yürüyecekken.)

MADELEINE : Komşular mutlaka duymuşlardır.

AMÉDÉE : *(Durarak)* Belki de duymamışlardır. *(Kısa sessizlik)* Tepki göstermiyor-

lar!... Hem zaten, bu saatte...

MADELEINE : Bir şey duymuşlardır kuşkusuz. Hepsi de sağır değil ya.

AMÉDÉE : Hepsi değil, tabii. Ama yine söylüyorum, bu saatte...

MADELEINE : Ne söyleyebilirdik onlara?

AMÉDÉE : Postacının yaptığını söyleyebilirdik!

MADELEINE : *(Arkası seyircilere, yüzü dipteki pencereye dönük olarak)* Postacı yaptı! Postacı-ı-ı! *(AMÉDÉE'ye)* İnanırlar mı buna? Postacı çoktan gitmiştir.

AMÉDÉE : Daha iyi ya. *(Pencereye doğru, yüksek sesle)* Postacı-ı-ı yaptı-ı-ı!

MADELEINE ve AMÉDÉE : Postacı-ı-ı yaptı-ı-ı! Postacı-ı-ı!

(Susarlar, yankı yineler.)

YANKI : Postacı-ı-ı! Postaı-ı-ı! Tacı-ı-ı!

AMÉDÉE : *(MADELEINE'le birlikte, aynı anda, seyircilere doğru dönerken)* Görüyor musun, yankı bile yineliyor.

MADELEINE : Belki yankı değildir.

AMÉDÉE : Ne olursa olsun, bir doğrulamadır. Tanık gösterebiliriz onu!... Oturalım.

MADELEINE : *(Otururken)* Yaşam gerçekten çok zorlaştı. Yeni cam nasıl alacağız! *(Birden, soldaki odadan, duvara şiddetli bir vuruş duyulur. Oturmak üzere olan AMÉDÉE, gözleri sola dikili, doğrulur. MADELEINE de, onun gibi, ayağa kalkar.)*

MADELEINE : *(Bir çığlık atar)* Aaaay!

AMÉDÉE : *(Aklı başından gitmiş bir durumda)* Sakin ol, sakin ol!

(Soldaki odanın kapısı, sürekli bir itmeye dayanamamış gibi birdenbire açılır.)

MADELEINE : *(Bayılmak üzere, ancak hâlâ ayakta, yeniden çığlığı basar)* Ay! Tanrım!

(Sonra, korkudan dilleri tutulan

AMÉDÉE ile MADELEINE, açılan kapıdan kocaman iki ayağın ağır ağır çıkarak sahnede kırk-elli santimetre ilerleyişini seyrederler.)

MADELEINE : Şuraya bak!

(MADELEINE bu repliği kuşkusuz kaygı ve korkuyla, ancak aşırılığa kaçmadan, kendini biraz denetleyerek söylemelidir. Durum hiç kuşkusuz dehşet vericidir, ancak daha çok sıkıntı veren bir hali olmalıdır; bu, insanı güç durumda bırakan sıkıcı bir olaydır, ancak olması olanaksızmış izlenimi vermemelidir; bunun için de oyuncuların oyunu çok doğal olmalıdır; bu olay, "damdan düşer gibi gerçekleşiveren bir olay"dır ve kuşkusuz önemlidir, ancak sonuç olarak beklenmedik bir olaydan başka bir şey de değildir.)

AMÉDÉE : Görüyorum. *(Çabucak gider, ölünün ayaklarını özenle bir taburenin ya da bir sandalyenin üstüne yerleştirir)* Vay canına!

MADELEINE : Yine neler yapıyor bize? Ne istiyor!

AMÉDÉE : Gittikçe daha çabuk büyüyor!

MADELEINE : Bir şeyler yapsana.

AMÉDÉE : *(Üzgün, umutsuz)* Yapacak bir şey kalmadı, bir şey kalmadı. Artık hiçbir şey yapılamaz, ne yazık! Geometrik gelişmeye yakalandı.

MADELEINE : Geometrik gelişme mi!?

AMÉDÉE : *(Aynı tonda)* evet... Ölülerin iyileşmez hastalığı! Bizim evde buna nasıl yakalandı, bir türlü aklım almıyor!

MADELEINE : *(Boşanarak)* Peki ama bizim halimiz ne olacak, Tanrım, bizim halimiz ne olacak! Söylemiştim ben sana... Kuşkulanmıştım ben...

AMÉDÉE : Onu ikiye katlayacağım...

MADELEINE : Katlı zaten!

AMÉDÉE : Ben de sararım onu...

MADELEINE : Büyümesini önlemez. Her yandan birden büyüyor artık! Onu nereye koyacağız, ne yapacağız onu, bizim halimiz ne olacak!

(Başını elleri arasına alarak ağlar.)

AMÉDÉE : Haydi, Madeleine, biraz soğukkanlı ol, canım!

MADELEINE : Yok! Bu kadarı da fazla artık, insan dayanamaz artık buna...

AMÉDÉE : *(Onu yatıştırmak isteyerek)* Herkesin bir sürü derdi var, Madeleine.

MADELEINE : *(Ellerini sinirli sinirli ovuşturarak)* Bu yaşam artık yaşamlıktan çıktı! Yok, yok, yaşamak olanaksız artık.

AMÉDÉE : *(Deminki gibi)* Bak, örneğin, benim annem ile babamın...

MADELEINE : *(Gözyaşları içinde AMÉDÉE'nin sözünü keserek)* Bütün mantarlarıyla buraya gelecek. Zaten iki tane buldun bile, bir belirtiydi bu. Anlamalıydım...

(Soldaki odadan çatırtılar gelir.)

AMÉDÉE : *(Deminki gibi)* Bizden daha mutsuzları da var!

MADELEINE : *(Hıçkırıklar, gözyaşları, umutsuzluk içinde)* Bunun artık insanca olmaktan çıktığını anlamıyor musun, insanca olmaktan çıktı, gerçekten insanca olmaktan çıktı! *(Bir iskemleye yığılır. Başı elleri arasında, hıçkıra hıçkıra ağlar; ara sıra yineler)* Artık insanca olmaktan çıktı, evet, insanca olmaktan çıktı artık bu... İnsanca, insanca... insanca...

AMÉDÉE : *(Bu sırada kolları sarkmış, aciz, ayakta durur; arada bir MADELEINE'e bakarak onu yatıştırmak için bir adım atacak gibi olur, vazgeçer; arada bir de alnının terini silerek öbüyü seyreder; kendi kendine konuşur)* Peki ama benim oyunla-

rım ne olacak, artık hiç yazı yazamayacağım... Hapı yuttuk...

(Ayakların otuz santimetre kadar yeni bir ilerleyişi MADELEINE'i yerinden sıçratır.)

MADELEINE : Yine mi! *(Başını yeniden elleri arasına alır, hıçkıra hıçkıra ağlar, bir yandan da yineler)* ... insanca değil bu... insanca değil...

AMÉDÉE : Artık hiç yazamayacağım... Evin havası nefes alınmaz olacak!

MADELEINE : *(Hep aynı durumda, sürekli yineler)* ... İnsanca değil...İnsanca değil bu... *(Bu yinelemelerin arasına şunu da sıkıştırır)* Hiç çalışmamak için düşlediğin bahane bu senin! *(Sonra yinelemelerini sürdürür)* ... Evet... İnsanca değil bu... *(Santralda zil sesi; MADELEINE bitkin bir halde, ayağa kalkmaya çalışır; duvar saati 13'ü göstermektedir.)*

MADELEINE : Bir de üstelik işe gitmem gerek. Vakit geldi. Artık dayanamıyorum... *(Yine de şapkasını giymeye çalışır; santrala doğru seslenir)* Tamam, tamam, geliyorum...

AMÉDÉE : Gitme, Madeleine, bugünlük gitme hiç değilse, çok yorgunsun, dinlen...

MADELEINE : Gitmem gerek. Neyle geçinelim istiyorsun? Meteliğe kurşun atıyoruz... *(Gittikçe sıklaşan telefon zilleri)* Gitmeliyim... *(Santrala doğru)* Geliyorum, geliyorum... *(AMÉDÉE'ye)* Kimsenin umurunda değil... tek istedikleri canınız çıkıncaya kadar sizi kullanmak... hiç düşünmüyorlar bir gün insanın gücünün tükenebileceğini...

(Santralda zil sesi.)

AMÉDÉE : Bir köşede hâlâ yiyecek bir şeylerimiz var, Madeleine! Makarna, har-

dal, sirke, kereviz...

MADELEINE : *(Bir daha kalkmamak üzere kendini sandalyesine bırakarak)* Uzun zaman gitmez... Ama ne yapayım, artık dayanamıyorum, bu kadarı fazla.

(Başına ters giymiş olduğu şapkasını fırlatıp atarak santrala doğru seslenir)

Yanıtlamıyorum. Bittim artık...

(Zil sesleri birden kesilir) ... Gücümü aştı...

(Sandalyesine yığılır; şapka döşemenin bir yerinde durmaktadır; yüzünü yeniden ellerinin arasına alarak hıçkıra hıçkıra ağlamaya başlar.)

AMÉDÉE : *(MADELEINE'e bakar, sonra, ne yapacağını tümüyle şaşırmış bir halde, düşünmeden şapkayı yerden alır; şapka elinde, bakışları bomboş, sahnenin ortasındadır; soldaki odadan hâlâ birtakım çatırtılar gelirken çok ağır adımlarla koltuğuna doğru yürür, sırtını kamburlaştırarak içine gömülür; bitkin bir halde konuşur)* Buraya kadar nasıl gelebildik, gerçekten anlayamıyorum. Anlaşılır gibi değil... Üstelik... akıl danışacak kimse de yok!

PERDE

İKİNCİ PERDE

(Aynı çevre düzeni. Perde açıldığında duvar saati 15.00'i gösterir. Sahnede, Birinci Perde'den fazla olarak, sahnenin sağ yarısında, ölü durmadan büyüdüğü için soldaki odadan getirilerek yığılmış eşyalar vardır. Sağ kapıya yakın bir yere bir divan konmuştur. Sahnede ikinci bir koltuk, bir gece masası, bir tuvalet masası, bir ayna, çekmeceli bir dolap gibi çeşitli yatak odası eşyası bulunabilir. Bu eşyalar sağdaki kapının yanına, bu kapıyı örtecek biçimde, karmakarışık yığılmışlardır. Sahnenin sol yanında, ölünün ayaklarını ve bacaklarını taşıyan, birbirlerine yakın konmuş iki ya da üç tabureden başka eşya kalmamıştır. Ölünün ayakları ile bacakları sahnenin sol yarısının büyük bir bölümünü kaplar. Sahnenin bu yarısındaki duvarların diplerinde, çepeçevre, çok sayıda kocaman mantar bitmiştir. Arada bir, her seferinde MADELEINE ile AMÉDÉE'yi yerlerinden sıçratacak sarsılmalarla, ölünün ayakları sağdaki kapıya doğru ilerler. Ayakların her sarsılıp ilerleyişinde AMÉDÉE, tik edinmiş gibi, kalkıp ayakların ne kadar uzadıklarını ölçer.

Perde açıldığında, AMÉDÉE ile MADELEINE sahnenin sağ yanındadırlar. Eşya yığını yüzünden güç seçilirler. Konuşmasız bir süre. Ölünün ayakları sarsılarak sağa doğru ilerler. Yerinden sıçrayan MADELEINE'in başı görünüp eşya yığınının arkasında yine kaybolur. AMÉDÉE eşyaların arasından çıkar.)

MADELEINE : *(Kısa sıçrayışı sırasında)* Gözle görü-

lür biçimde büyüyor.

AMÉDÉE : *(Gider, bir tebeşirle yere, ölünün ayaklarını taşıyan taburenin dibine bir çizgi çizer; sonra hiç konuşmadan, büyük bir dikkatle, eski çizgi ile yenisi arasındaki uzaklığı ölçer)* Yirmi dakikada on iki santim daha uzadı. Git gide daha da çabuk büyüyecek... Vay, vay, vay! *(Bir süre ölünün sahnedeki bölümünü sonra da son derece büyümüş olan mantarları seyreder)* Bunlar da durmadan büyüyorlar! *(Bir sessizlik)* Zehirli olmasalardı, yiyebilirdik, ya da satabilirdik. Of, bu işlerden de hiç anlamam ki. Hiçbir zaman hiçbir şeyden yararlanmayı beceremem.

MADELEINE : *(Eşya yığınının arkasından görünür, aynada saçlarını taramaktadır)* Ben sana bunu ne zamandır söylüyorum...

AMÉDÉE : *(İçini çekerek)* Öyle, Madeleine, hakkın var. Bir başkası olsa hiç kuşkusuz bu işten sıyrılmanın da, bundan yararlanmanın da bir yolunu bulurdu. Yaşama karşı silahsız bir kişiyim ben. Kendimi bu yaşama uyduramayan biri. Bu yüzyılda yaşamak için yaratılmamışım ben.

MADELEINE : Öyleyse daha önce ya da çok daha sonra doğsaydın!

(Sessizlik. AMÉDÉE, ellerini arkasında kavuşturmuş, düşüncelere dalmış, sırtı biraz kamburlaşmış bir halde sahnenin sol yarısında amaçsız dolanmaktadır; sonra durur.)

AMÉDÉE : Bari moralim bozuk olmasaydı. Yorgunluktan hep. Aslında pek fazla bir şey yaptığım da yok ama ...

(Sağa, divana doğru giderken ölünün bacaklarına hafifçe çarpar) Ay, özür di-

lerim...

(Bacakları yavaşça yerlerine koyarken olanı görüp görmediğini anlamak için MADELEINE'e bakar; onun saçlarını taradığını görünce biraz rahatlar gibi olur; birkaç adım attıktan sonra birden durur; aklına bir şey gelmiştir; yeniden MADELEINE'e, sonra soldaki açık kapıya, sonra yine MADELEINE'e bakar; yeniden kapıya bakar; kararını verir; ayaklarının ucuna basarak yavaşça soldaki kapıya doğru gider; tam kapının eşiğine geldiğinde:)

MADELEINE : *(Eşya yığınının arkasından çıkıp sahnede ilerlerken)* Amédée, nereye gidiyorsun? *(AMÉDÉE hareketsiz durur)* Duymuyor musun, sana "Amédée, nereye gidiyorsun?" diyorum.

AMÉDÉE : Hiçbir yere, hiçbir yere... Nereye gidebilirim ki?

MADELEINE : Ben de seninle geliyorum.

AMÉDÉE : Sen peşime takılmadan bir yere adım atamayacak mıyım! Özgürüm ben!

MADELEINE : *(Öfkeli)* Öyle demek, demek yalnız kalmak istiyorsun, kal bakalım, ne istersen yap, yalnız git öyleyse, haydi git!... Başına buyruk davranmayı becerebilsen içim yanmaz!

AMÉDÉE : *(Geri dönerek)* Pekâlâ. Gitmiyorum işte! Memnun oldun mu?

MADELEINE : *(Omuzlarını silkerek)* Ne kötü huylu! Ne geçimsiz adamsın, pes! Seninle geçinebilmek için insan sabır taşı olmalı... En azından, becerebildiğin bir şey olsaydı bari. Görüyorsun işte, ne hale geldiğimizi, beni nerelere sürüklediğini...

AMÉDÉE : Hep bir sürü sitem, bir sürü sitem, olan olduktan sonra neye yarar ki piş-

manlıklar...

MADELEINE : Söylemesi kolay! Suçtan sıyrılıvermek kolay.

AMÉDÉE : Ama olanlar yalnız benim yüzümden değil ki...

MADELEINE : Ya, öyle demek, benim suçum hiç değil herhalde!

(Soldaki odaya doğru gitmek ister.)

AMÉDÉE : Sen nereye gidiyorsun?

MADELEINE : Bu halde bırakamam onu! Yüzünü gözünü yıkamam gerek! Sen yıkayacak değilsin herhalde.

AMÉDÉE : Yorulmana değmez! Yorulmana değmez!

MADELEINE : *(Deminki sözlerine karşın odaya girmez; ölünün ayakları ilerler)* Büyüyor! Büyüyor! *(AMÉDÉE divana doğru gider)* Ne yapıyorsun? Gözlerini hâlâ kapatmamışsın! Bir insan nasıl bu derece sersem olabilir!

AMÉDÉE : Öyle yorgunum ki, öyle bıkkınım ki!

(Gider, divana yığılır.)

MADELEINE : Ne zaman bir şey yapmak zorunda kalsan hep yorgunum, dersin. Şundan kurtaracak mısın sen beni? O kadar yorgunsan kuvvet ilacı al, sinir ilacı al... ilaç al.

AMÉDÉE : Artık ilaçların da bir etkisi olmuyor. Tersine daha çok yoruyorlar beni.

MADELEINE : Şimdi sırası değil...

AMÉDÉE : Artık ne gücüm kaldı, ne de iradem.

MADELEINE : Şimdi sırası değil güçsüz olmanın, iradesiz olmanın! Karar anında hep gücün tükenir, iraden sıfırlanır. Sen hiç değişmeyeceksin, dostum. Beni şundan kurtaracak mısın, kurtarmayacak mısın, onu söyle!

AMÉDÉE : Her şey düzelecek diyorum sana, her şey düzelecek... Eminim buna...

Düzelmemesi olanaksız...

MADELEINE : Acaba düzelebilir mi, dersin?

(Sonra, birden sesinin tonunu değiştirerek) Deli saçması bu! Nasıl kendiliğinden düzelebilir... Bir şeyler yapmak gerek! Bak, beni şundan kurtarmazsan, boşanırım.

AMÉDÉE : Şimdi sırası değil, boşanmanın. Boşanırsak onu tek başıma kaldıramam.

MADELEINE : Öyleyse, beni şundan kurtarmaya niyetin var mı, yok mu, yanıt ver bana.

AMÉDÉE : Niyetim var, Madeleine, tabii ki niyetim var.

MADELEINE : Niyeti varmış! Ne zamandan beri niyetleniyorsun! Karar vermezsen komşular farkına varacaklar. Ayrıca, onu koyacak yerimiz de kalmayacak...

AMÉDÉE : Komşuların sanki başka hiç işleri güçleri yok da...

MADELEINE : Öyle mi sanıyorsun? Dinle bakalım...

(Sahanlıkta KAPICI KADIN'ın, sonra da bir ADAM'ın sesleri duyulur.)

KAPICI KADININ SESİ : Bu evde sanki acayip bir şeyler dönüyor...

ADAMIN SESİ : Doğrusu çok tuhaf kimseler bunlar!

MADELEINE : Duydun mu? İlk kez duymuyorum ben buna benzer lafları...

AMÉDÉE : Herkes ağzına geleni söyler. Havada kalan, ipe sapa gelmez laflar...

MADELEINE : İş açığa çıkıncaya kadar havada kalacak laflar. Her şey açığa çıkacak! Herkes parmakla gösterecek bizi. Yalnız o kadarla kalsa yine iyi!

AMÉDÉE : Tamam. Sana söylediğim gibi, seni ondan kurtaracağım. Söz veriyorum.

MADELEINE : Ne zaman? Ne zaman? Ne zaman?

AMÉDÉE : Yarın... Bırak da şimdi biraz dinleneyim.

MADELEINE : Yarın, hep yarın... Bilirim ben senin verdiğin sözleri, senin "yarın"larını... Yarın, yarın diye diye bütün bir ömür geçip gitti... Yarın değil, hemen bugün karar vermen gerek. Anladın mı?

AMÉDÉE : Pekâlâ. Öyle istiyorsan, öyle olsun, seni ondan bugün kurtaracağım.

MADELEINE : Ah bir doğru olabilseydi bu! *(Kısa bir sessizlik)* Yani sen şimdi, "bizi" ondan kurtaracağım demek istiyorsun, değil mi? Bunu yalnız benim için yapmayacaksın. Kendi rahatın için de yapacaksın.

AMÉDÉE : Hıh, yalnız bir tek ben olsaydım, ben kendimi uydururdum ona...

MADELEINE : Peki ama nereye koyardım ki onu? Nereye koyardın? Burası o kadar küçük ki. Versailles şatosunda oturuyor değiliz, içine koskoca trenler girebilecek uçsuz bucaksız salonlarımız yok... Hem öyle bile olsaydı, yine de her yeri kaplardı o.

AMÉDÉE : Yaşamak için bana küçücük bir yer, küçücük bir köşecik yeter...

MADELEINE : Sen buna "yaşamak" mı diyorsun...

AMÉDÉE : Beni birazcık rahat bırak... Bütün bunlar hep alın yazısı...

MADELEINE : Sen adam olmazsın... Hiç olmazsa, önümüzde kalan yıllarımızı kurtarmaya çalış... *(Kendi kendine)* Herkes ne diyecek! Herkes ne diyecek!

AMÉDÉE : Bir saniye bile rahat nefes aldırmıyorsun ki bana... Ben de acı çekiyorum. Neredeyse kendimi tanıyamaz oldum. Sense kalkmış hiç değişmediğimi söylüyorsun!

MADELEINE : Bunun senin suçun olduğunu bir kez daha söylüyorum. Kafana girin-

ceye kadar da söyleyeceğim.

AMÉDÉE : *(Zayıf bir sesle)* Hayır. Yalnız benim suçum değil.

MADELEINE : Senin suçun, yalnız senin suçun! *(AMÉDÉE, yenik düşmüştür; yanıtlamadan omuzlarını silker; yalnız, dikkafalı çocuklar gibi, dudaklarıyla "hayır" der, ama ağzından ses çıkmaz; sessizlik)* Ölümünü vaktinde bildirmeliydin. Ya da daha önce, iş kolayken, cesetten kurtulmanın bir yolunu bulmalıydın. Tembelin, uyuşuğun, savruğun birisin, olmadığını söyleyemezsin...

AMÉDÉE : Daha çok yorgunluktan bitkin biriyim, yorgunluktan bitkin biri.

MADELEINE : *(Konuşmasını sürdürerek)* Hiçbir zaman eşyalarını nereye koyduğunu bilmezsin. Vaktinin dörtte üçünü onları aramakla, çekmeceleri karıştırmakla geçirirsin; onları yatakların altında, akla gelmedik yerlerde bulurum hep. Bir sürü işe kalkışır, hiçbirini de hiçbir zaman bitirmezsin. Tasarılarını, her şeyi yüzüstü bırakırsın. Yaşamımızı kazanmak için ben burada olmasaydım... O küçük gelirlerim olmasaydı... Onlar da yok ya artık...

(AMÉDÉE, divanda ya da koltuğunda, büyük bir yorgunluk belirtisiyle, yüzü seyircilere dönük oturmaktadır; hiç ses çıkartmadan kabullenir.)

MADELEINE : *(Bir sessizlikten sonra konuşmasını sürdürür)* On beş yılın boşu boşuna, pisi pisine geçip gitmesini oturup seyrettin... Tam on beş yıl!... Artık bizim evde acayip bir şeyler olmadığına kimse inanmaz... Bütün bunların tek nedeni de senin uyuşukluğun, pısırıklığın... *(Ölü birden yeniden sarsılarak ilerler. AMÉDÉE, sanki kurul-*

muş gibi, ama binbir güçlükle yerinden kalkıp ayakların ne kadar uzadıklarını ölçer, tebeşirle yere yeni bir çizgi çizer, sonra koltuğuna dönüp güle gibi çöker; bu arada konuşmasına ara vermiş olan MADELEINE sözlerini sürdürür) Başka bir şey yapmak istemiyorsan, durumu sonunda komisere anlatmak gerekecek, başka çare yok...

AMÉDÉE : Bir sürü dert açılır başımıza...

MADELEINE : En azından on beş yıl önce öldüğünü kanıtlayabilseydik... On beş yılı geçince zaman aşımına girer...

AMÉDÉE : On üç yılı geçince...

MADELEINE : Görüyorsun işte, on üç girerse, on beş haydi haydi girer... Ölümünü vaktinde bildirmiş olsaydın, şimdi zaman aşımına girmiş olurduk... Komşulardan çekinmezdik. Ev daha neşeli olurdu, hapis gibi, suçlu gibi yaşamazdık... *(Ölüyü gösterir)* Onun yüzünden hiçbir şey istediğimiz gibi olmuyor...

AMÉDÉE : Mantıklı olmayı sana bir türlü öğretemeyeceğim, Madeleine. Bunu öldüğü zaman bildirseydik, şimdi çoktan ya hapiste olurduk ya da idam edilmiş. Zaman aşımına girecek vakit kalmazdı...

MADELEINE : Tabii, yine ben haksızım. Zaten hiçbir zaman bana hak vermezsin sen. Oysa... Ne, ben aptalım öyle mi? Bunu mu demek istiyorsun?

AMÉDÉE : Senin aptal olduğunu söylemek istemedim. Yalnız mantıksız olduğunu söyledim, bu da aynı şey değil.

MADELEINE : Ya!... Senin şu inceliklerin yok mu!...

AMÉDÉE : Birbirimizi anlayamıyoruz.

MADELEINE : Ben her şeyi anladım. Seni de, seni de anladım... Hem de çoktan beri!

AMÉDÉE : Ona hiç kuşkum yok!

MADELEINE : *(Kısa bir sessizlikten sonra)* Ya da cinayetin ertesi günü karakola gidebilir, onu bir kıskançlık ânında öfkeye kapılarak öldürdüğünü söyleyebilirdin. Onun dostum olduğunu ileri sürdüğüne göre, bu da gerçeğin ta kendisi olurdu. Ben de bunu hiçbir zaman yadsımadım zaten...

AMÉDÉE : Ya? Onu bu yüzden mi öldürmüşüm? Unutmuşum...

MADELEINE : Sersem. Böyle şeyler unutulur mu hiç! *(Konuşmasını sürdürür)* ... Ve, bu bir aşk cinayeti olduğu için kaygılanman bile gerekmezdi, bir ifadeni alıp seni serbest bırakırlardı; ifadeni de bir dosyaya koyup rafa kaldırırlardı... ondan sonra da sözü bile edilmezdi...

AMÉDÉE : Şimdiyse hâlâ ediliyor!... Zavallı delikanlı... Ha, evet, galiba anımsıyorum, bize konuk gelmişti. Onu daha önce görmüş müydüm acaba? İlk kez mi geliyordu bize?

MADELEINE : *(Sözünü sürdürerek)* Yine söylüyorum, bizi mahveden hep senin bu vurdumduymazlığın, bu boş vermendir.

AMÉDÉE : Resmi işlemlerden, yönetici durumundaki insanlardan kendimi bildim bileli ürkerim ben.

MADELEINE : *(Konuşmasını sürdürerek)* Daha vakti geçmeden sana her: "Git, ifadeni ver" deyişimde bana hep "yarın," "yarın", "yarın", "yarın" diyordun, demin yaptığın gibi...

AMÉDÉE : Bak, yarın gitsem...

MADELEINE : *(Üzerine basa basa)* Hayır. Bugün, bugün, bugün, bugün!

AMÉDÉE : Karakola gitmek belki daha kolay olacak...

MADELEINE : Tabii, sözünü tutmamak için, değil mi? Daha demin bana onu buradan bugün götüreceğini sen söylemedin mi? Yoksa boşanmamı mı istiyorsun?

AMÉDÉE : Tamam, tamam... bugün götürürüm...

MADELEINE : Zaten benim bildiğim sen karakola da gitmezsin. Hem artık gitsen bile bir işe yaramaz. Cinayetin üzerinden on beş yıl geçtikten sonra onu bir kızgınlık anında öldürdüğüne kimse inanmaz. On beş yıl beklenince, önceden tasarlanmış bir cinayet olur...

AMÉDÉE : Ama Madeleine...

MADELEINE : Yine mantıksız olduğumu mu söyleyeceksin?

AMÉDÉE : Hayır, öyle bir şey demeyeceğim.

MADELEINE : Öyleyse ne istiyorsun?

AMÉDÉE : Komisere ne anlatabilirdik, onu düşünüyorum... ölü yaşlandığına göre, görünüşü bayağı yaşlı, öyle değil mi? Belki de onun babam olduğunu, onu dün öldürdüğümü söyleyebilirdim...

MADELEINE : Hıh, herhalde iyi bir mazeret olmazdı...

AMÉDÉE : Olmazdı herhalde, hakkın var...

MADELEINE : Artık yasal yoldan yapılabilecek bir şey kalmadı. Bundan böyle gizli yoldan yapacaksın. Kendi olanaklarınla bir şeyler yapmalısın... Hem de en kısa zamanda...

AMÉDÉE : *(Yerinden ağır ağır kalkar, ölüye çarpmadan yanından geçer, duvarların dibinde dolaşmaya başlar)* Aslında düşünüyorum da, Madeleine, acaba onu gerçekten...

MADELEINE : Yine ne var, vazgeçeceksin, değil mi? Hiçbir iş yapmak istemiyorsun!

AMÉDÉE : Yok. Ben başka bir şey söyleyecektim.

MADELEINE : Ne başka şeyi? Açıklanmayan ne kaldı?

AMÉDÉE : Acaba onu gerçekten ben mi öldürdüm?

MADELEINE : Ben mi öldürecektim... Zavallı bir kadın?

AMÉDÉE : Yok. Hayır. Elbette sen değil.

MADELEINE : E, kim öyleyse?

AMÉDÉE : Acaba öldürdüğümüz... şey yani benim öldürdüğüm, senin dostun muydu? Bana değildi gibi geliyor. Belleğim felaket halde ama dostun galiba o zaman... yani cinayetten önce gitmişti...

MADELEINE : Onu öldürdüğünü demin sen kendin kabullendin. Anımsadığını söyledin. Öyle değil mi?

AMÉDÉE : Yanıldım herhalde. Belki de karıştırdım... Zaten artık her şeyi karıştırıyorum birbirine, düşler ile gerçeği, anılar ile düş gücünü... neredeyim ben de tam kestiremiyorum.

MADELEINE : Dostum değilse, kimdi peki?

AMÉDÉE : Belki de bebekti.

MADELEINE : Bebek mi?

AMÉDÉE : Hani bir gün bir bebek emanet etmişti bize komşu kadınlardan biri. Anımsıyor musun? Yıllar önce. Bir daha da gelip aramamıştı...

MADELEINE : Saçma!... Bebek niçin ölmüş olsun ki? Hem ölse bile niçin onu evimizde büyütelim? Öyleyse bu yine senin ihmalin. Onu nerede öldürmüş olabilirsin?... Katil! Çocuk katili!

AMÉDÉE : Olabilir. Bilmiyorum. Belki de çok fazla bağırıyordu; çocuk bağırması sinirlerimi bozar... Herhalde çalışmama, oyunumu yazmama engel oluyordu; onun saatlerce uluması beni çileden çıkarmış olabilir; derken... haklılığı kanıtlanabilecek bir kızgınlık hareketiyle... biraz sertçe, biraz sakarca bir hareketle... bilirsin, be-

bekler sinekler gibidirler, çabucak ölüverirler!...

MADELEINE : Bu yaşlı ölü ister dostum, ister bebek olsun, bu hiçbir şeyi değiştirmez. Bu durumdan kurtulmamız gerek.

AMÉDÉE : Elbette, elbette, ona ne şüphe!... *(Kısa bir süre sonra, bir sevinç başlangıcıyla yüzü aydınlanarak)* Fakat niçin eceliyle ölmüş olmasın? Niçin ille de onu benim öldürmüş olmamı istiyorsun? Bebekler narin olurlar. Yaşama pamuk ipliğiyle bağlıdırlar.

MADELEINE : Ölen bebek değildi. Benim belleğim seninkinden güçlüdür. Dostumdu.

AMÉDÉE : Çapkın bir adam... çapkın bir adam... geliyor... içkiyi biraz fazla kaçırıyor; güzel bir kadın... cinsel arzu dolu güzel bir kadın görüyor... tansiyonu yükseliveriyor... bir iç kanama ve... Tanrı günahlarını bağışlasın...

MADELEINE : Yani benim suçum mu? Bunu mu demek istiyorsun?... Şurası besbelli ki benim suçum değildi!...

AMÉDÉE : Özür dilerim.

MADELEINE : Bir kere, yirmi yaşında genç bir adamın damarları esnektir, iç kanamadan filan ölmez; kanı da yaşlı bir pinponunki gibi koyulaşmıştır...

("Yaşlı bir pinpon" derken MADELEINE bu sözcüklerin üzerlerine özellikle basar ve AMÉDÉE'ye anlamlı anlamlı bakar. AMÉDÉE anlamamazlıktan gelir.)

AMÉDÉE : Daha iyi düşününce, acaba bir başkası olamaz mı? Diyorum...

MADELEINE : Kim? Ne demek istiyorsun?

AMÉDÉE : Bir gün... kırdaydım, balık tutuyordum... bir kadın suya düştü. "İmdat! Can kurtaran yok mu!" diye bağırıyordu. Yüzme bilmediğim için, oltama da balık vurduğundan, aldırma-

dım, boğuldu... Bu durumda, tehlikedeki birine yardım etmemekle suçlanabilirim ancak... Bu da öteki kadar ciddi bir suç olmamalı.

MADELEINE : Peki, cesedin burada bulunmasını nasıl açıklardın?

AMÉDÉE : Onu... bilemiyorum. Belki de yapay solunum yaptırmak için getirmişizdir onu eve... Ya da kendi kendine gelmiştir...

MADELEINE : Sersem, sersem adam! Bunun bir kadın cesedi olmadığını unutuyorsun, bir erkek cesedi bu!

AMÉDÉE : Doğru. O aklıma gelmemişti.

MADELEINE : Ne olursa olsun, yine de suçlu olurduk. O zaman da ceset saklama suçunu işlemiş olurduk.

AMÉDÉE : Bak, bu doğru... Evet... doğru... *(Bir sessizlik. AMÉDÉE, düşünmeyi sürdürerek duvar diplerinde dolaşırken dikkatsizlikle bir mantara çarpar, ya da bir mantarı ezer; sıçrar)* O, özür dilerim.

(Çok geç; MADELEINE görmüştür.)

MADELEINE : *(Patlar)* Mantarlarıma dikkat etsene!... Hepsini mahvedeceksin!

AMÉDÉE : İsteyerek olmadı!

MADELEINE : Zavallı mantarlarım benim! Evde ne kadar tabağım çanağım varsa hepsini kırdın! Sakarlığını uygulayacak tabak kalmayınca da...

AMÉDÉE : Sakarlığını uygulayacak denmez...

MADELEINE : Benim mantarlarıma saldırıyorsun!

AMÉDÉE : Bir baksana şuraya, mantardan çok ne var! Durmadan bitiyorlar, durmadan büyüyorlar...

MADELEINE : Tabaklarım için de tabaktan çok ne var, demiştin... Evde bir tek tabak kalmadı...

AMÉDÉE : Tabaklar mantarlar gibi yerden bitmezler ki...

MADELEINE : Öyle. Onları satın almak gerekir.

AMÉDÉE : ...oysa mantarlar filizlenir, serpilir, büyür... O burada kaldığı sürece, tabii... *(Ölüyü gösterir.)*

MADELEINE : Onu götürmemek için yine bahaneler yaratıyorsun...

AMÉDÉE : Ne münasebet, ne münasebet...

(Öliiniin ayakları, birden, ardı ardına birkaç sarsılmayla ve her zamanki gibi giiriiltüyle sağdaki kapıya doğru epeyce ilerler.)

MADELEINE : *(Bir çığlık atarak, kendini kaybetmiş bir halde)* Ay! Amédée! Görüyor musun! Daha ne bekliyorsun!

(AMÉDÉE tebeşiriyle ayakların ne kadar uzadıklarını ölçmek ister; ancak ayakların yeniden sarsılarak ilerlediklerini göriince vazgeçerek tebeşiri fırlatıp atar, omuzlarını silker.)

MADELEINE : *(Sinirli sinirli ellerini ovıuşturarak)* Daha ne bekliyorsun? Ne umuyorsun! Karar ver! Karar ver!

AMÉDÉE : Evet, karar vermek gerek, biliyorum. Gerekiyor, biliyorum. Ama kolay olmayacak.

MADELEINE : Sevgilim, bir şeyler yap...

AMÉDÉE : Ne dedin?

MADELEINE : *(Yeniden sinirlenerek)* Yalnızca "Bir şeyler yap," dedim; dedim, çünkü bir şeyler yapmak gerek, yalnızca bunu söyledim... söyledim, çünkü yapmak sana düşer.

AMÉDÉE : Şimdi şu anda yapamam. Geceyi beklemem gerek. Bu gece yapacağım. Söz

MADELEINE : Nihayet rahatlayacağım.

AMÉDÉE : Nihayet mutlu olacaksın.

MADELEINE : Mutlu... Mutlu... Yitip giden zaman sanki geri gelebilirmiş gibi! Zi-

yan olmuş gitmiş bütün bu yıllar ölü bir ağırlık... Hep öyle kalacak...

AMÉDÉE : Ufak da olsa bir teselli...

MADELEINE : Belki yaşlılığım biraz daha sakin geçecek, işte hepsi o...

AMÉDÉE : İstersen onu hemen götürmeyi bir deneyelim...

MADELEINE : Yok, ikimiz için de çok tehlikeli olur. Seni görmemeliler. Ne yapalım, bekleyelim geceyi... Bunun çoktan yapılmış olması gerekirdi... Yine akşama kadar beklemek zorundayız... On beş yıl bekledik... Birkaç saat önce ya da sonra ne fark eder. Beklemeye alıştım ben, beklemek, beklemek, bekleyiş, yoksulluk, işte benim yaşamım bu...

AMÉDÉE : *(Çekine çekine)* Benimki de.

MADELEINE : ...işte benim yaşamım bu... Benim yaşamım koskoca bir roman olur! Hiç düşünmedin değil mi benim yaşamım üzerine bir roman yazmayı, hiç değilse buna layığım ben, zaten hiç düşünmezsin ki beni!

AMÉDÉE : *(Çekinerek)* Bir denerim istersen... Sonra...

(Ölü hafifçe ilerler. Bundan böyle ölü, sarsılmadan ama hiç durmadan sağdaki kapıya doğru ağır ağır ilerlemesini sürdürecektir.)

MADELEINE : Geometrik gelişmesini hep böyle sürdürürse geceye kadar evden dışarı taşmaz mı?

AMÉDÉE : Öyle görünüyor. Ama umut kesilmez...

(Göz kararıyla ölünün ayakları ile sağdaki duvar arasındaki uzaklığı ölçer.)

MADELEINE : Hesaplayabilirdin, emin olurduk...

AMÉDÉE : *(Bir bezginlik hareketi yapar)* Hesabım hiç kuvvetli olmadı ki. Göreceğiz na-

sıl olsa...

MADELEINE : İnsan seninle birlikteyken hiçbir şeyden emin olamaz zaten.

AMÉDÉE : Oturalım. Güç toplayalım. Bekleyelim. Mecburuz. Başka bir şey yapamayız. Otur, Madeleine... Başa gelen çekilir.

(MADELEINE ile AMÉDÉE otururlar. AMÉDÉE koltuğuna yığılır gibi bırakır kendini; MADELEINE de, sinir içinde, bir sandalyeye oturur. Sessizlik. Sonra, şişlerini alır, sabırsız hareketlerle yün örmeye başlar. Arada bir AMÉDÉE'den yana bakar, arada bir de gözlerini dipteki duvar saatine diker. Saatin akrebi ile yelkovanının, ölünün ayaklarının uzayışıyla aynı hızda döndükleri salondan görülmelidir. Bu sırada, dipteki pencereden giren ışık odaya önce gündüz, sonra akşamüstü ve gün batışı renkleri getirecek, daha sonra alacakaranlık olacak, en sonunda da ay ışığı odayı kaplayacaktır. Perdenin en sonunda da, pencereden, kocaman bir dolunay görünecektir.)

MADELEINE : *(Yeniden AMÉDÉE'ye, sonra saate bakar; sessizlik; yün örer; yeniden, koltuğunda, yüzü seyircilere dönük, gözleri yarı kapalı, bitkin oturan AMÉDÉE'ye bakar; bir şey söylemek için ağzını açar; kendini tutar; duvar saati saat başını çalar; yeniden AMÉDÉE'ye bakar ve bu kez)* Amédée!

AMÉDÉE : *(Gözleri hep yarı kapalı)* Ne var?!... Bırak da biraz güç toplayayım...

MADELEINE : Oturup çalışmalıydın... akşama kadar vakit geçirmene yarar... Oyununu yaz... En uygun zamanı kaçırmanın bir anlamı yok...

AMÉDÉE : *(Aynı durumda)* ...O kadar... yorgunum ki...

MADELEINE : Bir çaba göster, Amédée! Senin iyiliğin için söylüyorum...

AMÉDÉE : *(Aynı durumda)* Gücüm yok, formda değilim... Yapamam... yok... gerçekten... şu an yapamam...

MADELEINE : Geceye kadar yapacak bir şeyin olmadığına göre...

(Sessizlik. AMÉDÉE ayağa kalkmaya çalışır, kendini biraz kaldırır, sonra yine koltuğuna düşer, kalır. Ağır bir sessizlik. Ölü, hissedilmez bir biçimde, ama sürekli olarak büyür; akrep ile yelkovan da hissedilmez bir biçimde ilerlerler.)

AMÉDÉE : *(Aynı durumda)* Akşama da daha o kadar çok var ki... Şimdiden korku kapladı içimi...

MADELEINE : *(Daha az sert)* Soğukkanlı ol, Amédée. Biraz yürekli ol. Yenmelisin korkunu. Denetle kendini.

AMÉDÉE : *(Aynı durumda)* Kendimi denetlemeye çalışacağım.

MADELEINE : Başka türlü olmaz.

(Sessizlik.)

AMÉDÉE : *(Aynı durumda)* Büyük çaba gerektirecek onu taşımak... çok güç olacak...

MADELEINE : Unutmaya çalış... düşünme şimdi bunu... o zaman düşünürsün... topladığın gücü boş yere harcama. Haydi, yazını yaz...

AMÉDÉE : Unutmak... Vaktin geçmesinden başka bir şey beklemezken bunu unutmak... Yüreğime çarpıntılar geliyor şimdiden...

MADELEINE : Güç bir an yaşayacağız... Ben de orada olacağım, sana yardım edeceğim.

AMÉDÉE : *(Aynı durumda)* En zorunu ben yapacağım...

MADELEINE : Sıra sende.

AMÉDÉE : ...hem de en tehlikelisini...

MADELEINE : İkimiz için de aynı derecede tehlikeli...

AMÉDÉE : *(Aynı durumda)* Ya harcayacağım bedensel güç...

MADELEINE : Sen erkeksin.

AMÉDÉE : *(Aynı durumda)* Ömrümde hiç spor yapmadım ki ben. Hiç el işi, uğraşı da yapmadım. Ivır zıvır onarım işlerini yapmayı bile bilmem. Kendi köşesine çekilmiş bir adamım ben, bir aydınım...

MADELEINE : Eğitimin eksik kalmış. Bedenini ihmal etmemeliydin...

AMÉDÉE : *(Aynı halde)* Şimdi anlıyorum etmemek gerektiğini... ama çok geç artık... Kimin aklına gelirdi ki... günün birinde...

MADELEINE : İnsan yaşamda her olasılığa karşı hazırlıklı olmalıdır...

AMÉDÉE : *(Aynı durumda)* Doğru. Annem ile babam ileri görüşlü değillermiş... İnsanları suçlamanın bir yararı yok...

MADELEINE : *(Daha sinirli)* Ama kimi kez, en gerekmediği zamanlarda, kabına sığamazsın... Onu öldürecek gücü buldun. Keşke o zaman yetmeseydi gücün de bugün biraz daha fazla olsaydı!

AMÉDÉE : *(Aynı durumda)* Bir kere, onu benim öldürdüğüm daha tam kanıtlanmadı. Ben emin değilim.

MADELEINE : Yine başlıyor!

AMÉDÉE : *(Aynı durumda)* Ama bunu söyledim sana.

MADELEINE : Sen deli misin, yoksa beni kızdırmak için mi yapıyorsun?

AMÉDÉE : *(Aynı durumda)* Durumu aydınlatacak akla yatkın başka bir açıklama bulamadığım için bunu ben de kabul etmek zorundayım... Onu benim öldürmüş olabileceğimi kabul ediyo-

rum...

MADELEINE : Neyse, bu da bir şey!...

AMÉDÉE : *(Aynı durumda)* Bir öfke ya da kırgınlık anında birini öldürmek için gerekli güce ulaşmak çok kolaydır... Kendiliğinden oluverir her şey... Kim olsa yapar onu... Beni ürküten sürekli harcanması gereken beden gücü... Acaba becerebilecek miyim?... Bedensel güç harcama, harcanacak gücü düşünme, gücü önceden tasarlama, bekleyiş, insanı yiyip bitiren bunlar. *(İç çekerek)* Ama yapacağım, çünkü yapılması gerek, yapılması gerek... yapılması gerek...

MADELEINE : Öyleyse çok basit. Bunu hiç düşünmemeye çalış. Rahatlatır seni. Sanki hiçbir şey yokmuş, hiçbir şey olmamış gibi yap. Bugün de her günkü gibi bir gün işte... Her gün gibi kötü, ama o kadar, ne daha fazla, ne daha eksik... Oyununu yaz. Hem komşuların yaptığımızı anlamamalarını sağlamaya da yarar. Hiçbir şeyden kuşkulanmamaları gerek...

AMÉDÉE : *(Aynı durumda)* Komşulardan çekinmek gerekmez. Bizimle ilgilenmiyorlar. Dinle, bak. Sesleri duyulmuyor artık...

MADELEINE : Hiç kuşkun olmasın, oradalar. Oradalar, dairelerindeler, kulaklarını duvarlara ya da yerlere yapıştırmış bizi dinliyorlar, ya da pencerelerinin perdeleri arkasına gizlenmiş gibi gözetliyorlar... ya da kapıcı kadının odasında toplanmış, hiç ses çıkartmadan ayakta öylece duruyorlar...

AMÉDÉE : *(Aynı durumda)* Abartıyorsun...

MADELEINE : Onları senden daha iyi tanırım ben. Asıl hiç ses çıkartmadıkları zaman çekinirim ben onlardan. İnsanların

kötülüklerini, zalim meraklarını bilmiyorsun sen... Bizi gözetliyorlar, bizi gözetliyorlar, gün boyu bizi gözetliyorlar. Sen hissetmiyor musun bunu? Sessizliklerinin ne kadar ağır olduğunu hissetmiyor musun? Ufacık bir şey yakaladıkları an, senin bel bağladığın bu kuşkulu sessizlikleri bin parçaya ayrılan bir vazo şangırtısıyla patlayacak... Hakkımızdaki yersiz düşüncelerini herkes duysun diye yüksek sesle söylemelerini...Hatta kapımızın altından çirkin yazılar atmalarını... ya da, tel geçirmek için duvarı delmeye kalkışmalarını... Hani, geçen günkü gibi... Hepsini bu sessizliğe yeğlerim ben. Hiç olmazsa o zaman ne olduğunu bilirsin... Ama böyle pis pis susmaları, işte bu alışılmış dışı bir şey... Çekinmek gerek bundan...

AMÉDÉE : *(Aynı durumda)* Bu akşam... Bu gece... Bu gece yarısı, cinayet saatinde, daha önce olmaz... Bir hırsız gibi... Vakit gelmiş olsaydı bari... Bir bitse şu iş... Ah, zaman daha çabuk geçebilseydi bir, daha çabuk geçebilseydi! *(Sessizlik)* Başa gelen çekilir. Duruma uymaya çalışmalıyız.

(Sessizlik.)

MADELEINE : *(Birdenbire)* Oturup biraz çalışsana sen! Kaç kez söyleyeceğim sana? Komşulara bir tuhaflık yokmuş havası vermek gerektiğini anlamıyor musun?... Olağanüstü bir şey yokmuş havası vermek gerektiğini...

AMÉDÉE : *(Aynı durumda, güçlükle konuşarak)* Bugün de her gün gibi bir gün, her gün gibi...

MADELEINE : Haydi, yazını yaz... biraz kararlı ol!

(Ölüyü göstererek) Bundan esinlenmelisin, haydi, yazın üzerinde toparla dikkatini... Benim de canım çalışmak istemiyor... ama bak, her zamanki gibi yün örüyorum...

AMÉDÉE : *(Aynı durumda, güçlükle konuşarak)* Bir deneyeyim. Oturup yazmam gerek, oturup yazmam gerek... *(Sessizlik)* Sanki... sanki... İmgeler görünmeye başlıyorlar yavaş yavaş... Sözcükler başlıyorlar uçuşlarına... Kımıldanıyor... Yaklaşıyor, yavaş yavaş... ne kadar da yorgunum!... Ne tuhaf meslek bu... *(Büyük bir horgörüyle)* Yazarlıkmış... *(Kısa sessizlik)* Gece yarısına kadar uyumak isterdim. Ama nasıl olsa uyuyamam... Artık uyku tutmaz oldu... Yazalım! *(Kısa sessizlik. Hep aynı durumda)* Ufuk koyu renk dağlarla kuşatılmış çepeçevre... Kalın bulutlar geçiyor yeri yalarcasına... Dumanlar, buharlar... Geliyor... Haydi, haydi, yaklaşın, yaklaşın... *(Hep aynı durumda, gözleri yarı kapalı otururken, görünmez bir iple çok ağır bir şeyi kendisine doğru çekme hareketi yapar; birkaç saniye gözlerini açar; yüzünde çok büyük bir yorgunluk anlatımı olmalıdır; hep aynı durumdadır; yani yüzü seyircilere dönük olarak koltuğuna yığılmıştır; görünmez ipini çok ağır hareketlerle – en ufak çabayı bile çok büyük güçlüklerle yapabilen bitkin adam hareketleriyle – çeker; bir yandan da, koltuğunda, omuzları ile başını, hareketiyle uyumlu bir biçimde sağdan sola, soldan sağa sallar; başı yukarıdan aşağıya, aşağıdan yukarıya inip kalkarken her an sanki boynu kırılıverip kopacak ve ilk sıralardaki seyircilerin kucaklarına yuvarlanıverecekmiş izlenimi vermelidir)* ...Çıkın... kuyudan... Çı-

kın... Yükselin... Geliyor... Yüzler biçimleniyorlar... İm-ge-ler... İm-ge-ler... Neye benziyor bu, neye, neye, neye... Geldiler...*(Bu sırada, MADELEINE oturduğu köşede yün örmeyi sürdürürken, AMÉDÉE ile MADELEINE'e tıpa tıp benzeyen iki kişi, iki oyuncu sahneye arka plandan girer ya da orada beliverirler ve bundan sonraki sahnede oldukları yerde dönerler. Sesleri AMÉDÉE ile MADELEINE'in seslerinin eşi olacaktır. Sahnenin sonlarına doğruysa – özellikle de MADELEINE II'nin sesi – çok tizleşecektir; sızlanış dolu, insanlıkdışı, gerçekdışılaşacak, acı çeken hayvan haykırışlarına benzeyecektir. Benzerleri sahnede göründüğünde, MADELEINE oturduğu yerde yün örmesini sürdürürken AMÉDÉE, koltuğunda ya da divanında, görünmez ipi çekmeyi, başı ile omuzlarını yaptığı harekete uyumlu olarak oynatmayı biraz daha sürdürecektir; sonra, yine yavaş yavaş, hareketsizleşecektir. Bu hareketsiz durumda, gözleri yarı kapalı, yüzünde donmuş üzüntülü bir anlatım varken, bir süre, örneğin, ağzı yarı açık kalabilir. AMÉDÉE'nin – söze karışmaları ile sahnenin sonu dışında – sahnede olan bitenlere MADELEINE kadar yabancı kalan bir hali olmalıdır. Ayrıca, elden geldiğince, MADELEINE II ile AMADEE II'nin MADELEINE ile AMÉDÉE'nin içlerinden çıkmış birer görüntü oldukları izlenimi vermemelerine çalışılmalıdır. Bunun için de, sahneye, ışık oyunlarıyla birer görüntü gibi değil, normal sahne ışığında çıkmalıdırlar. MADELEINE II ile AMÉDÉE II'nin oyunları bu doğaldışı, gerçekdışı durum içinde çok doğal olmalıdır; MADELEINE ile AMÉDÉE'nin oyunları*

kadar doğal olmalıdır. Sahneye koyuş olanaklarının elverişli olmaması, özellikle de AMÉDÉE ile MADELEINE'i oynayan oyunculara son derece benzeyen başka iki oyuncu bulunamaması durumunda, bu sahne şöyle de oynanabilir: ışıklar, AMÉDÉE'nin üstünde toplanır; yalnız hareketsiz yüzü görünür. MADELEINE görülmez olmuştur. Müzik. Işık yeniden daha da parlak olarak gelir, sahneye bir bayram havası verir. AMÉDÉE genç bir damattır: Çekmecesinden beyaz eldivenler, şapka, boyunbağı, çiçekler, vb. şeyler çıkartarak giyinir. MADELEINE, duvaklı ya da duvaksız bir gelinlikle, yüzü seyircilere dönük olarak balkonda görünür. Müzik. Gepegenç AMÉDÉE ona doğru gider.

Bu ikinci biçim benimsenirse, doğal olarak yardımcı oyuncuya gerek kalmayacaktır: bu durumda, ayraç içine yazılmış replikler oyundan çıkartılacaktır.)

AMÉDÉE II : Madeleine, Madeleine!

MADELEINE II : Yaklaşma. Dokunma bana. Sokuyorsun, sokuyorsun, sokuyorsun. Canımı acıtıyorsu-un! Ne istiyorsu-u-un! Nereye gidiyorsun? Nereye gidiyorsun? Nereye gidiyorsun? Nereye gidiyorsun?

AMÉDÉE II : Madeleine...

MADELEINE II : *(Sızlanma ile çığlık arası bir sesle)* Aaay! Aaay! Aaay!

AMÉDÉE II : Madeleine, uyan, açalım perdeleri, bak ilkbaharın gülleri açıyor... Uyan... Işığa boğuyor güneş odayı... Şarına layık ışık... Ne güzel sıcacık!...

MADELEINE II : ...Gece, yağmur, çamur!... Soğuk!... Titriyorum... Karanlık... Karanlık... Karanlık!... Kör, gerçeği güzelleştiri-

yorsun sen! Gerçeği güzelleştirdiğini görmüyor musun?

AMÉDÉE II : Gerçektir bizi asıl güzelleştiren.

MADELEINE II : Tanrım, çıldırmış bu! Çıldırmış! Kocam aklını yitirmiş.

AMÉDÉE II : Bak...Bak... Anılara bak, şu âna, geleceğe... çevrene bir bak!

MADELEINE II : Hiçbir şey görmüyorum... Her yer kapkara... Hiçbir şey yok... Hiçbir şey görmüyorum!... Körsün sen!

AMÉDÉE II : Hayır, ben görüyorum, ben görüyorum...

MADELEINE II : Hayır...Hayır... Hayır...

AMÉDÉE II : ...Zambaklar açan yeşil vadiyi görüyorum...

MADELEINE II : Mantarlar!... Mantarlar!... Mantarlar!... Mantarlar!...

AMÉDÉE II : Evet, yeşil vadi... Halkla olup el ele danslar ediliyor orada...

MADELEINE II : Karanlık vadi, nemli, bataklıklar, batıyoruz, boğuluyoruz... Kurtarın, nefes alamıyorum, kurtarın!...

AMÉDÉE II : Şarkılar taşıyor içinden... La, li, la, li, la, la, la, la!

MADELEINE II : Şarkı söyleme berbat sesinle. Kulağımın zarını patlatıyorsun!

AMÉDÉE II : La, li, la, li, la, la, la, la!

MADELEINE II : *(Bağırarak)* Bağırma... Bağırmaaa!... Ne tiz ses! Kulaklarımı deliyorsun! Canımı acıtıyorsu-u-un! Yırtma karanlıklarımı! Acımdan zevk alıyorsun!

AMÉDÉE II : Madeleine, sevgilim...

MADELEINE II : Rezi-i-il Amédée!

AMÉDÉE II : Madeleine, bir zamanlar şarkılar söylerdin sen!

MADELEINE II : Can sıkıntısından, moda şarkılar, can sıkıntısından!

AMÉDÉE II : Haydi dans edelim!... Döne döne... Her yerden taşıyor neşe... Çılgınca bir ışık... Çılgınca bir aşk... Çılgınca

bir mutluluk... Coş, neşe, taş, neşe!...

MADELEINE II : Ateş etmeyin!... Ateş etmeyin!... Süngüler, makineli tüfekler... Ateş etmeyin, korkuyorum!...

AMÉDÉE II : Herkes kucaklaşıyor, öpüşüyor...

MADELEINE II : Öldürmeyin beni... Acıyın, yalvarıyorum size... Öldürmeyin onu, öldürmeyin onları... Acıyın çocuklara!...

AMÉDÉE II : Çılgınca bir mutluluk...

MADELEINE II : Çılgınlık bu! Çılgınlık! Çılgınlık!

AMÉDÉE II : Berrak gölde gidiyoruz. Kayığımız bir çiçek yaprağı... Bir beşik... Su götürüyor bizi... Kayıyoruz...

MADELEINE II : *(Korku çığlığı)* Kayıyoru-u-um!... Kayık mı? Ne kayığı! Hangi kayık bu, söylesene bana? Hangi kayığı düşünüyorsun? Kayık da nereden çıktı-ı-ı!... Hi! Hi! Hi! Hi! Batağın içinde, çölün kumlarında kayık olur muymuş?

AMÉDÉE II : Bembeyaz kiliseler!... Çan sesleri!; Beyaz güvercinlerdir kiliseler!...

MADELEINE II : Çan sesleri mi?... Ben bir şey duymuyorum! Sağır olmuşsun sen, ben bir şey duymuyorum, sağır olmuşsun sen!

AMÉDÉE II : Çocuk sesleri!... Pınar sesleri, ilkbahar sesleri!

MADELEINE II : Hayır, hayır, kurbağa sesleri, yılanlar!

AMÉDÉE II : Dağların doruklarındaki karların sesi...

MADELEINE II : Balçık ormanlar, zindan gibi karanlık gece! Cehennem ormanları... Ay! Bırakın beni! Bırakın yakamı!... Aa-ay!... Bir karabasan bu!...

AMÉDÉE II : Ufuk nefes alıyor. Görkemli ışık...

MADELEINE II : Hani nerede? Bu mu? Bu mu? Hu-u! Hu-u! Bulutlar var, kurtlar var! Hu! Hu!

AMÉDÉE II : Sabahlar yaşlanmaz... Işıl ışıl bir aydınlık... Gece bitti... Bitti...

MADELEINE II : Gömülüyorum geceye! Kalın karanlıklara!...Bıçakla kesilecek kadar kalın karanlıklara...İstemiyorum, istemiyorum... Korkuyorum! Aaay!...

AMÉDÉE II : Madeleine...

MADELEINE : Kim çıkarttırıyor ağaçlardaki bu sert yaprakları; bu kamçı dalları; kim büyütüyor bu sarmaşıkları? Sen yapıyorsun bütün bunları rezil adam, rezi-i-il!

AMÉDÉE II : Madeleine, yavrum, kızım...

MADELEINE II : Yanaklarımı, omuzlarımı kamçılıyorlar! Sensin, rezil adam, yüzüme vuran! Rezi-i-il!

AMÉDÉE II : Hiçbir engel yok. Ağaç filan yok. İyi bak... Bak... Taşlar bile yosun kadar yumuşak...

MADELEINE II : Ayaklarımın derilerini yüzüyorlar... Ateşten dikenler! Sivri alevler, buzdan alevler... Etime ateşten dikenler batırılıyor. Aaay!

AMÉDÉE II : İstemiş olsaydın... Bereket suyu... olurdu her şey...Ayaklarımız kanatlanmış...Omuzlarımız kanatlanmış... yerçekimi kalkmış... Yorgunluk yok edilmiş...Olurdu...Olurdu...

MADELEINE II : Hep gece... Hep gece... Yeryüzünde yapayalnızım!...

AMÉDÉE II : *(Papağan gibi)* Bakın ne diyor! Bakın ne diyor! Olmaz öyle şey! Hiç memnun olmaz! Hiç memnun olmaz!

AMÉDÉE II : Evren hava kadar hafif... Özgürlük... Saydam güç... Denge... Hafif bütünlük... Dünyanın ağırlığı yok...

MADELEINE II : Bakın ne diyor! Bakın ne diyor!

AMÉDÉE II : Tek elle kaldırılabilir dünya...

MADELEINE II : Hiç memnun olmaz! Hiç memnun olmaz!

(AMÉDÉE, koltuğundan – Zaman ağır. Dünya kalın. Yıllar kısa. Saniyeler ya-

vaş.)

MADELEINE II : Taş boşluktur. Duvarlar, boşluk. Hiçbir şey yok...Hiçbir şey yok...

(AMÉDÉE, koltuğundan – Ağır. Ama kötü yapıştırılmış... Her yanı delik deşik...Duvarlar sallanıyor, kurşun kütleleri çöküyor!)

MADELEINE II : Başımıza yıkılacaklar!... Başımda parçalandı-ı-ı!... Pöf!... Pis mantarlar, pis kokuyorlar, her şeyi çürütüyorlar!

AMÉDÉE II : Bütün sesler bizim yankımız. Her şey birbirini yanıtlıyor. El ele tutuşuyoruz. Uzam var, uzaklık yok!

MADELEINE II : Ben dulum, yetimim, yoksulum, hastayım, yaşlıyım, yeryüzünün en yaşlı yetimiyim!

AMÉDÉE II : Her şafak bir utkudur!... Güneş hep doğar...

MADELEINE II : Hiç memnun olmaz, sefil, bakın ne diyor, hiç memnun olmaz!...

(AMÉDÉE, koltuğundan: Tümüyle darmadağın olacak, tümüyle...)

AMÉDÉE II : Anımsasana, anımsasana...

MADELEINE II : Söyleme bunu! Söyleme bunu! Hiç memnun olmaz!

AMÉDÉE II : Serçeler ellerimizde dinleniyorlardı, ellerimizde güç topluyorlardı, çiçekler solmuyorlardı.

MADELEINE II : Şu senin düş gücün yok mu! Şu senin düş gücün! Düş gücün! Nerede olmuş? Sinirlendirme beni... Sinirlendirme beni... Olmadı öyle bir şey!... Olmadı, olmadı işte!... Dediğin gibi değil!

AMÉDÉE II : Güzelsin, bir güzellik kraliçesi kadar!

MADELEINE II : Güzellik kraliçesi ha! Bakın ne diyor!... Rezil! Kimi düşünüyorsun? Benimle alay ediyor, burnumla alay

ediyor! Burnumu görmedin mi?

AMÉDÉE II : Belleğini toparla, belleğini toparla, anımsa...

MADELEINE II : Söyleme bunu! Sinirlendirme beni. Hiç memnun olmaz. Rezil. Güzelmiş, güzellik kraliçesiymiş, bakın ne diyor!

AMÉDÉE II : Uzak yakın olabilir. Solan yine yeşerir. Ayrılan yeniden birleşir. Yitirilen er geç geri gelir.

MADELEINE II : Doğru değil bu! Doğru değil! Bir daha söyleme bunu bana. Yüreğimi dağlıyorsun!

AMÉDÉE II : Seviyoruz birbirimizi. Mutluyuz. Sırçadan evde, ışıktan evde...

MADELEINE II : Demirden evde demek istiyor!... Demirden evde...

AMÉDÉE II : Sırçadan ev, ışıktan ev...

MADELEINE II : Demirden ev, geceden ev!

AMÉDÉE II : Sırçadan, ışıktan, sırçadan, ışıktan...

MADELEINE II : Demirden, demirden, geceden, demirden, geceden...

AMÉDÉE II : Sırçadan, sırça, sırça...

MADELEINE II : Demir, gece, demir, gece, demir, gece... Demir... Demir... Demir... Demir... Demir...

AMÉDÉE II : *(Yenilmiş gibi)* Sırça, ışık, sırça, ışık... Demir, ışık, demir, gece, demir, gece...

MADELEINE II VE AMÉDÉE II : *(Birlikte)* Demir, gece, demir, gece, demir, gece, demir, gece...

AMÉDÉE II : Ne yazık, demir, gece...

MADELEINE : Aaay! Aaay! *(Hıçkırarak ağlar)* ... Ateş, buz... Ateş... İçime doğru yayılıyor. Çevremi sarıyor. İçimden, dışımdan kaplıyor beni!... Yanıyoru-u-um! Kurtarın... Alidulée!... Alidulée!... Alidulée!... Kurtar beni Alidulée!...

MADELEINE II ve AMÉDÉE II : *(Birlikte)* Alidulée!... Alidulée!...

Aşk Alidulée!... Sevgili Alidulée!...
Yetiş Alidulée!... Alidulée!...

(MADELEINE II ulur gibi çığlık çığlığa kaçar gider, AMÉDÉE II "Beni bekle! Beni bekle!" diye haykırarak arkasından koşar. MADELEINE ile AMÉDÉE'nin benzerleri çıkarlar. MADELEINE birden oturduğu yerden kalkar ve bir şeyler söylemek için koltuğunda oturan AMÉDÉE'ye döner.

AMÉDÉE ile MADELEINE'in benzerleri kullanılmamışsa: MADELEINE ulur gibi çığlık çığlığa kaçar gider. AMÉDÉE yalnız kalır. Üzgündür. Ağır ağır masasına döner, eldivenlerini, şapkasını çıkartır. Yaşlı AMÉDÉE olur. İkinci Perdenin başındaki hava. MADELEINE sahnenin arkasından girer ve söylenerek yün örmeye başlar; yerinden kalkmadan konuşur.)

AMÉDÉE : *(Aynı durumda)* Vakit geldi mi?
MADELEINE : *(Aynı durumda)* Yok. Daha gelmedi.
AMÉDÉE : *(Aynı durumda)* Geliyor mu?
MADELEINE : *(Aynı durumda)* Birazdan gelecek. Sabret.
AMÉDÉE : *(MADELEINE'e)* Madeleine, zavallı acı çeken yavrucak. *(MADELEINE'in yanına gidecek gibi olur)* Biliyor musun, Madeleine, birbirimizi gerçekten sevseydik, birbirimizi sevseydik, bütün bunların hiçbir önemi olmazdı. *(Ellerini yalvarır gibi kavuşturarak)* Birbirimizi sevelim, Madeleine, ne olur . Biliyorsun, aşk her sorunun üstesinden gelir, yaşamı değiştirir. İnanıyor musun buna, anlıyor musun beni?
MADELEINE : Git başımdan!
AMÉDÉE : *(Nasıl söyleyeceğini bilemeden)* Eminim buna!... Aşk her şeyi bağışlatır,

her şeyi yapar!

MADELEINE : Saçmalama. Bizi bu cesetten aşk mı kurtaracak yani. Ya da kin. Duygu işi değil bu.

AMÉDÉE : Ondan seni ben kurtaracağım.

MADELEINE : Bütün bunlar hep safsata! Bu aşk öyküsü de nereden çıktı! Bir sürü budalalık! İnsanları yaşamın dertlerinden kurtaramaz aşk! Gerçek yaşama uygun kişiler değil bunlar! Yazacaksan, herkesin yazdığı gibi doğru dürüst bir oyun yaz!

AMÉDÉE : *(Aynı durumda)* Ne yapayım, benim yazdıklarım böyle oluyor. Aslında ben bildirisi olan toplumbilimsel bir oyun yazmak istiyordum.

MADELEINE : Sen zaten hep abuk sabuk şeylerden esinlenirsin. Burada gerçek yaşama uygun hiçbir şey yok... Gerçek böyle değildir.

AMÉDÉE : *(Aynı durumda)* Hiç değildir de denemez. Biraz havası var.

MADELEINE : Bu seni yansıtmıyor. Bu değilsin sen! *(Öliiyii gösterir)* Onun suçu. Bütün bunlar hep onun başının altından çıkıyor. Bunu sana o yazdırmış olmalı. Bu onun dünyası, bizimki değil...

AMÉDÉE : *(Aynı durumda)* Değil belki...

MADELEINE : Her şeye karışıyor, farkında mısın?

AMÉDÉE : Olabilir.

MADELEINE : Hiç kuşkun olmasın! *(Ayağı kayar)* Kayıyor... Yer mantar filizleri dolu... Gelip de aşk mı temizleyecek şimdi parkeyi... *(Açık duran oda kapısına bakar)* Kapıyı da kapatamıyoruz artık. Her yeri kapladı! Gözlerini açık bırakmasaydın keşke...

AMÉDÉE : *(Aynı durumda)* Şimdi kapatırım...

(Yerinden kıpırdamaz. Zaten kalkacak vakti de olmaz, çünkii – sahne alacaka-

ranlık, duvar saati de akşamın 8'ini gösterirken – ölünün odasından gelen ve gittikçe yükselen tuhaf bir müzik duyulur. AMÉDÉE ile MADELEINE, yerini yavaş yavaş ölünün odasından gelecek bir yeşil ışığın alacağı git gide koyulaşan karanlıkta hareketsiz, hiç ses çıkartmadan dinleyeceklerdir bu müziği. Müzik çalarken, komşulardan gelen sesler, gürültüler duyulur: uzaklardan gelen bir: "Yemek hazır" sesi; uzaktan bir zil sesi; merdivenlerde belli belirsiz ayak sesleri; yemek saati olduğu için çatal, bıçak, tabak sesleri. Bu sesler git gide hafifleyerek duyulmaz olacaklar ve yalnız müzik kalacaktır. AMÉDÉE, bir ara, müzik başladığında, ayağa kalkacak ve durmadan uzayan ölüye yer açmak için, belli etmeden bir mobilyanın yerini değiştirecek, sonra da gidip eşya yığınının arasında, MADELEINE'in yakınına bir yere oturacaktır. İkisi de oradan, salondan görülmeden, ölünün tuhaf müziğini dinleyeceklerdir. AMÉDÉE, mobilya yığınının arasına girerken, bu sahnenin sonunda da eşyaların arasından çıkarken, daha sonra da ikisi birlikte eşyaların arasından çıkarlarken çok güçlük çekeceklerdir, çünkü ölü sürekli büyümekte ve tüm boş alanları kaplamaktadır. Ölünün ayakları ile mobilyaların, ya da ayaklar ile sağdaki kapının arasından geçebilmek için – MADELEINE ile AMÉDÉE daha sonra bu hareketi yapacaklardır – neredeyse cambazlık yapmak gerekecektir. Müzik uzun süre duyulmalıdır. Sahneye koyucu, bu sahnede, yeşil ışık, mobilya yığını ve, bu eşyaların arkasında kalan AMÉDÉE ile MADELEINE görülmediklerine göre, oyuncusuz sahne üzerinde özellikle durmalıdır. Böylece bu sahnede

oynayanlar: müzik, ölünün uzayan ayakları ile yeşil ışıktır.)

MADELEINE : *(İlk önce hafiften duyulan müzik başlar başlamaz)* Bu da neyin nesi? Duyuyor musun? Bu da mı senin oyunundan?

AMÉDÉE : Hayır. Sus. Şarkı söylüyor.

MADELEINE : *(Daha alçak sesle)* Ama ağzı kapalı...

AMÉDÉE : *(O da alçak sesle)* Ses kulaklarından çıkıyordur... Kulak en gelişmiş müzik aygıtıdır...

(Duvar saatinin saat başını vurması müziğe karışır; duruş; müzik başlarken dışarının gürültüleri de duyulacaktır.)

MADELEINE : *(Hep alçak sesle)* Ses her yandan geliyor...

AMÉDÉE : *(Aynı biçimde)* Ses dalgaları yayılıyor... Gücünden...

(AMÉDÉE ile MADELEINE sussarlar. Bir süre yalnız müzik duyulur, sonra, birdenbire, neredeyse kapkaranlık olmuş sahne hoşça bir yeşil ışıkla aydınlanır. Ölünün odasından gelen ışık başlangıçta sahnenin yalnız bir bölümünü aydınlatacaktır.)

MADELEINE : Işık onun odasından geliyor. *(Alçak sesle)* Onun dünyasından.

AMÉDÉE : *(Hep alçak sesle)* Gözleri aydınlatıyor... Sanki iki fener gibi... İyi, ışık yakmaya gerek kalmayacak... Hem onun ışığı daha yumuşak.

MADELEINE : Kepenkleri kapat.

(AMÉDÉE gider, yavaşça kepenkleri kapatır.)

AMÉDÉE : Komşular birazdan yemeklerini bitirirler. Yatmaya giderler.

MADELEINE : *(AMÉDÉE gelip sessizce yanındaki yerine otururken, hep alçak sesle)* Yetenekli de hani...

(Uzun duruş; müzik uzun süre duyulur; duvar saatinin akrebi ile yelkovanı, sahnenin arka bölümünde, karanlığın içinde görünürler. Kepenklerin aralıklarından içeriye ay ışığı girer. Sonra, son müzik notasından bir süre sonra, AMÉDÉE ile MADELEINE birdenbire, aynı anda, yerlerinden kalkarlar.)

MADELEINE : Dolabın yerini değiştirmeliydik.

AMÉDÉE : Eyvah! Kapıya değecek.

MADELEINE : Kırmasını istemezsin herhalde.

(Akılları başlarından giden, dilleri tutulan AMÉDÉE ile MADELEINE, birtakım sessiz hareketler yaparlar; bu arada duvar saatinin ilerleyişi de hızlanır. AMÉDÉE ile MADELEINE, birbirleriyle konuşmadan dolabın yerini değiştirirler; düzensiz, telaşlı hareketler yaparlar; ölünün ayaklarının bir yanından öteki yanına binbir güçlükle geçerek başka eşyaların da yerlerini değiştirirler. Bu şaşkınlık ve telaş süresince AMÉDÉE, MADELEINE'den çok daha sakin ya da çok daha ağır hareket etmelidir. Sonra, MADELEINE bir bez parçasıyla ölünün ayakkabılarını parlatır. AMÉDÉE, elinin tersiyle ölünün pantolonunun tozlarını silkeler; ayaklarını sandalyeye daha iyi yerleştirir. MADELEINE, dolabın yerini değiştirdikten sonra, bu dolaptan almış olduğu bezi yine bu dolaba koyup telaş içinde koşuşturmasını sürdürürken AMÉDÉE, bir ara, sırtı seyircilere dönük, elleri arkasında kavuşmuş olarak durup ölünün ayaklarını seyreder; sonra bakışlarını ağır ağır ölünün üzerinde gezdirir; birkaç saniye süresince gözlerini soldaki açık kapıya diker; geri döner, başını sallar, içini çeker. MADELEINE,

kısa bir süre, konuşmadan, AMÉDÉE'ye bakacaktır. Bitkin bir haldedir; AMÉDÉE'ye doğru: "Bak, ne hallere düştük" demek ister gibi bir kol hareketi yapar; sonra, ikisi de yeniden telaşlanırlar ve bu kez elleri boş olarak salında yeniden düzensiz hareketler yapmaya başlarlar. Bu düzensiz ve sessiz hareketler birden şiddetli bir gong sesiyle durur; ölünün ayakları sağdaki kapıya değmiştir. AMÉDÉE ile MADELEINE'in hareketleri birden gözle görülür biçimde ağırlaşır.)

MADELEINE : *(Gong sesi duyulunca)* Kapıya değiyor. Vakit geldi. Hâlâ yorgun musun?

AMÉDÉE : Biraz daha vaktim var mı, güç toplamak için?

(Yüzü sol kapıya dönük, ayakta hareketsiz durmaktadır.)

MADELEINE : Öyle koşuşturup duracağına biraz dinlenseydin.

AMÉDÉE : Epeydir dinlenme de yorgunluğumu gidermez oldu. Uyku bile. Yattığımdan yorgun kalkıyorum yataktan. Eskidense kendimde müthiş bir güç, engellenmez bir atılganlık hissederdim!

MADELEINE : Yine düşler içindesin, dostum. Atılganlıkmış! Onun zerresi olmadı sende hiçbir zaman!

AMÉDÉE : *(Aynı durumda)* Yok, hayır... Öyle söyleme... Demiri ellerimle parçalardım ben bir zamanlar; bir omuzladım mıydı bir arabayı bile kaldırırdım havalara. Şimdiyse bir tüy bile ağır geliyor...

MADELEINE : Duyan da seni Jean Valjean'in yaşlısı sanacak...

(Duvar saati gece yarısına çeyrek kalayı gösterir.)

AMÉDÉE : Sahiden geldi mi vakit...?

MADELEINE : Geldi, elbette...

AMÉDÉE : *(MADELEINE onu bakışlarıyla izlerken, gülle gibi ağırlaşmış bir halde, pencereye doğru gider)* Demek vakit geldi!

MADELEINE : Bir iki dakikan daha var.

AMÉDÉE : *(Kepenklerin aralıklarından dışarıya bakar)* Artık görünmüyorlar.

MADELEINE : Bakma. Görebilirler seni.

AMÉDÉE : *(Ölünün ayaklarına bakarak)* Ayakları kapıya dayanıyor.

MADELEINE : Onu da kırmasa bari. Merdivene açılıyor. Hapı yutarız... Şu koltuğu tut, haydi, dikkat...

(AMÉDÉE ile MADELEINE koltuğun yerini değiştirirler; ölünün ayaklarını sağa ya da sola doğru, çaprazlama, biraz iterler.)

MADELEINE : Biraz daha... İtsene. *(AMÉDÉE deneni yapar)* Yeter... Oldu...

AMÉDÉE : Ondan kurtulmak bir işe yarayacak mı dersin? Bir başka konuk gelebilir, aynı hikâye yeniden başlar...

MADELEINE : Öyle bile olsa yeni gelen bunun kadar büyük olmaz. Gelir gelmez de her yeri kaplamaz. Büyüyünceye kadar nefes alacak vakit buluruz.

AMÉDÉE : Doğru... Geçici de olsa huzurlu birkaç yıl, yaşam böyledir zaten... *(Odaya bakarak)* Deminden beri daha da yaşlandı sanki... *(MADELEINE koltuğunda yığılmış otururken, o yüzü hep soldaki odaya dönük olarak ayakta durur)* Ama hâlâ güzel. *(Duruş)* Tuhaf, her şeye karşın, bayağı alışmıştım ona.

MADELEINE : Ben de... Ama onu yollamamak için bir neden değil bu. Şimdi gidecek, saate bak, hemen.

AMÉDÉE : *(Aynı yerden)* Tabii. Alınan karar alınmıştır... Sözümden dönmüyorum Ama, itiraf ederim ki onu başımızdan atma düşüncesi... Evet... gerçekten üzülüyorum ondan ayrılacağıma... *(Birkaç adım atar, ölüniin ayaklarına yer açmak için bir masayı biraz iter)* Bu kapı ötekinden sağlamdır. *(Elleri arkasında kavuşmuş, sırtı kamburlaşmış bir halde sahnede dolaşarak konuşur)* Rahat dursaydı onu belki de göndermezdik. Ne de olsa evimizde bizimle birlikte büyüdü, yaşlandı. Az şey mi bu! işte böyle, insan her şeye bağlanıveriyor, böyle insan kalbi... Evet, herhangi bir şeye bağlanıveriyor... Bir köpeğe, bir kediye, bir kutuya, bir çocuğa... İnsan bunlara bağlandıktan sonra ona haydi haydi bağlanır; yaşamımızın bir parçası oldu o... Neler neler anımsatmıyor ki bize... O gidince ev bomboş kalacak... Bütün bir geçmişin dilsiz tanığıydı o. Her zaman güzel değildi bu geçmiş, kuşkusuz... Hatta onun yüzünden güzel olmadı, bile denebilir... Ama ne yapalım, yaşam her zaman güllük gülistanlık olmaz. Bu dert olmazsa bir başkası olur... Kısacası... belki de bu durumda biz bilemedik ne yapmak gerektiğini, olayları daha filozofça karşılayabilirdik. Her şey başka olurdu o zaman... Daha güzel olmazdı belki ama kendimizi buna alıştırmaya çalışmalıydık... Her şeyi denemedik, kendisini evindeymiş gibi hissetmesini sağlayamadık... Hepimizin karşılıklı birtakım kusurlarımız oldu, birbirimize karşı daha hoşgörülü olmalıydık... Yoksa, yoksa, yaşam olanaksızlaşır... Her şeyin hesabı kitabı tutulmamalı... Daha geniş düşünceli

olmalı insan...

MADELEINE : Son anda duraksamayacaksın. Caymayacaksın.

AMÉDÉE : *(İçini çekerek)* Başka çarem yok. *(Kapıya vurulan yeni bir gong sesi duyulur; duvar saati gece yarısını çalar.)* Evet, yok.

(Çok yorgun bir görünüşü vardır.)

MADELEINE : Göreceksin bak, sonra kendini daha iyi hissedeceksin.

AMÉDÉE : Acaba?

MADELEINE : Haydi, aç kepenkleri, çabuk ol!

AMÉDÉE : Görürler ama bizi...

(Bu sırada tam bir sessizlik vardır.)

MADELEINE : Sana dediğimi yap... *(AMÉDÉE dipteki pencereye doğru gider; kepenkleri açmaya başlar; bir robot hareketleri yapar.)* Kimse görmez seni. Kimse duymaz. Dolunay var...

AMÉDÉE : *(Kepengin birini ardına kadar açmıştır.)* Ben benlikten çıktım artık.

MADELEINE : Dolunay hepsinin gözlerini kamaştırır, hepsini uyuşturur, derin uykulara daldırır. Düşlerinin içine hapsolurlar.

AMÉDÉE : Bana yaptırdığın şeyi iyi düşün, Madeleine. İyi düşün. Sonra dönüşü yok. Onu bir daha hiç, ama hiç göremeyeceğiz. Sonra pişman olursan karışmam, bana çıkışmak, ağlamak filan yok! *(AMÉDÉE kepenkleri ardına kadar açmıştır; yeşil ışığa karışan, giderek de onu bastıran soğuk bir ay ışığı odaya girer.)*

MADELEINE : En uygun zaman. Ya şimdi olur, ya da hiç olmaz: Haydi bakalım.

AMÉDÉE : *(Pencereden bakarak)* Gece ne kadar güzel!

MADELEINE : Gece yarısını geçiyor.

(Pencereden içeriye soğuk ve parlak ay ışığı girerek salıneyi kaplar. AMÉDÉE'nin ileride anlatacağı ışık oyunları pencereden görünür. Bu ışık oyunları ile karı-kocanın kasvetli odalarının görüntüşü arasında çarpıcı bir çelişki vardır. Işık, odada bitmiş ve çok büyümüş olan mantarlara gümüş renkleri verir. Işık ve ışık oyunları yalnız pencereden değil, hemen her yerden, duvarlardan, dolabın aralıklarından, mobilyalardan, mantarlardan, döşemede ateş böcekleri gibi parlayan küçük mantar filizlerinden de gelir gibidir. Sahneye koyucunun, çevre düzenleyici ile ışıkçının şunu önemle göz önünde bulundurmaları gerekir: karı-kocanın odalarının havası, bu durumda, kaçınılmaz olarak, biraz değişecektir; ama burada, yine, güzel ile çirkin ve itici kesinlikle bir arada olmalıdır.)

AMÉDÉE : Buraya bak, Madeleine... Bütün akasyalar pırıl pırıl. Çiçekleri açılıyor. Göğe yükseliyorlar. Ay bir çiçek gibi açıldı gökyüzünün ortasında, canlı bir yıldız oldu. Alev alev samandan samanyolu, tel tel. Bal, alabildiğine kayan yıldız yığınları, saçlar, gökte kıvrılarak giden yollar, erimiş gümüşten dereler, ırmaklar, gölcükler, nehirler, göller, okyanuslar, dokunulabilen ışık... *(Elleri ileri uzatılmış olarak MADELEINE'e doğru döner)* ... İşte bak, ellerimde ışık, kadife gibi, işleme gibi... *(Bu arada MADELEINE odadaki son hazırlıkları yapmaktadır: Kimi eşyaların, bir mobilyanın yerlerini değiştirir, yer açar, ölünün bacaklarını biraz bükmeye çalışır, yapamaz, hemen vazgeçer)* ... Işık, ışıl ışıl bir ipek... Daha önce hiç dokunma-

mıştım ona... *(Yeniden pencereden bakar)* Çiçek içinde kar demetleri, gökyüzünde ağaçlar, bahçeler, çayırlar var... Kubbeler, sütun başlıkları... Sütunlar, tapınaklar... *(Üzgün, ölüyü gösterir)* O göremeyecek bütün bunları. *(Yine pencereden bakar)* Ve boşluk, boşluk, sonsuz bir boşluk!

(Bütün bunları, deklamasyona kaçmadan, son derece doğal bir biçimde söylemelidir.)

MADELEINE : Vaktini boşa harcama Ne düşünüyorsun öyle? Soğuk giriyor. Nezle olacağız. Acele edelim.

AMÉDÉE : Ama mevsim yaz, Madeleine.

MADELEINE : *(Kendini denetlemeyi yitirmeye başlayarak)* Gelen geçen var mı yoldan?

AMÉDÉE : Kimse yok! Hiçbir şey kımıldamıyor. Tek gürültü bile yok. Yalnızlığın ıssızlığı. *(Ölüye doğru)* ... Zavallı!

MADELEINE : *(Ölünün götürülmesi kesinleştikçe, daha sonra ölü götürülürken, MADELEINE soğukkanlılığını, kendini denetimini giderek yitirecektir. AMÉDÉE'yse, sahnenin başında da, ondan sonra da, sakin, daha doğrusu sanki orada değilmiş gibi, robotlaşmış gibi hareket eder)* – Acınmanın sırası değil şimdi! *(Bundan sonrası MADELEINE'in büyük telaşı içinde geçer)* Haydi, yardım etsene bana, haydi, haydi... *(AMÉDÉE pencereden ayrılır, MADELEINE'e doğru gelir)* Sus. Dinle!... Hayır, kimse yok. Haydi, çabuk!

AMÉDÉE : Dolunay gözlerini kamaştırır, seni görmezler, demiştin...

(Ölünün yanındadırlar; AMÉDÉE ölünün ayaklarını kaldırıp taburenin üstüne bırakır; işe nereden başlayacağını

kestiremez gibidir.)

MADELEINE : *(Ellerini sinirli sinirli ovuşturarak)* – Doğru... ama yine de ne olur ne olmaz... Keşke... Haydi, çabuk ol... *(Bunu izleyen sahneler son derece hareketlidir. MADELEINE duvar saatine bakar, mobilyaların yerlerini değiştirmeye çalışır, yapamaz, vazgeçer; kaygı ve korkusunu açığa vuran hareketler yapar)* Nereye atacaksın onu?

AMÉDÉE : Seine Nehri'ne, tabii. Başka nereye atabilirim ki?

MADELEINE : Tamam, Seine'e at. *(Ellerini kalbine bastırır)* Nereden atacağını düşündün mü?

(Sağdaki kapıya vuruluyormuş gibi sesler duyulur.)

AMÉDÉE : *(Korkmaz, çünkü artık korkunun da ötesindedir)* Kapı vuruluyor.

MADELEINE : *(Ellerini kalbine bastırarak)* Yok. Vuran benim kalbim...

AMÉDÉE : Şu anda kapıya gerçekten vurulmuş olsaydı, kalbinin atışları ile kapıya vuruşları ayırdetmek hiç de kolay olmayacaktı... Neyse, öyle bir şey olmaz, umarım...

(Sahneye koyuşa göre, müzik çalar ya da çalmaz. Tüm çevre düzenini sarsan, seyrek, güçlü vuruşlar – MADELEINE'in kalp atışları – duyulur.)

AMÉDÉE : *(Ölüyü ayaklarından tutup çekmeye çalışır: Ancak bu son derece güç bir iştir; MADELEINE de ona yardım eder, ya da mobilyaları amaçsızca oraya buraya iterek güya yer açar. AMÉDÉE, konuşmak için ölüyü çekmeyi bırakabilir)* – En tehlikelisi, nehrin kıyısına kadar olan yol... Topu topu beş yüz metre bir şey ama ilk üç yüz metresi en berbatı.

Bizim sokaktan geçmem gerek. Yüksek evlerle çevrili. Ama... hızlı gidebilirsem, ay insanları etkilerken beni görmezler. Bir terslik olmazsa, tabii, tiz bir çığlık, örneğin, düşleri yırtarak herkesi uyandırmazsa. Ama her şeyi göze almak gerek. Göze almak zorundayım! *(MADELEINE, AMÉDÉE'yi dinledikçe daha da telaşlanır)* Seçme hakkım yok.

MADELEINE : *(AMÉDÉE'ye yardım ederken)* Haydi, çabuk ol... Çabuk ol...

AMÉDÉE : Elimden geleni yapıyorum işte! Sıkma canımı.

MADELEINE : Sana yardım etmek istiyorum, canımı sıkma, diyorsun. Ya etmeseydim, kim bilir neler diyecektin?

(Aslında, MADELEINE, AMÉDÉE'nin işini, sürekli onun ayakları arasında dolaşarak güçleştirir; AMÉDÉE, ölünün ayaklarını biraz kaldırıp pencereye doğru bükmeye başladığında, yardım edeyim derken ona engel olur; onu işe en baştan başlamak zorunda bırakır. AMÉDÉE, aynı zamanda hem ölüyü, hem de MADELEINE'i çeker gibidir. AMÉDÉE, şaşılacak derecede durulmuş, sanki bir "sakin robot" olmuştur.)

MADELEINE : Daha kuvvetli çek...

(AMÉDÉE, tüm gücünü harcayarak insanüstü bir çaba gösterir. Bir, iki, üç kez çok kuvvetli çeker; birden, deminki sessizliği bozan büyük bir çatırtıyla ölü, sandalyeleri devirerek, ona doğru geliverir; tavandan sıvalar dökülür, çevreyi kalın bir toz bulutu kaplar; çevre düzeni yıkılır. Başı hâlâ görünmeyen ve AMÉDÉE'nin çeke çeke pencereye doğru ilerlettiği ölünün, giderken, bütün evi

yerinden söktüğü ve karı-kocanın iç dünyalarını birlikte götürdüğü hissedilmelidir.)

MADELEINE : *(Gürültü arasında bağırarak)* Dikkat et, tabakları kırmasın...

AMÉDÉE : *(Gürültü arasında, çekerken bağırır)* Gerçekten de kök salmışmış bu bizde... Ne kadar da ağır... Olağanüstü bir edilgen gücü var!

MADELEINE : *(Gürültü arasında bağırarak)* Başı hâlâ odasında! Gövdesi de! Gidip saçlarından çekeyim mi?

AMÉDÉE : *(Gürültü arasında bağırarak)* İstemez!... Geliyor... *(Gürültüler azalır)* Geliyor...

MADELEINE : Haydi... Cesaret... Çabuk ol...Vakit geçiyor... Çek... Sök...

AMÉDÉE : *(Bütün gücüyle çekerek geri geri pencereye doğru gider)* Azı dişi sökmekten daha güç bu... Çınar sökmek gibi bir şey...

MADELEINE : Dur. Yardıma geliyorum. *(Gereksiz, düzensiz, engel olucu bir yardım çabasına girişir)* Of! Bir çınardan daha ağır bu... Kökleri kurşundan, demirden bir çınar...

AMÉDÉE : *(Dipteki pencerenin önüne gelmiştir; ölünün ayaklarını pencerenin pervazına koyar, soluklanmak için durur, alnının terini siler)* Uf!

MADELEINE : Uf!

AMÉDÉE : Daha da bitmedi. Ama hakkından geleceğiz.

MADELEINE : Asıl şimdi dikkat etmek gerek. Su gibi terlemişsin. Nezle olacaksın... *(AMÉDÉE gücünü toplamak için durur)* Dur bırak. Çevreyi bir kolaçan edeyim. *(Pencereden ölünün ayaklarının yanından aşağıya, sokağa bakar)* Sokakta kimseler yok. Dikkatli olmak gerekecek. Polis filan da görünmüyor.

AMÉDÉE : Bu saatte sokaklar boş olur.

MADELEINE : Onu mavnaların yanından atma nehre; çünkü ay gemicileri etkilemez. Dikkat et buna...

AMÉDÉE : *(Pencereden parmağıyla göstererek)* Yüz metre daha ileri giderim. Ufak bir çaba daha gösteririm. Ama yine de, şuradan, sokağın sonundaki küçük Torco Meydanı'ndan geçmek zorundayım...

MADELEINE : *(Pencereden gösterilen yöne bakarak)* Başka yerden geçemez misin?... Çok kötü... Orada, yolun sonundaki ne? Penceresinde ışık olan... Görebilirler seni.

AMÉDÉE : Ev sahibimizin işlettiği bar-genel evin ışıkları onlar. Amerikalı erler gidiyorlar oraya. Kızlarla dolaşıyorlar, arada bir sokakta rastlanıyor. Ama fazla bir tehlikesi yok, çünkü dilimizi hiç bilmiyorlar...

MADELEINE : Yine de karşılaşmamaya bak onlarla.

AMÉDÉE : Karşılaşmamak olanaksız. O tehlikeyi göze alacağız. Şansımızı denemek gerek. Gece de ne güzel.

MADELEINE : *(Pencereden bakmayı sürdürür; arkası salona dönüktür; AMÉDÉE ölünün bacaklarını sahnenin ortasına doğru çekmeye koyulur; sonra yeniden pencereye yönelir)* Amédée... Korkuyorum... Ah... Ama yapmamız da gerek... Yapmamız gerek... Haydi...

(AMÉDÉE, pencerenin yanında, ölüyü çeker; ölünün ayakları pencerenin pervazından aşarak öbür yana, sokağa doğru sarkar.)

AMÉDÉE : Çözülüyor... Daha kolaylaştı şimdi... Çözülüyor!...

(AMÉDÉE bacakları çeker; uzun, upuzun, sonu gelmeyecekmiş kadar uzun bacaklar, AMÉDÉE çektikçe yavaş yavaş soldaki odadan çıkarak pencereden kaldırıma doğru kayarlar; gövde hâlâ görünürlerde yoktur.)

MADELEINE : *(Ne söylediğinin farkında olmadan konuşur)* Korkuyorum... Bu kadar çabuk karar vermemeliydik... Ama başka türlü de yapamazdık... Beklemeliydik... Yok, bekleyemezdik... Senin suçun... Yok, senin suçun değil, çünkü ben haklıydım, yapmamız kaçınılmazdı... *(AMÉDÉE ölüyü çekmeyi sürdürmektedir; bacaklar düzenli bir biçimde odadan çıkarak pencereden dışarıya kayarlar)* Daha çabuk, daha çabuk çek, Amédée, kalbim daralıyor... Öldüreceksin beni, Amédée, daha çabuk ol, bir türlü bitmiyor, daha çabuk... *(Dışarıdan, aşağıdan büyük bir gürültü gelir; AMÉDÉE durur)* Ay!... Amédée, dikkat etsene biraz... Sanki isteyerek yapıyorsun...

AMÉDÉE : *(Kaygılı)* Ne oluyor?

MADELEINE : Ayakları, ayakları!... Ayakları kaldırıma çarptı... Daha yavaş ol...

(AMÉDÉE ile MADELEINE yan yana pencereden aşağıya bakarlar.)

AMÉDÉE : Ben aşağıya ineceğim... Sen çevreye göz kulak ol...

MADELEINE : Ben burada yapayalnız mı kalacağım?... Korkuyorum...

AMÉDÉE : *(Bir ayağını pencerenin öteki tarafına atarak)* Başka nasıl yapalım? Çok sürmez. Birazdan dönerim.

(Pencereden aşağıya iner; AMÉDÉE'nin önce başı, sonra yalnız elleri görünür; en sonunda da tümüyle

gözden kaybolur; MADELEINE onun inişini seyreder.)

MADELEINE : Dikkat et, yavrum, dikkatli in, ayağını şuraya bas... Şuraya... Tamam... Şimdi de şuraya... Oldu...

AMÉDÉE : *(Aşağıdan)* Oldu, indim...

MADELEINE : İndin mi? Fazla gürültü yapma.

AMÉDÉE : *(Aşağıdan)* Kimse var mı?

MADELEINE : *(Pencereden, AMÉDÉE'ye)* Kimse var mı?

AMÉDÉE : *(Aşağıdan)* Kimse yok.

MADELEINE : *(Pencereden, AMÉDÉE'ye)* Öyleyse, haydi... Vakit yitirme!... Çabuk ol... Çek... Çek...

(Aşağıdan, kaldırımdan AMÉDÉE çeker... Deminki gibi, bacaklarının geri kalanının pencereden çıktığı görülür. Odadan geçerek pencereden dışarıya çıkan bacaklar düşünülmeyecek kadar uzundurlar; bu yüzden odadan geçip pencereden sarkmaları oldukça uzun sürmelidir. İstenirse, hafif, tuhaf bir müzik bu kaymaya eşlik edebilir. Bu arada MADELEINE penceresinden kocasını yüreklendirmeyi sürdürecektir) Çek... Haydi...Biraz daha... Az kaldı... Çek... Hepsi hepsi çözülmedi, çek... çek...

(En sonunda, kocaman elli gövde görünür.)

AMÉDÉE : *(Bacakları çeke çeke sokakta epey uzaklaşmıştır; küçük Torco Meydanı'nın, bar-genel evin yakınlarında bir yerlerde olmalıdır, çünkü sesi uzaklardan gelir)* Hâlâ çıkmadı mı-ı-ı? *(Yankıyla)* Neredeyse Torco Meydanı'na geliyorumm!

MADELEINE : *(Bir önceki sahnede aşağıya, kaldırıma doğru bakarken şimdi daha uzaklara bakmaktadır)* Hayır. Hayı-ı-ır!... Sen çekmeyi sürdür, daha var... Bitmedi...

Kimseye rastladın mı-ı-ı?

AMÉDÉE : Kimse yo-o-ok! Korkma! Sen kimseyi görüyor musun?

MADELEINE : Kimse yo-ok! Haydi çek...Çek... Çek!... *(Arkası salona dönük, hep penceredir. Gövdenin kayması sürer; en sonunda ölünün omuzları, sonra da başı görünür; baş o kadar büyüktür ki soldaki kapıdan kıl payı geçer: çok uzun beyaz saçları ve çok uzun beyaz bir sakalı vardır. Ölünün başı pencereye yaklaşırken saçları odasından daha tümüyle çıkmamıştır)* Çek, Amédée-e-ee... Çek... Ameedée-e-ee... Çek... Çek... Çek... Çek... Mavnalara dikkat et... Çabuk ol... Kendini üşütme!... Yolda oyalanma-a-a!... *(Baş pencerenin yanındadır; neredeyse MADELEINE'i örtecek büyüklükte olmalıdır)* ... Çe-e-ek... Çe-e-ek!...

PERDE

ÜÇÜNCÜ PERDE

(Çevre düzeni:

Küçük Torco Meydanı. Dipte birkaç basamak, küçük bir kapı, ışıklı bir ya da iki pencere. Burası Amerikalı erlerin uğrağı olan bir "bar-genelev"dir. Buradan caz müziği, kadın-erkek sesleri gibi birtakım hafif sesler gelir; yalnız, bu sesler gerçekte olduğundan çok daha uzaktan geliyor gibidir. İstenirse, perdelerin arkasında dans eden gölgeler de görünebilir; yalnız, bunun üzerinde fazla durulmamalıdır; gölgeler yalnız bir kez ve çabucak görünüp yok olmalıdır. Salondan belli belirsiz duyulan müzik ve barın gürültüleri birden, içeriden bir AMERİKALI ER itile kakıla dışarıya atılırken, gerektiğinden yüksek işitilecek, sonra, kapı kapanınca, ses yeniden hafifleyecektir. Barın kapısı ile penceresinin üstünde boydan boya BAR-GENELEV yazılı bir tabela asılıdır. Kapı ile pencerenin arasında, basamakların yanında, bir sokak feneri de bulunabilir. Buraya, kanıksanmış "kötü şöhretli" ev havası vermekten özellikle kaçınılmalıdır; burasının bir taverna, küçük bir gece kulübü havası olmalıdır; bu "genelev"in duvarları açık renk, temiz, görünüşü herhangi bir ev gibidir. Evin cephesi oldukça alçaktır; ilerideki sahnelerin gerçekleştirilebilmesi için alçak duvardan oluşmuştur; basamaklar barın kapısının yanında da olabilir; bu durumda kapı düz ayak sahneye açılır. Buna karşılık, sağda ve solda çok pencereli, birkaç katlı yüksek yapılar vardır.

"Genelev"in duvarının üzerinden kocaman, yusyuvarlak ay görünür ve sahneyi ışığa boğar. AMÉDÉE sahneye girince, işaret verilmiş gibi, sahne daha da çok aydınlanacak, gökyüzünde son derece büyük yıldız demetleri, kuyruklu yıldızlar, kayan yıldızlar belirecektir. Perde açıldığında sahne bir süre boş kalmalıdır. Bardan gelen müzik ve boğuk sesler, gürültüler duyulur. Öteki evlerin pencerelerinde ışık yoktur, kepenkleri kapalıdır. Birden barın kapısı gürültüyle açılır: Kapı açık kaldığı sürece bardan gelen müzik ve gürültüler inanılmayacak kadar yüksektir; ses salonun birkaç yerinden birden de gelebilir; birtakım eller uzun boylu bir AMERiKALI ER'i omuzlarından tutarak sertçe bardan dışarı atarlar.)

BARIN PATRONUNUN SESİ : *(Barın içinden)* Sarhoşa yer yok burada! Dışarı!

(Kapı, AMERiKALI ER'in arkasından çarparak kapanır; gürültüler hafifler; ER geri döner, kapıyı yumruklamaya başlar.)

AMERİKALI ER : No! No! *(Kapıyı yumruklar)* No... I'm not drunk... Open the door... I payed for it... *(AMERiKALI ER'in kapıya yumrukları)* Open the door... I want to come in...

(Kapıyı sürekli yumruklar. Kapı açılır, AMERiKALI ER bütün gücüyle kapıya yüklenir, yarı beline kadar içeri girmeyi başarır; bedeninin yarısı barın içinde, yarısı dışarıdadır; boğuşuyor gibidir.)

AMERİKALI ER : No! No! *(Sonra, kendisinden daha güçlü biri tarafından itilir, bedeninin hemen*

hepsi dışarıda kalır; yalnız bir ayağı içeride kalmıştır ve kapının tümüyle kapanmasını önlemektedir.) I'm not drunk! I want some brandy! Konyak brandy!

PATRONUN SESİ : *(Barın içinden)* Bas git dedik ulan sana, anlamadın mı?

AMERİKALI ER : *(Direnerek)* I paid for it... I paid for it... I want Mado...

SES : Hangi Mado'yu?

AMERİKALI ER : What?

SES : *(Bozuk bir İngilizce'yle)* Which Mado?

AMERİKALI ER : I paid for it... I paid... for... Mado! *(Bozuk şivesiyle)* Ben para verdi... Mado... için!

SES : Mado terbiyeli kızdır. Sarhoşlarla çıkmaz. Mado... not for drunk men.

AMERİKALI ER : I'm not... I'm not... I want...Ben Mado istiyor!

(İçeriden hızla itilen AMERİKALI ER'i dışarı fırlatıp yere düşer; kapı kapanır.)

AMERİKALI ER : *(Yüzü bara dönük, yere oturmuş, yumruklarını tempoyla sahneye vurarak)* Mado! Mado! Konyak! Mado! Konyak! Mado! Mado! Konyak!

(Barın kapısı açılır, deminki erkek sesi duyulur.)

SES : Kesecek misin ulan sen, yoksa inzibat çağırırım ha! *(Bozuk İngilizcesiyle)* Military police...

(Kapı kapanır.)

AMERİKALI ER : *(Ayağa kalkıp kapıya doğru atılmıştır ama çok geç kalmıştır; kapı yüzüne kapanır; kapıyı yumruklarken bozuk şivesiyle bir yandan da bağırır)* İnzibat? İnzibat?... *(Sonra)* Military police, I belong to it! *(Yüzünü seyircilere döner, cebinden üzerinde M.P. harfleri yazılı bir*

kol bandı çıkarıp koluna geçirirken, üzgün, bozuk şivesiyle) Ben inzibat. *(Omuzlarını silker, barın kapısına gidecek gibi bir hareket yapar, duraksar, vazgeçer, pişmanlık ve ne yapacağını bilmezlik içinde konuşur)* Mado! Mado! *(Sonra başını kaşır, M.P. bandını öfkeyle koparıp yere fırlatır, cebinden bir çiklet çıkartıp çiğnemeye başlar, sonra, bir yandan çiklet çiğnerken, aynı üzgün sesle ve Amerikan şivesiyle konuşur)* Mado! Mado! *(Gidip barın basamaklarına oturur, çiklet çiğner, sonra başını uzun bacaklarının arasına alarak uyur; bu biçimde otturduğunda dizleri omuzlarına kadar gelir. Uzaklardan hafif bir köpek havlaması duyulur, sonra, bardan gelen boğuk müzik sesinden başka bütün sesler kesilir.*

Duruş. Sonra, köpek kuyruğuna bağlanmış bir tencere gürültüsünü andıran bir sesin ardı sıra, soldan AMÉDÉE görünür. AMÉDÉE büyük güçlüklerle ilerlemektedir; ölüyü ayaklarından tutmuş peşinden sürükleyerek sahnenin ortasına kadar gelir. ölünün yalnız bacakları görünür, bedeninin geri kalan bölümü kulistedir. AMÉDÉE ayakları bırakır; ayaklar gürültüyle yere düşerler. AMÉDÉE biraz solur, alnını siler.)

AMÉDÉE : *(Ayakları yeniden yerden alır, bir adım atar; yine tencere gürültüsü duyulur; durur; yeniden tencere gürültüsü)* Yine ne oluyor buna! *(Ayakları yavaşça alır, çeker, sağa doğru bir adım daha ilerler; bu kez tencere gürültüsü daha hafiftir; soluk soluğa yeniden durur)* Yolun yarısı bitti... *(Dört bir yana bakınır)* Şansım varmış... Meydan boş. Ne güzel bir gökyüzü... Eğer bu angarya ol-

masaydı başımda... *(Ayakları yeniden yerden alır, çeker, biraz daha ilerler.)*

AMERİKALI ER : *(Gölgeden çıkarak, AMÉDÉE'ye)* Do you speak English?

AMÉDÉE : *(Biraz ürkmüş)* Ha, ne dediniz, Bayım...

AMERİKALI ER : Did you see Mado?

AMÉDÉE : Madeleine'i mi, karımı mı?

AMERİKALI ER : No, not Madeleine, Mado... Do you know Mado?

AMÉDÉE : *(İngilizce konuşmaya çalışarak)* Mado?... Öhö... I... do... not... I... do not know Mado...

AMERİKALI ER : Never mind. That's too bad!

AMÉDÉE : Efendim, Bayım? Öhö... What?...

AMERİKALI ER : *(Ölüyü görür, hiç şaşırmadan, en doğal durumda)* Who is he? A friend?...

AMÉDÉE : İngilizce bilmiyorum, Bayım. Özür dilerim. Alıkoymayın beni. Çok işim var.

AMERİKALI ER : *(Ölüyü göstererek)* A friend?... Arkadaş, sizin arkadaş?

AMÉDÉE : Evet, Bayım, evet bir arkadaş... Sizi ilgilendirmez, Bayım. Polis değilsiniz siz!... Ah, bir felakettir bu, bir mutsuzluk öyküsü, yaşamımızın en büyük felaketi... Bizim dramımız... Anlatsam da anlamazsınız ki!

AMERİKALI ER : *(Gerçekten de AMÉDÉE'nin söylediklerinden hiçbir şey anlamaz)* Mutsuzluk?! What does that mean... mutsuzluk?

AMÉDÉE : Bırakın beni, bayım, acelem var benim. Sokak konuşmalarını sevmem ben. Karım yasak etti...

AMERİKALI ER : *(Hep anlamadan)* I see... I see...

(Birkaç adım uzaklaşır.

AMÉDÉE ayakları yakalar, bütün gücüyle asılır, güçlükle biraz ilerler, gücü tükenir, durur.)

AMÉDÉE : Olmuyor, yapamayacağım... Madeleine de beni bekliyor... Of...Burada bıraksam ya onu... Yok, olmaz, onu sokağın ortasında bırakamam... Kamyonlar geçemez yarın sabah; soruşturma açarlar... Bunun bizim evden geldiğini öğrenirler...Trafiği aksatma suçu da eklenince, daha da ciddileşir durumumuz... Haydi... Ah... Bir kez daha deneyelim bari... *(Bir an başını göğe kaldırır)* Ne güzel bir gökyüzü! *(Sonra)* Şimdi sırası değil... Bir daha deneyelim... Bu iş bitince bakarız gökyüzüne...Bu iş bitince... *(Çeker ama ilerleyemez)* Onu yeniden eve de götüremem... Gücüm tükendi. Çok yıprandım... Çok yıprandım...

AMERİKALI ER : Want some help? Yardım?

AMÉDÉE : Rica ederim beni rahat bırakın, bayım, yakalanmak istemiyorum...

AMERİKALI ER : No!...

(İşaretlerle AMÉDÉE'ye yardım etmek istediğini anlatır.)

AMÉDÉE : Yardım mı... Siz bilirsiniz, bayım... Çok teşekkür ederim...Çok naziksiniz, daha çabuk olur... Oyunumu bitirmek için hemen eve dönmeliyim...

AMERİKALI ER : Oyun?

(AMÉDÉE işaretlerle yazı yazdığını anlatır.)

AMERİKALI ER : You are a writer? Aoh! Good, good! Siz... writer... the play?

AMÉDÉE : Evet. Ölülere karşı yaşayanlardan yana olduğum bir oyun. Madeleine'in fikri. Ben güdümlü yazından yanayım, bayım, ilerlemeye inanırım ben. Eski hümanizmadan daha bilinçli yeni bir hümanizma oluştur-

mak için nihilizme karşı, savlı bir oyun yazıyorum.

AMERİKALI ER : *(Hiçbir şey anlamadan)* I get it... I get it...

(Böyle söyleyerek, AMERiKALI ER büiün güciiyle, bir kez, öliiyii çeker; bedenin büyük bir bölümü sahneye gelir, yığılır; yığının arasından kolların çıktığı görülür; solda, kulisin yakınında, omuzlar ile boynun başlangıcı görülür; yalnız, çekerken herhalde çok şiddetli davranılmıştır ki büyük bir güriiltii olur; hafiften, çok uzaklardan MADELEINE'in sesi duyulur.)

MADELEINE'NİN SESİ : Amédée... Ne yapıyorsun?

AMÉDÉE : Şu Madeleine de hep böyle huzursuzdur... *(AMERIKALI ER'e)* Bayım... O kadar hızlı çekmeyin... Cık, cık, cık... Duymayan kalmadı... *(Gerçekten de, güriiltii köpek havlamalarını başlatmıştır; uzaklarda, sesleri önceleri hafif, sonra daha belirgin duyulan trenleri hareket ettirmiştir.)*

AMÉDÉE : *(Umutsuz)* Ne yaptınız, bayım, köpekler havlıyor; trenleri hareket ettirdiniz...

AMERİKALI ER : What? *(Anlayarak)* Ah, yes, dogs... Köpekler... hav! hav! hav! yes... yes...

(Olanlar onu eğlendirmişe benzer; AMERiKALI ER'e köpeklerin havladıklarını anlatmak için AMÉDÉE'de havlar; kaygılanmak için bir neden görmeyen ve AMÉDÉE'nin şaşkınlığını, perişanlığını da fark etmeyen AMERiKALI birden, aklına parlak bir fikir gelmiş gibi parmağını alnına dayar, sonra AMÉDÉE'yi omuzlarından tutarak ol-

duğu yerde döndürmeye başlar.)

AMÉDÉE : *(Olduğu yerde dönerken)* Ama... Bayım... ama... rica ederim... rica ederim... *(Sonra, ölünün beline dolandığını fark edince, iyice sarılması için kendiliğinden dönmeye başlar)* Anladım, sağ olun, harika bir fikir... Amerikalılar çok zeki oluyorlar... İyi bir şey...

AMERİKALI ER : *(AMÉDÉE'nin anlamasından memnun, o kendi kendine dönerken bir adım geri çekilir)* Good! Good!

AMÉDÉE : Böyle daha kolay olacak... Bunu daha önce düşünmeliydim... Harika bir fikir... *(Bir an için durur)* Ben de size bir yardımda bulunayım. Eğer bizim dilimizi öğrenmek istiyorsanız, konuşurken hiçbir zaman ü sesini kullanmayın. Ü sesi tehlikelidir, sivri bir sestir. İngilizce yumuşaktır, tehlikesiz bir dildir. Bizim dilimizdeki gibi ü sesleri yoktur.

AMERİKALI ER : I get it... I get it...

AMÉDÉE : Ü süngüdür, ü açıdır, sivridir, sakının bundan, sakının...Ü düdüktür... Üfürüktür... Eğer ü sesini kullanmak zorunda kalırsanız, onu hapsetmek için ağzınızı iyice yuvarlaklaştırın. Bütün kırıklardan, delen, yırtan, parçalayan şeylerden kaçınmalıdır insan...

AMERİKALI ER : I get it... I get it...

AMÉDÉE : ... Keskin zekâ konuşmaya sivrileriyle sinsice karışır... Siz geometrici misiniz?

AMERİKALI ER : I get it... I get it...

AMÉDÉE : Öyleyse kürelerden yana olun... Açının yerine yarımküreyi, üçgenin yerine çemberi, köşegenin yerine küreyi kullanın... Silindirleri, çaresiz kalırsanız konileri kullanın... Ama sakın Mısırlıların yaptıkları gibi pira-

mitleri kullanmayın, Mısırlıları mahveden piramitlerdir...

AMERİKALI ER : I get it... I get it...

AMÉDÉE : Ve de özellikle soruları evirin, çevirin, yuvarlak laf edin, sözü döndürün, dolaştırın...Döndürün... Döndürün... Dönün, dönelim... Hareketsiz kalmamalı insan, çivileşir, sivrileşir...

(Bunları söyleyerek AMÉDÉE yine olduğu yerde dönmeye başlar; hiç konuşmadan ve gittikçe kaygılanarak topaç gibi dönen AMÉDÉE'nin beline ölü dolanırken, bu kez de şiddetli ve sürekli bir ıslık sesi duyulur; fakat artık ne pahasına olursa olsun devam etmek gerekir, durmak için çok geçtir. Islık sesi en sonunda mahalleyi ayağa kaldırmıştır; gökyüzünde yeniden kayan yıldızlar, donanma fişekleri, vb. görünür; evlerin kepenkleri açılır, pencereler aydınlanır, katlarda başlar belirir. AMÉDÉE olduğu yerde döner, ölü de beline dolanırken barın kapısı açılır, barın patronu, bir kız: MADO ve 2. AMERiKALI ER eşikte görünürler; bu arada tren sesleriyle köpek havlamaları da şiddetlenir.)

PATRON : Tren saati de değil ama trenler geçiyor!

1. AMERİKALI ER: *(MADO'yu görür)* Mado! Mado! What a surprise! *(2. AMERiKALI ER'i görür)* Well Bob!

(1. AMERiKALI ER sahnede birkaç adım ilerlemiş olan arkadaşına ve MADO'ya doğru gider; ellerini sıkar, MADO'u öper; onları yeniden bulduğu için çok sevinçlidir.)

2. AMERİKALI ER: *(1. AMERiKALI ER)* Hello, Harry!

MADO : *(1. AMERiKALI ER'e)* Selam, ahbap. Sen miydin bardan atılan?

1. AMERİKALI ER: What?

2. AMERİKALI ER: *(1. AMERiKALI ER'e)* She's asking you if you are the one they kicked out?

1. AMERİKALI ER: *(Neşe içinde, MADO'ya)* Oh! Yes, that was me... Evet... atılan... ben... *(Parmağıyla PATRON'u gösterir)* O...

(MADO'yu kollarında havaya kaldırır.)

PATRON : *(Eşikten, AMÉDÉE'ye)* Siz de amma matrak bir iş yapıyorsunuz ha!... Vay! Ama bu benim kiracım, yahu... Bay Amédée bu...

(AMÉDÉE dönmesini sürdürür, fakat ölünün uzun bacakları ayaklarına dolanmaya başladığından dönmesi ittikçe güçleşmektedir) ... Sizin yaşınızda biri, bayım, hiç böyle şey yapar mı!... Karınız nasıl? *(Düdük sesleri duyulur)* Aynasızlar geliyor!

AMÉDÉE : *(Taş kesilip durur)* Hastir, polis!

(Gerçekten de sahneye koşar adımı, düdük çalarak iki polis girer.)

MADO : *(Bir an için korkmuş olan iki AMERiKALI'ya)* Boş verin, bize değil...

1. POLİS : *(Bir parmağı kepinde, geçerken)* İyi akşamlar, baylar-bayanlar...

(AMÉDÉE geri dönerek kaçmaya başlar, ölü ayaklarına dolaşa dolaşa sola doğru gider.)

BİR ADAM : *(Pencereden)* Julie... Gel bak, neler oluyor!

(Polisler de koşarak AMÉDÉE'nin peşinden çıkarlar.)

1. AMERİKALI ER: *(Durumu dostlarına açıklar)* That's his friend!

(AMÉDÉE soldan yeniden girer, dipteki alçak duvarın arkasında kaybolur. Pencerelerde kahkahalar.)

MADO : Arkadaşı mı? Ne istiyormuş ondan!

PATRON : *(Elleri cebinde)* Vay canına!

(Polisler soldan girer.)

1. POLİS : Nereye gitti?

2. POLİS : Nereye gitti?

PATRON : *(Öliiniin sahnedeki bölüimiinii göstererek)* İşte suç kanıtının bir parçası!

(AMERİKALI'lar ile MADO'nun kahkahaları.)

BİR KADIN : *(Penceresinden)* Şurada, memur bey, duvarın arkasında!...

1. POLİS : *(Öliiye bakarak)* Suç kanıtı bu mu yani şimdi?

2. POLİS : Boş ver... Önce onu yakalayalım!

(AMÉDÉE'nin peşinden koşarak duvarın arkasında kaybolurlar.)

PATRON : *(Kendi kendine)* Amma da dava, başınız belada ha, bay Amédée! Gözümle görmesem inanmazdım!

BİR KADIN : *(Pencereden)* Yakalayamayacaklar!

BİR ADAM : *(Pencereden)* Hayır, yakalayacaklar!

BİR KADIN : *(Pencereden)* Hayır, yakalayamayacaklar!

BİR ADAM : *(Pencereden)* Hayır, yakalayamayacaklar! *(İçerdeki karısına seslenir)* Gelsene Julie!... Bedava gösteri. Haydi kalk!

(Işıklar, yıldızlar, donanma fişekleri.)

MADO : Oooo! Donanma fişekleri!

PATRON : *(Omuzlarını silkerek)* Hiç de değil, yıldız onlar...

BİR KADIN : *(Pencereden, içerideki kocasına)* Göreceksin bak, yakalayamayacaklar onu... *(Öteki penceredeki ADAM'a)*

Onu yakalayamayacaklar, Bayım.

BİR ADAM : *(Pencereden)* Var mısınız bahsine!

1. AMERİKALI ER: *(MADO'ya)* I'll take you alone...

MADO : Tabii gelirim... Amerika'ya!

(1. POLiS duvarın arkasındadır; salondan görülmez.)

1. POLİS : Yakala onu!

2. AMERİKALI ER: *(MADO'ya)* Yes... *(Bozuk şivesiyle)* Amerika... Evet... Evet... Amerika...

(Birden epey şaşırtıcı bir şey olur. AMÉDÉE'nin beline dolanmış olan ölü bir yelken ya da kocaman bir paraşüt gibi açılmış, ölünün başı ışıldayan bir bayrak gibi olmuştur. Dipteki duvarın üzerinden bu paraşütün havalandırdığı AMÉDÉE'nin önce başı, sonra omuzları, gövdesi, bacakları görünür. AMÉDÉE polislerin elinden kurtulmuş, uçmaktadır. Bayrak, üstüne uzun sakalından ve başka özelliklerinden tanınan ölünün başı çizilmiş büyük bir başörtüsüne benzer.)

1. POLİS : *(Duvarın arkasından)* Yakala onu, yakala... Kaçıyor...

AMÉDÉE : *(Uçarak)* Özür dilerim, baylar, bayanlar, suç bende değil, ben istemeden oluyor bu, rüzgâr yapıyor... İnanın, ben yapmıyorum.

BİR ADAM : *(Pencereden)* Her zaman görülmez böyle şey...

BİR KADIN : *(Pencereden)* Uçuyor! Uçuyor! İstemiyorum, diyor ama halinden memnun görünüyor.

2. POLİS : *(Duvarın arkasından sıçrar; AMÉDÉE'nin bir ayakkabısını yakalayıp kaybolan bir el görünür)* İnek! *(PATRON, MADO ve AMERiKALI ERLER platonun ortasına koşarlar ve oradan AMÉDÉE'nin uçuşunu seyrederler.)*

PATRON, MADO, AMERİKALILAR : Ooo!

(AMERiKALILAR bunu tabii Amerikan şivesiyle söylerler.

2. AMERIKALI ER hemen bir fotoğraf makinesi çıkartır, uçan AMÉDÉE'nin resimlerini çekmeye koyulur.)

2. POLİS : *(Duvarın arkasından)* Ayakkabısının bir tekini yakalayabildim ancak!

MADO : *(Resim çeken AMERiKALI'ya)* Hey, bana da bir tane verirsin, değil mi!

BİR KADIN : *(Pencereden)* Yakalayamayacaklar demiştim ben!

1. AMERİKALI ER: *(İki Polis afallamış bir durumda sahneye dönerlerken, coşkun sevinç gösterileriyle kepini havaya fırlatır)* Hello, boy! Hip, hip, hurra!

MADO ve PENCEREDEKİLER: *(AMÉDÉE'nin ağır ağır uçuşunu seyrederek)* Oooh!

PATRON : Gösteri diye işte buna derim ben!

1. AMERİKALI ER: Hello, boy! Hello, boy! *(Coşku içinde havalara sıçrar; 2. AMERiKALI ER fotoğraf çekme işini bitirmiştir; pencereden, sahneden alkışlar yükselir; AMÉDÉE'nin ayakkabısının teki polislerden birinin elindedir)* Hip, hip! Hurra!

MADO VE AMERİKALILAR : Hip, hip! Hurra!

PENCEREDEKİLER: Hip, hip! Hurra!

HEPSİ BİRLİKTE : *(Polisler dışında)* Hip, hip! Hurra!

1. POLİS : *(Düdük çalarak)* Haydi, yürüyün, dağılın!

(Soldan, şapkasız, şaşkın bir durumda MADELEINE girer.)

MADELEINE : *(Sahnenin ortasına kadar koşarak)* Amédée!... Amédée!... Amédée'yi

gördünüz mü? Amédée'ye ne oldu?

2. POLİS : Bu sizin kocanız mı, bayan?

MADELEINE : *(Havaya bakar)* Tanrım! Olamaz! İnanılacak gibi değil!... Bu sahiden o mu?

1. POLİS : İnanmak güç ama bayan, böyle işte... Amma da dalga ha!

MADELEINE : *(Havaya bakarak)* Amédée! Amédée! Amédée! Aşağıya in, Amédée, nezle olacaksın, soğuk alacaksın!

2. POLİS : Aşağıya inin, bay Amédée! Karınız sizi çağırıyor!

HEPSİ BİRLİKTE : Amédée! Amédée! Amédée!

(Pencerelerde büsbütün artan kahkahalar, AMÉDÉE, hep havada asılı, sahnenin başka bir ucunda yeniden görünür; sahnedekiler ona doğru koşarlar.)

ADAM : *(Pencereden)* Hey... Maskara! *(Polislere)* Siz de rahat bıraksanıza ulan onu, yuh polislere!

AMÉDÉE : Çok mahcubum, özür dilerim, baylar, bayanlar, çok özür dilerim... Aklınıza bir şey gelmesin sakın... Çok isterdim kalmayı... Ayaklarımın yerde kalmasını çok isterdim... Ama benim istemim dışı oluyor bu... Ben götürülmek istemiyorum... İlerlemeden yanayım ben, insanlara yararlı olmak isterim... Toplumsal gerçekçilikten yanayım ben...

BİR KADIN : *(Pencereden)* Güzel konuşuyor.

BİR ADAM : *(Pencereden, içerideki karısına)* Söylev çekiyor...

AMÉDÉE : Size yemin ederim ki her türlü bozulmaya karşıyım ben... İçkinlikten yanayım... Aşkınlığa karşıyım ben... İnsanların tüm sorunlarını kendi sorunlarımmış gibi üstlenmek istiyordum... Özür dilerim, baylar, bayanlar, çok özür dilerim.

MADELEINE : Aşağıya in, Amédée, polislerle anlaşı-

rım ben...*(Polislere)* Değil mi, baylar?

1. POLİS : Tabii, bayan, anlaşırız, her şeyin bir çözümü bulunur!...

MADELEINE : Amédée, eve dönebilirsin, mantarlar çiçek açtı... Mantarlar çiçek açtı...

HEPSİ BİRLİKTE : *(AMÉDÉE dışında)* Mantarlar çiçek açtı...

1. AMERİKALI ER: What does mean: Mantarlar?

BİR ADAM : *(Pencereden, içerideki karısına)* Bir mantar işiymiş...

BİR KADIN : *(Pencereden, içerideki kocasına)* Mantar satıcılarıymış...

AMÉDÉE : Madeleine, inan bana, bana inanabilirsin... Ben görevlerimden kaçmak istemezdim... Rüzgâr yapıyor, ben istemiyorum!... İsteyerek yapmıyorum!... Ben kendim karar vermedim buna!

BİR KADIN : *(Pencereden, öteki penceredeki ADAM'a)* Eğer kendi karar vermemişse hoş görülebilir...

(AMÉDÉE yükselmesini sürdürür, sağa sola öpücükler gönderir, konuşur.)

AMÉDÉE : Özür dilerim, baylar, bayanlar, çok mahcubum! Özür dilerim! *(Sonra)* Oh, oh! Ama kendimi kuşlar gibi hafif, neşeli hissediyorum...Cıvıl cıvıl içim.

(Yükselerek gözden kaybolur.)

BİR KADIN : *(Pencereden)* Bir gençlik kürü bu.

1. POLİS : Bari öteki tekini de atın bize!

MADELEINE : *(Sinirli sinirli ellerini ovuşturarak)* Amédée!... Amédée! Oyun yazarlığın ne olacak peki!

MADO : Bırakın artık yakasını, bayan...

1. AMERİKALI ER: *(MADELEINE'e)* Off he goes...

MADELEINE : Amédée, Amédée, hasta olacaksın, yağmurluğunu almamışsın... *(PATRON'u görür)* Oh, iyi akşamlar, bayım, görmedim sizi! *(Sonra)* Amédée!

MADO : Samanyolunda kaybolacak!

(Sahneye yukarıdan AMÉDÉE'nin ayakkabısının öteki teki düşer.)

2. POLİS : *(Ayakkabıyı yerden alırken)* Nazikliğine de diyecek yok, doğrusu.

1. POLİS : *(2. POLİS'e)* Şimdi ikimize de birer tane oldu!

(POLİSLER ayakkabıları paylaşırlar; sonra, yukarıdan sahneye sigaralar, AMÉDÉE'nin ceketi düşer; POLİSLER, koşar, bunları da paylaşırlar; sigara içerler.)

BİR KADIN : *(Pencereden)* Çok eliaçık bir adam!

BİR ADAM : *(Pencereden)* Öyle! Ama yine polisler yararlanıyor!

BİR KADIN : *(Pencereden)* Bu bir şey değiştirmez ki!

(POLİSLER herkese sigara tutarlar, pencerelerdekilere sigara atarlar.)

BİR ADAM : *(Pencereden, sigarayı yakalar)* Sağ olun, memur bey.

BİR KADIN : *(Pencereden, sigarayı yakalar)* Sağ olun, memur bey *(içerideki kocasına)* Al sana sigara!

MADELEINE : *(Alabildiğine aydınlanmış gökyüzüne bakarak)* Amédée, hiç ciddi olmayacak mısın sen! Yükseliyorsun, yükseliyorsun ama benim gözümde artmıyor değerin!

1. POLİS : *(Gökyüzüne bakarak, küçük çocuk korkutur gibi parmağını AMÉDÉE'ye doğru sallayarak)* Seni gidi küçük haylaz seni!

HEPSİ BİRLİKTE : *(1. POLİS'in hareketini yineleyerek)* Seni gidi küçük haylaz seni!

1. AMERİKALI ER : You noughty boy!

MADO : Görünmüyor artık. Tümüyle yok oldu!

(Göz kamaştırıcı ışıklar. Sahnenin her yanından parlak ışıklar fışkırır.)

PATRON : Haydi, gelin bakalım hepiniz, bir

kadeh bir şey için!

1. POLİS : Tabii, niye gelmeyelim?!

MADELEINE : Oh... Ben... Bilmem benim için doğru olur mu... Hem canım da istemiyor, susamadım ben!

MADO : Boşverin bayan, üzmeyin kendinizi. Rüzgâr yaptı bunu. Bütün erkekler birbirlerine benzerler. Gereksinmeleri kalmayınca terk ederler sizi!... Sizinki koca bir çocuktan başka bir şey değil!

BİR KADIN : *(Pencereden)* Geri dönmeyecektir, bayan.

BİR ADAM : *(Pencereden)* Belki döner...

BİR KADIN : *(Pencereden)* Yok, hayır, geri dönmeyecektir, bayan. Aynı şey ilk kocamla benim başımdan da geçti. Onu bir daha hiç görmedim.

MADELEINE : Artık tek başıma, yapayalnız kalacağım. Yeniden evlenmek de istemiyorum! Hem daha oyununu yazmayı bile bitirmemişti!

2. POLİS : *(MADELEINE'i yavaş yavaş Bar'a doğru iteleyerek)* Oo... Hep böyle söylenir... Ama hiç belli olmaz... Unutur insan... Haydi, gelin, bayan... Bakın patron içki ısmarlıyor...

MADELEINE : *(Ötekilerle birlikte Bar'a doğru giderken)* Yazık! Oysa bir dâhiydi o!

PATRON : Yitip giden bir yetenek! Ne yapalım, yazın dünyası yansın derdine!

MADO : Herkesin yeri doldurulur!

(Hep birlikte Bar'dan içeri girerler.)

BİR ADAM : *(Pencereden içerideki karısına)* Biz de gidip yatalım artık... Yarın erken kalkacağız!... Haydi gel, Julie...

BİR KADIN : *(Pencereden)* Kepenkleri kapatalım, Eugène, oyun bitti!

PERDE

(Oyunun ikinci bir bitiş biçimi: sahneye konulması daha kolay olan bu bitiş daha sınırlı salıne olanakları göz önüne alınarak yazılmıştır ve İkinci Perde'nin sonunda perde kapanmadan oynanacaktır.

Yer değişimi, bu bitişte, çevre düzeni değişikliğiyle değil, sahneye yeni kişilerin girişleriyle ve – Babylone Tiyatrosu'nda yapıldığı gibi– AMÉDÉE ile MADELEINE'in yemek odalarının yalnız arka duvarını kaldıran bir sahne düzenlemesiyle sağlanır; böylece eylem belirsiz ve ışıklı bir boşlukta geçer.)

MADELEINE : Çek... Çe-e-ek... Çeksene...

AMÉDÉE : *(Görünmez, uzaklardan)* Çekiyorum... Gelmiyor ki meret...Ne oluyor yine...

MADELEINE : *(Elini huni gibi ağzına dayayarak)* Sen çekmene ba-ak... Daha kuvvetli çekmen gerek... Amédée... ée... Çeksene-e canım... Bütün gücünle çeksene-e!... Bütün gücünle çekmiyorsun!...

AMÉDÉE : *(Görünmez, uzaklardan)* Elimden geleni yapıyoru...um...

MADELEINE : *(Eli huni gibi ağzında)* Daha canla-başla çalı...ış!... Kendini zahmete sok bira...az... Tembellik etme...ee; *(Duruş)* Hah, işte böyle...e...

AMÉDÉE : *(Görünmez, uzaklardan)* Daha çok var mı... mı? Geliyor mu... mu?

MADELEINE : *(Deminki gibi)* Yalnız başı kaldı...ı!

(MADELEINE hep penceredeydir; ölü, pencereyi neredeyse tümüyle kaplamış gibidir; yalnız MADELEINE'in başının görüneceği kadar bir yer kalmıştır.)

AMÉDÉE : *(Görünmez, uzaklardan)* Epey ilerledi... im... Durup biraz nefes alacağı...ım!...

MADELEINE : *(Deminki gibi)* Yitirecek vaktimiz yo...ok! Delirdin mi se...en... Vaktimiz yo...ok... Çe...ek sen, çe... ek... Çabuk ol... Gece kısa...a... Gün doğaca...ak!...

AMÉDÉE : *(Görünmez, uzaklardan)* Yalnız bir saniyeci... ik... Sonra daha güçlü... oluru...um... Gücümü toplamam gere...ek...

MADELEINE : *(Deminki gibi)* Gücünü sonra toplarsı...ın...Vaktimiz yo...ok! Çe...ek... Canla başla çe...ek!...

AMÉDÉE : *(Görünmez, uzaklardan)* Peki... i... Çekiyoru...um... Sen de it bira...az...

MADELEINE : *(Kendi kendine)* Tek başına hiçbir şey yapamaz! *(Ölünün başını iter. AMÉDÉE'ye doğru seslenir.)* Çe...ek... Tamam... Oldu...

AMÉDÉE : *(Görünmez, uzaklardan)* Daha var mı...ı? İtsene... e bira...az!

MADELEINE : *(Deminki gibi)* Yalnız başı kaldı...ı!... Sen neredesi...i...in?

AMÉDÉE : *(Görünmez, uzaklardan)* Meydanın öbür ucunda...a!

MADELEINE : *(Eli hunî gibi ağzında)* Haydi... Haydi!... Bir kez daha dene...e...! Yavaş o...ol! Pencereyi yıkacaksın! *(Bir sarsıntı)* O kadar hızlı çekme-e! *(Duvarlar sarsılır)* O kadar hızlı çekme-e... diyorum sana... Duymuyor musu...un? Evi yıkacaksı...ın... *(Bütün çevre düzeni yıkılacak gibi sarsılır)* Ödeyemeyiz ev sahibine...e... Dikkat e...e...et! Adam gibi çe...ek! Söz dinlesene...e, yabani!... Duyuyor musu...un! *(Ölünün başı aşağıya iner)* Oldu! Oldu! Çıktı! *(AMÉDÉE'ye doğru seslenir)* Çıktı...ı...ı! *(Çevresine, bo-*

şalmış odaya çabucak bir göz atar) Bir sürü mobilya bulmamız gerekecek şimdi evi döşemek için! *(Ölünün başı artık salondan görülmemektedir, pencere boştur)* Yoluna devam e...et! En zoru bitti...i! Sonra hemen geri dö...ön! Çabuk o...ol... Daha işimiz va...ar... *(Elini gözlerine siper ederek uzaklara bakar)* Amédée! Amédée! Hey! Amédée! Cevap verse...ne...e! Ne oluyor, anlat bana...a!

(MADELEINE, AMÉDÉE'ye seslenir, sinirlenir, uzaklara bakarken, arkasından MADO ile AMERiKALI ER sahneye girerler. Dans müziği çalar.)

MADO : *(Cilveli)* Sen bana Amerikanca öğretirsen, ben de sana bizim dilimizi öğretirim...

AMERİKALI ER : I get it... I get it... Good... Good!

(MADELEINE pencereden deminki oyununu sürdürür.)

MADO : *(AMERiKALI ER'e)* Do you speak our language?

AMERİKALI ER : İngilizce biliyor musunuz?... Ben... var konuşmak...sizin... dil, bayanlar, baylar!...

MADO : *(AMERiKALI ER'i tahrik ederek)* Göreceksin bak, seninle ne güzel anlaşacağız!

MADELEINE : *(Pencereden)* Amédée! Amédée! Amédée...ée!

(MADO ile AMERiKALI ER, sanki MADELEINE orada değilmiş gibi, cilveleşerek pencereye gelirler; MADELEINE ikisinin arasındadır; MADO ile AMERiKALI ER birbirleriyle MADELEINE'nin başının üzerinden konuşurlar, hatta arada sırada, birbirlerine dokunabilmek vb.

için MADELEINE'i hafifçe kenara itebilirler.)

MADO : *(AMERiKALI ER'e)* Nasıl biliyorsun, az mı... Çok mu?

AMERİKALI ER : Biraz...Çok... Deli gibi!...

MADO : *(Cilvelerle AMERiKALI ER'i tahrik eder)* Oh, yalancı...Yalancı Amerikalı!...

MADELEINE : *(Elini gözlerine siper ederek)* Amédée!... Cevap ve...er!... Neredesin? *(AMERiKALI ER'e)* Dürbününüz var mı?

AMERİKALI ER : Dürbün?

MADO : *(AMERiKALI ER'e)* Dürbünün var mı diye soruyor!

AMERİKALI ER : Ha, dürbün! Very well!

(Dürbününü MADELEINE'e verir; MADELEINE dürbünü alıp uzaklara bakmaya başlar; MADO'ya) Hmm... Hmm... Do you speak english?

MADO : *(AMERiKALI ER'e)* Biraz... January... February... Deli gibi!

MADELEINE : *(Dürbünle)* Görüyorum seni... Amédée... Ne işin var orada... Yolunu şaşırmışsın!

AMERİKALI ER : *(MADO'ya)* Aoh... Yes... Tatlım... Deli gibi!

(MADELEINE'in üzerinden MADO'nun göğüslerini okşar.)

MADELEINE : *(Dürbünle)* Köşeyi dön, Amédée! Ne alık şey! Karşıya geç! Yere düşüreyim deme onu!

AMERİKALI ER : *(MADO'nun göğüslerini okşayarak)* Siz ne diyorsunuz "turunç" a?

MADO : Turunç bir turunçgildir!

MADELEINE : *(Dürbünle)* Karşıya ge...eç! Bu saatte araba filan yoktur, geçebilirsin! Haydi...i!

MADO : *(MADELEINE'e)* O kadar bağırmasanıza, bayan, bana ne dediğini duy-

muyorum! Anlaşamaz olduk!

MADELEINE : *(MADO'ya)* Yolunu şaşırmış! *(Dürbünle, uzaklara)* Amédée...Duyuyor musun beni? Amédée!...

AMERİKALI ER : *(Göğüslerini okşarken, MADO'ya)* Turunç mu, portakal mı?

MADO : *(AMERİKALI ER'e)* Fark etmez... Sen nasıl istersen... *(Cilvelerle tahrik ederek)* Önemli olan sensin... Sevgilim!

AMERİKALI ER : *(MADO ile AMERİKALI ER pencereyi neredeyse tümüyle kaplamışlardır; MADELEINE dürbünüyle bir köşeye sıkışmıştır)* Turunç turunçlukta yetişir! *(Sarılıp MADO'yu öper.)*

MADO : Turunçluk da turuncun yatağıdır!

MADELEINE : *(Deminki gibi)* Amédée! Amédée! Amédée!...ee!...

MADO : *(AMERİKALI ER'in kollarında)* Darling!

AMERİKALI ER : Sevgilim! *(MADO ile AMERİKALI ER pencereden biraz uzaklaşırlar, birkaç dans adımı atarlar, dururlar, yine belli belirsiz birkaç dans adımı atarlar, ve sahnenin sonlarına kadar bunu sürdürürler)* Turunç! Portakal! Turunç! Portakal!

MADELEINE : *(Deminki gibi)* Kaldırıma dikkat et, Amédée, kaldırıma...a! Düşüp yüzünü gözünü parçalama... a! Lambanın altından geçme, görürler ikinizi de...e!

AMERİKALI ER : *(Kızı mıncıklayarak)* Ya bu ne?

MADELEINE : *(Deminki gibi)* Işıklara dikkat et, Amédée... ée!...

MADO : Şeftali...Kayısı...

MADELEINE : *(Deminki gibi)* Gürültü yapma, Amédée...ée...ée!... Kestirmeden gi...it! Kestirmeden gi...it!

MADO : *(MADELEINE'e, MADELEINE duymaz.)* Artık bu kadarı da fazla, bayan! Kulağımın zarı patladı!

MADELEINE : *(Deminki gibi)* Karşıya geç!... Köşeyi dö...ön!

AMERİKALI ER : *(MADO'ya)* Ya şu?

MADO : Gugukcuk!

MADELEINE : *(Deminki gibi)* Karşıya geç... Köşeyi dön... Karşıya geç... Köşeyi dö... ön...

AMERİKALI ER : *(MADO'ya)* Gu... guk... gu...guk...

AMERİKALI ER VE MADO : Gu...guk...gu...guk...gu... guk!...

MADELEINE : *(Deminki gibi)* Beline sar onu... Beline sar, olsun bitsin! Daha kolay taşırsın! Her şeyi öğretmek gerek sana!... Artık çocuk değilsin!

(AMERiKALI ER ile MADO'ya) Her şeyi öğretmem gerek ona! *(AMÉDÉE'ye doğru)* Sarsana onu beline...Sarsana!

MADO : *(AMERiKALI ER'e)* Lyon!

AMERİKALI ER : Marsilya!

MADELEINE : Ne beceriksiz şey... Köşeyi döndü... Şimdi ne yapıyor acaba?

AMERİKALI ER : *(Hep MADO'ya)* Cebelitarık!

MADO : Kazablanka!

MADELEINE : Ne yapıyor acaba! Bir yerde düş kuruyordur kuşkusuz!

AMERİKALI ER : Ya şu?

MADO : Hav hav!

MADELEINE : *(Kendisine hiç aldırış etmeden AMERiKALI ER ile MADO'ya)* Birilerine rastlamış olmalı! Çene çalıyordur! Oysa yasak etmiştim ben ona! Korkunç bir adam bu, baylar-bayanlar!

AMERİKALI ER : *(MADO'ya)* Havhavlar? Ah, yes, dogs, dogs!

MADELEINE : Cık, cık, cık, cık! *(Heyecan içinde sahnede dolanır durur)* Orada duvarları seyrediyordur kuşkusuz!

MADO : Evet, dogs, havhavlar, köpekler!

MADELEINE : *(Deminki gibi)* Gidip görmem gerek

ne yaptığını! *(Şapkasını başına geçirir)* Yalnız bırakamam sersemi, ne de olsa kocam!

MADO : Köpoğlusu bir albenim vardır benim!

AMERİKALI ER : Köpoğlusu!

MADELEINE : *(Şapkası başında)* Bir işe yaramaz bu adam! Cık, cık, cık, cık!

AMERİKALI ER : Köpekler... Hav! Hav! Hav! Hav!

MADO VE AMERİKALI ER : *(El tutuşarak)* Hav! Hav! Hav! Hav! Hrrr! Hav!

MADELEINE : *(Deminki gibi)* Tek başına hiç adam gibi bir şey yapamaz!

(MADO ile AMERiKALI ER şehvetli havlamalarını sürdürürlerken, birden, AMÉDÉE'nin bulunduğu yönden gelen büyük bir yuvarlanan tencere gürültüsü duyulur.)

MADELEINE : *(Heyecan içinde)* Ah! Düştü! Biliyordum düşeceğini! Bundan korkuyordum! Ona yaptırmamalıydım bunu! Yasak etmiştim ben ona, haklıydım yasaklamakta! Cık, cık, cık, cık! *(Ortaya)* Ayağa ka...alk! *(Tencere gürültüsü yeniden duyulur, uzaklardan öfkeli köpek havlamaları gelir. MADO ile AMERiKALI ER deminki oyunlarını sürdürürler)* Herkesi uyandıracak! Görürler mi acaba onu? Nerede acaba? Herkes ne diyecek! Mahvolduk! Onun suçu! Söylemiştim ben! *(Trenler hareket eder. Arkada küçük trenlerin gittikleri görülür)* Trenleri hareket ettirdi! *(Yeniden pencereye gelir)* Geri dön, Amédée! Beni yalnız bırakma! *(Pencerelerin birinden ya da sahnenin bir köşesinden ya da orkestra boşluğundan bir adamın başı belirir.)*

BİR ADAM : Ne oluyor be? Bu tren de nesi? Tren

saati değil ki!

MADELEINE : Neredesin? Çabuk geri dö...ön! Onu da al gel! Sokağın ortasında bırakma onu, trafiğe aykırıdır! Yıldızları seyretme...e!

BİR ADAM : Uyumak olanaksız! Sabah işe gideceğim ben!

(Düdük sesleri duyulur.)

MADELEINE : Hastir, polis!

AMERİKALI ER : Polis?

MADO : Boş ver, bize değil!

MADELEINE : İşte orada! Koşuyor! Çabuk! Bırak onu sokağa! Bırakmıyor! Ne inatçı adam!

BİR ADAM : Julie... Kalk da gel bak!

(ADAM'ın yanında bir KADIN'ın başı belirir.)

BİR KADIN : Ne oluyor? Polislik ne var?!

BİR ADAM : Bay Amédée'nin başı dertte! Amma da matrak iş ha! İyi dalga!

MADO : *(AMERİKALI ER'e)* Gel, seyret!

MADELEINE : Yağla tabanlarını!

BİR KADIN : Aynasızlar! Peşinden koşuyorlar!

(Uzakta gürültü, patırtılar; polis düdükleri) Yaşına göre hızlı koşuyor!

MADELEINE : Oyalanma...a!

MADO : *(AMERİKALI ER'e)* Hoşuna gider mi sokak gösterileri?

AMERİKALI ER : Paris sokakları!

BİR KADIN : Yine ne yapmışlar?

BİR ADAM : Her şey beklenir bunlardan!

MADELEINE : Sendeleme...e! Koşsana!

BİR ADAM : Meydanı koşarak geçiyor!

MADELEINE : Kırmızı ışıklara dikkat et!

AMERİKALI ER : Oh, very good!

BİR ADAM : Rahat koşamıyor... yüküyle!

MADO : Yakalayamayacaklar!

BİR KADIN : Hayır, yakalayacak, aynasızlar!

MADO : Yakalayamayacaklar diyorum size!
MADELEINE : Köşeyi döndü! Peşinde bir köpek var! Pantolonunu yırtacak!
BİR KADIN : Köşeyi döndü, memur bey, yakalayın onu!
MADO : Siz ne karışıyorsunuz!
MADELEINE : Onu göremiyorum artık!
BİR KADIN : Duvarın arkasında, memur bey!
BİR ADAM : Vay canına!
1. POLİS : *(Elinde düdük vardır, gövdesinin yalnız yarısı görünür)* Yürüyün! Yürüyün!
MADELEINE : Duymuyor musun? Daha çabuk yürü, Amédée!
BİR ADAM : Adama artık evinde de rahat yok!
AMERİKALI ER : Nerede?
MADO : Şurada, köşede!
BİR ADAM : Yakalayamayacaklar!
AMERİKALI ER : Koşu şampiyonu! Hello, boy!
MADO : Evet, yakalayamayacaklar!
MADELEINE : *(Ellerini sinirli sinirli ovuşturarak)* Benim kocam o! Benim kocam o!
BİR KADIN : Hayır, yakalayacaklar!
BİR ADAM : *(BİR KADIN'a)* Seni ilgilendirmez!
BİR KADIN : Dediğine göre kocasıymış! Rahat dursaydılar ya!
POLİS : Dağılın!
BİR KADIN : Şuradan! Şuradan!
BİR ADAM : Ölü de yanında!
MADELEINE : *(Ne yaptığını bilmeden koşuşturarak)* Ölüyü at!
POLİS : Nereye gitti bu adam?

(AMÉDÉE koşarak dipten görünür; ölünün şapkası başında, sakalı yüzündedir.)

BİR KADIN : İşte geliyor!
MADO : İşte geliyor!
MADELEINE : Hele şükür gelebildin! Nerede kaldın!

(2. POLİS dipten görünür.)

AMÉDÉE : Telaşlanma!

1. POLİS : *(2. POLİS'e)* Kaçırma onu! Yakala!
BİR KADIN : Yakalayın!
BİR ADAM : Yakalayamayacaklar!
AMERİKALI ER : Hello! Hello!

(2. POLİS, AMÉDÉE'yi yakalamak ister; 1. POLİS de, orkestra boşluğundan, AMÉDÉE'yi yakalamak için elini uzatır; ancak ikisinin çabası da boşa gider, AMÉDÉE'nin ayakları yerden kesilir ve AMÉDÉE uçmaya başlar.)

1. POLİS : *(Ancak AMÉDÉE'nin ayakkabısının bir tekini yakalayabilmiştir)* İnek!
BİR ADAM, BİR KADIN, MADO ve AMERİKALI ER: Oooo!
MADELEINE : Amédée, yapma bunu! Kim sana bunu yap dedi!
2. POLİS : Elimizden kaçıyor!
BİR ADAM : *(BİR KADIN'a)* Yakalayamayacaklar demiştim ben sana!
MADO : Amma kıyak dalga ha!
AMERİKALI ER : *(Coşkunluk içinde)* Hello, boy! Hello, boy!
AMÉDÉE : İsteyerek yapmıyorum, Madeleine! Ben istemeden oluyor!
1. POLİS : Yalnız sol tekini yakalayabildim!
MADELEINE : Hayır, isteyerek yaptın!
AMÉDÉE : *(Uçarken)* İnan bana, Madeleine, benim suçum değil bu, rüzgâr yapıyor!
MADO : Size rüzgâr yapıyor diyor işte!
BİR ADAM : Rüzgâr yapıyor!
AMERİKALI ER : Hello, boy!
BİR KADIN : Hayır, rüzgâr yapmıyor!
1. POLİS : *(Elinde ayakkabıyla MADELEINE'e, sertçe)* Bu sizin kocanız mı, bayan?
MADELEINE : Ne yazık ki öyle, memur bey!
AMÉDÉE : *(Ağır ağır yükselirken)* Benim suçum değil bu! Özür dilerim, Baylar-Bayanlar!
2. POLİS : *(MADELEINE'e)* Söyleyin ona, hemen aşağıya insin!

MADELEINE : *(Havada asılı AMÉDÉE'ye)* Hemen aşağıya in!

MADO : *(MADELEINE'e)* Bırakın artık yakasını bayan?

AMÉDÉE : *(Deminki gibi, hep havada asılıdır)* İnanın benim suçum değil bu, özür dilerim, baylar-bayanlar, rüzgâr yapıyor bunu! Ben istemeden oluyor!

BİR ADAM : Her zaman görülmez böyle şey!

BİR KADIN : Uçuyor! İstemiyorum diyor ama halinden memnun görünüyor!

MADELEINE : *(AMÉDÉE'ye)* Hemen aşağıya inecek misin sen! Madem sana in deniyor, hemen in!

(AMERiKALI ER bir fotoğraf makinesi çıkartır, AMÉDÉE'nin uçarken resimlerini çeker.)

2. POLİS : İyi yahu! Saygıdeğer kişiler bunu yaparsa!

MADO : *(AMERiKALI ER'e)* Bana da bir tane verirsin, değil mi?

1. POLİS : *(AMERiKALI ER'e)* Hey, siz, durun, resim çekmek yasak!

MADELEINE : *(Havada asılı duran AMÉDÉE'ye)* Amédée, aşağıya iner misin? Nezle olacaksın?

2. POLİS : İnin aşağıya, Bay Amédée, bakın karınız sizi çağırıyor!

BİR ADAM : Hey... Maskara! *(POLiSLER'e)* Siz de rahat bıraksanıza ulan onu, yuh polislere!

BİR KADIN : *(BiR ADAM'a)* Çok ayıp, çok ayıp.

AMÉDÉE : *(Havada asılıdır)* Çok mahcubum, özür dilerim, baylar, bayanlar; aklınıza bir şey gelmesin sakın... Ayaklarımın yerde kalmasını ben de çok isterdim... Ama benim istemim dışı bu... Ben insanlara yararlı olmak istiyordum... İnsanın kendi ölçüsünü aşmaması görüşündeyim ben...

MADELEINE : *(Artık görünmeyen AMÉDÉE'ye)* Yağmurluğunu almamışsın, hasta olacaksın! Amédée!

(Yukarıdan AMÉDÉE'nin ayakkabısının ikinci teki düşer.)

2. POLİS : Nazikliğine de diyecek yok, doğrusu!

1. POLİS : Şimdi ikimize de bir tane oldu!

(POLİSLER ayakkabıları paylaşırlar.)

BİR KADIN : Peki, bize bir şey yok mu?

(Yukarıdan sigaralar, AMÉDÉE'nin ceketi düşer.)

BİR ADAM : Sigaralar! Bir ceket!

(Sigaralar ile ceket paylaşılır.)

MADO : Çok da eliaçık bir adam! *(Gökyüzü alabildiğine aydınlanmıştır: kuyruklu yıldızlar, kayan yıldızlar vb...)* Donanma fişekleri!

BİR ADAM : Füzeler!

BİR KADIN : Ama sahici değiller!

MADELEINE : *(Yukarılara doğru)* Amédée hiç ciddi olmayacak mısın sen!

2. POLİS : *(Gökyüzüne bakarak, çocuk korkutur gibi, AMÉDÉE'ye doğru parmağını sallayarak)* Seni gidi küçük haylaz seni!

HEPSİ BİRLİKTE : *(2. POLİS'in hareketini yineleyerek)* Seni gidi küçük haylaz!

AMERİKALI ER : You naughty boy!

(Çok parlak ışıklar. Sahnenin her yanından ışıklar fışkırır.)

BİR KADIN : Görünmüyor artık. Yok oldu!

MADELEINE : *(Gökyüzüne doğru)* Amédée, daha oyununu bile bitirmedin!

MADO : Aldırmayın, boş verin, bayan, üzmeyin kendinizi!

BİR KADIN : Bütün erkekler birbirlerine benzerler!

MADO : *(MADELEINE'e)* Belki size geri dö-

MADO : Oh, ne güzel konuşuyor!

AMERİKALI ER : Hip! Hip! Hurra!

BİR ADAM : Söylev çekiyor!

AMÉDÉE : *(Havada asılı)* Size yemin ederim ki her tür bozulmaya karşıyım ben... İçkinlikten yanayım...Aşkınlığa karşıyım! Özür dilerim... Çok özür dilerim!...

MADELEINE : Haydi, Amédée, in aşağıya... Anlaşırım ben polislerle!...

(POLİSLER'e) Değil mi, baylar?

1. POLİS : Tabii, bayan, anlaşırız, her şeyin bir çözümü bulunur...

MADELEINE : Amédée, eve dönebilirsin, mantarlar çiçek açtı...

AMERİKALI ER : What does mean: Mantarlar?

BİR ADAM : Bir mantar işiymiş?

BİR KADIN : Mantar satıcılarıymış!

AMÉDÉE : *(Havada asılı)* Madeleine, inan bana, bana inanabilirsin, ben görevlerimden kaçmak istemiyordum, rüzgâr yapıyor bunu, ben isteyerek yapmıyorum, ben kendim karar vermedim buna!

MADO : Eğer kendi karar vermemişse hoş görülebilir!

AMÉDÉE : Özür dilerim... Özür dilerim... baylar-bayanlar.

(AMÉDÉE, sağa sola öpücükler göndererek, uçar ve gözden kaybolur.)

1. POLİS : *(Artık görünmeyen AMÉDÉE'ye)* Bari bize öteki tekini de atın!

MADELEINE : *(Ellerini sinirli sinirli ovuşturarak)* Amédée, Amédée, oyun yazarlığın ne olacak peki şimdi!

MADO : *(AMERİKALI ER'e)* Oyun yazarymış!

AMERİKALI ER : Ah, writer!...Yes... Good... Good!

BİR ADAM : *(MADELEINE'e)* Bırakın artık yakasını, bayan!

ner!

BİR KADIN : Hayır, artık geri dönmez!

(MADELEINE başını bir birine, bir ötekine çevirir.)

BİR ADAM : *(BİR KADIN'a)* Niye öyle diyorsun? Bilemezsin ki!

MADO : Tabii ya, döner belki!

BİR KADIN : Kesinlikle dönmeyecektir! Aynı şey ilk kocamla benim başımdan da geçti! Onu bir daha hiç görmedim!

MADELEINE : *(Kendi kendine)* Amédée, yükseliyorsun, yükseliyorsun, ama benim gözümde artmıyor değerin!

(Yukarıdan ölünün son derece büyük şapkası, olabilirse sakalla birlikte, MADELEINE'in başına düşer; MADELEINE yere yuvarlanır, oturur.)

MADELEINE : *(Yerde, şapka başında, sakal kolye gibi boynunda, hıçkıra hıçkıra ağlamaya başlar.)*

BİR ADAM : Belki de bir dâhiydi!

2. POLİS : Yitip giden bir yetenek! Ne yapalım, yazın yansın derdine!

MADO : Herkesin yeri doldurulur!

AMERİKALI ER : Ağlıyor!

MADO : Ona şapkayı bıraktı oysa!

2. POLİS : Haydi, kalkın, bayan! *(MADELEINE'i yerden kaldırmaya uğraşırken)* Herkese içki ısmarlıyorum!

MADELEINE : *(2. POLİS'in yardımıyla güçlükle yerden doğrulurken hıçkıra hıçkıra ağlamasını sürdürür ve perde kapanıncaya kadar şunları yineler)* Hayır, olmaz, canım istemiyor, susamadım ben!

MADO : *(AMERİKALI ER'e)* Götürüyor musun beni Amerika'ya?

AMERİKALI ER : Amerika'ya?...

BİR ADAM : *(BİR KADIN'a)* Biz de gidip yatalım artık? Haydi gel, Julie!

BİR KADIN : *(BiR ADAM'a)* Kepenkleri kapatalım, oyun bitti!

1. POLİS : *(Orkestra boşluğunda, düdüğü elinde, seyircilere doğru dönerek)* Dağılın, dağılın, haydi, baylar-bayanlar, daha çabuk, daha çabuk, yürüyün! Haydi bakalım!

PERDE

OYUNUN SONU

EUGÈNE IONESCO

ÖLÜM OYUNLARI

(Jeux de massacre)

Fransızcadan Çeviren:
Hasan Anamur

Ölüm Oyunları ilk kez 11 Eylül 1970'te Paris'te Montparnasse Tiyatrosu'nda, Jorge Lavelli'nin sahne düzeni; Pace'ın çevre düzeni; Hortense Guillemard'ın giysileri; Jean-Yves Bosseur'ün müzik düzenlemesiyle oynanmıştır.

I

KENT ALANI SAHNESİ

(Sahne bir kent alanını gösterir. Bu ne çağcıl, ne de eskil bir kenttir. Bu kentin hiçbir özelliği olmamalıdır. En uygun mimarlık biçemi 1880-1920 yılları arasınınkidir. Kentte pazar kurulduğu gündüür. Oyun büyük bir tiyatroda oynanıyorsa sahne çok kalabalıktır. Küçük bir tiyatroda oynanıyorsa, sahnede çok daha az kişi vardır. Birkaç kişiyi sahnede aralarında uzaklıklar bırakarak kullanarak, ya da hep aynı kişilerin değişik şapkalarla, alacak ya da bırakacakları şemsiyelerle, takacakları ya da çıkartacakları sakallarla sahneye giriş çıkışlarını düzenleyerek az kişiyle çok kişi yaratılabilir. Bu kişiler uzun süre sessizce dolaşırlar. Ne neşeli ne de üzgündürler; alışveriş etmişlerdir ya da edeceklerdir.
Pazar yerinden geldikleri izlenimi verecek olan bütün bu kişilerin sahneye girişlerinden önce fonda, alışveriş eden kalabalıkla dolu pazaryeri görünür. Konuşma sesleri ve bir genel uğultu duyulur. Görünüm son derece renklidir. Çan sesleri işitilir.
Yeteri kadar yardımcı oyuncu yoksa bunların yerlerine kuklalar ya da büyük bebekler (mankenler) kullanılabilir: böyle yapılması daha da iyi olur. Bunlar gerçek kukla oluş ya da olmayışlarına göre hareket ettirilebilirler ya da ettirilmezler.
Bu birinci sahne biterken, eğer gerçek kuklalar kullanılmışsa, bunlar, yürek darlığı ve kaygı içinde taş kesilmiş bir halde yüzlerini seyircilere döneceklerdir; daha da iyisi, dönecekler ve aynı halde,

gözlerini olayın geçtiği yere dikecekler-dir. Hareketsiz ya da boyalı bebekler kullanılıyorsa, bunlar, her yeri kaplayacak grilik içinde kaybolmalıdırlar (aynı durum gerçek kuklalarla oynandığında da olacaktır; sahnenin sonunda sahneyi alacakaranlık kaplayacağından, kuklaların yalnızca sis içinde gibi hareket eden gölgeleri görünecektir.

1.ve 2.EV KADINLARI'nın girişlerinden önce, EV KADINLARI gibi sağdan, ancak onların iki adım önlerinden, bunların görmedikleri bir kişi girer: bu, çok uzun boylu kukuletalı kara giysili bir KEŞiŞ'tir; sahneyi boydan boya geçer ve çıkar. 1. ve 2. EV KADINLARI sağdan girerler.)

1. EV KADINI : O hastalığa yalnız maymunlar yakalanır.

(KEŞiŞ çıkar.)

2. EV KADINI : Neyse ki bizim köpeğimiz var.

1. EV KADINI : Bir de kedilerimiz.

2. EV KADINI : Ama virüsü getiren insanlar.

1. EV KADINI : Elleriyle mi? İsteyerek yapmıyorlardır!

(Çıkarlar.)

3. EV KADINI : Kocam bana, insanların çoğu tutarsızlık içinde yaşar, demişti. Belirli bir yaşam biçimleri yokmuş. Sanırım bu yüzden ölüyorlar.

4. EV KADINI : Gerekeni yapmak gerekir.

(Çıkarlar.)

5. EV KADINI : *(Soldan bir başka EV KADINI'yla girerken)* Eskiden havuçları iyice yıkamak gerekirdi, yoksa cüzzam bulaşırdı.

6. EV KADINI : Şimdiyse patates şeker hastası yapıyor, ya da şişmanlatıyor. Ispanak kötüdür, fazla kan yapar. Mercimekte fazla nişasta var. Meyveler, salatalar, çiğ yenen her şey kolit yapar; pişirince de vitaminleri, enzimleri gider, insanı öldürürler. Alkol alkolleştirir. Su

hiç iyi değildir, fıçılanmış olsa bile. Mideyi şişirir. Kurbağayla doldurur.

5. EV KADINI : Et kötüdür. Sidik asididir. Balık insanı sinirli yapar.

6. EV KADINI : Balık sizi sinirli mi yapıyor?

5. EV KADINI : Fosfor yüzünden. Fosfor balığı parlatır.

6. EV KADINI : Kafanın içinde mi?

5. EV KADINI : Ya midyeler, veba bulaştırabilirler! İstiridyeler ile bütün deniz kabukluları da!

6. EV KADINI : Kuşkonmazı kocam hiç istemez; böbreklere dokunurmuş. Bilir o. Doktordur. Kuşkonmazcık hastalığına yakalanmış hastaları bile var.

5. EV KADINI : Patlıcandan şaşmamalı, o yalnız nezle yapar.

6. EV KADINI : O da vebadan tatsız.

(Çıkarlar. 3. ve 4. EV KADINLARI girerler.)

5. EV KADINI : Yo! Patlıcan kanserlipattır.

(7. ve 8. EV KADINLARI girerler.)

7. EV KADINI : Kocam bana, günün birinde insanlar aya kadar gidecekler, dedi. Daha yukarılara bile.

8. EV KADINI : Onun için çok ama çok uzun, itfaiyecilerin merdivenlerinden daha uzun bir merdiven gerekir; ayrıca insanın baş aşağı durması da gerek, çünkü dediklerine göre aya aşağıdaymış; her yerden görüldüğüne göre öte yanda olmalı.

7. EV KADINI : O da nereden çıktı. Dünyanın her yanından görülüyorsa, niçin bu yanda olmasın?

8. EV KADINI : O tehlike göze alınacak artık. Kaç gün gerekiyormuş, merdivenle çıkmak için?

7. EV KADINI : Çıkamazlar ki. Solukları kesilir.

8. EV KADINI : Merdivenin üstüne sahanlıklar, dinlenme yerleri yaparlar.

7. EV KADINI : İnsanın ne biçim başı döner kim bilir? Başı aşağıda da olsa, yukarıda da olsa, kim bilir nasıl döner.

8. EV KADINI : Top mermileri üstünde gidebilirler. Merminin üstüne ata biner gibi binerler. Merminin üstünde duran bir ata binerler.

7. EV KADINI : Ölürler o zaman. Hem çok hava olur, hem de çok korkarlar. Ölürler o zaman.

(Çıkarlar.

ÇALIŞMA AÇIKLAMALARI: Teknik olanaklar yeterliyse, EV KADINLARI sahneden çıkacaklarına, sahnenin çevresinde dolaşabilirler.

ÇALIŞMA AÇIKLAMALARI: Kadınların replikleri kadar erkek repliği gereklidir. Erkeklerin replikleri kadınlarınkilerden daha fazlaysa kadınların repliklerini; kadınlarınkiler fazlaysa erkeklerinkileri arttırmak gerekecektir. Replikler, kadınlar ile erkeklerin bir araya gelerek ilk felaket karşısında şaşıracakları, dehşete düşecekleri anda eşitlenmiş olmalıdır. Bu felaket, bir erkeğin, bir kadının, birçok erkeğin, birçok kadının ölümünü önceleyen bir ölüm, sözgelişi bir bebeğin ölümü olabilir. İstenirse, oyunun başında sahnede bulunan bütün kişiler bu başlangıcın sonunda, yani birkaç dakika içinde ölebilirler. Bunların, neredeyse sahnenin tümünü kaplar gibi, yerlere serilip yattıkları görülecektir.

KARA KEŞiŞ'in sessizce geçişi unutulmamalıdır. 1. ve 2. ERKEKLER soldan girerler.)

1. ERKEK : *(2. ERKEK'e)* Aptalız hepimiz, budalalar yönetiyor, ne yazık ki, hepimizi.

2. ERKEK : Buna bir çare bulmak gerek. Bu çare de çare bulunmaz bir çare.

1. ERKEK : Ziyanı yok. Ben onu size yine de bu-

lacağım. Ne zaman isterseniz onu size bulurum.

2. ERKEK : Çok isterdik. Yapabilmek, bilebilmek isterdik.

1. ERKEK : Yapabilmek ve bilebilmek ruhun iki özelliğidir. İnsan ruhunun.
(Çıkarlar. Soldan 3. ve 4. ERKEKLER girerler.)

3. ERKEK : *(Bir çocuk arabası sürer)* Pazarları çocukların arabasını ben sürerim. İkizlerimiz var. Karım yün örer.

4. ERKEK : *(Yün örerek)* Ben de tam tersi.
(Çıkarlar. 5. ve 6. ERKEKLER girerler.)

5. ERKEK : Pek iyi değildim anlayacağınız. Kalın bir sis içinde gibiydim. Olup biteni anlayamaz olmuştum. Huzursuz ve heyecanlıydım, bir tür sinirsel ve kassal sabırsızlık içindeydim. Hiç iyi değildim, hiç. Ne yatabiliyordum, ne oturabiliyordum, ne kalkabiliyordum. Yorulduğum için yürüyemiyordum. Yerimde de duramıyordum.

6. ERKEK : Bir çözüm vardı oysa. Pek hoş değil. Ancak tek çözüm.

5. ERKEK : Hangisi?

6. ERKEK : Sizi asmak. Sizi asabilirlerdi.

5. ERKEK : Tehlikeli.

6. ERKEK : Göze almak gereken bir tehlike... Benim ruhsal çöküntüm daha beterdi. Dünya sanki tümüyle uzak bir gezegen olmuştu, içine girilemeyen, çelikten, kapalı bir gezegen. Tümüyle düşman ve yabancı bir nesne. En ufak iletişim yok. Her şey kesik. Hapsedilmiş olan bendim ama dışarıya hapsedilmiştim.

5. ERKEK : Kapağı neredeydi? İçinde mi, dışında mı?

6. ERKEK : Nerede olursa olsun, kaldıramazdım ki onu. Tonlarca ağırdı. Tonlarca ve de tonlarca. Kurşundan. Yok, ne kur-

şunu, çeliktendi, diyorum size. Kurşun eritebilir!

5. ERKEK : Ben altmış kilodan fazlasını hiç kaldıramadım. Altmış kilo samanı altmış kilo kurşundan daha kolay kaldırdım. Ne de olsa saman daha hafiftir.

6. ERKEK : İnsan kimi zaman kendi kendine, yaşamak için ne yapmalı, ne etmeli, diye soruyor. N'apcan, idare etcen, der bizim Gaston.

5. ERKEK : Belki de en iyisi ölmek mi dersiniz?

6. ERKEK : Ağzınızdan yel alsın, uğursuzluk getirir.

(Sağdan çıkarlar. 7. ve 8. ERKEKLER girerler.)

7. ERKEK : Yıldızlara gidenlerin soyundan değiliz biz.

8. ERKEK : Biz bozgunların ya da bozguncukların soyundanız.

7. ERKEK : Onlar üstün teknik adamlar. Aya gidecekler, yıldızlara gidecekler. Bizden uzağa gidecekler ancak bizim bildiğimizden fazlasını öğrenemeyecekler. Nasıl bir görüş alanları olacak acaba onların?

8. ERKEK : Bizimkinden daha geniş.

7. ERKEK : Evet, ama bütün üzerine ne öğrenecekler ki? Bütün üzerine hiçbir şey öğrenemeyecekler. Asıl olan bütündür, gerisi hiçtir.

8. ERKEK : Aslında fazla bir şey sayılmaz hiçbir şey. *(Kısa duruş)* Oysa, üst katları yeğlerim ben. Alt katlardaki kiracılara oranla üst katlardaki kiracıların görüş alanları daha yüksek, daha geniş olur.

7. ERKEK : Her zaman değil.

8. ERKEK : Nasıl?

7. ERKEK : Ev bir yamacın eteğindeyse, üst katlarda oturan kiracıların pencereleri de yamaca bakıyorsa, en üst katlar mahzen gibi olabilir! Ötekilerin bakış

alanlarının derinliği vardır. Aşağıdakiler daha yukarıdan görebilirler.
(Çıkarlar. 1. ve 2. KADINLAR girerler.)

1. KADIN : Kayınbiraderim koşullanmış reflekslilerle çalışıyor, koşullanmışlarla, daha kolay.

2. KADIN : Yalnızca bizden isteneni yapıyoruz biz. Ama çok şey istiyorlar bizden.
(Çıkarlar. 5. ve 6. ERKEKLER girerler.)

5. ERKEK : Bir sevinç başlangıcı gibi bir şey hissediyorum içimde. Şimdiden sevince dönüştü bile. Ayaklarımdan kalbime doğru yükselmek istiyor. Yazık ki, bacaklarımı karıncalandıran karıncalar engel oluyorlar.

6. ERKEK : Azizim, benim istediğim artık yaşamdan zevk filan almak değil. Tepkisiz bir yaşamla yetineceğim. Acı çekmeden kendi halimde seyredebilmek gösteriyi, tüm isteğim bu.
(5. ve 6. ERKEKLER çıkarlar. 3. ve 4. KADINLAR ile 3. ve 4. ERKEKLER girerler. Her zamanki gibi, ERKEKLER soldan, KADINLAR sağdan. 3. ve 4. ERKEKLER'den biri sürekli yün örerken öteki de çocuk arabasını sürer. Demin yün ören şimdi çocuk arabası sürmektedir; araba sürense yün örer.)

3. ERKEK : *(4. ERKEK'e)* Gelecek diye bir şey yoktur.

3. KADIN : *(4. KADIN'a)* Hiçbir şey gelecek değildir. Her şey öngörülecektir.

4. KADIN : *(3. KADIN'a)* Öngörmek iyileştirmekten iyidir.

4. ERKEK : *(3. ERKEK'e)* Hiçbir şey eksiksiz öngörülemez.

3. KADIN : *(4. KADIN'a)* Hiçbir şey tam olarak iyileştirilemez.

3. ERKEK : *(4. ERKEK'e)* Öngörülebilen bile.

4. KADIN : *(3. KADIN'a)* İyileştirilebilen bile.

4. ERKEK : *(3. ERKEK'e)* Özellikle de öngörüle-

bilen öngörülemez.

3. KADIN : Özellikle iyileştirilebilen iyileştirilemez. Zehirdir o.

(Öteki kişiler, KADINLAR sağdan, ERKEKLER soldan girerler; konuşmadan, konuşur gibi de yapmadan, daha çok sahnenin köşelerinde dururlar. Rahat bir halleri olmalıdır, bakarlar, hareket etmezler. Çok uzun boylu, kukuletalı, deminki gibi görülmeyen takma bacaklar üstünde yürüyen kara giysili adam girer ve hiç kimse tarafından görülmeden, gelip sakin sakin sahnenin ortasında durur.)

4. ERKEK : *(İçinde ikizler yatan arabayı karşıdan platonun ortasına doğru sürer; bu sırada KEŞiŞ de ortada, ancak daha arkadadır; 3. ERKEK'e)* Ayin bitince çanlar çalar. Karım kiliseden çıkmadan gidip bir kadeh bir şey içelim.

3. ERKEK : *(4. ERKEK'e)* Karımla pastanede buluşacaklar.

4. ERKEK : *(3. ERKEK'e)* Yününüzü arabaya koyun. Çocuklar yemezler. *(4. KADIN'a)* Sayın bayan ve sevgili komşum, çocuklara biraz bakabilir misiniz?

(4. KADIN arkasında 3. KADIN ile yaklaşır.)

4. KADIN : Günaydın, bayım.

3. KADIN : Ben ikizlerinizi daha görmedim. Çok güzel oldukları söyleniyor.

4. ERKEK : Aman uyandırmayın. Biz arkadaşımla bir kadeh bir şey içip hemen geliyoruz.

3. ERKEK : İkimiz bir kadeh içeceğiz.

(ERKEKLER daha çıkmadan KADINLAR çocuklara doğru eğilirler.)

4. ERKEK : Hemen geliyoruz, bayanlar.

3. ERKEK : Sağ olun. Benim yünüm de orada.

4. KADIN : *(Çocuk arabasının içine bakarak)* Bana sarışın olduklarını söylemişlerdi. Ama hiç de sarışın değil, çocuklarınız.

4. ERKEK : *(3. ERKEK ile fona doğru bir adım atmışken)* Daha sarışınları olamaz! Ne de daha pembeleri!

3. KADIN : *(Çocuk arabasının içine bakarak)* Bunların renkleri mor. Kapkara olmuşlar. Uyuyorlar.

3. ERKEK : Morarmışlar mı?

4. ERKEK : Çocuklarım kapkara mı?

3. KADIN : *(Arabanın içindeki çocuklara dokunarak)* Üşümüş gibiler. Üstleri iyi örtülmemiş.

4. KADIN : Dokununca kımıldamıyorlar.

3. KADIN : *(Arabanın içine bakarak)* Şirin şeyler, şirin şeyler.

4. KADIN : *(Çocuklara dokunarak)* Buz gibi olmuşlar. Aman Tanrım!

4. ERKEK : Neler söylüyorsunuz siz?

3. KADIN : Ama bunlar ölmüşler.

4. KADIN : Havasız kalıp ölmüşler. Aaaah!

3. ERKEK : Ne?

4. ERKEK : Sağlıklıdırlar onlar. *(Arabanın içine bakar. Bir çığlık atar)* Ölmüşler!

3. ERKEK : *(Arabanın içine bakıp bir çığlık atar)* Ölmüşler!

(3. KADIN ile 4. KADIN çığlık çığlığa, akılları başlarından gitmiş bir halde arabanın yanından uzaklaşırlar ve öteki kişiler de yavaş yavaş dalgalanmaya başlarlarken, 4. ERKEK bağırır.)

4. ERKEK : Boğdular onları, boğazladılar onları! Öldürdüler çocuklarımı! Kim yaptı bunu?

(Öteki kişiler, gözleri yuvalarından fırlayacak gibi açılmış olan iki ERKEK ile iki KADIN'ın arabanın yanında oluşturdukları kümeye doğru ağır ağır yaklaşırlar.)

1. KADIN : Kim yapabildi bunu?

4. ERKEK : Kim olduğunu ben biliyorum. Kaynanama bırakmıştım bu sabah onları. Kızardı hep çocuklarıma. Benden hiç hoşlanmadığı için. Uzun zamandan

beri. Bildim bileli.

3. KADIN : Kaynanam yaptı, diyor!

3. ERKEK : Çocuk öldürmek için yeterli bir nedeni yok!

4. KADIN : Annelerinin de haberi yok!

5. KADIN : Ah, damadım olacak o herif yok mu! Boynunu döndürüverirdim onun. Ama çocuklara bu yapılmaz. Boyunları yoktur onların! Kızım istemezdi. Ama bir kızgınlık anında pekâlâ olabilir.

6. ERKEK : Ayıp, ayıp, ayıp!

7. ERKEK : Hem de çok ayıp!

8. ERKEK : Kocakarılar zaten hep tehlikelidirler! Katiller, zehirleyiciler!

4. ERKEK : *(2. KADIN'a)* Kaynana, onları siz mi öldürdünüz?

2. KADIN : Ben yapmadım, yemin ederim.

4. ERKEK : Cani! *(2. KADIN'ın üzerine doğru atılır, 2. KADIN yere düşer.)*

3. ERKEK : *(4. ERKEK'e)* Biraz yavaş ol.

8. ERKEK : *(4. ERKEK'e)* Suçsuz o kadın.

1. KADIN : Kadın öldü.

3. KADIN : *(4. ERKEK'e)* Katil!

1. ERKEK, 2. ERKEK VE 5. KADIN : *(4. ERKEK'e; hepsi birden, tehdit ederek, 4. ERKEK'in üstüne yürüyerek)* Katil! Alçak!

4. ERKEK : Kendiliğinden düştü. Ben dokunmadım bile.

8. ERKEK : *(2. KADIN'a bakarak)* Morarmış, kapkara olmuş!

6. ERKEK : Bu kadının çok iyiliği dokunmuştu bana. Ödeteceğim bunu sana. *(Elinde bir bıçakla 4. ERKEK'in üstüne doğru atılır.)*

3. ERKEK : *(Hareketini önlemeye çalışırken, 6. ERKEK'e)* Ben yapmadım, diyor. Kendiliğinden öldü o kadın. *(6. ERKEK 4. ERKEK'in hemen yanındadır. 4. ERKEK yere düşer.)*

4. ERKEK : *(Yere düşerken)* Aaah! Öldüm! *(Kollarını haç gibi açar.)*

3. ERKEK : *(6. ERKEK'e)* Arkadaşımı öldürdün. Katil! Soysuz!

ERKEKLER VE KADINLAR : *(Tehdit ederek 6. ERKEK'e doğru ilerlerken, yalnız 2. ERKEK ile 5. KADIN, 4. ERKEK'in cesedini incelerler)* Soysuz! Katil!

6. ERKEK : Ben yapmadım, vurmadım ben. O kendiliğinden düştü. Kaydı düştü.

2. ERKEK VE 5. KADIN : *(Yerdeki 4. ERKEK'i inceledikten sonra)* Bakın! Kapkara oldu! Morardı!

8. KADIN : Dayanamıyorum. Polis! *(Elini kalbine götürür)* Aaaah, kalbim! *(Düşer, ölür.)*

8. ERKEK İLE 3. ERKEK : *(6. ERKEK'e)* Soysuz! Katil!

5. ERKEK İLE 7. KADIN : *(6. KADIN'la birlikte araya girerek)* O yapmadı.

7. KADIN : Kendiliğinden öldü, diyor! *(Bu sırada, 1. ERKEK ve 2. ERKEK'le birlikte 1., 2., 3., 4., 5., ve 6. KADINLAR, 8. KADIN'ın cesedini incelerler.)*

1. ERKEK : Kımıldamıyor artık.

3. KADIN : Yine de bir doktor çağırmak gerek.

6. KADIN : İtfaiyecileri çağırmak gerek. Ben itfaiyecileri çağırmaya gidiyorum. *(Fona doğru yürürken, yere düşer, kalır.)*

6. ERKEK : Ben yapmadım. Ben yapmadım. Yemin ederim. *(3., 5. ve 8. ERKEKLER ile 7. KADIN çevresini sarmışlarken o da yere yığılır. Çevresini sardıkları 6. ERKEK'in yere düşüşünü seyirciler görebilsinler diye, bu kişiler salon yönüne doğru bir açıklık bırakacaklardır. 1. ve 2. ERKEKLER ile 1., 3., 4. ve 5. KADINLAR yerde yatan 8. KADIN'ı inceledikten sonra, KADIN'ın*

çevresinde dırarak kollarını göğe doğru kaldırırlar.)

1. ERKEK : Kalp değil.
2. ERKEK : Belki kalptir.
1. KADIN : Rengi ne kadar çirkin!
7. KADIN : *(Yerde yatan 6. ERKEK'e bakarak)* Ölmüş.
3. KADIN : Onu Tanrı cezalandırdı!
5. ERKEK : Belki yalnız bayılmıştır.

(6. ERKEK'in çevresindeki kişiler, yani 3., 5. ve 8. ERKEKLER ve 7. KADIN ile 8. KADIN'ın çevresinde olan kişiler, yani 1., 3., 4. ve 5. KADINLAR: "Görülmüş, duyulmuş şey değil! Böyle bir şey olabileceği hiç aklıma gelmezdi! Görünüşleri hiç de güzel değil! Hep kendi kötülükleri yüzünden oldu! Suçluymuş onlar! Suçlu değiller!" diyerek birbirlerine doğru yürürler.)

7. ERKEK : *(Ölmüş olan 6. KADIN'ı göstererek)* Bu düştü kaldı! Tam itfaiyecileri çağırmaya gidiyordu. *(6. KADIN'a doğru koşar)* Yerden kaldıralım onu!
7. KADIN : Ölmedi mi yani?
1. ERKEK : Bitti artık. Hepimiz geberip gitmeyeceğiz ya!
7. ERKEK : *(6. KADIN'ın elini tutarak)* Cansız. Hareketsiz! Ölmüş! *(O da ölerek KADIN'ın üstüne yığılır.)*
1. KADIN : Beklenmedik bir olay olmaktan çıktı artık bu.
8. ERKEK : Alıştık bile.

(O da yerdeki 6. KADIN ile 7. ERKEK'in üstlerine yığılır kalır. Geri kalan dokuz kişi, ellerini kavuşturup ovuşturarak ve bağırıp çağırarak sahnede dört bir yana koşuşturacaklardır.)

1. KADIN : Acıyın!
1. ERKEK : Kıran bu! Büyük kıran!
3. KADIN : Acıyın!
2. ERKEK : Ben hırsızlık yaptım.

5. KADIN : Tanrım, acıyın!

3. ERKEK : Ben babamı öldürdüm!

5. KADIN : Ben babamla yattım!

5. ERKEK : *(Sahnenin ortasında yere yığılırken)* Acıyın, bağışlayın, acıyın, bağışlayın!

7. KADIN : Bağışlayın beni.

1. ERKEK : Cehennem.
(Sahnenin sağında, karşıda, yere yığılır.)

1. KADIN : Günahlarımı bağışlatmak istiyorum, iyi insan olmak istiyorum. *(1. ERKEK'e karşı yerde yere düşer.)*

3. KADIN : Ben öyle kötü biri değilim!
(O da 1. ERKEK'in arkasında yere yığılır.)

2. ERKEK : Sevgilim neredesin? Küçük sevgilim benim?
(3. KADIN'ın yanına düşer.)

4. KADIN : Karnım! Alev alev yanıyor!

(2. ERKEK'in yanına düşer.)

3. ERKEK : Her yerim ağrıyor. Ben de kötülük yaptım. vah zavallı çocuklarım.
(4. KADIN'ın yanına düşer.)

5. KADIN İLE
7. KADIN : *(Sahnenin bir ucundan öteki ucuna koşuşturmalarını sürdürürken)* Dayanamıyorum artık! Çok acı çekiyorum!

5. KADIN : Kocacığım, yemeğini hazırlayamadım!
(Her ikisi de sahnenin iki karşıt köşesinde yere yığılır.)

SAHNENİN SONU

II

SOKAKTA

(Bir kent görevlisi halka seslenir.)

GÖREVLİ : Kentimizde oturanlar ve de oturmayanlar. Duyduk duymadık demeyin: Kentimizde bir süreden beri ne olduğu bilinmez bir kıran çıktı. Savaş değil bu. cinayet filan da işlenmiyor; alışageldiğimiz biçimde yaşıyorduk, sakin sakin, pek çoğumuz da neredeyse mutluluk içinde yaşıyordu. Ama, durup dururken, belli bir neden yokken, insanlar evlerinde, kiliselerde, sokak köşelerinde, meydanlarda, düşüp ölmeye başladılar, hastalanmadan. Birdenbire ölüveriyorlar, düşünebiliyor musunuz? Üstelik, tek tek ölümler de değil bunlar, yani bir ölüm orada, bir ölüm burada olmuyor, öyle olsa, bir dereceye kadar kabul edilebilir. Git gide daha çok insan ölüyor. Ölümün geometrik bir gelişmesi var. Doktorlar, tarihçiler, dinbilimciler, toplumbilimciler, bunun birkaç yüzyıl önce bir başka yerde görüldüğünden bu yana hiç görülmemiş, ender olarak ancak dönem dönem çıkan bir kıran olduğunu söylüyorlar. Bu kıran yeryüzünü dolanıyor ve en mutlu ülkeyi ya da kenti tarihinin doruk noktasında, tam artık korkulacak hiçbir şey kalmadığına inanıldığı anda vuruyor. Bu korkunç kıran, son olarak iki kez çok uzak yerlerde, bir kez Paris'te, bir kez de, eskil çağların bir başka kenti olan Berlin'de görülmüştü. Sicilya'da da çıktığı söyleniyor, ancak buranın gerçekten Sicilya mı, yok-

sa Arjantin mi olduğunu söyleyebilecek kesin kanıt yok elimizde. Brest kenti bu saydığım yörelere daha yakın olmasına karşın sıranın bize gelmiş olması inanılacak gibi değil. Kimi evlerde aileler toptan yok oluyorlar. Kardeşler, hala çocukları, amca, teyze, dayı çocukları aynı anda aynı kırana, aynı yürekdarlığına, sonra da aynı ölümcül acıya yakalanıyorlar. Başka başka mahallelerde otursalar bile. İlk başlarda bunu bir kan davası hesaplaşması sandık; aşırı duyguları artık yatışmış olan ağcıl yaşam biçimimizde varlığı olanaksız bir olay, aileler arası ya da aileler içi eskil kan davaları yeniden başlıyor sandık. Ancak insanlar aynı evin içinde öldükleri kadar birbirlerinden uzak evlerde de öldüler; bu arada birbirlerini tanımayan insanlar da öldüler. Bu durumda, bunun, birbirlerini tanımayanlar arasında bir kan davası olduğu da söylenebilecekti. Gereğinden fazla rastlantı bizi rastlantıları değerlendirmekten vazgeçirdi. Sonuçta, insanlar rastgele ölüyorlar.

Sizleri bu meydana, son kez, başımıza geleni söylemek için, başımıza gelenin akıl sır almaz bir şey olduğunu söylemek için topladım. Bilinen bir nedeni olmayan bir kıran çöktü tepemize. Şunu da açıklayayım: tüm öteki kentler ile ülkeler bize kapılarını kapattılar. Kentin çevresi askerlerle kuşatıldı. Bundan böyle ne hiç kimse içeri girebilir, ne de siz çıkabilirsiniz. Dün olsaydı gidebilirdiniz. Bugünden sonra artık kapana kıstırılmış gibiyiz. Kentimizde oturanlar ve de oturmayanlar, sakın kaçmaya filan kalkışmayın, tüm girişleri–çıkışları tutmuş olan kolcuların kur-

şunlarından kurtulamazsınız. Tüm yürekliliğiniz ile tüm kabullenme gücünüz gerekli artık bize. Ayrıca, mezar kazmak için güçlü kollara da gerek var. Mezarlıklarda yer kalmadığı için boş arsaları, şantiyeleri kamulaştırmamız gerekiyor. Kıran girmiş evleri gözetlemek, bu evlere giriş-çıkışları engellemek için aranızdan gönüllüler istiyorum. Ölümcül hastalık olup olmadığını anlamak için hastalık görülen evlerde soruşturma yapacak yeminli denetçiler gerekli. Ölümlerin nedenlerini belirleyecek, yaşayanları muayene ederek bedenlerinde leke, kızarıklık, şiş olanları saptayıp hapsedilmeleri için polise ihbar edecek kadın soruşturmacılar istiyorum. bir eve giren kuşkulu kişi ya da kişiler, ev halkıyla birlikte o evde hapis tutulacaklardır. Kuşkulu kişilerden uzak durun. Onları ihbar edin. Kamu yararı için. Cerrahlar, ceset taşıyıcılar, ölü gömücüler arıyoruz; herkes herkesin hizmetinde olacak. Herkes türdeşlerini gözetlemeye ya da gömmeye hazır olmalı. Bu kırana karşı çaresiziz. Tek yapabileceğimiz, onu sınırlı tutmaya çalışmak; belki bu yolla içimizden birkaçı hayatta kalabilir. Ancak buna da pek güvenmeyin. Yine de, bundan böyle dilencilik, serserilik yapılmayacak, şölen filan da verilmeyecek. Her türlü gösteri yasaklanmıştır. Bulaşmayı azaltmak amacıyla dükkânlar, kahveler elden geldiğince az açık kalacaklardır. Aslında hastalığın bulaşmayla geçip geçmediğini bile bilmiyoruz. Bu kıranın, duvarlardan ve damlardan geçen görünmez bir yağmur gibi tepemize gökten düşme olasılığı bile var. Dediğim gibi, artık hiçbir toplantı yapılmayacak. Üç

kişiden fazla topluluklar dağıtılacaklar. Sokaklarda işsiz güçsüz dolaşmak yasaklanmıştır. Kentliler ikişer ikişer dolaşmak zorundadırlar, böylece, bunlardan her biri ötekini gözleyebilecek, biri ölürse öteki gömücülere haber verebilecektir. Evlerinize dönün, herkes evinde otursun. Çok önemli gereksinmeler dışında kimse evinden dışarı çıkmasın. Hastalık görülen evlerin kapılarının ortasına bir ayak yüksekliğinde bir kızıl haç çizilecek ve üstüne: Tanrım, bize acı! yazılacaktır. *(Çıkar.)*

SAHNENİN SONU

III

EV SAHNESİ

(Çevre düzeni: Boş bir oda. Elleri eldivenli iki kişi, arkalıklı, kollukluu bir sandalyeyle girerler; bu sırada, o da eldivenli bir başka uşak bir peyke getirir. Sağa, duvarın orta yerine peykeyi, üstüne de sandalyeyi koyarlar. Sahnenin dibinde, duvarın tepesinden yere kadar inen ve sokağa bakan çok büyük bir pencere vardır. Dipte solda, bir sokak kapısı. Uşaklar çıkarlar, sonra ellerinde ilaç püskürtme aygıtlarıyla yeniden girerler. Üçüncü bir kişi daha, bir kadın, elinde bir püskürtme aygıtıyla girer. Bu kişiler duvarlara, sandalyeye, peykeye ilaç sıkarlar. Sağdaki kapıdan iki küçük sandalye taşıyan bir kişi daha girer. Bu da bir kadındır; getirdiği sandalyeler sağdaki kapının iki yanına konur. Bu son giren kadın da mobilyalara, döşemeye, duvarlara, tavana ilaç sıkar. Pencereden sokakta olup bitenler görü-

lür: Yarı çıplak, birkaç günlük sakallı bir adamı pencereden görülen sahne dibinde bir uçtan öteki uca: "Acıyın bana!" diye bağırarak koşar. Adamı gözden kybolur. Adamın ardı sıra, mikroplara karşı korunmak amacıyla ağız ve burunlarını örten maskeler takmış, elleri eldivenli ve coplu kara giysili iki adam koşar. Bunların birincisi, sokağa yığılıp kaldığı anlaşılan adamın işini bitirmek için copunu havaya kaldırır. Bir çığlık işitilir. Biri coplu, öteki sedye taşıyan deminki iki kişinin sedyeye yatırılmış cesedi götürdükleri görülür; bu arada da bunlardan birinin: "Vebalı;" ötekininse: "Yol açın, yol açın!" diye bağırdıkları duyulur. EV SAHiBi girer. Uzunca boylu, zayıf, esmer, ropdöşambr giymiş bir adamdır; ropdöşambrının altından koyu renk takım giysisi görülür. Başında bir tür gece başlığı ellerinde de, ötekiler gibi, kendini hastalıktan korumak umuduyla giydiği eldivenler vardır. Ürkek bir görünüşü vardır; ikide bir cebinden küçük bir şişe çıkartır, kapağını açar, içindekini koklar, şişeyi kapatıp yine cebine koyar, yeniden çıkartıp aynı hareketleri yapar. Pencereden, paçavralar içindeki bir kadının deminki adamın ters yönünde koştuğu görülür; koşarken: "Ruhumu kurtarın, çocuğumu öldürdüm ben," diye bağırır. Deminki adamlar kadının ardından giderler, ve onu sedyeyle getirirlerken biri: "Vebalı," öteki "Yol açın," diye bağırır; oysa sokakta onlardan başka kimse yoktur. Kolcu üniforması giymiş bir adam görünür; elindeki listeyle karşı evin numarasını karşılaştırdıktan sonra cebinden bir tebeşir çıkartıp evin kapısına kocaman bir kızıl haç çizer. Evin içinden biri kapıyı açmak ister: Kolcu tabancasını çekerek onu tehdit eder ve "Çıkmak yasak," der. Kapıyı kapatır.

Kapıyı açmak isteyen adamın pencereye geldiğini, kolcunun da adamı vurduğunu görüriiz; adam kukla gibi evin içine düşer. Bu olaylar, kolcu avaz avaz bağırdıktan ve EV SAHiBi sahneye girdikten sonra olur. Bu son sahneler, belki daha başkalarıyla da birlikte, evin içindeki sahneyle aynı zamanda oynanırlar. EV SAHiBi, çevreyi mikroplardan arıtmak için ilaç sıkan UŞAKLAR'ına bakar.)

EV SAHİBİ : Arındırın, arındırın, mikroplardan arındırın! Burada güvenlikte olacağız. Arındıran güzel kokular kimde?

1. UŞAK : Bende, efendim.

EV SAHİBİ : Kıranı önleyen yağ kimde?

2. UŞAK : Bende, efendim.

EV SAHİBİ : Bir teki bile kalmayıncaya kadar bütün aralıkları yağlamayı sakın unutmayın. Çabuk olun. Yalnız havaya sıkmak yetmez. Katran nerede? Tozlar nerede? *(Kadınlardan birine)* Her yeri ovun. Asılbent nerede, reçine, böcek öldürücüler nerede, kükürt nerede?

1. UŞAK : Hepsi burada. Hepsi burada. Ovuyoruz. *(Ovar.)*

2. UŞAK : Kükürt burada, ovuyoruz!

EV SAHİBİ : *(2. HiZMETÇi KADIN'a)* Bana yemeğimi getirin. Mobilyalar iyice cilalandı mı, iyice yağlandı mı?

1. UŞAK : Evet efendim. İstediğiniz maddeyle.

EV SAHİBİ : *(Çıkmakta olan 2. HiZMETÇi KADIN'a)* Yemekleri tutmadan önce beyaz eldiveninizi giyin. *(1. HiZMETÇi KADIN'a)* Kokulu tütsü yakın. Kapının yanında, pencerenin yanında, köşelerde.

(HiZMETÇi KADIN söyleneni yapar. Bu sırada ötekiler parkeyi, duvarı, vb. mikroplardan arındırmayı ve ovmayı sürdürürler. 2. HiZMETÇi KADIN, EV SAHiBi'ne yemek tepsisini getirir; EV SAHiBi

gidip kolluklu sandalyesine yerleşir.)

EV SAHİBİ : *(Sandalyesine yerleşirken yemekleri koklar)* Hâlâ balık gibi kokuyor. Hâlâ meyve gibi kokuyor. Yeterince ilaçlandı mı? Daha fazla ilaç koymak gerek. İnsanın beslenmesi gerek, ama bu da tehlikeli bir şey. Ağız tadıyla yemek yenemez oldu artık.

1. UŞAK : Hava bu kadar sıcak olmasaydı, salgın bu derece şiddetli olmazdı.

2. UŞAK : Sıcak yağmurlar da yağdı.

1. HİZMETÇİ KADIN : Kar yağıp dona çekince hastalık da yok olur.

2. HİZM. KADIN : Efendim, ölüler için çan çalmıyorlar artık. Çok fazla ölü var. Vakitleri yok.

1. UŞAK : Halkı huzursuz etmemek için.

1. HİZM. KADIN : Hiç zangoç da kalmadı. Üçte ikisi hastalıktan öldü.

EV SAHİBİ : Biraz uzağımda dursanıza. Havasızlıktan boğacaksınız beni. Uzaklık sağlığa yararlıdır. Kapıları iyice kapattınız mı?

(EV SAHiBi'nin yanından çekilirler.)

2. HİZM. KADIN : Kapının altından iğne bile geçmez!

EV SAHİBİ : İplik de geçmemeli!

2. HİZM. KADIN : Her yer kapalı.

EV SAHİBİ : Buğdayımız, pirincimiz, balığımız, kurutulmuş etimiz var, kurutulmuş meyvelerimiz var, fındığımız var. Sıçanlara karşı da güvenlik altındayız. *(1. UŞAK'a)* Damı gözden geçirmek gerekecek. Rüzgâr bir tek kiremit bile oynatmasın. Eve kimse girip çıkmıyor. Güvenlikteyiz. Pencereden dışarı bakmayın. Kırana bakmak bile bulaştırabilir onu. *(Ağzına bir lokma yemek götürür)* Çok dikkat edin. Biraz hava akımı var. Kıranın tohumlarını taşır, rüzgâr. Çatlak filan yok. Ama olabilir. Oluşabilir. Rüzgârlar ve hava duvarlara yüklenir,

onları dolmak ister. Gözümüzü dört açın. Her zaman üzerimizde bulunması gereken bahsettiğimiz bütün dikkatli tutarım. Haydi, bakın, denetleyin. Haydi, haydi. *(İKİ UŞAK ile 1. HİZMETÇİ KADIN her yere bakarlar, çatlakları tıkarlar ya da tıkır gibi yaparlar; evde büyük bir koşuşturma, büyük bir telaş vardır. Yalnız 2. HİZMETÇİ KADIN, EV SAHİBİ'nin yanında kalır ve ona yemek hizmetini yapar. Bu süre içinde, büyük pencereden, kara bir bayrak taşıyan kara güyaili bir adamın geçtiği görülür. Adamın arkasından kara güyaili bir arabacının sürdüğü siyah atlar koşulu bir araba gelmektedir; arabanın içinde bir tabut vardır. Arabanın arkasında bir koruyucu elinde acı kokulu bir mazmalla tabutu izlemektedir.*

Koruyucu boru çalar, arada bir çalmasını kesecek bağırır: "'Açılın!" Subaşı olmadıkça durmazsınız, arada kalabilirsiniz; ancak bu durumda tabutu iki adam taşıyacaktır. EV SAHİBİ bir yandan koruyucu ile bir yandan da yemeğini ısıtıyarak, koklayarak, bundan sakınmayla yer. Kokladuktan sonra kimi bahsedilen yemekten tabağa boşaltır.)

EV SAHİBİ : Her yeri tıkayın. Kendiliğinden oluşan çatlaklar da vardır, boşluşmuş hava girebilir oralardan. Oralara da ilaç sıkın. Yiyeceklere de ilaç sıkmaktan çekinmeyin; tadı bozulursa bozulsun. İlaçlayın çünkü kötü rüzgâr büyü yaparak kalın duvarlardan aşıp içeri girebilir. Kötü ruhların duvar falan durdurmaz her zaman. Kötü ruh görünmezdir ve de onun için sınırda diye bir şey yoktur.

1. UŞAK : Eğer onu düşünürsenız, efendim, düşünce yoluyla da girer.

EV SAHİBİ : *(Boğularak)* Girmediğini düşünün!

Duvarlar hiçbir şey geçirmez olmalı, ama yüreğinize de hiçbir şey sızmamalı. Eğer istemezseniz, bu eve girmez kuran. Bize dokunmaz. Evi mikroplardan arıtmayı sürdürün. Yarık, çatlak var mı, denetlemeyi sürdürün. Denetleyin; gevşleyen bir şey var mı, bakın? Her şey kapanmış, örtülsün. Bizim dışımızda evren kalmadı. Hiçbir şey sızamaz bizim içimize. Hiçbir şey sızamaz bizim içimize, öyle değil mi? Yanıtlayın!

1. VE 2. UŞAK : *(Bir yandan ovar ve arındırırken)* Hiçbir şey sızamaz bizim içimize.

EV SAHİBİ : *(1. HİZMETÇİ KADIN'a)* Sen?

2. HİZM. KADIN : Kuran ulaşamaz bize.

EV SAHİBİ : Hiçbir şey sızamaz benim içime. Dokunulmazım ben.

(EV SAHİBİ, yemekler ile tepsiyi devirerek, yüzükoyun yere düşer. HİZMETÇİ ve UŞAKLAR ürkmüşlerdir, EV SAHİBİ'ne doğru giderler. 1. HİZMETÇİ KADIN, EV SAHİBİ'nin elini havaya kaldırdıktan sonra bırakır; el yere düşer.)

1. HİZM. KADIN : Avuçları da kararıyor.

1. UŞAK : *(Saçlarından tutarak, EV SAHİBİ'nin başını havaya kaldırır)* Gözleri kızarıyor! Yüzü morumsu mavi!

2. HİZM. KADIN : Her şeyi devirdi! tabakları kırdı! Başka tabak da yok!

2. UŞAK : *(1. UŞAK'a.)* Kuran belirtileri bunlar.

1. HİZM. KADIN : Kuran belirtileri bunlar.

(Ürken HİZMETÇİLER ve UŞAKLAR cesedi bırakıp kapıya doğru koşarlar, Kapıyı açarlar.)

BİR KOLCU : *(Elindeki tüfekle)* Hastalık olan evden dışarı çıkamazsınız? Denerseniz, ateş ederim.

(Üstlerine doğru nişan alır, HİZMETÇİLER ve UŞAKLAR geri çekilirler; kapı dışarıdan gürültüyle kapatılır. İçeridekiler

kırmak için pencereye doğru koşarlar. Orada da silahlı bir KOLCU durmaktadır; gerilerler. Her birinin ötekilerden korktuğu görülür. Her biri odanın bir köşesine diz çökerken koyu renk ağır kepenkler dışarıdan kapatılır ve pencerenin camlarını örter. Karanlık sahneyi kaplar.)

SAHNENİN SONU

IV

KLİNİK SAHNESİ

KİŞİLER:
ALEXANDRE
JACQUES
EMİLE
KATIA
DOKTOR
HEMŞİR

(Çevre düzeni: Bir hastane odası. Dipte bir pencere. Sağda ve solda, canlı ayırmalar. Sağda küçük bir kapı. Solda, yatağında, ALEXANDRE altmış yaşlarındadır. KATIA çok daha gençtir. EMILE ve JACQUES, ALEXANDRE'dan biraz daha gençtirler.
Perde açıldığında platoda ALEXANDRE, KATIA ve yeni gelen EMILE ile JACQUES vardır.)

ALEXANDRE : *(JACQUES ve EMILE'e)* Oturun. Sandalyeler pek rahat değil ama...

EMİLE : *(ALEXANDRE'a.)* Sizi görmeyeli neredeyse yirmi yıl olacak. Şimdiyse hastasınız.

ALEXANDRE : Daha ölmedim.

EMİLE : Biliyorum. Çok çalışıyorsunuz. Söyle-

diler bana. Önemli bir yapıt hazırlıyorsunuz bize.

JACQUES : Bölümler okudum. Eşsiz bir şey.

EMILE : Ne aptalca bir tartışmaydı o!

ALEXANDRE : Bir yanlış anlamaydı.

EMILE : Dediğiniz gibi, bir yanlış anlama. Bu kadar uzun zaman dostluğunuzdan yoksun bıraktı beni. Ama sizi yeniden bulduğuma göre...

KATIA : Onu bulmak kolaydı. Denemeniz gerekirdi.

EMİLE : *(KATIA'ya)* Evet, kuşkusuz, ama Alexandre da bir yakınlık belirtisi gösterebilirdi.

KATIA : Siz istemiyordunuz.

JACQUES : *(Aralarını bulmak çabasıyla)* Öyle şey olur mu, Katia.

EMILE : *(KATIA'ya)* Siz Fransızsınız, Normandiyalısınız. Adınız niçin Rus adı?

ALEXANDRE : Adı Fransız adı, kısaltılmış biçimi Rus adı. Kendisi seçti onu. Çehov'u çok seviyordu.

EMILE : Gülünç bir şey. Her şey bağışlanabilir ama bizden farklı fikirleri olan biri bağışlanamaz. Farklı düşünen, düşmandır.

JACQUES : *(EMILE'e)* Siz dostluğa yatkın olmadığınız için böyle söylüyorsunuz. Dostluk tüm ideolojilerden daha güçlüdür. Siz kendiniz bile değiştiniz, başka görüşler benimsediniz. Kim değişmeden kalır ki?

EMILE : Benim için dost, benim gibi düşünen kişidir. Dostum olarak kalması için, benimle aynı zamanda görüş değiştirmesi gerekir. Biraz şaka yollu söylüyorum ama aslında bu böyle. *(ALEXANDRE'a)* Buraya konuşmaya, sizinle görüşmeye, davranışlarımın nedenlerini açıklamaya, bu anlaşmazlığın gizli nedenini anlamaya, aydınlı-

ğa çıkartmaya gelmiştim; çünkü siz görüş değiştirdiğiniz o zamandan bu yana yine görüş değiştirdiniz ve aşağı yukarı on yıldır da benimle aynı görüştesiniz; yine de birbirimizi görmemeyi sürdürdük.

KATIA : *(EMILE'e)* Zihninizi fazla yormayın. Doktor yorulmasını istemiyor. Ziyaretinize izin vermeden önce de zaten epey duraksadı.

ALEXANDRE : Başka şeyden söz edelim. Sizi gördüğüme memnunum. Hiçbir şeyden söz etmeyelim.

EMILE : Yine de tuhaf bir rastlantı var. Benim şu yazın ödülünü almamın ertesi günü tartışmıştık sizinle.

KATIA : Alexandre öyle tartışmalara girmez.

ALEXANDRE : Saçma!

EMİLE : Kuşkusuz. Alexandre kıskanç değildir. Belki yalnızca seçici kurul üyeleriyle ideolojik açıdan anlaşamıyordu; öyle olmasaydı ödülü kuşkusuz ona verirlerdi. O, benden çok hak etmişti. O zamanlar, belki de, diyorum, benim ödülü kabul etmeyeceğimi düşünüyordu. Tıpkı, benzer bir durumda, kendisinin yapacağı gibi.

KATIA : Kuşkusuz. O olsaydı kabul etmezdi.

ALEXANDRE : Bir klinikte birkaç ay geçirmek hiç de tatsız bir şey değil. İlk önce zor geliyor. Sonra insan alışıyor. Mikroplardan arınmış bir dünyada yaşıyorum ben, dünyanın gürültü ve öfkesi bana tadılaştırılmış, yumuşatılmış, etkisi giderilmiş olarak ulaşıyor. İnsanı korkutmuyor artık, ya da daha doğrusu rahatsız etmiyor.

EMILE : İçeri girmeden önce her yanımıza mikrop öldürücü bir sıvı püskürttüler.

JACQUES : Şu sıralarda çok insan ölüyor.

EMILE : Alışılmıştan fazla. Sokakta çok insan

öldüyor. Yığılıveriyorlar olduktan yere. Erkekler kravatlarını gevşetiyor, kadınlar bir çığlık atıyor, sonra da öldüveriyorlar.

JACQUES : Moda oldu.

ALEXANDRE : Biliyorum, haberim var.

JACQUES : *(ALEXANDRE'a)* Neyse, siz daha iyisiniz, değil mi? Çok iyi görünüyorsunuz.

ALEXANDRE : *(JACQUES'e)* Bütün gün kentin sokaklarında dolaştığınız halde siz de öyle görünüyorsunuz.

EMILE : *(KATIA'ya)* Gelip Alexandre'ı görmeyişimin biraz da sizin suçunuz değil mi acaba, diyorum kendi kendime. Anımsıyor musunuz? Size gelmiştim, küçük dairenize, akşam yemeği yemiştik, sonra konuşurken, birdenbire... Tabii ya, hoşnutsuzluğunuzu yüzünüzden okudum.

KATIA : Anımsamıyorum.

EMILE : Öyle oldu, öyle oldu.

JACQUES : *(EMILE'e)* Yanlış yorumlamış olacaksınız.

ALEXANDRE : *(EMILE'e)* Fazla büyütmüşsünüz. İnsan her zaman fazla büyütür.

EMILE : Bilmem ama, o andan sonra bana karşı tutumunuzda çok belirgin bir değişme oldu.

JACQUES : *(EMILE'e)* Yorma onu. Artık bitti, değil mi?

EMILE : Daha çok Katia'yı yoruyorum galiba.

ALEXANDRE : O zamandan beri bir sürü şey yaptık, ama hepsini de aceleye getirdik. Acele etmek gerekiyordu.

EMILE : Söylememiz gerekeni insanlar bizi dinleyebilecek durumdayken söylemeliydik. Şimdi dinlemeyeceklerdir artık. Başka uğraşları var. En başta bütün bu ölüler var.

ALEXANDRE : *(EMILE'e)* Haklısınız. Söyleyecek şe-

yimizi hemen söylemek gerekir. Anlatım tarihinde kendimize bir yer yapabiliriz böylece. Bizim söyleyecek bir tek sözcüğümüz var. O da öteki milyonlarca sözcükle birlikte gömülecek, ancak daha önce kendini dinletmiş olacak. Eğer acele etmezsek, sözcük anlaşılır olmaktan çıkar, anlamını yitirir, aşılır.

JACQUES : Arada bir eski yapıtlar yeniden keşfedilip gün ışığına çıkartılır.

(DOKTOR, ardında HEMŞiRE'yle girer.)

DOKTOR : *(HEMŞiRE ile ALEXANDRE'ın yanına geldikten sonra)* Daha iyi misiniz?

ALEXANDRE : O ağrı hep var. Daha hafif.

KATIA : *(ALEXANDRE'a)* Daha çok ağrıyor, diyordun.

DOKTOR : *(HEMŞIRE'ye)* İğnesini yapın. *(HEMŞiRE iğneyi yaparken, DOKTOR, EMILE ile JACQUES'a döner:)*

DOKTOR : Kalkmayın. Şu sıra çok işim var. Bin kişi öldü bugün, sokakta, aynı kırandan.

JACQUES : Tek tek olarak mı?

DOKTOR : Tek tek ölenler de var, onluk ya da onikilik paketlerle ölenler de. Bilim güçsüz kalıyor. Acayip bir salgın bu. Önbelirtisi yok. Kimseyi tedavi edemiyoruz. Otopsilerden de bir sonuç alamıyoruz.

HEMŞİRE : *(ALEXANDRE'a)* Canınızı çok acıtmadım ya?

ALEXANDRE : Kendimi şimdi daha iyi hissediyorum. Kendimi hiç bu kadar iyi hissetmemiştim.

KATIA : *(ALEXANDRE'a)* Oysa rüzgârdan bile nem kaparsın.

DOKTOR : Benim aşağıya inmem gerek. Demin bir sürü ölünün geldiğini haber verdiler. Sonuç çıkmasa da otopsiler yapılacak.

HEMŞİRE : Sayı günden güne artıyor.

JACQUES : *(DOKTOR'a)* Peki, bu hastalığı açıklayabilme, onunla savaşabilme umudunuz var mı?

DOKTOR : Gerçekten bir hastalık mı acaba bu?

ALEXANDRE : Dostlarım! Dostlarım!

KATIA : Neyin var?

EMILE : Ne dedi?

JACQUES : "Dostlarım," dedi.

HEMŞİRE : *(DOKTOR'a)* Gitmeyin. Bakın, gözleri dönmüş.

ALEXANDRE : Dostlarım!

(Yatağında yarı doğrulmuştur. Yeniden yatağına düşer.)

HEMŞİRE : Bayıldı.

(DOKTOR, ALEXANDRE'ın yanına gelir.)

DOKTOR : Ölmüş.

KATIA : Olamaz. Ama olmuş. Ben ne yapacağım onsuz.

EMILE : Daha onunla konuşamadım bile. Çok geç!

JACQUES : Son sözleri: "Dostlarım," oldu.

DOKTOR : *(KATIA'ya)* Hayır, bayan, buraya tedavi olmaya geldiği hastalıktan ölmemiş. İğneden de ölmedi.

EMILE : Niçin "Dostlarım" dedi? Ne demek istiyordu bununla? Yatağına oturmuştu, bize önemli bir şey söylemek istiyordu.

DOKTOR : *(HEMŞİRE'ye)* Gözlerini kapatın. Görevlileri çağırın. Ceset morga inecek.

SAHNENİN SONU

V

SOKAKTA KARŞILAŞMA

BİRİNCİ KENTSOYLU İLE İKİNCİ KENTSOYLU

(İki KENTSOYLU, platoya aynı anda, biri soldan, öteki sağdan girerler.)

1. KENTSOYLU : Vay, nereden çıktınız. Siz ölmediniz miydi?
2. KENTSOYLU : Hortlak filan değilim. Bazen ölmediğime şaşıyorum. Ama gerçek şu ki, ölmedim. Yaşıyorum, yaşamayı sürdürüyorum.
1. KENTSOYLU : Hep 21. bölgede mi oturuyorsunuz? Burada ne işiniz var? Sizin mahallenizin hastalıktan en çok etkilenen yer olduğu söylendi bize; 25. bölgeden de fazla. 27.'den az. Bir sınır, aşılmaz bir engel kurulmasını istemiştim ben önlem olarak, hastalıklı mahallelerde oturanların daha az etkilenmiş mahallelere, en başta da bizim mahalleye girip sığınmalarını önlemek için. Siz nasıl girebildiniz herkesi atlatıp? Belediye meclisi üyelerinin çoğunluğunca onaylanan bu yönetmeliği ben kendim koydurdum yürürlüğe.
2. KENTSOYLU : Benim size hiçbir zararım dokunmaz.
1. KENTSOYLU : Dokunur, şimdi hemen gidip kolculara haber vereceğim.
2. KENTSOYLU : Ben mahallenize kentin çıkarı için geldim. Beslenme görevlisiyim. Çiğ meyve kullanımı yasaklandığından beri komposto yapımıyla görevliyim. İşte geçiş iznim, görev belgem.
1. KENTSOYLU : Uzaktan gösterin belgelerinizi? Peki, ya aileniz nasıl?

1. KENTSOYLU : Bazıları hâlâ yaşıyor, bazıları artık yaşamıyor.

1. KENTSOYLU : Kente besin sağlama görevini 21. bölgede oturan birine nasıl verebilirler? Uzak durun. Üç metre, yok beş metre uzaktan konuşun benimle, mikroplar bana ulaşmasın.

2. KENTSOYLU : Peki, sizin aileniz nasıl?

1. KENTSOYLU : Benim ailemden hiç kimse ne öldü, ne de hasta. Oturduğum sokaktaki on iki evden hiçbirinde şüpheli bir olay görülmedi.

2. KENTSOYLU : Yarın ne olacağını kimse bilemez.

1. KENTSOYLU : Bana hiçbir şey olmayacak. Ne bana ne de aileme. Yok, yok, yaklaşmayın. Çok hastalıklı bir yerden geliyorsunuz.

2. KENTSOYLU : Size bir şey olmayacağından emin bir haliniz var. Felaket kenti kırıp geçirirken, bu güvenlik duygunuz, bu tuhaf neşeniz de neyin nesi?

1. KENTSOYLU : Öyle olmayacak bir şey değil. Hastalananlar, ölenler ve ölmüş olanlar ihtiyatsızlık ediyorlar ya da ettiler. Yapılacak tek şey, benim yaptığım gibi, daha hastalanmamış olsalar bile, sizin gibi hastalarla ilişkisi olmuş kimselerden uzak durmak. Kötü ilişkiler kurmamak gerek, yalnızca bu.

2. KENTSOYLU : Peki, ya doktor, hastabakıcı ya da ölü gömücü olsaydınız ne yapardınız?

1. KENTSOYLU : İstifa ederdim. Böyle bir durum da yok, ayrıca. Ben yalnız yatırımlarımın, kiralarımın geliriyle geçinirim. Tehlikeli olabilecek meslekleri başkalarına bırakıyorum. Ben güvenlikteyim, hastalıklı hiçbir cesede dokunmadım.

2. KENTSOYLU : Başkalarının yaşamı uğruna kendi yaşamınızı tehlikeye atmadığınız için şanslısınız. Oysa başkaları sizin yaşamınız için kendi yaşamlarını tehlikeye atıyorlar. Ama, durumunuza fazla se-

vinmeyin, bayım, kimin sağlıklı, kimin sağlıksız olduğunu kestirmek olanaksızdır. Yaşam dolu, sağlıklı, taptaze, pespembe kimseler görürsünüz, bir saat sonra ölüverirler.

1. KENTSOYLU : Ben şimdiye kadar yakalanmadığıma göre bundan sonra da yakalanmam. Çok fazla şey istenmezse, bencil değilimdir. Olağan zamanlarda seve seve yardıma giderim. İçinde yaşadığımız olağanüstü durumdaysa insan ihtiyatlı ve şüpheci olmakta haklıdır. Ciddi durumlarda, geçici olarak bencil olmak hem bir hak hem de bir görevdir.

2. KENTSOYLU : Bu da savunulabilir. Bu da ötekiler gibi bir ahlak anlayışı.

1. KENTSOYLU : Ben güvenlikteyim. Sezgim güçlüdür benim. Şimdiye kadar tehlike yaratabilecek kimselerle bir arada olmadım; ne doktorları ne de hemşireleri görüyorum, ölü gömücülerden bucak bucak kaçıyorum, yiyeceğimi içeceğimi birinci sınıf dükkânlardan satın alıyorum. Üç beş kuruş fazla harcamak insanın kendisini tehlikede hissetmesinden iyidir.

2. KENTSOYLU : Sizin geçen gün "Hindidolması" lokantasında olduğunuz bildirildi. Orada, yemek salonlarından birinde, Bay Daniel'le akşam yemeği yediniz, değil mi?

1. KENTSOYLU : Ne olmuş peki? O bay iş görüşmesi yaptığım bir dostumdur. Yakışıklı ve şişmandır, o da benim aldığım önlemleri alır. Yemek yediğimiz özel odada bize hastalık bulaştıracak kimse yoktu.

2. KENTSOYLU : Ya, demek öyle.

1. KENTSOYLU : Niçin, "ya, demek öyle," diyorsunuz?

2. KENTSOYLU : "Ya, demek öyle," dediğim için, "Ya, demek öyle," diyorum. "Ya, demek öyle" mi dedim ben? Yaklaşmayın yanıma.

1. KENTSOYLU : Şey mi diyeceksiniz sakın bana...
2. KENTSOYLU : Hiçbir şey söylemeyeceğim.
1. KENTSOYLU : Hiçbir şey söylemeyeceğim demekle ne demek istediğinizi söyleyin bana.
2. KENTSOYLU : Yaklaşmayın yanıma! Bir kez daha söyletmeyin.
1. KENTSOYLU : O bay, o arkadaş, hani kendisiyle yemek yediğim, hasta mı? Söyleyin bana, hasta mı?
2. KENTSOYLU : Yok. Hasta değil. Artık hasta değil.
1. KENTSOYLU : Hemencecik iyileşti mi?
2. KENTSOYLU : Hayır. Öldü.
1. KENTSOYLU : Belki de kalpten ölmüştür? Belki de bir kazada ölmüştür. Bir yerden düştü de mi öldü? Cinayete mi kurban gitti?
2. KENTSOYLU : Gerçeği isterseniz, hastalıktan öldü.
1. KENTSOYLU : Öyleyse ben de öleceğim.
2. KENTSOYLU : Size üçüncü kez söylüyorum, yanıma yaklaşmanızı gerektirmez bu. Bir adım daha atarsanız, tabancamı çekerim.
1. KENTSOYLU : Öyleyse ben öldüm! Bir mucize olmazsa, şimdiden ölmüş gibiyim.
(Bir hemşire geçer.)
1. KENTSOYLU : Hemşire! Hastalığa yakalanmış olmaktan korkuyorum. Yanıma gelin!
(Ceketini açar, gömleğinin düğmelerini çözer.)
HEMŞİRE : *(1. KENTSOYLU'nun göğsünü inceleyerek)* Ah, çok geç, çok geç, hiçbir ilaç yaramaz artık size.
(Yanından uzaklaşır.)
1. KENTSOYLU : *(Bağırarak soldan kaçar.)* Ben ölü bir adamım! Ben ölü bir adamım!
(2. KENTSOYLU, 1. KENTSOYLU'nun arkasından gider ve ona ateş eder. HEMŞİRE 1. KENTSOYLU'nun arkasından koşan 2. KENTSOYLU'nun arkasından koşar ve bağırır.)
HEMŞİRE : Siz de ölü bir adamsınız! Ben de, ben de ölü bir kadınım!

VI

HAPİSHANE SAHNESİ

BİRİNCİ TUTUKLU, İKİNCİ TUTUKLU, GARDİYAN

1. TUTUKLU : İki parmaklık eğelendi. Biraz itersen, tamam. Tepedeki pencereden kaçarız.

2. TUTUKLU : Hendeğin içine düşmek için. Su dolu içi.

1. TUTUKLU : Bunu biliyordun. Yüzme de biliyorsun. Beş dakikada kıyıya çıkılıyor diyorum sana kaç kezdir. Güneşli çayıra çıkılıyor. Sonra bahçeler, ondan sonra sokaklar, sonra dükkânlar, fırınlar, kasaplar, şarapçılar, manavlar var.

2. TUTUKLU : Dikkat. Sakla eğeyi, gardiyan geliyor. İşte gardiyan.
(GARDİYAN girer.)

GARDİYAN : Kapılar açık. İçeri girdiğim kapıyı kapatmadım, öteki kapılar da kapalı değil. Tavandaki pencereden kaçmak istediğinizi biliyorum, eğeniz olduğunu da. Artık o kadar zahmete girmenize gerek yok. Şimdi başka bir bela var gardiyan olarak, bizden daha tehlikeli.

1. TUTUKLU : İşsizlikten korkmam ben. Gözümü daldan budaktan sakınmam.

GARDİYAN : Söz konusu olan bunlar değil artık.

1. TUTUKLU : Beni vazgeçiremezsiniz. Şu adamın *(2. TUTUKLU'yu gösterir)* gözünü korkutabilirsiniz belki, ama ben sizin sandığınız adam değilim. Onun oluyor arada bir kararsızlığa düştüğü.

GARDİYAN : Kapılardaki gardiyanlar öldüler.

2. TUTUKLU : Nasıl oldu? Ne oldu onlara? Niçin başka gardiyan getirmediniz?

GARDİYAN : Getirmez olur muyuz, getirdik elbette.

Görünmez gardiyanlar, ama bunlar.

1. TUTUKLU : Dalga geçiyorsunuz.

GARDİYAN : Adetim değildir. Hastalık tüm kenti kırıp geçiriyor. Surlara dek, kapalı kent kapılarına dek; bakın onlar kapalı. Kentin kapıları her an düşüp ölebilecek askerlerce korunuyor. Ama onlar ölseler bile kapılar yine de açılmaz, çünkü kentin dışında da kolcular var; çıkmanızı engellerler.

1. TUTUKLU : Surlara kadar kent yeter bana.

2. TUTUKLU : Bana da.

GARDİYAN : Dışarıdaki kolcular hasta değiller, yani şimdilik hastalığa yakalanmış değiller, yakalanmak da istemiyorlar, onun için de çıkmanıza izin vermezler. Hastalığın kendilerine bulaşmasından korkuyorlar. Kentte hemen herkese bulaştı hastalık. Daha hastalanmamış olanlar da yakında hastalanacaklar, öyle görünüyor.

2. TUTUKLU : Ne hastalığı bu?

GARDİYAN : Öldüren hastalık. Umut diye bir şey bırakmıyor salgın. İnsanlar kaldırımların üstünde, yolların ortasında, kapalı evlerinde, kiliselerde, tapınaklarda ölmüş yatıyorlar. Onları toplayamazlar da artık. Hastalığa yakalanmamaya yemin etmiş ölü gömücüler bile tehlikede. Düşünün bir, yeminliydi onlar. Bu yüzden de bağışıklıkları var sanılıyordu. Kediler, köpekler, atlar, sıçanlar da insan cesetlerinin yanında ölmüş yatıyorlar. Pazartesinden beri, kadın, erkek, hayvan, otuz bin yeni ceset sayıldı. Geçen haftanın iki katı, önceki haftanın üç katı.

2. TUTUKLU : Olamaz böyle bir şey.

1. TUTUKLU : Yalan söylüyorsunuz. Beni korkutmak istiyorsunuz. Evet, evet, bu yönetimin bir yalanı olmalı!

GARDİYAN : Gidin, bakın. Gitseniz bile çok geçmeden hiçbir şey göremeyeceksiniz, hiçbir şey duyamayacaksınız. Hiçbir şey hissetmeyeceksiniz. Hapishanenin yöneticisi öldü, dışarı çıktığı için; her akşam karısıyla çocuklarını görmeye çıktığı için. Hastalık ona ailesinden geçti, çevresinde sevgili ailesinin cesetleriyle öldü. Meslektaşlarım da aynı nedenle öldüler. Dün, bir tramvay, kentin bir başından içi yolcularla dolu kalktı. Yolda hepsi öldüler. Kentin öteki başında seksen yedi ölü saydılar, vatmanla seksen sekiz.

2. TUTUKLU : Tramvaya binmek zorunda değiliz.

GARDİYAN : Yayalar da daha fazla güvenlikte değiller, yolda yürürken başlarına pencerelerden cesetler ya da can çekişen insanlar düşüyor. Ben bekârım, dostum, arkadaşım da yoktur; hapishaneden dışarı hiç çıkmıyorum. Hapishanede tehlike yok. Bakın, duvarlara ne kadar kalın. Hiçbir şey geçemez. Mikroplar bile. Burada hapissiniz, elbette, ama burada tehlike yok. Kendinizi paçayı kurtarmış sayabilirsiniz. Gerçek hapishane dışarıda. Seçiminizi yapın: hapis mi, yoksa ölüm mü?

1. TUTUKLU : Doğru değil bu. Doğru olamaz bu!

GARDİYAN : Çıkın öyleyse, istiyorsanız.

1. TUTUKLU : Bir tuzak bu.

GARDİYAN : Kapıyı açık bırakıyorum diyorum size, işte. Deneyin! Yine söylüyorum: Bütün kapılar açık.
(Çıkar.)

2. TUTUKLU : *(Birinciye.)* Ne yapmayı düşünüyorsun?

1. TUTUKLU : Yalancının teki o. Kurnazın teki.

2. TUTUKLU : Yalan söylemiyor.

1. TUTUKLU : Nereden biliyorsun? Kanıtın var mı?

2. TUTUKLU : Bu gece düşümde insanların öldüğü-

nü gördüm, bir karabasan gördüm, ölülerden dağlar gördüm. Öyle yüksek yığınlar vardı ki altı katlı evleri geçiyordu yükseklikleri. Bak, kapıyı da açık bıraktı.

1. TUTUKLU : Bu neden, biliyor musun, kaçma yürekliliği yok sende de ondan. Son dakikada su koyveriyorsun.

2. TUTUKLU : Kapı açık, bak.

1. TUTUKLU : Düşlere inandığını söyleme bana sakın.

2. TUTUKLU : Gerçek düşlerdedir. İnsanın gündüz algılamaktan, anlamaktan çekindiği şeyleri düşler sergiler geceleri.

1. TUTUKLU : Düşleri herkes işine geldiği gibi yorumlar. Düş insanın yapmaktan korktuğu şeydir. Uydurma, tutarsız bir kanıt bu. Dönekliğini bağışlatmak için.

2. TUTUKLU : Kapı açıksa, bu, artık gardiyana gerek yok, demektir. Uzun zaman yaşayayım da, varsın günlerim hapiste geçsin.

1. TUTUKLU : Ben yalnız gideceğim. Ama öteki kapılardaki gardiyanlardan çekiniyorum. Bize yalan söyledi o. Yaşayan, sağlıklı gardiyanlar vardır kuşkusuz. Gardiyanlara güven olmaz. Gitmeliyim. Partimin bana gereksinimi var. Yaşasın özgürlük. İstersen beni izleyebilirsin. Ben tepedeki pencereden gideceğim; kapılardan çekinirim. Hoşça kal. *(Kopardığı parmaklıkları yere attıktan sonra pencereden atladığı görülür.)*

2. TUTUKLU : *(Bir tabureye çıkarak tepedeki pencereden bakar.)* Uzağa gidemeyecek.

1. TUTUKLUNUN SESİ : Sıçanlar ısırıyor beni. Her yerim acıyor. Yüzemez oldum. Batıyorum. Yardım edin.

2. TUTUKLU : *(Taburesinden iner, yüzü salona dönüktür. Konuşur.)* Cesedi, şişivermiş, su-

yun üstünde yüzüyor bile.

GARDİYAN : *(Yeniden girer.)* Gerçeği söylediğimi görüyorsunuz.

2. TUTUKLU : Ben başından beri inanmıştım zaten. *(GARDİYAN tabancasını çeker; 2. TUTUKLU ürkmüştür)* Ben inanmıştım başından beri. Size her zaman inandım ben. Yine söylüyorum, size her zaman inandım ben. Öldürmeyin beni! *(GARDİYAN TUTUKLU'ya ateş eder; TUTUKLU yere düşer. Sonra, hiçbir belirli neden yokken, GARDİYAN cebinden ucu ilmikli bir ip çıkarıp kendini asar. KARA KEŞİŞ sahneyi boydan boya geçer, TUTUKLU'nun nabzının atıp atmadığına bakar, sonra asılı GARDİYAN'ın ipinin sağlamlığını denetler, ve çıkar.)*

SAHNENİN SONU

VII

SOKAK SAHNESİ

JACQUES, EMILE, PİERRE

PIERRE : *(Soldan, ötekiler sağdan girerler)* Nasılsınız?

JACQUES : Nasılsınız?

EMİLE : Nasılsınız?

PIERRE : Başağrım tutmuştu. Şimdi çok daha iyiyim; olayların çok etkisinde kaldığım için olacak; haberiniz var mı?

EMİLE : Hangi olaylar?

JACQUES : Hangi olaylar? Şeyden mi söz etmek istiyorsunuz?

PIERRE : Hastalıktan. Kentteki. Aşağı mahalleleri kırıp geçiriyor salgın.

EMİLE : Yalnızca aşağı mahalleleri kırıp geçi-

riyor, biz burada güvenlikteyiz; yoksul semtlerde, anlarsınız işte, bilgisizlik...

JACQUES : Sağlıklı yaşam koşullarının olmayışı...

EMILE : Kötü huylar, alışkanlıklar... yoksulluk.

JACQUES : Evet, yoksulluk da, sefalet de var; sefalet pistir.

EMILE : Yoksulluk kötü bir alışkanlıktır. Yoksullar, çünkü kendileri yoksul olmak istiyorlar; insan artığı olmak istiyorlar. Kendilerini kapıp koyvermişler, sarhoşluk, tembellik. Bilirsiniz, sefalet bütün kötü alışkanlıkların anasıdır.

JACQUES : Kötü bir alışkanlık bütün sefaletlerin babasıdır, da denebilir.

PIERRE : Bu bize kadar gelmez mi diyorsunuz?

EMILE : Hiç sanmıyorum. Karayazgılı kişiler değiliz bizler.

JACQUES : *(PIERRE'e)* Alexandre'ın öldüğünü biliyor musunuz?

PIERRE : Nasıl, ne zaman, niçin? Daha iyiydi. İyileşme dönemindeydi.

EMILE : Öldü. Ama salgından değil. Salgın hastanelere girmez.

JACQUES : Belki aşağı mahalle hastanelerine. Ama olamaz... O hastanelerin başhekimleri de bizim doktorlarımız; yukarı mahallelenin doktorları ne de olsa tetiktedirler... Salgının girmesine izin vermezler.

PIERRE : Peki neden öldü?

JACQUES : Oldukça beklenmedik bir şeydi, aslın da, ama salgından ölmedi. Salgın belirtileri yoktu.

EMILE : Ölmek istediği için öldü.

JACQUES : İsteyerek yaptı.

EMILE : Bize bir gösteri yapmak istedi. Gerçek bir oyuncuydu o, sonuna kadar da öyle kaldı.

JACQUES : Hastalığı atlattı, iyileşme dönemini atlatamadı.

PIERRE : Çok acı bir şey, ona gereksinmem vardı. Dost, kendisine gereksinme duyulan kişidir; yerine başkalarını koymak için hem çok zaman, hem de şans gerekir. Karım öğrenince...

EMILE : *(PIERRE'e)* Baş ağrınız yeniden mi tutuyor?

JACQUES : Şokun etkisi. Anlıyorum sizi. Biraz yorgun bir haliniz var.

EMILE : Renginiz soluyor. Yok, solmuyor, yerine geliyor.

PIERRE : Başım filan ağrımıyor artık. böyle şeylere aldırmamak gerek. Yaşam demek ölmek demek. Yine de kendimi daha iyi hissediyorum, çok daha iyi hissediyorum. *(Düşüp kalır.)*

EMILE : Nesi var?

JACQUES : Nesi var?

EMILE : Haydi, sevgili dostum, kalkın, uyanın.

JACQUES : Kalbi durmuş.

EMILE : Belki yalnızca bayılmıştır.

JACQUES : Hayır, öldü.

EMILE : Ne oldu peki ona? Kendini daha iyi hissediyordu.

SAHNENİN SONU

VIII

SOKAK SAHNESİ

BİR YAYA : *(Arkadaşına)* Arkadaşlarımın evinden çıkarken evde iki kişiydiler. Gidip gazete aldım, geldim. yukarı çıktım; bir de ne göreyim, yerde on bir tane ceset var.

ARKADAŞI : Peki, nasıl çoğalmışlar?

BİR YAYA : Bilinmesi, belirlenmesi gereken şu: Yaşarken mi çoğaldılar, yoksa sonra mı? Her ne olmuşsa, her şey beş dakikada olup bitmiş.

ARKADAŞI : Belki de makineyle olmuştur.

SAHNENİN SONU

IX

AYNI ANDA OYNANAN EV İÇİ SAHNELERİ

(Salıne iki bölüme ayrılmıştır. Aşağıdaki A ve B salıneleri aynı anda oynanacaklardır.
Seyircilerin solında kalan bölümde, dipte bir pencere, seyircinin solında bir kapı, sağda salınenin iki bölümünü ayıran gerçek ya da düşsel duvara dayalı bir yatak vardır.
Salınenin öteki bölümünde, yine aynı duvara dayalı bir yatak, fonda bir pencere, seyircilerin sağında bir kapı vardır.
Her odada ayrıca bir sandalye vardır.)

A SAHNESİ

(Bu sahne seyircilere göre solda oynanır. Kapıya vurulduğu duyulur. Daha önce, kaygılı olduğu yüzünden okunan birinci kadının, JEANNE'ın sandalyesinden güçlükle kalktığı görülecektir. Açmak için kapıya gider. İçeri bir erkek, JEAN, girer.)

JEANNE : Nasıl başardın?

JEAN : Gece karanlığında kenti koruyan nöbetçilerin arasından sıyrılıp geçtim. Giriş kapılarında, caddede birkaç kez az daha yakalanıyordum.

JEANNE : Orada, köyde daha güvenlikteydin. Ama seni gördüğüm için mutluyum. Umudumu kesmiştim. Burada olmamanı istiyordum ama burada olman hoşuma gidiyor.

JEAN : Geldim, işte. Çocuklar annen ve ba -

Devamı 194. sayfada

AYNI ANDA OYNANAN

B SAHNESİ

(Bu sahne seyircilere göre sağda oynanır. Kapıya vurulduğu duyulur. Daha önce, bu sahnede oynayan kadının, LUCIENNE'in sandalyesinden güçlükle kalktığı görülecektir. Açmak için kapıya gider. İçeri bir erkek, PIERRE, girer.)

LUCIENNE : Nasıl başardın?

PIERRE : Gece karanlığında kenti koruyan nöbetçilerin arasından sıyrılıp geçtim. Giriş kapılarında, caddede birkaç kez az daha yakalanıyordum.

LUCIENNE : Orada, köyde daha güvenlikteydin. Ama seni gördüğüm için mutluyum. Umudumu kesmiştim. Burada olmamanı istiyordum ama burada olman hoşuma gidiyor.

PIERRE : Geldim, işte. Çocuklar annen ve babanla kaldılar. Onlar için kaygılanma. Yaşamlarından memnunlar.

LUCIENNE : Ne olacak halimiz?

PIERRE : Tanrı biliyordur, belki. Bizim evin girişinde duran keşişi tanıyor musun?

LUCIENNE : Geçecek mi bütün bunlar, inanıyor musun sen?

PIERRE : Belki. Bundan böyle sokağa hiç çıkmamalı. Sokaktaki sessizlik! Köşede açık bir dükkân var. Gidip yiyecek, içecek bir şeyler alayım.
(SAHNE AÇIKLAMASI: A sahnesinde var.)

LUCIENNE : Acele etme, sevgilim. Yanıma gel.
(PIERRE'in elini tutar. Yan yana yatağa otururlar. PIERRE LUCIENNE'in omuzlarından tutar) Hava nasıldı?

PIERRE : Serin ve güzel. Deniz var, her şeyi temizleyen bir deniz rüzgârı var. Sense

Devamı 195. sayfada

Sayfa 192 'nin devamı

banla kaldılar. Onlar için kaygılanma. Yaşamlarından memnunlar.

JEANNE : Ne olacak halimiz?

JEAN : Tanrı biliyordur, belki. Bizim evin girişinde duran keşişi tanıyor musun?

JEANNE : Geçecek mi bütün bunlar, inanıyor musun sen?

JEAN : Belki. Bundan böyle sokağa hiç çıkmamalı. Sokaktaki sessizlik! Köşede açık bir dükkân var. Gidip yiyecek, içecek bir şeyler alayım.

(SAHNE AÇIKLAMASI: B salınesinin replikleri A salınesininkileri hemen izleyeceklerdir. Bu durum sonlardaki değişikliğe kadar böyle sürecektir. Değişikliğin ne zaman olacağını belirteceğiz.

Bir başka deyişle, JEANNE: "Nasıl başardın?" dedikten sonra LUCIENNE de PIERRE'e: "Nasıl başardın?" diyecek; sonra 2. replik, JEAN'ın repliği: "Gece karanlığında..." gelecek, bunu da PIERRE'in repliği: "Gece karanlığında..." izleyecek ve bu böylece belirteceğimiz yere kadar sürecektir.)

JEANNE : Acele etme, sevgilim. Yanıma gel. *(JEAN'ın elini tutar. Yanyana yatağa otururlar. JEAN, JEANNE'ı omuzlarından tutar)* Hava nasıldı?

JEAN : Serin ve güzel. Deniz var, her şeyi temizleyen bir deniz rüzgârı var. Sense pek huzursuz bir haldesin.

JEANNE : Burası müthiş sıcaktı. Ağır kokular...

JEAN : Çok korkuyorsun. Korkmamak gerek. Bir aradayız, değil mi? Başımıza hiçbir şey gelmeyebilir de.

JEANNE : Giriş katında oturanlar öldüler. Cesetlerini götürdüler. Onların üstünde otu-

Devamı 196. sayfada

Sayfa 193"ün devamı

pek huzursuz bir haldesin.

LUCIENNE : Burası müthiş sıcaktı. Ağır kokular...

PIERRE : Çok korkuyorsun. Korkmamak gerek. Bir aradayız, değil mi? Başımıza hiçbir şey gelmeyebilir de.

LUCIENNE : Giriş katında oturanlar öldüler. Cesetlerini götürdüler. Onların üstünde oturanlar kaçtılar. Kimbilir nereye.

PIERRE : Sokaklarda dolaşıyorlardır. Kimliklerini sorarlar. Geri getirirler. Ya da hastanelerde gözaltına alınmışlardır.

LUCIENNE : Böyle olması için ne yaptık ki?

PIERRE : Hiç. Hiçbir şey yapmadık. Böyle işte, durup dururken. Bir nedeni yok. Hiç değilse, cezalandırmak için olsaydı.

LUCIENNE : Belki bir cezadır.

PIERRE : Evet. Eğer öyle olsaydı içimiz daha rahat olurdu. Biz bir şey yapmadık. Bu kıranın belli bir nedeni yok.

LUCIENNE : Biz mutluyduk.

PIERRE : Ama farkında değildik.

LUCIENNE : Korkmayayım diyorum ama olmuyor. *(Duruş. PIERRE ayağa kalkar.)*

PIERRE : Gelmeseydim, çıldırırdım.

LUCIENNE : Şimdi sakinleşebilirsin.

PIERRE : Olmaz, burada kalamam. Çıkalım biraz.

LUCIENNE : Dinlen biraz. Rengin iyice solmuş.

PIERRE : Rengim mi solmuş?

LUCIENNE : Bir şey değil, sinirseldir. Birkaç dakika şöyle uzan. *(PIERRE uzanır.)* İşte, böyle. Yanındayım senin. Elini ver bana. Elin sıcak ve nemli.

PIERRE : Başım ağrıyor.

LUCIENNE : Pencereyi açayım mı?

PIERRE : Sokaktan ne geleceği bilinmez ki?

LUCIENNE : Ama dışarı çıkmak istiyordum, sevgilim. Alnın nasıl da yanıyor! Tanrım.

PIERRE : Tanrım.

LUCIENNE : Sanki şişiyorsun gibi! Bak, avuçların kızarıyor.

Devamı 197. sayfada

Sayfa 194'ün devamı

ranlar kaçtılar. Kim bilir nereye.

JEAN : Sokaklarda dolaşıyorlardır. Kimliklerini sorarlar. Geri getirirler. Ya da hastanelerde gözaltına alınmışlardır.

JEANNE : Böyle olması için ne yaptık ki?

JEAN : Hiç. Hiçbir şey yapmadık. Böyle işte, durup dururken. Bir nedeni yok. Hiç değilse, cezalandırmak için olsaydı.

JEANNE : Belki bir cezadır.

JEAN : Evet. Eğer öyle olsaydı içimiz daha rahat olurdu. Biz bir şey yapmadık. Bu kıranın belli bir nedeni yok.

JEANNE : Biz mutluyduk.

JEAN : Ama farkında değildik.

JEANNE : Korkmayayım diyorum ama olmuyor. *(Duruş. LUCIENNE ayağa kalkar)* Gelmeseydin, çıldırırdım.

JEAN : Şimdi akıllı uslu otur bakalım. sakinleş.

JEANNE : Olmaz, burada kalamam. Çıkalım biraz.

JEAN : Dinlen biraz. Rengin iyice solmuş.

JEANNE : Rengim mi solmuş?

JEAN : Bir şey değil, sinirseldir. Birkaç dakika şöyle uzan. *(Uzanmasına yardım eder.)* İşte, böyle. Yanındayım senin. elini ver bana. Elin sıcak ve nemli.

JEANNE : Başım ağrıyor.

JEAN : Pencereyi açayım mı?

JEANNE : Sokaktan ne geleceği bilinmez ki?

JEAN : Bir de dışarı çıkmak istiyordun! Alnın nasıl da yanıyor! *(JEANNE'ın bluzunun düğmelerini açar.)* Tanrım!

JEANNE : *(Elini boğazına götürür.)* Her yerim şişmiş mi? Bak, avuçlarım kızarıyor. Karnım ağrıyor. Güçten kesildiğimi hissediyorum. Her yerim ağrıyor.

JEAN : İyileştireceğim seni! İyileştireceğim seni!

JEANNE : Şişe!

Devamı 198. sayfada

Sayfa 195'in devamı

PIERRE : Karnım ağrıyor. Güçten kesildiğimi hissediyorum. Her yerim ağrıyor.

LUCIENNE : Ne yapmalı seni iyileştirmek için. Ben ne yapabilirim?

PIERRE : Şişe! Şişeyi ver bana!

LUCIENNE : Tanrım, çok geç. Hastalığa yakalandı bile.

PIERRE : Derin nefes almak, içime hava çekmek istiyorum. Yapamıyorum.

LUCIENNE : Öyle korkuyorum ki, sevgilim.

PIERRE : Artık hiçbir şey hissetmiyorum.

LUCİENNE : Bir çaba göster. Buradayım ben. *(Son derece ürkmüş, ne yapacağını bilmez olmuştur.)*

PIERRE : Seni öyle bulanık görüyorum ki, sis içinde gibi.

LUCİENNE : Sis yok evin içinde.

PIERRE : Çok sancım var.

LUCİENNE : Bir şey yok, sevgilim. Kesinlikle bir şey yok.

PIERRE : Söylediklerini ancak duyuyorum.

LUCİENNE : *(Bağırarak.)* Yardım edin! Kimse yok mu!

PIERRE : Konuş benimle.

LUCİENNE : *(Şimdiden kapıya biraz yaklaşarak.)* Ne yapacağım ben? Zavallı bir kadın! Kollarında can çekişen biriyle! Herkes bırakıp gitti bizi!

PIERRE : Yanımda mısın? Göremiyorum seni. Kollarında sarıyor musun beni? Seni hissetmiyorum.*(LUCIENNE bir çığlık atar; kapıyı açar.)* Gitme, ne olur. Senin için geldim ben. Bırakıp gitme beni. Öyle fenayım ki.

LUCIENNE : Ben de tutmuş onu bekliyordum. Birlikte gideceğimizi, birlikte kurtulacağımızı sanıyordum. *(Bağırarak çıkar.)*

PİERRE : Öyle fenayım ki. Orada mısın? Hep orada mısın? Gitmezsin sen, beni bıra-

Devamı 199. sayfada

Sayfa 196'nın devamı

JEAN : *(Cebinden bir şişe çıkartır.) Derin* derin nefes al, içine çek.

JEANNE : Hiçbir şey hissetmiyorum. Hiç, ama hiçbir şey.

JEAN : Bir çaba göster, sevgilim. Senin yanındayım ben, yanı başında.

JEANNE : Seni öyle bulanık görüyorum ki. Sis içinde gibi.

JEAN : Sis yok evin içinde.

JEANNE : Çok sancım var, çok da korkuyorum.

JEAN : Bir şey yok, sevgilim, bir şey yok.

JEANNE : Söylediklerini ancak duyuyorum.

JEAN : *(Bağırarak.)* Korkmazsan geçer. Kokladığın ilaç iyi gelir. Seni kollarıma alıyorum. Bırakmayacağım seni.

JEANNE : Konuş benimle.

JEAN : Sımsıkı sarıyorum seni kollarımda. Tutuyorum seni. Koruyacağım seni. Hiçbir şey alamayacak seni. Seni bırakmayacağım.

JEANNE : Yanımda mısın? Göremiyorum seni. Duyamıyorum seni. Kollarında sarıyor musun beni? Seni hissetmiyorum.

JEAN : Gitme. Ne olur. Kal. Senin için geldim ben. Beni bırakma.

JEANNE : Öyle fenayım ki. Burada mısın? Bekledim seni. Geleceğini umdum. Niçin gelmedin? Yapayalnızım ben.

JEAN : Ama ben buradayım, sevgilim. Duy beni. Gör beni. Hissetmiyor musun beni? Konuş! Konuş!

(JEANNE içini çeker. ölür.)

JEAN : *(Onu kollarında sıkarak)* Senin yanında kalacağım, bir yere gitmeyeceğim. Tüm zamanların sonuna dek burada olacağım.

A SAHNESİ SONU

Sayfa 197'nin devamı

kıp gitmezsin! Burada olduğunu biliyorum, sevgilim. Görüyorum seni. Duyuyorum seni. Daha yüksek sesle konuş. Yalnız değilim.

B SAHNESİNİN SONU

X

(Sahne ikiye ayrılmıştır. Aynı anda oynanan iki sahne. Sahnenin seyircilere göre solda kalan bölümünde: Bir divan, bir tuvalet masası, dipte bir pencere, bir sandalye. Sahnenin seyircilere göre sağda kalan bölümünde: Bir yatak. Burası bir han odasıdır. Soldaki bölümde, ANNE, KIZ, HİZMETÇi KADIN. GENÇ KIZ tuvalet masasının önündedir.)

ANNE : Kendine iyice bir çeki düzen ver, kızım. Küpelerini tak. Kolyeni tak. Gizlice verilen baloya gidiyoruz.
(Seyircilerin sağındaki bölüme, yorgunluktan bitkin görünen YOLCU girer; onun arkası sıra da, handa çalışan HİZMETÇi KADIN.)

HANDAKİ HİZM. KADIN : *(YOLCU'ya)* Hanımız iyi bir ad yapmıştır, bayım. Güvenebilirsiniz. Tahtakurusu filan yoktur.
(Sol bölümde.)

HİZM. KADIN : İşte en iyi parfümünüz, küçük hanım.

ANNE : *(GENÇ KIZ'a)* Haydi, güzelleştir kendini. Nişanlının beğenmesi gerek seni. kendini daha da güzelleştir.

GENÇ KIZ : Peki, anne. Deneyeceğim.

(Sağda.)

HANDAKİ HİZM. KADIN : *(YOLCU'ya)* Kara giysili bir adam demin yine geçti. Tanıyor musunuz onu?

(Solda.)

ANNE : Kaygılarını bırak artık bir yana. Eğlenmen gerek, gençsin sen. Hepimizin ölen dostları var. Onlara ağlayacak

vaktimiz yok.

HİZM. KADIN : Kara giysili adam sokaktan demin yine geçti, bayan.

(Sağda.)

YOLCU : Bana bir bira getirin, lütfen.

HANDAKİ

HİZM. KADIN : Biramız çok güzeldir. Sağlığa birebirdir.

(Çıkar.

YOLCU yatağa uzanır. Sonra inlemeye başlar. Kasılır kalır. Yataktan düşer. Güçlükle yeniden yatağa çıkar. Hırıltılar çıkartır, can çekişir, ölür.

Bu sırada, sahnenin sol bölümünde de GENÇ KIZ aynı fenalaşma belirtilerini gösterir ve aşağıdakiler olur.

Sahnenin sol bölümü.)

GENÇ KIZ : Tanrım, hep o kara giysili adam. Ne anlama geliyor bu.

ANNE : Sen hiç kaygılanma.

GENÇ KIZ : Bu sabahtan beri penceremizin altından geçip duruyor.

ANNE : Bir keşiş. Yalnızca zavallı bir keşiş. *(HİZMETÇİ KADIN'a)* Korkutmayın onu, ne oluyor size?

HİZ. KADIN : İyi şey habercisi değildir o.

ANNE : Yüreklendirmek için, dayanak olmak için, hastaları görmeye gidiyor. Mert bir adam. *(GENÇ KIZ'a.)* Sen asıl tuvaletinle ilgilen, neşeli şeyler düşün, neşelenecek o kadar çok var ki. İlkbahar, göller, çayırlar, çiçekler...

GENÇ KIZ : Bu kolye hoşunuza gidiyor mu, anne? Ama benim canım onu takmak istemiyor.

ANNE : Kıran bize dokunmayacak, eminim bundan.

HİZ.İ KADIN : *(GENÇ KIZ'a.)* Başka bir parfüm ister misiniz? İşte yüzükleriniz. Pudranız. *(GENÇ KIZ yüzükleri parmaklarına takar,*

yüzünü pudralar.)

ANNE : Dudaklarına, yüzüne allık sürebilirsin.

GENÇ KIZ : Yüzüm solgun, değil mi?

HİZM. KADIN : Karşıdaki evin kapısında kolcular var.

ANNE : Bizim için değil. Bizim için değil.

HİZM. KADIN : Tanrı sizi duysun, bayan.

GENÇ KIZ : Kendimi yorgun hissediyorum. Canım hiçbir şey istemiyor artık.

ANNE : Haydi, silkin biraz. Karşı koy, şekerim. Giyinmene yardım etmemi ister misin?

GENÇ KIZ : Başım ağrıyor.
(GENÇ KIZ ayağa kalkar. Sendeler.)

HİZM. KADIN : *(GENÇ KIZ'a.)* Neyiniz var, küçükhanım?

ANNE : Hiçbir şeyi yok, diyorum size. Hiçbir şeyciği yok. Önemsiz bir baş ağrısı, işte. Çekingen olduğu için herkesin içine çıkmayı sevmez. Biraz heyecanlandı, ürktü. *(GENÇ KIZ'a)* Haydi, giyinmene, gereği gibi hazırlanmana yardım edeyim.

GENÇ KIZ : Ama ben... Biraz uzansam iyi olacak.

ANNE : Dinlen öyleyse, istiyorsan. Çok değil, ama, birazdan çıkmamız gerek.
(GENÇ KIZ düşer gibi olur. ANNE'si koşup tutar.)

ANNE : *(HİZMETÇİ KADIN'a.)* Yardım edin bana. Biraz soğuk su.
(GENÇ KIZ'a) önemsiz bir rahatsızlık.
(ANNE ile HİZMETÇİ KADIN, GENÇ KIZ'ın divana uzanmasına yardım ederler.)

GENÇ KIZ : Anne, çok ağrıyor.

HİZM. KADIN : Rengi bembeyaz oldu.

ANNE : Ne hissediyorsun? Neren ağrıyor?

GENÇ KIZ : Başım. Gözlerim. Boğazım. Karnım. Üşüyorum. Bunalıyorum. Nefes alamıyorum.

HİZM. KADIN : Alnı yanıyor. Elleri buz gibi.
(ANNE, GENÇ KIZ'ın bluzunun düğmelerini açar.) Bakın, her yeri kıpkırmızı. Morarmış. Avuç içleri siyahlaşıyor. Ona dokunmayalım.

ANNE : Olamaz. Ona olamaz.
HİZM. KADIN : *(Bağırarak.)* Hastalığa yakalandı.
ANNE : Sussana sen! Fenalaştı, o kadar.
GENÇ KIZ : Acı çekiyorum.
HİZM. KADIN : Tanrı bizi cezalandırdı.

(Sağda.)

HANDAKİ
HİZM. KADIN : *(Girerken)* İşte biranız, bayım. A, bu ölmüş. Bizim yerimizde ölmüş hem de.

(Solda.)

HİZM. KADIN : Kurtarın.
(İki sahneyi birbirlerinden ayıran duvardaki kapıdan kaçar, YOLCU'nun odasını boydan boya geçer. Bu sırada HANDAKI HİZMETÇİ KADIN da: "Bu ölmüş! Ölmüş" diye bağırmaktadır; birayı yere atar, ayırmalıktaki kapıdan kaçan ve YOLCU'nun odasını boydan boya geçen birini HİZMETÇİ KADIN önde, o arkada telaş içinde itişip kakışarak çıkarlarken, ikisi birlikte: "Ey iyilik sahipleri, yetişin, kurtarın!" diye bağırışırlar. Sahnenin solunda, ANNE çırpınır, kızının cesedine sarılır.)
ANNE : Mutluyduk. Her şeyin vardı, her şeyin vardı, ne kadar yazık oldu. *(Ürkünç çığlıklar atar, pencereye doğru koşar. GENÇ KIZ'a doğru geri gelir)* Çok yazık, çok yazık, yetişin! Yetişin! *(Kendini kızının yatağına atar, pencereye doğru gider, kızına doğru gelip kendini kızının yatağına atar)* Yardım edin! Acıyın! *(Soldan KARA KEŞİŞ girer ve hareketsiz, sessiz durur.)*

SAHNENİN SONU

XI

GECE SAHNESİ

(Sahne karanlıktır. Fonda, yarı yükseklikte, ışıklı beş pencere, daha doğrusu birer birer aydınlanacak beş pencere vardır.
Karanlıkta ilk önce bir el fenerinin yandığı görülür. Feneri taşıyan kişi de seçilir: Bu kara giysili KEŞİŞ'tir; sahneyi sağdan sola boydan boya geçer. O çıkar çıkmaz, bir KADIN'ın uzun süre kesilmeyen tiz çığlığı duyulur. Sonra, iki saniyelik bir sessizlikten sonra, sağdaki– yani seyircinin solundaki– birinci pencerenin aydınlandığı görülür. Çığlık çığlığa bağıran, saçı başı darmadağınık bir KADIN belirir.)

1. KADIN : Ölüm! Ölüm! Ölüm! Yetişin!

(İkinci pencere aydınlanır. İki KADIN ile çok genç bir ERKEK umutsuzca çırpınmaktadırlar; kukla oyununda olduğu gibi görünür ve kaybolurlar.)

1. KADIN : *(1. pencerede)* Ölüm! Yetişin! Kardeşlerim, yetişin!

2. KADIN : *(2. pencerede.)* Yetişin! Duyun bizi!

GENÇ ADAM : *(2. pencerede.)* Yetişin! Babamız kendini astı!

(Üçüncü pencere aydınlanır. Yaşlı bir erkek belirir: İKİNCİ ADAM.)

1. KADIN : Yetişin! Bırakmayın beni! Papaz bulun! Doktor bulun!

3. KADIN : *(2. pencerede)* Doktor bulun! Yaşama döndürebiliriz hâlâ onu! Kayınbabam kendini astı!

GENÇ ADAM : Babam kendini astı! Bir doktor! İtfaiye!

(Üçüncü pencerede YAŞLI ADAM çığlık atmaz; cebinden ağır ağır bir tabanca çıkartır.
İkinci penceredeki kişilerden biri, bir KADIN, pencereden çekilir; sonra GENÇ ADAM pencereden çekilir; bu sırada üçün-

cü KADIN bağırarak yardım istemektedir.)

3. KADIN : Doktor bulun! Doktor! Doktor!

1. KADIN : *(1. pencerede.)* Ölüm! Duyun beni!

(İkinci pencerede 3. KADIN pencereden çekilir; GENÇ ADAM ile 2. KADIN yeniden görünürler. 2. KADIN ile GENÇ ADAM ikinci pencerede belirirlerken 3. KADIN telaş içinde çırpınarak pencereden çekilir; hepsi kukla gibidirler.)

GENÇ ADAM : Yardım edin bize! Alçaklar! Korkaklar!

(Dördüncü bir pencere aydınlanır. Sırtı pencereye dönük yaşlı bir kadının kırlaşmış saçları, çökmüş omuzları görünür. YAŞLI KADIN, biraz sonra görülecek bir kişiye doğru bakarak dehşet içinde bağırmaktadır.)

4. KADIN : Yalvarırım, yapmayın, ne olur, yapmayın!

(Üçüncü pencerede, tabancayı şakağına doğrultan YAŞLI ADAM görülür. Birinci pencereden GENÇ ADAM ile GENÇ KADIN çekilirler; 3. KADIN belirir.)

3. KADIN : Oksijenle yaşatabiliriz belki. Çabuk olun! Yetişin!

4. KADIN : *(Sırtı hep pencereye dönük.)* Yetişin!

1. KADIN : Yetişin!

2. KADIN : *(3. KADIN gözden kaybolurken pencerede belirir.)* Yetişin!

(GENÇ ADAM pencerede belirir.)

GENÇ ADAM : Yetişin!

(Üçüncü pencerede tabancayı artık şakağına dayamış olan YAŞLI ADAM görülür.)

YAŞLI ADAM : Bir aptallar toplumu bu! Bir salaklar kenti burası!

(Dördüncü pencerede, YAŞLI KADIN'ın yanında, bir HASTABAKICI KADIN görülür. HASTABAKICI ellerini, boğmak istiyormuş gibi uzatmış, YAŞLI KADIN'a doğru ilerlemektedir.)

HASTABAKICI : Seni cadı karı seni!

4. KADIN : *(Kurtulmaya çalışarak)* İstemiyorum! Yetişin!

1. KADIN : *(1. pencerede, 2., 3. ve 4. KADIN)* Yetişin!

GENÇ ADAM : Babama yardım edin!
(Beşinci pencere aydınlanır, pijamasıyla üçüncü bir ADAM görünür; yataktan kalkmış gibidir.)

3. ADAM : Uyumak olanaksız! Susun be!

HASTABAKICI : Sonun geldi. Paraların benim olacak.

4. KADIN : Yoksullara ayırmıştın ben onları.

1. KADIN : Yetişin!

2. VE 3. KADIN : Yetişin!

HASTABAKICI : *(4. KADIN'a)* Yalancı! Cadı karı!
(4. KADIN'ın üzerine doğru gider; 4. KADIN bir çığlık atar.).

3. ADAM : *(5. pencerede)* Susun be! Başkalarını da düşünün!
(GENÇ ADAM 2. pencereden yine bir an için çekilir.)

HASTABAKICI : *(4. KADIN'ın üzerine atılarak)* Vebalı karı!

1. ve 2. KADIN : Dinleyin bizi! Duyun bizi!
(HASTABAKICI 4. KADIN'ın boğazını sıkar.)

4. KADIN : Haaaayıır! *(Korkunç bir çığlık atarak yere düşer.)*

GENÇ ADAM : *(2. pencerede yeniden belirir ve İKİ KADIN'ı omuzlarından tutar.)* Babam öldü.

3. ADAM : *(5. pencerede)*.. Yarın sabah işe gideceğim ben!
(Ellerinde birer makineli tabancayla iki KOLCU girerler.)

1. KOLCU : Kimse bu evden dışarı çıkmaya kalkmasın, yoksa ateş ederim.
(Silahını doğrultur.)

3. ADAM : *(5. pencerede)* Susun be yahu!

2. KOLCU : Ölü de diri de çıkamayacaklar oradan!
(4. KADIN haykırarak evin içine düşer.)

YAŞLI ADAM : Aptal!
(Bir el ateş eder ve pencereden sokağa düş-

şer.)

1. KADIN : Ölüm!
(Kendini pencereden atar ve sokağa düşer.)

2. KADIN, 3. KADIN VE GENÇ ADAM: Yetişin!

3. ADAM : *(Elleriyle kulaklarını tıkar)* Susun, kulağımın zarını patlatıyorsunuz!

1. KOLCU : *(2. KOLCU'ya sokakta yatan cesetleri göstererek.)* Yine de çıkmayı başardılar!

2. KOLCU : *(Öteki üç kişi yardım diye bağırır, 3. ADAM da susmalarını isterken.)* En iyisi gidip ötekileri de haklamak! Temiz iş olur!
(SAHNE AÇIKLAMALARI: 2. KADIN, 3. KADIN ve GENÇ ADAM pencerelerinde çırpınmalarını sürdürebilecekleri gibi, belli bir neden olmadan, bunlardan her biri ilk üç pencereden birinde de görünebilir; bu sırada kollarını hep kuklalar gibi sallayacaklardır.)

SAHNENİN SONU

XII

(ÇALIŞMA AÇIKLAMALARI: Bu sahne, perde kapanmadan, bir önceki sahneyi izleyecektir.
İki başka kolcu ile bir SUBAY girer.)

SUBAY : *(Evden gelen çığlıklar ve silah sesleri ve bunları izleyen sessizlikten sonra tabancalarını kılıflarına sokarak evden çıkan 1. ve 2. KOLCU'ya.)* Rapor verin.

1. KOLCU : Sayın subay, gerekeni yaptık.

2. KOLCU : Aldığımız emirleri uyguladık. *(Parmağıyla pencereleri göstererek)* Tanrı günahlarını bağışlasın!

SUBAY : *(Sahneye giren öteki iki KOLCU'ya.)* Siz bu kolcuların nöbetini devralıyorsunuz. Gün doğuyor. Nöbetiniz öğlene kadar sürecek. Uyumak yok; çevreyi gözleyeceksiniz; gözünüzü dört açın. Emirler değişmiyor. Kollayacağınız evlere hiç kimse girmeyecek. Hiç kimse çıkmayacak. Olağanüstü durumlarda, Güvenlik Yüksek Sorumlusunun izniyle, belirli kişiler bu evlere girebilecekler, ancak bir daha çıkamayacaklar. Buna aykırı her türlü davranış ölümle cezalandırılacak. Olağanüstü durum yasasını çiğnemek isteyecek herkesin üstüne çok yakından ateş edeceksiniz. Bu evlerden çıkmak isteyecekleri engelleyemezseniz, bu kez siz ölümle cezalandırılacaksınız. İsterlerse, evlerde kapalı tutulanlara yiyecek içecek verirsiniz; yiyecek – içeceği kapıyı aralayıp içeriye atarsınız. sonra kapıları kilitlersiniz; görev yerinizden kesinlikle ayrılmayacaksınız.

(KOLCULAR hazırolda dururlar. SUBAY ilk iki kolcuya dönerek.) Denetim.

(1. ve 2. KOLCU ellerini gösterirler, üniformalarının yakalarını açarlar. SUBAY her birinin ellerine, yüzüne ve boynuna dikkatle bakar. 2. KOLCU'yu denetledikten sonra haykırarak.)

Belirtiler...

(2. KOLCU kaçmak ister. Ötekiler çevresini sarar ve onu kapısında kızıl bir haç olan bir eve sokmak isterler. 2. KOLCU sürekli kaçmak ister. Öteki KOLCULAR onu öldürürler.)

SUBAY : Hemen bir başka kolcu gönderirim. Bunu götürmek için de ölü arabacılarına haber veririm. Kim vurdu bu adamı?

(1. KOLCU ileri çıkar.)

1. KOLCU : Ben vurdum.

(3. KOLCU ileri çıkar.)

3. KOLCU : Ben vurdum.

SUBAY : Ona değen bıçakları atın. Size başka bıçak verilecek. *(Platoda yatan öteki cesetleri göstererek.)* Araba bütün bunları da götürecek.

SAHNENİN SONU

XIII

SOKAK SAHNESİ

(Sahnenin sağ yanında, bir kürsüde bir adam halka, yani üç oyuncuya ve bunların başlarının üzerinden salondaki seyircilere söylev çeker. Dipte kadın şapkaları, giysileri ile süs eşyası ıvır zıvırlar satan bir mağaza vardır.)

KONUŞMACI : Sevgili hemşerilerim, sizleri buraya kentimizin geleceği üzerine konuşmak için çağırdım. Bu halk toplantısını yasaklayan buyrukları çiğnedim, sizler de bu toplantıya bugünkü yöneticilerimizin gözleri önünde ve de burunları dibinde büyük bir kalabalık oluşturarak geldiniz. Bizi evlerimize ve de yürek darlığımızın içine hapsetmek istiyorlar. Kenti kasıp kavurduğunu ileri sürdükleri bir hastalığı bahane ederek – bütün bahaneler zaten bizim yöneticilerimiz için iyidir – bizi kırana karşı koruma, bahanesiyle, hareket etmemizi engelliyorlar, bizi kötürümleştiriyorlar, ele geçiriyorlar, yok ediyorlar. Hasta-

lık, insanları evlerde öldürdüğü kadar sokakta da öldürüyor. Havanın hapsedildiği evlerde daha da çok öldürüyor; bu kıran asıl kapalı havada gelişir. Açık havada kıranın etkisi daha azdır. Yani, daha fazla değildir, hiçbir zaman. Dört bir yanı kapalı olmak kötü bir siyasadır, bu bizim için, bizler için kötü, ama yöneticilerimiz için şeytanca bir uygulamadır. Sağlıklı bir biçimde başkaldırmamızı engellemek istiyorlar, haklı isteklerimizi dile getirmemizi engellemek istiyorlar, toplanmamızı engellemek istiyorlar, bizi güçsüz kılmak için, ve de kıran bizi de kırsın diye, bizleri birbirimizden ayrı tutuyorlar. Gizemli diye nitelendirilen bu hastalık onların bir buluşu olmasın sakın, düşünülecek bir konu bu. Ayrıca ona niçin gizemli diyorlar? Gerçek nedenlerini, niçinlerini gizlemek için. Biz işte bu gizliliğin foyasını ortaya çıkartmak için buradayız. Sürüp giden bu hastalıktan kimin çıkarı var acaba? Bizim mi? Bizim olamaz çünkü ölenler bizleriz. Bu ölümler siyasaldır. Biz yalnızca, ellerinde oyuncak olduğumuz zorba yöneticilerimizin ekmeklerine yağ sürüyoruz. Sayısal verilerden haberiniz var mı hiç? Son zamanlarda, bu kırana uğradığımızdan beri, yüz doksan bin kentli öldü herhangi bir görünür neden olmadan, yüz doksan bin, belki de şu an iki yüz bin kişi, çünkü iki gün öncesinin dökümü bu sayılar; yani, halkın aşağı yukarı dörtte biri öldü. Tahminlerimize göre kırk ile altmış bin kişi kadar da hastanelerde yatıyor, can çekişiyor, çünkü orada onların yaşama dönmelerinden çok ölmelerine yardım ediyorlar; altmış bin kadarı da evlerinde yatıyor, kapılarının önünde de tetikte bek-

leyen ölü kaldırıcılar var. Ölü kaldırıcılar eğer uyarı durumunda bekliyorlarsa, onları uyarı durumuna kim geçirdi? Yöneticilerimiz. Bu da demektir ki bunu bekliyorlardı, bunu öngörmüşlerdi, belki de kendileri hazırlamışlardı. İki yüz bin ölü, yüz bin hasta ya da can çekişen insan demek, üçkâğıda getirilmiş halkın üçte biri demektir. Kaç tane belediye kurulu üyemiz var bizim? Yirmi bir kişilik bir kurul. Bu yirmi bir kişiden dördü kentimiz sınırları içinde bulunmuyor; kıran çıktığında, kapılar kapatıldığında tatildeydiler, kente bu yüzden giremediler, deniyor bize. Ama biz o kadar aptal değiliz. Onlar aslında, ne olacağını öngörerek kendilerini güvenceye aldılar, yani ne olacağını bilerek. Yirmi bir üzerinden dört belediye danışmanı, toplam sayılarının aşağı yukarı beşte biri yapar. Bana şimdi, kent dışında tatilde sıradan kentliler de vardı, diyeceksiniz. Gerçekten de kent dışında sıradan kentliler de var, ancak bunların oranları kent halkının yalnızca yirmide biridir. Herkesin kent dışına çıkmasını önleyemezlerdi. Böyle bir şey zaten beceriksizce bir davranış olurdu. Ancak danışmanların beşte birine karşılık yönetilenlerin yalnızca yirmide birinin kent dışında olması gerçeği, bu işin ne denli Makyavelci bir biçimde tezgâhlandı-ğını apaçık kanıtlamaktadır. Kentte bulunan görevli on yedi danışmandan yalnızca üçü öldü. Kentteki ölüm yüzdesine oranla bu son derece düşük bir sayıdır. Ayrıca, ölen bu üç danışmandan biri bizim yasal isteklerimizden yanaydı, Belediye Kurulu başkanının düşmanı ve halk dostuydu; öteki ikisi de ortada kişilerdi; kurul başkanının yandaşıydılar ama inanılır

ve güvenilir yandaşlar değillerdi pek. Bu üç danışmanın öteki danışmanların buyruğuyla öldürülmüş olmadıklarını söyleyerek bana karşı çıkacaksınız. Kuşkusuz. Ancak, bu karşı görüşü kabul etsek bile, ben dikkatinizi asıl şu nokta üzerine çekmek istiyorum: Bence ele alınması gereken, bu üç danışmanın ölüm nedenleri değildir, ussal nedenler değildir; apaçık olan, bu üç ölünün, yönetimin bugünkü ya da gelecekteki karşıtları olmalarının anlamıdır. Aynı biçimde, eğer öteki dört danışman da rastlantı sonucu tatildeydiyseler, demin size söylediğim gibi rastlantı sonucu tatilde olmaları hiç de kesin değildir, bu da ayrıca anlamlıdır, nesnel bir rastlantı sonucu olmuştur. Yine de geriye bizi yönetmeyi sürdüren capcanlı on dört yönetici daha kalıyor. Bu durum eğer böyle sürüp giderse, bunlar kent halkımızın toplam sayısının onda birini temsil edecekler: Bu kadar az nüfuslu bir kenti yönetmek de kolaydır. Ölmemiş olanlar bunların ellerine düşecekler, hem de elleri ve de ayakları bağlı bir biçimde.

BİRİNCİ KİŞİ : *(KONUŞMACI'nın çevresindeki üç kişiden biri.)* Hastalık varsa, bu kimsenin suçu değil.

KONUŞMACI : Ben yüzde yüz bu böyledir demiyorum. Ancak bir kez daha söyleyeyim, bizim dikkate almamız gereken nedenler değil, hastalığın anlamıdır. Kimin işine yarıyor bu kadar ölü? Bunun kimin işine yaradığını aramak gerek.

İKİNCİ KİŞİ : Kimsenin işine yaramıyor, çünkü ölenlerin varlarını yoklarını yakıyorlar.

KONUŞMACI : Ya evleri? Onları da yakıyorlar mı? Bankalardaki paraları, onlar da ölülerle birlikte yok oluyor mu?

ÜÇÜNCÜ KİŞİ : Mirasçılarına kalıyor. Ya da mirasçıla-

rının mirasçılarına, ya da mirasçılarının mirasçılarının mirasçılarına.

KONUŞMACI : Bunların hayatta kalanlara geçmesi için bir tek yasa çıkartmak yeter, sevgili hemşerilerim, bu hayatta kalanlar da burada toplanmış olan bizler olmayacağız, eğer hareketsiz kalmayı sürdürürsek; bunları, nesnel rastlantının seçeceği, ancak iğrenç yöneticilerimizin önceden belirlemiş olacakları ayrıcalıklı kişiler alacaklar.

BİRİNCİ KİŞİ : Harekete geçelim!

İKİNCİ KİŞİ : Ne yapalım?

ÜÇÜNCÜ KİŞİ : Söyleyin bize, ne yapalım?

KONUŞMACI : Başkaldıralım. Eylem. Şiddet. Kıranın ortadan kalkacağına söz vermiyorum, ancak anlamının değişeceğine söz veriyorum. Gerçek ortaya çıkmasın diye ölüleri gömen ve saklayan, böylece gizemli havayı ve aldatmacayı sürdüren ölü gömücüleri öldürelim. Yönetimin suç ortağı oldukları apaçık ortada, çünkü yaptıkları iş için para alıyorlar.

BİRİNCİ KİŞİ : Onların pek çoğu da ölüyor.

KONUŞMACI : Ölürlerse ölsünler. Onlar bu yönetimin uşaklarıdır. Biz ilk önce belediye ve kurul üyelerini ele geçirelim.

İKİNCİ KİŞİ : Yaşa!

İKİNCİ VE ÜÇÜNCÜ KİŞİ : Aslan!

KONUŞMACI : İzleyin beni.

BİRİNCİ, İKİNCİ VE ÜÇÜNCÜ KİŞİ: İzleyelim onu! Belediye Sarayı'na!

KONUŞMACI : Yolda ölü gömücülerle karşılaşırsak, geberteceğiz hepsini. *(KONUŞMACI kürsüden inerken öteki üç kişi: "Kurul üyelerini öldürelim, ölü gömücüleri öldürelim!" derler.)* İzleyin beni! *(KONUŞMACI, kolu havada, koşarak sağdan çıkar. Üç kişi koşarak onu izler ve "Öldürelim!" diye bağırırlar, çıktıktan bir saniye sonra yeniden sah-*

neye girerler.)

BİRİNCİ KİŞİ : Düştü.

İKİNCİ KİŞİ : Birden düşüp öldü.

ÜÇÜNCÜ KİŞİ : Hakladılar onu, alçaklar!

BİRİNCİ KİŞİ : Haklı davamızın bir şehidi, nesnel rastlantının kurbanı oldu.

İKİNCİ KİŞİ : Hakladılar onu.

ÜÇÜNCÜ KİŞİ : Hakladılar onu.

(Kaçarlar. Salıneyi boyuna geçerler. Koşarak soldan çıkarlar.)

SAHNENİN SONU

XIV

SOKAK SAHNESİ

(Sahnenin sol yanındaki bir kürsüde bir başka politikacı halka, yani seyircilere söylev çekmektedir; çevresinde üç kişi vardır.)

2. KONUŞMACI : Sevgili hemşerilerim, bayanlar, baylar. Bizi ezen tüm bu kaygıların ortasında da geleceği düşünmek gerek. Yalnız geleceği değil, bugünü de düşünmek gerek. Hayatta kalanları düşünmek gerek. Hayatta kalanlar her zaman başkaları olmaz. Bizler de hayatta kalabiliriz. İçimizden her biri hayatta kalma olasılığı olan biridir. Bayanlar, baylar, sizleri buraya çağırdım, sizler de belediyenin buyruklarına uymadınız, geldiniz. İçimizden bir bölümü ölüyor diye kollarımızı kavuşturup durmak zorunda değiliz. Çoğunuz ölse bile, bir dünya, yeni bir dünya kurmak için yeterince kalabalık olacağız. Gökyüzü cenneti yeryüzünde, tam burada gerçekleştirilmeli; bü-

yük ve kusursuz bir cennet olmasa bile, en azından, elden geldiğince az kusurlu bir cennet kurabiliriz. Size, özgürlük içinde toplumsal adalet getireceğime söz veriyorum. Biz var olan kurumları yıkmak istemiyoruz, çünkü ihtilallerin yarattıkları yıkımları biliyoruz. Ama biz her şeyi değiştireceğiz. Her şeyi değilse bile, büyük bir bölümünü değiştireceğiz. Vergi yüklerini hafifleteceğiz. Bu kentte ne kadar çok insan ölürse, o kadar çok vergi ödeniyor. Biz ölülerin yerine ödüyoruz. Haksızlık bu. Nereye gidiyor para? Çoğunluğu ölü gömücüler ve ücretlilerden oluşan belediye görevlilerine. İçinizde ölü gömücüler varsa, bunlar maaşlarını almayı sürdüreceklerdir tabii, bana oy verirlerse. Yalnız çok daha az vergi ödemekle kalmayacağız, aynı zamanda işçilerin ücretlerini de arttıracağız, küçük esnafa ağır gelen yükümlülükleri hafifleteceğiz. Aşırı vergilendirme yüzünden, büyük patronlar işyerlerinin verimli çalışmasını sağlayamıyorlar. Bunlar da, tıpkı işçiler, küçük, orta ve büyük tüccarlar ve ölü gömücüler için olduğu gibi, yükümlülüklerinin bir bölümünden yükümsüz kılınacaklardır. Salgın sona erer ermez, hepimiz sandık başına koşmalıyız, çünkü biz eylemimizi yasal yollar içinde sürdürmek istiyoruz.

BİRİNCİ KİŞİ : Peki ya emekliler?

2. KONUŞMACI : Onlar da korunacaklar, kayırılacaklardır.

İKİNCİ KİŞİ : Ya öğretmenler?

2. KONUŞMACI : Onlar da korunacaklar, kayırılacaklardır.

ÜÇÜNCÜ KİŞİ : Ya çiftçiler?

2. KONUŞMACI : Kent alanımız içindeki ekilebilir toprakların azlığı göz önüne alındığında, sayıları sınırlı olan ve ne yazıktır ki bizi

kıran hastalık yüzünden sayıları daha da azalan çiftçi nüfusun gereksinmelerini, bu nedenle, kolaylıkla ve de öteki toplumsal kesimleri haklarından yoksun bırakmadan karşılayabileceğiz; bu da çiftçiler arasında hayatta kalacak olanlar için bir şanstır.
Zaten, sevgili hemşerilerim, bütün toplumsal kesimlerden hayatta kalacak olanlar nüfus hafiflemesinden önemli ölçüde yararlancaklardır. Bu nüfus hafiflemesi arzu edilen bir şeydir, demiyorum. Ancak, bunu istemeyerek de olsa kabul etmek zorunda olduğumuza göre, herkesin iyiliği için bundan en fazla yararı sağlayacağız. Çünkü, ben size refah içinde mutluluk vaadediyorum, aksaklıkları giderilmiş bir tüketim toplumu içinde mutluluk vaadediyorum; bu toplum, yoksulluğun sakıncalarından uzak, yararlarıyla iç içe bir toplum olacaktır. Mutluluk herkesin elinin altında olacaktır.

BİRİNCİ KİŞİ : Yaşa!

İKİNCİ KİŞİ : Ama çelişkiler nasıl giderilecek?

2. KONUŞMACI : Hangi çelişkiler?

İKİNCİ KİŞİ : *(Söylediğine bin pişman bir halde.)* Birtakım çelişkiler... işçiler ile patronlar, sonra ticaret bir arada nasıl uzlaştırılabilecek?

ÜÇÜNCÜ KİŞİ : *(İkinci kişi.)* Herkes elinden geleni yaparsa olur.

2. KONUŞMACI : Benim on iki maddelik bir planım var.

BİRİNCİ KİŞİ : *(İkinciye.)* Gerici! Faşist!

2. KONUŞMACI : Ne tür bir ruhsal gerilim ortamında yaşadığınızı görmüyor musunuz! Başımızdaki belediye üyeleri yüzünden! Ölümden başka bir şey düşünmüyorlar, yok insanları nasıl gömmeli, yok salgın dedikleri ve belki de bir salgın olmayan bu şeyin yayılmasını önlemek için ölen-

lerin eşyalarını nasıl yakmalı, filan. Yöneticilerimiz akıllarını ölümle bozmuş kişiler, saplantılı sinir hastaları. Hasta, son demlerini yaşayan, çöken bir yönetim biçimi örneği bu.

ÜÇÜNCÜ KİŞİ : Kahrolsun çöken hasta yönetim!

BİRİNCİ KİŞİ : Kahrolsun ölümle bozan kişiler! *(İKİNCİ KİŞİ'ye)* Sen bir şey söylemiyorsun, sen aynı görüşte değil misin?

İKİNCİ KİŞİ : Tabii aynı görüşteyim. Kahrolsun saplantılar.

2. KONUŞMACI : Sayısal verilere göre, şimdiye kadar üç belediye danışmanı öldü. İkisi de hasta. Yönettikleri kişilere bu derece kötü örnek olan yöneticilere nasıl güvenebiliriz? Ben size elden geldiğince sağlıklı ve de insanlık sınırları içinde kalan ölümsüz yöneticiler vaadediyorum.
(Sağdan iki KOLCU girer.)

BİRİNCİ KOLCU : Toplantı yasağı var!

İKİNCİ KOLCU : Dağılın! Yürüyün!

2. KONUŞMACI : Dağılalım, çocuklarım, düzenli bir biçimde dağılalım; yeneceğiz, ancak yasalara saygılı kalarak yeneceğiz. *(KONUŞMACI kürsüsünden iner. KOLCULAR'a)* İstemeye istemeye çekiliyoruz. İktidara gelince bunun acısını sizden çıkartacağım. Şunu bilin ki biz yaşam için önlemler almadan ölüm için önlemler alan bir hükümet istemiyoruz. *(KONUŞMACI, arkasında üç kişiyle, son derece ağır başlı ve kendinden memnun bir halde yürümeye başlar. Üç kişiye)* İzleyin beni!
(KONUŞMACI ile ÜÇ KİŞİ soldan ağır ağır, arka arka giderek, şarkı söyleyerek, çıkarlar.)

KONUŞMACI VE ÜÇ KİŞİ : *(Fransız Ulusal Marşı "la Marseillaise"in müziğiyle)*
Girecek yoluna işler

Geberince baştakiler
(Çıkarlar.)

BİRİNCİ KOLCU : Yürüyün!

İKİNCİ KOLCU : *(Parmağıyla salondakileri göstererek.)* İki ölü var!

(Sendeler. Öteki KOLCU onu tutar.)

BİRİNCİ KOLCU : Hastalandı. Belirtiler var. Cankurtaran! Bir cankurtaran!
(İkinci KOLCU'ya destek olarak soldan çıkar. Kulisten, öteki kişilerin şarkılarına karışan sesi gelir.)

KOLCUNUN SESİ: Cankurtaran! Cankurtaran!
(KARA KEŞİŞ sahneyi boydan boya ağır ağır geçer.)

SAHNENİN SONU

XV

DOKTORLAR SAHNESİ

(Toplantı odası. Sahnenin ortasında büyük bir masa. Kent doktorları bir toplantı yapmaktadırlar. Üç erkek ile üç kadın vardır.)

1. DOKTOR : Bilgimiz yetersiz kalıyor.

2. DOKTOR : Hem bu olaylarda yetersiz, hem de günümüzde. Yarın da yeterli olmayacak.

3. DOKTOR : Bilimin yetersiz olduğunu söylemek insanı yasakoyucunun yasakladığı gizemciliğe sürükler. Ya da bilinemezciliğe; bu da tüm doktorlar, kimyacılar, fizikçiler, biyoloji bilginleri kadar yönetimce de, sağlık kurullarınca da reddedilen bir tutumdur.

4. DOKTOR : Sokakları cesetlerle, on binlerce ceset-

le kaplatan gizemcilik değil herhalde.

5. DOKTOR : Bilim de değil. Onlar gerekli sağlık ilkelerine uymadıkları için öldüler.

2. DOKTOR : Fakültelerdeki tıp öğretimi de, koruyucu sağlık öğretimi de, halka ilkyardım öğretimi de yanlış düşünülmüştür, yanlış oluşmuştur. Kimi mahallelerdeyse hiç yoktur. Bundan kent yönetimi sorumludur. Belediye kurulu üyelerini, belediye başkanı ile yardımcılarını ve bütün üst görevlileri tutuklamak gerekir.

3. DOKTOR : Onları yargılamak gerek, ölüme mahkum etmek gerek.

1. DOKTOR : İçlerinden pek çoğu için buna artık gerek kalmadı.

4. DOKTOR : Ölenler, bilgisizlikten ölmüyorlar.

6. DOKTOR : Yoksa siz gizemcilikten yana mısınız? Hayır, bilgisizlikten ölüyorlar.

2. DOKTOR : Tıbbın ilkeleri izleniyor olsaydı, bilinçli olarak, eksiksiz olarak izleniyor olsaydı, hiç kimse ölmezdi.

3. DOKTOR : Kuramsal olarak, yalnızca titiz davranmayan kimseler ölür, bunlar bilmeden, farkına varmadan ölürler; ya da canları ölmek isteyenler ölürler, bir de ölüm mahkumları ile savaşta öldürülenler.

4. DOKTOR : İnsan barış zamanında da ölür. Elinde olmadan da ölür. Bu yüzden çok kişi, iyi terbiye görmüş kişiler, özür dileyerek ölürler.

5. DOKTOR : İnsan canı gerçekten ölmek isteyince ölür. Ancak bu "gerçekten istemek" karmaşık bir isteme olgusudur.

6. DOKTOR : İnsan, bilerek ya da bilmeyerek ölümü kabullendiği zaman ölür. Varlığı direnmeyi bırakır, direnmekten vazgeçer. Yiğit kişiler ile özgürlük için, insanın kendisini özgürce oluşturması için savaşım verenler direnmekten vazgeçmemeli-

dirler.

1. DOKTOR : İnsan direnmekten vazgeçmemezlik edemez.

3. DOKTOR : Eğer insanlar ölüyorlarsa bu, kırana karşı direnmekten vazgeçtikleri içindir. Ölüm bir tepkidir. Bu da ilerici güçleri şaşkınlığa düşürmemelidir.

4. DOKTOR : Ne olursa olsun, biz zaman içinde sınırlıyız. Bu beylik, ancak temel bir gerçek. Ben hem ölümün var olmasına üzülüyorum, hem de bunu size bir kez daha söylemek zorunda kalmama, sizin de bu gerçeği çürütmeye çalışmanıza.

5. DOKTOR : Siz ölüme mahkûm edilmeyi hakediyorsunuz. Ölüme böyle boyun eğdiğinize göre, öldürülebilirsiniz. Küçük bir mahkeme, küçük bir yargılama ve tamam.

6. DOKTOR : Toplumsal atılım ölümden korkmaz, sağlam kafalı, öğretiyi bilen ve ileriye, hep ileriye giden kişiler için ölüm diye bir şey yoktur. Ölüm gericilerin eğilimidir.

1. DOKTOR : Ben de değerli meslektaşım dördüncü doktor gibi düşünüyorum. Yaşamın sonunda kaçınılmaz olarak ölüm vardır.

2. DOKTOR : Meslektaşımız bize, kaçınılmaz olarak, demekle ne demek istiyor acaba?

3. DOKTOR : Kaçınılmazlık diye bir şey yoktur. Ya da ancak yasa uygulayıcılar kimi vatandaşların insanlığa ya da ülkeye karşı suç işlediklerine karar verirlerse, vardır. Ya da doktorlar bir araya gelip herkesin tüm gereksinmelerinin karşılanmasına olanak kalmadığına, dolayısıyla da vatandaşların yüzde yirmisinin ya da kırkının yok edilmesi gerektiğine karar verirlerse, vardır. Bu durumda, yalnız, gizemciliğin etkisiyle ölüme inananlar, ya da halk sağlığı ilkelerine uymayanlar, ya da yaşamdan çok ölüme inananlar

öldürülür. Bizim bu gibi kişilere gereksinmemiz yok. Dertlerine yansınlar.

4. DOKTOR : Hepimiz öleceğiz, hepimizin ölümü bir süre için ertelenmiş bir olaydan başka bir şey değil.

5. DOKTOR : Kanıtlayın bunu.

6. DOKTOR : Hiçbir zaman herhangi bir kanıt gösteremeyecektir.

1. DOKTOR : Yapmayın, bir zamanlar sağlıklı yaşayan, sağlıklı düşünen insanlar olan bu son derece kabarık ölü sayısını dikkate almasak bile, biyoloji yasaları bize bunun böyle olduğunu gösteriyor.

2. DOKTOR : Şimdiye kadar ölenlerin tümü hep kaza sonucu ölmüşlerdir; yaşlılıktan, hastalıktan, kalp durur, beyin durur, çalışmaz. Eğitim ve uygulama, çocukların bile bildiği bu şeyi size de öğretmiş olmalı. Kişi bilim küpü olursa, kafasında kuram ve öğreti uygulaması yer etmişse, ölmez.

3. DOKTOR : Bunu bir kez daha söylemekle çok iyi ediyorsunuz.

4. DOKTOR : Demek, baylar, bayanlar, sizler yüz binlerce kişinin bilgisiz, kötü niyetli oldukları için, ya da öğretinin doğruluğuna bir türlü inanamadıkları için öldüklerini ileri sürüyorsunuz.

5. DOKTOR : Bunu doğrulayabiliriz. Onlar karşı propagandadan etkilendiler; bunun kurbanı oldular. Bilimimizin yeterince güçlü olmayışı da karşı propaganda yüzündendir. Onlar bir kurban sayılırlar, bu da onların suçu. Bize inanmalıydılar. Ne yazık ki, eski ve aşılmış, ancak etkisini hâlâ sürdüren başka bir inançları var.

6. DOKTOR : Her tür devrim ve evrim, her tür eylem gereksizdir diyenler var; çünkü, diyorlar bunlar, ne yaparsan yap, sonunda ölüm var.

(İzleyen replikten sonrası şarkılı oynanabilir. Yapmacık bir opera havası.)

1. DOKTOR : Dikkate alınması gereken bir kanıt bu.
2. DOKTOR : Yoksa bozguncu musunuz siz?
3. DOKTOR : Yoksa gerici misiniz siz?
4. DOKTOR : Ölümün varlığına inanıyorum.
5. DOKTOR : Bir yüzkarası bu.
6. DOKTOR : Ben hiç ölmeyeceğim.
1. DOKTOR : Bahse girerim ki öleceksiniz.
2. DOKTOR : *(Birinciye)* Ölenler kötü vatandaşlardır.
3. DOKTOR : Ölenler gereğince siyasallaşmamışlardır. Çocuklarını cezalandırmak gerekecek.
4. DOKTOR : Ölüm gerçek yabancılaşmadır.
5. DOKTOR : Kalıplaşmış şeyler söylüyorsunuz yalnızca.
6. DOKTOR : *(Birinciye.)* Sağduyu hep yanlış gerçekler gösterir bize. Sağduyu ile gerçek arasında bir uçurum vardır.
1. DOKTOR : Ölümü dikkate almak istemiyorsunuz. Ama o sizi dikkate alıyor. Ona engel olamayız.
2. DOKTOR : Yanlış.
3. DOKTOR : Yanlış.
4. DOKTOR : Size hak vermek isterdim, yüreksiz olduğumdan değil, yüreğime bir şeyler olduğundan. *(Ayağa kalkar.)* Özür dilerim. *(Düşer.)*
5. DOKTOR : Öldü.
6. DOKTOR : Beni şaşırtmıyor.
1. DOKTOR : Beni de şaşırtmıyor.
2. DOKTOR : Ama aynı nedenlerle değil.
3. DOKTOR : Onun suçu. Kendisi istedi gerçekten. Çok kötü örnek oluyor. Ölüm kural değil, kuraldışıdır.
5. DOKTOR : Kötü örnek bulaşıcıdır.
6. DOKTOR : Yaşayanlar kötü örnekleri izleyecek kadar aptaldırlar. Onları aydınlatacağız biz.
1. DOKTOR : Bulaşıcı olan hastalıktır. Özür dilerim. Kusura bakmayın.

(Düşer ve ölür.)

2. DOKTOR : Görüyorsunuz.
3. DOKTOR : Görüyorsunuz.
5. DOKTOR : Görüyorsunuz.
6. DOKTOR : Görüyorsunuz.
2. DOKTOR : Bunu haketmişti, oldu.
3. DOKTOR : Onu ölüme inancı öldürdü.
(Şarkılı metnin sonu.)
5. DOKTOR : Ölümün bizim için var olmadığını kanıtlayacağız.
6. DOKTOR : Bilime ve ilerlemeye inanan bizler, iyi örnek olacağız.
2. DOKTOR : Ölüme ölüm!
3. DOKTOR : Yaşasın yaşam!
(Dört Doktor çıkar. Kulisten sesleri duyulur. Yeniden opera gibi.)
5. DOKTOR : Düşmeyin. *(Bir düşme sesi.)*
6. DOKTOR : Düşmeyin. *(Bir düşme sesi.)*
2. DOKTOR : Düşmeyin. *(Bir düşme sesi.)*
3. DOKTOR : Yapmayın. Düşmeyin, yahu. Ben de düşmeyeyim. *(Bir düşme sesi daha.)*

SAHNENİN SONU

XVI

SOKAK SAHNESİ

(Sağdan yaşlı bir adam ile yaşlı bir kadın girdiğinde cankurtaran çağıran KOLCU'nun sesi hâlâ duyulmaktadır. YAŞLI ADAM, YAŞLI KADIN'a destek olmaktadır. Ağır ağır güçlükle, sağa doğru giderler. Bir sıraya oturacaklardır.)

YAŞLI KADIN : Bugün hava çok güzeldi. Güneşin batışına bir bak. Ne kadar güzel değil mi. Bir şey söylemiyorsun. Mavi gökyüzü-

nü sevmiyor musun? Severdin, eskiden.

YAŞLI ADAM : Sen her zaman her şeyi güzel bulursun zaten: yağmuru, karı, mavi göğü, güneşi, parke taşlarını, kaldırımı.

YAŞLI KADIN : Her şey güzel. Lağımlar bile.

YAŞLI ADAM : Belki de.

YAŞLI KADIN : Gördüğüm her şeyden mutlu oluyorum.

YAŞLI ADAM : Gençsin sen, çok gençsin.

YAŞLI KADIN : Her şey bir mucize. Yaşamın her anı büyülüyor beni.

YAŞLI ADAM : Başlangıçta, şaşkınlığa düşürmüştü beni dünya. Çevreme bakıyordum: "Nedir bütün bunlar?" diyordum; sonra şaşkınlığımdan uyanıyordum: "Kimim ben?" diyorum. Kendime bakmam da yeni bir şaşkınlık yaratıyordu. Bu dünyayla çok fazla doluydum. Kendimle çok fazla doluydum: bunu söylememezlik edemezdim, bunu haykırmamazlık edemezdim. Ama kime söyleyecektim? Kendime, kendim için, sonra da başkalarına. Bu soru önce tek başınadır. Soruyu önce insan kendine sorar. Evrene dolaysız soru yönelten mutlak bir yalnızlık. En sonunda, "Nedir bütün bunlar?" sorusundan sonra, "Ben neyim?"den, "Ben kimim?"den sonra, bunlara: "Bütün bunların ortasında niçin buradayım ben?" sorusu eklendi. Bu üçüncü soru anlığını yitirmeye başlamış bir sorudur. Bu sorunun fizikötesi niteliği daha azdı, daha uygulayımcıydı, daha tarihseldi, ama, daha ilk şaşkınlığın içinde bile bir tehdit sezgisi vardı; bu dünya ve kendim beni dehşete düşürecek kadar kaygılandırıyorlardı. Bununla başlar işte yaşamımız. Bu sorgulama sürdükçe heyecan vericidir yaşam, ilginçtir. Sonra, soru sormaz olur insan, soru sormaktan yorulur. Yalnızca tehdit sürdürür varlı-

ğını, insanın içini kemiren kaygı sürdürür. Dünya alışılmış, çok doğal bir şey olur. Geriye, yorgunluk, can sıkıntısı, bir de başlangıçtan bu yana süre gelen tek şey, hep var olan tek şey: korku, kalır. Yaşam artık bir mucize olmaktan çıkar, karabasan olur. Sen mucizeyi hiç bozulmadan nasıl koruyabildin, bilmiyorum. Benim içinse geçen her an hem çok ağır, hem de bomboş. Her şey iğrenç, kötü, çirkin. Yürekdarlığı içinde canım sıkılıyor.

YAŞLI KADIN : Canı nasıl sıkılır insanın? Ağaçların canı sıkılıyor mu? Yolun canı sıkılmıyor. Göller gökyüzünü yansıtıp onunla birleşiyorlar.

YAŞLI ADAM : Mobilyalar sıkılıyorlar. Duvarlar sıkıntı kusuyorlar. Kapılar hüzün içindeler. Açıkken, bağırıyorlar. Kapalıyken, inliyorlar.

YAŞLI KADIN : Bitkiler ışıkta açılırlar. Yapraklar hiçbir zaman kurumazlar. Bütün yüzleri bakışımla okşarım ben.

YAŞLI ADAM : Yüzler içlerine kapanıveriyorlar. Zaten, geri çeviriyorum ben bütün bu gözleri. Başlar birer kütüktür. Her şey kara ve pis. Taşlar burada, sessizliğin ağırlığı altında ezilmişler, kendi hapishaneleri içindeler.

YAŞLI KADIN : Taşların da yüzleri vardır. Gülerler, şarkı söylerler.

YAŞLI ADAM : Her şey solmuş. Ben solmuşum. İki yüz yaşındayım sanki. Hep yaşamayı bekledim. Ne yazık, artık beklemiyorum. Bekleyecek hiçbir şey yok artık, hiçlikten başka.

YAŞLI KADIN : Benim yüreğimdeki tek solgun şey senin şu hüznün: benim tek yaram bu. Nasıl mutlu olamazsın ki ben senin yanındayken. Senin evrenle çevrelenmiş varlığın yetiyor bana. Kendi kendime senin

var olduğunu söylüyorum ve sana teşekkür ediyorum.

YAŞLI ADAM : O zamandan beri... Burada olduğumuz zamandan beri...

YAŞLI KADIN : İlk günden beri değişmedi bu, benim sevgim de durmadan kendini yeniliyor. Her gün benim için ilk gün demek. Her gün kabullendiğim bir ilk gün. Dünyanın gizemli varlığıyla yetindim ben, çevremdekilerle, var olma bilinciyle yetindim. Daha fazlasını bilme gereği duymadım. Her soru insanı deler, yaralar. Her soru her şeyi yeniden tartıştırır. İnsanın kendisine soru sorması demek, bir şeyi reddetmesi demektir, reddettiğini bilmese bile. İnanmaması ya da içinde bir boşluk hissetmesi demektir. Bir insan yapısı sorunudur bu; doğumdan beri, ya reddetmeyi ya da kabullenmeyi seçmiştir insan. Sen memnun olsaydın, benim gökyüzümde bir tek bulut olmayacaktı. Sevincimi haykıracaktım, dans edecektim, isteseydin, bıraksaydın, seni sevincime katıp götürecektim, götürülecektin. Dans edelim.

(Zorlukla yürümelerini sürdürürler.) Bütün sabahlar hep yepyeni. Her şafakta dünya yeniden doğuyor, tertemiz, el değmemiş. Bu kadar hüzünlüysen, beni yeterince sevmiyorsun demektir.

YAŞLI ADAM : Hiçbir şeyi sevmiyorum. Ama seni seviyorum. Seni kendi tarzımda seviyorum. Sevebildiğim gibi seviyorum, elimden en iyi nasıl geliyorsa öyle. Sevebildiğim kadar. İçimde güç diye ne kalmışsa onunla.

YAŞLI KADIN : İlgisizliğin sürdükçe, pek fazla sevemezsin.

YAŞLI ADAM : Hayır, öyle deme. çünkü yine de gereksinmem var sana.

YAŞLI KADIN : Benimse yalnız sana gereksinmem var. Bir de bir parça gökyüzüne, bir parça ışığa, gölge bir köşeye, bir parçacık sıcaklığa.

YAŞLI ADAM : Hiç çevrene bakmıyor musun sen? Mutlu ve neşeli olmamızı gerektiren herhangi bir neden var mı ki?

YAŞLI KADIN : Asıl sen bakmasını bilmiyorsun.

YAŞLI ADAM : Hayır, sen.

YAŞLI KADIN : Biraz uzağı görmüyorsun. Yok, olmaz, kavga etmeyelim!

YAŞLI ADAM : Bu yürekdarlığını, bu korkuyu nasıl kabullenebilirsin? Çevremizde herkes korkuyor. Mutsuzlukları içinde donup kalmış herkes.

YAŞLI KADIN : Sen her zaman korktun. Korkmayı gerektirecek hiçbir şey olmayan zamanlarda bile. Bırak insanları korkularıyla başbaşa. Kurtulmaları gereken şey asıl bu korku.

YAŞLI ADAM : Evet. Yürekdarlığını, korkuyu hep hissettim. Benim üzerime çöken başkalarının korkuları değil, kendi yürekdarlığım yetiyor bana. Bugün onu bütün öteki insanların gözlerine yansımış görüyorum, çoğalıyor.

YAŞLI KADIN : Bacağım ağrıyor biraz.

YAŞLI ADAM : Yoruldun mu?

YAŞLI KADIN : Bir şey değil. Koluna gireyim.

YAŞLI ADAM : Eskiden, çok zaman önce, sıkıntımla savaşıyordum. İçimde yaşam kaynakları, kurumaz sandığım sevinç kaynakları vardı. Sevinç yürekdarlığımla savaşıyordu. Ne biçim coşkulu bir atılımım vardı! Ne gençlikti o! Ne zenginlikti! Güçlüydü tabii yürekdarlığı, ama yaşamın gücü daha da güçlüydü. Bu kadar çok ve bu kadar çabuk yaşlanacağıma kim inanırdı ki? Ben yaşlandıkça, sen gençleşiyorsun. Benim için bir saniye bir yıl sürüyor, bir yıl da bir saniye.

YAŞLI KADIN : Ben sevgiyi öğrendim, sevgilim. Seni gittikçe daha çok seviyorum, her gün biraz daha çok. Anlamadığım tek kişi sensin, onun için seni bu kadar büyük bir acıyla seviyorum.

YAŞLI ADAM : Nereye kadar gidecek bu? Sanki hem yüzyıllardır, hem de bir andır yeryüzündeyim. Hem çok uzun zamandır, hem de çok kısa bir süredir. Yük gittikçe ağırlaşıyor. Her şey karanlık, ürkütücü.

YAŞLI KADIN : Gittikçe hafifliyor. Daha da hafifleyebilirdi, hiçbir şeyin ağırlığı olmazdı, senin acı çekmen olmasaydı. Benim tek yüküm o. Gevşe biraz, rahat bırak kendini. Oh, şu vitrine bak, şu güzel giysilere bak.

YAŞLI ADAM : İçinde yaşadığımız durum kabul edilebilecek bir durum değil. Bu kentte yaşayamam ben artık. Hapsolmuşum. Evimizde de yaşayamam artık. Hapsolmuşum. Yuvadan tiksinirim. Bütün yuvalardan. Hapsederler insanı. İçlerine hapsederler insanı. Eve dönmek istemiyorum ama eve döneceğimi biliyorum.

YAŞLI KADIN : Ne aradığını, ne istediğini bir bilebilseydin! Hiç bilemedin. Sevgilim. Çok acı çektiriyorsun bana. Seni seviyorum. *(YAŞLI KADIN'ın sevgi sözleri, YAŞLI ADAM'ın başkaldırısı kesik kesik ve doğal bir yaşlı konuşmasıyla söylenecektir.)*

YAŞLI ADAM : Evet, evet, seviyoruz birbirimizi. Ne yazık ki, dışarıda da yaşayamazdım. Dışarı çıkıyorum, eve dönmek istiyorum. Eve dönüyorum, dışarı çıkmak istiyorum. Şimdiye kadar ne zaman evden çıkıp gitsem hep yine eve geri dönmek içindi. Geriye dönüşler, insanın kendine dönüşleri. Sürekli eve dönüyorum, kendime dönüyorum. Bu hep böyle oldu. ama hiç değilse bir gidiş-geliş vardı. Şimdiyse, ne yazık ki, ba-

caklarım kırılıp dökülüyor, kollarım sarkıyor. Düşüyorum... Düşme!

YAŞLI KADIN : *(Düşecekmiş gibi olmuştur. YAŞLI ADAM onu tutar.)* Birden içim çekilir gibi oldu. Neyim var bilmiyorum. Şimdi geçer.

YAŞLI ADAM : Bir şeyin mi var? Dinlenmek ister misin?

YAŞLI KADIN : Geçti, galiba. Gezintimizi sürdürelim. Koluna girip gezmeyi öyle seviyorum ki.

YAŞLI ADAM : Ne can sıkıcı şey, gezinti. Ama ev de dayanılmaz bir şey. Ne oturabiliyorum, ne yatabiliyorum. Ne de ayakta durabiliyorum. Koşmak isterdim. Çok yorgunum.

YAŞLI KADIN : Dünya tatlı ve derin. Sokaklar ne güzel, caddeler ne güzel. Evde pencerenin yanında oturmak ne güzel.

YAŞLI ADAM : Evren, içine girilmeyen kocaman bir çelik top. Önceleri, çiçeklerle kaplı bir çayırdı, zehirli çiçeklerle kaplıydı, ama ne de olsa çiçektiler. Otların, buğdayların içinde, nehirlerin kıyısında koşardım düşlerimi yakalamak için.

YAŞLI KADIN : Daha o zamanlar çılgındın sen. Koşmak gerekmez. Bir parça eğilmek yeter toplamak için. Her şey elimizin altında. Düşleri yakalamaya çabalamak gerekmez. Onlar bizi yakalar. Biz kendimiz de düşteki gibiyiz.

YAŞLI ADAM : Yaşamım yitip gitti.

YAŞLI KADIN : Seni kazanırsam onu da kazanırım. Niye direniyorsun bana böyle, sevgilim. Almayı niçin bilemiyorsun? Niçin bir denemiyorsun?

YAŞLI ADAM : Özgür ve başarılı olmak için doğduğumu sanıyordum. Öyle olma yürekliliğini gösteremedim. Hiçbir zaman sonuna kadar gitme yürekliliğini gösteremedim. Karar vermeyi beceremedim.

YAŞLI KADIN : Gerçekten istemedin, bütün kalbinle istemedin de ondan.

YAŞLI ADAM : Yalnızca acının, sıkıntının sonuna kadar gittim ben. Zamanların sonunun sonuna. Niçin bir ânı bile olsun fethedemedim? Niçin yıldızları fethedemedim? Niçin evren surat asıyor bana?

YAŞLI KADIN : Hâlâ bir gün sevgiyi öğreneceğini umuyorum. Senin için hâlâ umutluyum.

YAŞLI ADAM : *(Alaycı.)* Elbette, ölmediğimiz sürece. *(Kısa duruş)* Yaşamak, özgürlük içinde. Beni ilgilendirmiyor artık. Oysa beni iyileştirecek olan buydu.

YAŞLI KADIN : Sana yardım edeceğim. Son gücüme kadar.

YAŞLI ADAM : Beni ilgilendirmiyor artık. Canım artık hiçbir şey istemiyor. Yalnızca bundan böyle içimi kemiren bu sıkıntı, bu üzüntü olmasın isterdim.

YAŞLI KADIN : Sen hastasın, sevgilim. Ama senin için umudumu hâlâ yitirmedim. *(Birden kendisini iyi hissetmez.)* Boğazım ağrıyor. Başım ağrıyor.

YAŞLI ADAM : Sendeliyorsun.

YAŞLI KADIN : Bir şey değil. Korkma.

YAŞLI ADAM : *(Ona destek olarak.)* Gücünü yitiriyorsun, sevgilim, ayakta bile duramıyorsun!

YAŞLI KADIN : Karın ağrısı. Bir ateş yakıyor beni sanki.

YAŞLI ADAM : Dayan bana. Eve dönelim.

YAŞLI KADIN : Korkma.

YAŞLI ADAM : Dayan, lütfen; taşıyacağım seni. Gel, seni iyileştireceğim.

YAŞLI KADIN : Nefes alamıyorum. Sıkı tut beni. Ama geçecek, daha önce de oldum.

YAŞLI ADAM : Hiç bu kadar kötü olmamıştı. Hiç hasta olmamıştın sen. Tanrım, yardım edin bize. Kıran belirtileri var, belirtiler var.

YAŞLI KADIN : Yardım et bana. Telaşlanma. Yavaş yavaş dönelim eve. Ben yatağa uzanırım, sen de yanıbaşımda otursun. Geçer. Sen de iyileşirsin.
(YAŞLI KADIN düşecekken YAŞLI ADAM onu güçlükle tutar.)

YAŞLI ADAM : *(YAŞLI KADIN'ı tutarak büyük güçlükle ilerlerken.)* Sevgilim. Günlerin sonuna dek benimle kalacağına söz vermiştin. Bırakamazsın beni, söz verdin. Yapmamalısın. Yapmamalısın. Kim yardım edebilir bize, Tanrı'dan başka! O da burada değil.

YAŞLI KADIN : Götür beni, ben de seni götüreyim.

YAŞLI ADAM : Ev uzak değil.

YAŞLI KADIN : O kadar uzak ki. Ama gideceğim. Sen yanımsın ya.

YAŞLI ADAM : Biraz cesaret, hayatım, küçük sevgilim. İkimiz için de yürekli olmalısın, yürek kalmadı bende.

YAŞLI KADIN : Tabii, tabii, ben uzanıp yatacağım. Sen de benim yanıma uzanacaksın. Yan yana olacağız. Budur mutluluk. İyileşeceğiz. Daha çok zamanımız var birlikte geçireceğimiz... yaşayacağımız.

YAŞLI ADAM : Beni bırakıp gitme. Bırakma. Olamaz. Sen benimsin, kimseye vermem seni. Nasıl da anlamadım?

YAŞLI KADIN : Biz anlıyoruz birbirimizi...

YAŞLI ADAM : Çok geç. Gece yutacak bizi artık. Sevinç buradaydı yanı başımdaydı. Bilemedim. Gel, kızım, gel götüreyim seni. Sen de beni gecene götürürsün.
(YAŞLI ADAM, YAŞLI KADIN'ı neredeyse sürükleyerek soldan çıkar.)

YAŞLI ADAM : Yetişin dostlarım, kardeşlerim.
(Çıkmışlardır. Bir süreden beri, sağda, sahnenin bir köşesinde, dört kadından oluşan bir topluluk olanı biteni izlemektedir. Soldan bir ölü arabası görünür. At kılığına girmiş iki oyuncu arabayı çekmektedir; arabanın

yanı sıra da iki ölü gömücü vardır. Arabanın önünde KARA KEŞİŞ gider ve sahneyi sessizce geçerek sağdan çıkar. Araba sahnenin sonundaki mağazaya doğru yol alır.)

1. ÖLÜ GÖMÜCÜ: Deh!
2. ÖLÜ GÖMÜCÜ: Deh! Yürü eşşoğlusu!
1. KADIN : Mağazada.
1. ÖLÜ GÖMÜCÜ: Cesetler nerede?
2. KADIN : Butiğin içinde.
3. KADIN : Tezgâhın üstünde yatıyorlar.
4. KADIN : Çok zengindiler.
1. KADIN : Yeterince yiyip içtiler.
2. KADIN : Fazla yiyip fazla içtiler.
1. ölü gömücü : *(Butiğin kapısını açar)* Berbat bir görünüm.
(İçeri girer.)
2. ÖLÜ GÖMÜCÜ: Ben kadınla ilgilenirim. Sen erkeği al.
3. KADIN : Canayakın kimseler değillerdi.
4. KADIN : Acınacak bir durumları da yoktu.
1. KADIN : Yoksulları düşünmezlerdi.
2. KADIN : Onlara olan borcumu ödemem artık.
(Dört Kadın mağazanın girişine kadar ilerlemişlerdir.)
3. KADIN : Kocamın amca çocuklarıydı bunlar. İyi temizlik. Kocam da öldü.
4. KADIN : İyi temizlik.
(İki ÖLÜ GÖMÜCÜ içeriden çıkarlar; birinin sırtında bir kadın, ötekinde bir erkek vardır. Cesetleri arabaya atarlar. Kadınlar geri çekilirler.)
1. ÖLÜ GÖMÜCÜ: İki gün olmuş bunlar öleli.
2. ÖLÜ GÖMÜCÜ: *(KADINLAR'a)* Haydi, uzaklaşın!
1. ÖLÜ GÖMÜCÜ: Yürüyün! Yoksa suratınıza fırlatırım onları.
(Dört KADIN sahnenin dört bir köşesine kaçışırlar.)
1. KADIN : *(öLÜ GÖMÜCÜLER'e)* Onları size ben haber verdim.
2. ÖLÜ GÖMÜCÜ: Ödül verilmiyor buna! Açılın! Yerinizden de kımıldamayın!
1. ÖLÜ GÖMÜCÜ: *(Ikinciye.)* Uf! Amma da etine butu-

naymışlar.

2. ÖLÜ GÖMÜCÜ: *(Birinciye.)* Çorba dolu çorbacılar!

1. ÖLÜ GÖMÜCÜ: Çiçek satıcıları, şapka satıcıları.

2. ÖLÜ GÖMÜCÜ: *(Ata.)* Deh!

1. ÖLÜ GÖMÜCÜ: Kamçını al. *(Arabayla birlikte sağdan çıkarlar.)*

1. KADIN : Gittiler.

2. KADIN : Yağma yasak.

3. KADIN : Aldırma, boş ver.
(Üç KADIN mağazaya girer.)

4. KADIN : Ben de aldırmam, boş veririm.
(Dördüncü KADIN da mağazaya girer. KEŞİŞ yine sahneye girer, sahneyi öteki yönde geçer. Çıkar. 1. KADIN mağazadan kocaman çiçekli bir şapkayla çıkar.)

1. KADIN : Ne zamandır sahip olmak istiyordum buna
(2. KADIN mağazadan kollarında giysilerle çıkar.)

2. KADIN : Giysiler, bir de şapka.

3. KADIN : *(Mağazadan çıkarak.)* Mücevherler, yapma çiçekler, ne güzel bir kolye.

4. KADIN : *(Mağazadan çıkarak.)* Şapkalar, şapkalar, şapkalar!
(KADINLAR eski giysilerini çıkartırlar, mağazadan aldıkları şapkaları, giysileri, rüküş ve gülünç bir görünümleri olacak biçimde giyerler. Daha önce siyahlar giymişlerken şimdi her renkten şapkalar ve giysiler içindedirler. Elleri kolları doludur. eşyalar yere düşer. Bunları çekişerek kapışırlar. Güneş ve yağmur şemsiyeleri de vardır.)

DÖRT KADIN : Benim o! Hayır, benim! Hiç bu kadar güzel giyinmemiştin! Kenar mahalleden gelmiyorum ben! Benim o! Kocam beni görünce çok şaşırarak! Hoşuna gidecek! Benim o kolye! Çiçekli şapkaları severim ben! Ben yeşil giysileri severim! O sana yakışmaz! Yeşil giysi bana harika gider! Ne yazık ki ayna yok! Tüylerim! Bana ne senin tüylerinden!

(Dört KADIN son derece gösterişli ancak gülünç bir biçimde giyinirler, tüyler sahnenin her yanında uçuşurlar. Başlarında her renkten şapkalar vardır; sahne inanılmayacak kadar çok sayıda zevksiz, rüküş giysiyle doludur.)

1. KADIN : İyi oldu onlara.
2. KADIN : Cimrilikleri mimrilikleri kalmadı artık!
3. KADIN : Paramız cebimizde kalıyor!
4. KADIN : Zenginler gibi giyindik.

(Soldan 5. KADIN girer.)

5. KADIN : *(Öteki KADINLAR'a.)* Hırsızlar!
1. KADIN : Sen de al, sana ne bundan?
5. KADIN : Onlar dayım ile teyzem benim, yasal mirasçılarıyım ben onların.
2. KADIN : Kamu malı bunlar.
5. KADIN : Verin bana şapkalarımı, giysilerimi.
3. KADIN : Gel de al!
5. KADIN : Polise şikâyet edeceğim.
4. KADIN : Bize izin verdiler.
5. KADIN : Yalancı.

(Dört KADIN'ın bir birine, bir ötekine koşar; arada da yere saçılmış eşyaları toplar. Öteki KADINLAR 5. KADIN'a şemsiyeleriyle vururlar. 5. KADIN da ele geçirebildikleriyle giyinir. Bütün KADINLAR avaz avaz bağırır, çağırır, kavga ederler. Sayılamayacak kadar çok çiçek ve tüy her yana uçuşur. Bu sahne çok canlı, çok renkli bir tablo oluşturmalıdır; kadınların hepsi yağmalanmış eşyalarla giyinmişlerdir. Önce ikinci, sonra üçüncü KADIN kısa bir süre için mağazaya girerler ve başka giysiler, başka şapkalarla çıkarlar ve bu eşyaları her yana savururlar.)

SAHNENİN SONU

XVII

SOKAK SAHNESİ

BELEDİYE GÖREVLİSİ : *(Ardından gelen ve neredeyse yakasına sarılacak gibi olan üç KADIN'ın ortasındadır)* Bir kez daha söylüyorum, sizin için bir şey yapamam.

1. KADIN : Evde hiç un kalmadı, bir şeker parçası bile kalmadı.

2. KADIN : Bir damla zeytinyağı kalmadı.

BEL.GÖREVLİSİ : Benim elimden gelen bir şey yok. Tutumlu kullanın. Siz de biliyorsunuz, dışarıdan yiyecek, içecek getiremiyoruz; kent kuşatılmış durumda; dışarıyla ilişkimiz kesik. Ben nereden zeytinyağı bulabilirim ki size? Kendim zeytinyağı olamam, şeker olamam ya. *(KADINLAR'ın ellerinden kurtulmaya çalışır.)*

3. KADIN : *(Kucağında birkaç aylık bir çocuk vardır)* Bizim oturduğumuz mahallelerde, yoksul mahallelerinde, hem hastalıktan hem de açlıktan ölüyor insanlar.

1. KADIN : Açlıktan ölenler daha çok.

BEL. GÖREVLİSİ : Öyleyse alışmışsınızdır.

2. KADIN : Zengin mahallelerinde hâlâ yiyecek var.

3. KADIN : Yiyecek var zengin mahallelerinde. Onların hiçbir eksikleri yok.

BEL. GÖREVLİSİ : Onlar tutumlu davranmayı bildiler de ondan. Sizin yaptığınız gibi yiyeceklere yırtıcı hayvan gibi saldırmadılar. Birazını bir kenara koydular. Onun için hâlâ var yiyecekleri.

1. KADIN : Ayıracak kadar çok yiyecekleri vardı da ondan. İstedikleri kadar yiyecek depoladılar.

BEL. GÖREVLİSİ : Sizler ayrıcalıklı insanlarsınız. Açlıktan ölmek vebadan ölmekten iyidir.

2. KADIN : Sakladıkları yiyecekler pay edilsin, eşit olarak. Ben hastalıktan ölmeyi yeğlerim.

3. KADIN : Pay edilsin.

1., 2. ve 3. KADINLAR : Pay edilsin! Pay edilsin!

BEL. GÖREVLİSİ : Bu yasaya aykırı. Her mahallenin kendi deposu var. Bir mahallede depolanmış yiyeceklerin bir başka mahalleye taşınmasına izin vermiyor yönetim.

1. KADIN : Ekmek istiyoruz biz.

3. KADIN : *(BELEDİYE GÖREVLİSİ'ni göstererek)* Bunu yiyelim.

GÖREVLİ : İmdat! *(GÖREVLİ kendini korumaya çalışarak kaçar)* İmdat!
(GÖREVLİ seyircilere göre sağdan kaçmıştır. Sahnenin ortasına gelen 1. KADIN ve 2. KADIN, 3. KADIN'ın üzerine saldırarak kucağındaki çocuğu almak isterler.)

1. KADIN : Bebeği pay edelim. Bebek eti şu görevli eşşeğininkinden çok daha iyidir.

3. KADIN : İmdat! Çocuğumu kurtarın!
(1. KADIN ile 2. KADIN, 3. KADIN'ın kucağından kaptıkları bebeği her biri kendisine doğru çekiştirerek kaçarlar.)

1.KADIN : Benim o.

2. KADIN : İlk benim aklıma geldi.

3. KADIN : Çocuğum! Çocuğumu verin bana!
("Çocuğumu verin!" diye bağırarak öteki KADINLAR'ın üzerine atlar. Boğuşma sırasında çocuk elden ele geçer.)

1. KADIN : Benim o.

2. KADIN : Benim o.
(Üçü birden, bebeği ele geçirmek için boğuşarak sahneden çıkar; hemen aynı anda 3. KADIN'ın geri geldiği görülür. Koşarak sahnenin ortasına kadar gelir; durur; ötekilerin ellerinden kurtarmayı başardığı çocuğu kucağındadır.)

3. KADIN : Bir tanem benim, bir taneciğim, kurtardım seni. *(Bebeğini öperek seyircilere göre sağdaki çıkışa doğru gider)* Canını acıttılar benim bir taneciğimin, canını acıttılar.

(Fondan gelen ve sessiz, büyük adımlarla ilerleyen bir ERKEK onu izlemektedir. ERKEK birden bir bıçak çıkartır ve bıçağı 3. KADIN'ın sırtına saplar; 3. KADIN çığlık atarak yere yığılır; ancak çocuğunu hâlâ kucağında sımsıkı tutmaktadır. ERKEK, öldürdüğü kadının kucağındaki çocuğu alarak kaçar. Yanında bir ERKEK ya da KADIN'la bir başka ERKEK daha çıkagelir. Bunlar 3. KADIN'ın cesedine doğru koşup cesedi seyircilere göre soldaki kulise götürürler.)

ERKEK : Taptaze bir ölü.

2. ERKEK YA DA
2. KADIN : Ama çok zayıf.

(3. KADIN'ın cesedini kaldırırlar.)

2. ERKEK YA DA
2. KADIN : Yine de erkek etinden yumuşaktır.

(Çıkarlar. Bu sırada, seyircilere göre sağdan bir KADIN girerek sola doğru sahneyi ağır ağır geçer. elindeki tepsinin üstünde börekler vardır.)

KADIN : Etli böreklerim sımsıcak, baylar-bayanlar, taptaze böreklerim, kıymalı böreklerim, çıtır çıtır böreklerim var. Koşun, koşun, düzinesi yüz frank; düzine alana bir tane de benden. *(Şunları söyleyerek soldan çıkar.)* Kuzudan da körpe et, taze et, taptaze et satıyorum. Bir tadın, baylar-bayanlar. *(Çıktıktan sonra da sesi duyulur)* Tadına bakın hele bir.

(Aynı anda, sağdan, kadın ya da erkek iki kişi girer.)

1. KİŞİ : Size göre yamyam mı peki bunlar?
2. KİŞİ : Evet, evet, yamyamlar.
1. KİŞİ : Nasıl olur, canım, bunu meslek ola-

rak seçmiş değiller ki, meslek olarak yapmıyorlar ki. Hoşlandıkları için, deseniz, o da değil. Arada bir yapıyorlar yalnızca. İki ya da üç koca karılarını yediler diye, ya da birkaç ana-baba zorunda kaldıkları için çocuklarını yiyorlar diye yamyam sayılamazlar. Ama ben size yine de dikkatli olmanızı öneririm; yediğiniz büyüklü küçüklü insanların hastalık kapmamış olmasına bakın. Bir önlem olarak. Bir sağlık önlemi olarak. Hastalığa yakalanmış biri yendiğinde hastalık yiyene de bulaşıyor. Hasta birini yemek, kendini büyük tehlikeye atmak demek oluyor. Ama, tabii insanın karnı çok acıkırsa... iştah açıcı bir canlıyı... çok çekerse canı... Zaten bu iş hep gerektiği zaman yapılmakta.

2. KİŞİ : Evet, öyle, ne yaparsınız; insanların birbirlerini yemeleri gerekiyor.

1. KİŞİ : Bunun insanca olmayan bir yanı yok, gördüğünüz gibi; insanca olmayan bir yanı yok. Hem hastalık yüzünden bu duruma gelindi. Nesnel gereklilik yüzünden. Yoksa, normal olarak, birini sever ya da nefret ederdik, ama yemezdik onu. Yine de ben, her şeye karşın, bu türden besinden uzak duruyoum, uzak duruyorum, hastalık yüzünden.

2. KİŞİ : Hastalık, bildiğiniz gibi, her şeyde görülüyor. Ayrıca siz zenginlerin mahallesinde oturuyorsunuz, her şeyiniz hâlâ var.

(Seyircilerin solundan çıkarlar. Sağdan iki kişi girer.)

1. KİŞİ : Bir çizmeniz olsun istiyorsanız benimle gelin. *(2. Kişi duraksar)* Neden duraksıyorsunuz? Çizme istiyor musunuz, istemiyor musunuz?

2. KİŞİ : *(Duraksayarak)* Evet, evet, istiyorum tabii.

1. KİŞİ : Öyleyse neden çekiniyorsunuz? Evimde hastalık filan yok. Çizmelerse evde, başka nerede olabilirler ki? *(Sahnenin fonuna doğru bir kapıya yaklaşır)* Evet, eve girecek misiniz, girmeyecek misiniz? *(2. KİŞİ'yi biraz iteler)* Size iki somun ekmek karşılığı çizme vereceğim. Bakın, benimkiler gibi çizmeleriniz olacak. *(Gerçekten de 1. KİŞİ'nin güzel çizmeleri vardır)* İki kilo ekmek...

2. KİŞİ : Ama şu çizmeler... acaba...?

1. KİŞİ : Yok, içiniz rahat etsin, tüm mikroplardan arındırılmışlardır. *(Kapıya vurur, kapı açılır)* Sana canlı mı canlı birini getirdim, görünüşü de sağlıklı.

(Evden bir adam çıkar; elinde bir bıçak vardır; öteki eliyle 2. KİŞİ'yi kendine doğru çeker; bu arada 1. KİŞİ de 2. KİŞİ'yi evden içeriye iter. 2. KİŞİ'nin çığlığı duyulurken kapı çabucak kapanır.

Soldan bir araba gelir. Arabayı KEŞİŞ çekebilir. Araba ceset doludur. Sağa doğru giden arabaya doğru bir kadın ya da bir erkek koşarak yaklaşır; sonra bir erkek daha koşup arabadaki cesetlerden birini çekip almaya çalışır. Birlikte cesedin üçte ikisini arabadan dışarı çekmiş durumda sağdan çıkarlar. Sağdan, her elinde bir ölü başı olan bir adam girer. Ardından düdük çalarak gelen bir polisin önünde sola doğru koşarak çıkar.)

SAHNENİN SONU

XVIII

SON SAHNE

(Seyircilerin solundan bir KAMU GÖREVLISI girer, onun arkası sıra da toplulığın öteki oyuncuları iki yandan teker teker girerler, sahneyi git gide daha çok doldururlar. Yeni gelenler, şapkalı KADINLAR'ın arasına karışırlar.)

KAMU GÖREVLİSİ : *(Koşarak gelir.)* Sevgili hemşeriler, bayanlar, baylar, beni dinleyin hemşeriler, yoldaşlar, kardeşlerim, beni dinleyin. Size büyük bir haber vermem gerek. Dinleyin beni, dinleyin beni.

BİR ERKEK : Dinleyin onu!

BİR KADIN : Yine ne felaket haberi verecek?

BAŞKA BİR KADIN : Haftalardan beri, aylardan beri felaketten başka bir şey vaadetmiyor belediye.

3. ERKEK : Kahrolsun belediye!

3. KADIN : Kahrolsun belediye!

4. KADIN : *(Şarkı söyler gibi.)* Kahrolsun belediye!

GÖREVLİ : Dinleyin beni.

4. ERKEK : Dinleyin onu!

5. KADIN : Belediyenin suçu bu!

6. KADIN : Katil hepsi!

GÖREVLİ : Dinleyin beni! Dinleyin beni!

5. ERKEK : Bizim sefaletimizden kimse sorumlu değil.

ERKEK KOROSU : *(Şarkılı)* Ortada sorumlu yok.

GÖREVLİ : Dinleyin!

6. ERKEK : Felaketin nedeni bizim kötü davranışlarımız ve günahlarımızdır.

ERKEK KOROSU: *(Şarkılı.)* Sorumlu olan bizleriz.

KADIN KOROSU: *(Şarkılı.)* Sorumlu olan biz değiliz.

GÖREVLİ : Dinleyin beni!

6., 7., 8. KADIN : *(6., 7., 8. ERKEKLER'i parmaklarıyla göstererek)* Sizin suçunuz, sizin suçunuz!

6., 7., 8. ERKEK : *(6., 7., 8. KADINLAR'ı parmaklarıyla göstererek, şarkılı.)* Sizin suçunuz, sizin suçunuz!

GÖREVLİ : Dinleyin beni! Dinleyin beni!

5. KADIN : *(KAMU GÖREVLiSi'ne)* Sizi dinlemek istemiyoruz.
(Şarkılı metnin sonu.)

1. ERKEK : Hiç kimse suçlu değil.

2. ERKEK : Biz cezalandırılmadık. Saçma bir hastalığın kurbanı olduk. Ahlaksal bir anlamı yok bunun.

GÖREVLİ : Dinleyin beni! *(Şarkılı)* Dinlesenize be beni!

1. KADIN : Yönetimin suçu bu.

6. ERKEK : Koca göbekli şişko kenterlerin suçu bu. Sefahat içinde yaşıyorlardı, onların oburluklarının cezasını biz çekiyoruz.

6. KADIN : Kötü huylarının.

1. KADIN : Ve de günahlarının.

7. ERKEK : İyi kalpli olmayışlarının.

8. ERKEK : Sefahatlerinin.

6. ERKEK : Tanrı tanımazlıklarının.

6. KADIN : Zenginlerin suçu değil bu, yoksulların suçu.

7. KADIN : Pistir yoksullar.

8. KADIN : Sağlık kurallarına uymazlar.

1. KADIN : Yoksul ve pis sarhoşlar yüzünden bütün bunlar.

GÖREVLİ : *(Şarkılı.)* Dinleyin beni! Dinleyin beni!

ERKEK KOROSU : *(1. ve 2. ERKEK dışında, şarkılı.)* Zenginlerin suçu bu.

KADIN. KOROSU : *(Şarkılı.)* Yoksulların suçu bu.

GÖREVLİ : Dinleyin beni.

1. ERKEK : Dinlesenize be şunu!

GÖREVLİ : Size bir müjdem var.

5., 6., 7., 8. ERKEK İLE
KADIN. KOROSU : Belediyenin suçu bu. Kahrolsun belediye.

2. ERKEK : Bize bir müjde verecek!
ÖTEKİ ERKEKLER: Bize bir müjde verecekmiş.
1. KADIN : Bize bir müjde verecekmiş.
3. KADIN : Bir müjdeye benziyor.
GÖREVLİ : Dinleyin beni!
ERKEK. KOROSU: Dinleyelim onu!
KADIN. KOROSU: Dinleyelim onu!
GÖREVLİ : Sevgili hemşeriler, bayanlar, baylar. Sayısal veriler hastalığın gerilediğini gösteriyor. Çok hızlı geriliyor. Dört nala geriliyor. 23. bölgede geçen hafta elli bin ölü vardı, bu hafta yalnızca üç ölü var.
4. KADIN : Hastalık geriliyor gibi.
3. ERKEK : Hastalık geriliyor.
GÖREVLİ : 15. bölgede geçen hafta doksan bin ölü vardı, şimdi yalnızca üç ölü var. 1. bölgede geçen hafta seksen bin ölü vardı, bu hafta hiç kimse ölmedi. Bizim bölgemizde bir vebalı iyileşti; ölen olmadı.
1. KADIN : Ölen yok artık.
1. ERKEK : Hastalık gidiyor.
2. ERKEK : Bunun kanıtını istiyoruz.
3. KADIN : Kanıt.
4. KADIN : Kanıt.
5. ERKEK : Kanıt.
GÖREVLİ : Yönetim sizden hiçbir zaman gerçeği saklamadı. En çetin saatlerde bile sizlere sayısal verileri gösterdik. Ölenlerin ve ölmek üzere olanların sayısı sizden hiçbir zaman saklanmadı. Sert önlemler, hatta halka hoş gelmeyen önlemler alarak hastalığı durdurmak için elimizden gelen her şeyi yaptık. bugün yalan söylemek için bir nedenimiz yok.
5. KADIN : Kanıt.
6. ERKEK : Kanıt istiyoruz.
GÖREVLİ : Kanıt önünüzde. Ben geldiğimden beri hiç kimse ölmedi. Artık hiç kimse de ölmeyecek. Size şeref sözü veriyorum.
1. ERKEK : Şeref sözü veriyor.
2. ERKEK : Yaşasın Yönetim! Yaşasın belediye!

1. KADIN : İçimiz rahatladı.
5. ERKEK : Kurtulduk.
3. ERKEK : Yaşa.
(ERKEKLER ve KADINLAR "Yaşasın!" diye bağırırlar. "Yaşasın!" diye bağırmayı sürdürürler, öpüşürler, sevinç içindedirler. Bu çılgın sevinç sahnesi bir dakika kadar sürmelidir. GÖREVLi omuzlarda taşınır. Sonra, birdenbire, dipte, bütün sahneyi kaplayacak olan bir yangının ışığı görülür.)
BİR KADIN : Yangın var!
BİR ERKEK : Yangın!
(GÖREVLi'yi bırakıverirler; GÖREVLi düştüğü yerden hemencecik kalkar.)
BİR ERKEK : Yangın var!
BİR KADIN : Yangın!
BAŞKA BİRKADIN : Yangın! Yetişin!
BİR ERKEK : Kurtarın!
BİR KADIN : Kaçalım!
BİR ERKEK : Yangın zengin mahallelerinden çıktı!
BİR KADIN : Doğru değil, yoksul mahallelerinden çıktı!
GÖREVLİ : Şuradan koşalım! *(Sağ yönü gösterir.)*
BİR KADIN : Oradan gidemeyiz, bir alev denizi orası!
GÖREVLİ : Şuradan koşalım!
(Hepsi: 'Orada da yangın var!' diye bağırarak sola doğru koşarlar.)
GÖREVLİ : *(Sahnenin dibini gösterir.)* Şuradan!
ERKEKLER : *(Bağırarak dibe doğru koşarlar.)* Şuradan!
BİR ERKEK : Oradan da geçemeyiz!
BAŞKA BİR ERKEK : Kapana kıstırıldık. Sıçanlar gibi.
(Hepsi sahnenin önüne doğru gelirler, sonra: "Yangın! Hepimiz yanacağız, yangın var, yangın!" diye bağırarak gerisin geriye dönerler. KARA KEŞiŞ seyircilere göre sağdan girer; herkes ona sürtünür gibi geçer, ancak kimse onu görmez; KEŞiŞ, sahnenin ortasında, ayakta, durur.)

OYUNUN SONU

(Perdenin önünde orta yaşlı, orta boylu ve giysilerine göre orta halli bir kişi belirir. Seyircilere doğru konuşur.)

ADAM : *(Güçlü bir sesle)* Bayanlar, baylar. *(Sonra birdenbire, durur, elleriyle karnını bastırarak yüzünü buruşturur)* Ay, özür dilerim.
(Yere yuvarlanmak üzeredir, perde açılır, güçlü kuvvetli iki kişi adamın kollarına girer. Perde açık kaldığından, üzerinde bir tabut olan bir masa görülür; iki kişi ölüyü bunun içine koyar; tabutun kapağını kapatır ve tabutla sahneden çıkarlar.)

SAHNENİN SONU *

* Bu kısa sahne ancak oyunda bir perde arası verilirse, sahneye koyucunun seçimine göre, oyunun ortalarında bir yere girecektir.

EUGÈNE IONESCO

MACBETT
(Macbett)

Fransızcadan Çeviren:
Hasan Anamur

KİŞİLER:

GLAMISS
CANDOR
BANCO
MACBETT
DUNCAN
LADY DUNCAN, (I. CADI)
NEDİME, (II. CADI)
MACOL

LİMONATACI
1. ASKER
2. ASKER
EMİR ERİ
SUBAY
YARALI ER
ESKİCİ
1. HASTA
2. HASTA
ÖTEKİ HASTALAR
1. UŞAK, (Uşakların ya ikisi de erkek, ya biri erkek, biri kadın, ya da ikisi de kadındır.)
2. UŞAK
1. KONUK
2. KONUK
3. KONUK
4. KONUK
HİZMETÇİ KADIN
DİN GÖREVLİSİ
KELEBEK AVCISI
HALK

MACBETT ilk kez 27 Ocak 1972'de Paris'te, Rive Gauche Tiyatrosu'nda, Jacques Mauclair'in sahne düzeni; Jacques Noël'in çevre düzeni ve giysileri; Francisco Semprun ile Michel Christodulides'in müziğiyle oynanmıştır.

I. TABLO

GLAMISS VE CANDOR, İSKOÇYA PRENSİ DUNCAN'A BAŞKALDIRIRLAR.

(Dekor: Bir açıklık GLAMISS ve CANDOR. GLAMISS soldan girer. Aynı anda CANDOR da sağdan girer. Birbirlerini selamlamazlar; sahnenin ortasında, yüzleri seyirciye dönük, ayakta, dururlar. Bir süre böylece kalacaklardır.)

GLAMISS : *(CANDOR'a dönerek).* Günaydın, baron Candor.

CANDOR : *(GLAMISS'e dönerek)* Günaydın, baron Glamiss.

GLAMISS : Beni dinleyin, Candor.

CANDOR : Beni dinleyin, Glamiss.

GLAMISS : Bu böyle sürüp gidemez artık.

CANDOR : Bu böyle sürüp gidemez artık.

(GLAMISS ve CANDOR öfkelidirler. Öfkeleri, sinirli alaycı gülüşleri gittikçe artar. Metin bu durumun anlatımına yardımcı olacaktır.)

GLAMISS : *(Küçümseyen alaycı bir gülüşle.)* Hükümdarımız...

CANDOR : *(Aynı gülüşle)* Duncan, çok sevilen arşidük Duncan, hah, ha!

GLAMISS : Öyle ha! Çok sevilen ha. Fazla sevilen.

CANDOR : Fazla sevilen.

GLAMISS : Kahrolsun Duncan!

CANDOR : Kahrolsun Duncan!

GLAMISS : Her ava çıkışında topraklarıma el koyuyor.

CANDOR : Devlet giderleri içinmiş.

GLAMISS : Öyle söylüyor...

CANDOR : Devlet, kendisi.

GLAMISS : Ona yılda on bin kümes hayvanı veriyo-

rum, yumurtalarıyla birlikte.

CANDOR : Ya ben?

GLAMISS : Başkaları kabul etse bile...

CANDOR : Ben, ben kabul etmiyorum.

GLAMISS : Ben de kabul etmiyorum.

CANDOR : Onlar kabul ediyorlarsa, bu onları ilgilendirir.

GLAMISS : Benden ordu için gençler istiyor.

CANDOR : Ulusal ordu için.

GLAMISS : Silahsızlandırmak demektir bu beni.

CANDOR : Silahsızlandırıyor bizi; elimizden alıyor bütün silahlarımızı.

GLAMISS : Benim kendi adamlarım var. Kendi ordum var. Kendi adamlarımı üzerime saldırtabilir.

CANDOR : Benim üzerime de.

GLAMISS : Görülmüş şey değil.

CANDOR : Hiçbir zaman, hiçbir zaman görülmemiştir, atalarımdan bu yana böyle şey...

GLAMISS : Benim atalarımdan beri de...

CANDOR : Çevresinde oldukça bütün o araştırıcılar ile karıştırıcılar.

GLAMISS : Bizim alın terimizle yağ bağlayanlar.

CANDOR : Tavuklarımızın, kazlarımızın yağlarıyla yağlananlar.

GLAMISS : Koyunlarımızın yağlarıyla.

CANDOR : Domuzlarımızın.

GLAMISS : Domuz!

CANDOR : Ekmeğimizin!

GLAMISS : On bin kümes hayvanı, on bin at, on bin delikanlı... Ne yapıyor bütün bunları? Yiyemez hepsini. Çürür gerisi.

CANDOR : Bin tane de genç kız.

GLAMISS : Onları ne yaptığını iyi biliyoruz.

CANDOR : Ne borcumuz var bizim ona? Asıl o bize borçlu.

GLAMISS : Borçludan da öte.

CANDOR : Gerisini saymasak bile.

GLAMISS : Kahrolsun Duncan!

CANDOR : Kahrolsun Duncan!

GLAMISS : Bizden üstün bir yanı yok.

CANDOR : Bizden de aşağıdadır onun yeri.
GLAMISS : Hatta en aşağıdakinin daha aşağısında.
CANDOR : Çok aşağıda.
GLAMISS : Aklıma geldikçe tepem atıyor.
CANDOR : Kudurur gibi oluyorum.
GLAMISS : Namusum!
CANDOR : Şerefim!
GLAMISS : Atasal haklarımız...
CANDOR : Malım...
GLAMISS : Mülküm!
CANDOR : Mutluluk hakkımız.
GLAMISS : Takmıyor bile onu.
CANDOR : Öyle işte, takmıyor, değil mi?
GLAMISS : Bir hiç değiliz biz.
CANDOR : Tam tersine.
GLAMISS : Bir şeyiz biz.
CANDOR : Herhangi bir şey değiliz yani.
GLAMISS : Hiç kimsenin, hele Duncan'ın oyuncağı olmak istemiyoruz. Hah, ha! Çok sevilen hükümdarımız!
CANDOR : Ne aldatılmak istiyoruz, ne de kandırılmak.
GLAMISS : Ne kandırılmak, ne de aldatılmak.
CANDOR : Düşlerime kadar.
GLAMISS : Düşlerime kadar giriyor, canlı bir karabasan gibi.
CANDOR : Kovmak gerek onu yerinden, oradan.
GLAMISS : Her yerden kovmak gerek.
CANDOR : Her yerden.
GLAMISS : Bağımsızlık!
CANDOR : Zenginliklerimizi arttırma hakkı. Özerklik.
GLAMISS : Özgürlük!
CANDOR : Kendi toprağımın tek efendisi olmak.
GLAMISS : Onun toprağına da el koyalım.
CANDOR : Onun toprağına da el koyalım.
GLAMISS : Aramızda bölüşelim.
CANDOR : Yarı yarıya.
GLAMISS : Yarı yarıya.
CANDOR : Kötü yönetiyor.

GLAMISS : Dürüst değil bize karşı.
CANDOR : Adaleti yerine getireceğiz.
GLAMISS : Onun yerine yöneteceğiz.
CANDOR : Bundan böyle onun yeri bizim yerimiz olacak. *(CANDOR ile GLAMISS birbirlerine yaklaşırlar; sağa doğru bakarlar; sağdan BANCO girer.)* Selam Banco, cesur general.
GLAMISS : Selam, Banco, Selam Candor.
GLAMISS : *(CANDOR'a.)* Ona bu konuda hiçbir şey söylemeliyim. Duncan'a sadıktır.
CANDOR : *(BANCO'ya.)* Şöyle bir hava alıyorduk.
GLAMISS : *(BANCO'ya.)* Mevsime göre hava da pek güzel.
CANDOR : *(BANCO'ya.).* Biraz oturun, sevgili dost.
BANCO : Sabah gezintimi yaparken oturmam.
GLAMISS : Ya, tabii, sağlıklı yaşam için.
CANDOR : Cesurluğunuza hayranız.
BANCO : Kılıcım hükümdarımın hizmetindedir.
GLAMISS : *(BANCO'ya.)* Çok iyi ediyorsunuz.
CANDOR : Sizi tümüyle onaylıyoruz.
BANCO : Baylar, sizleri selamlarım. *(Soldan çıkar.)*
CANDOR : Selam, Banco.
GLAMISS : Selam, Banco. *(CANDOR'a.)* Ona güvenemeyiz.
CANDOR : *(Kılıcını kınından yarı yarıya çekerek.)* Sırtı bize dönük; öldürebiliriz onu. *(Ayaklarının ucuna basarak BANCO'ya doğru birkaç adım atar.)*
GLAMISS : Daha erken; vakti gelmedi daha. Henüz hazır değil ordumuz. Yakında hazır olacak. *(CANDOR kılıcını kınına sokar. BANCO soldan çıktığı an sağdan MACBETT girer.)*
CANDOR : *(GLAMISS'e)* İşte arşidükün öteki sadık adamı.
GLAMISS : Selam, Macbett.
CANDOR : Selam, Macbett. Sadık ve erdemli soylu kişi, selamlarım sizi.
MACBETT : Selam, Baron Candor; selam, Baron Glamiss.
GLAMISS : Selam, Macbett, büyük general. *(CANDOR'a)* Hiçbir şeyden kuşkulanmamalı.

Bir şey yokmuş gibi davranalım.

CANDOR : *(MACBETT'e.)* Glamiss ile ben, çok sevgili hükümdarımız arşidük Duncan'a olan bağlılığınıza ve dürüstlüğünüze hayranız.

MACBETT : Dürüst ve sadık olmam gerekmez mi? Ona hizmet etmek için and içmedim mi?

GLAMISS : Öyle demek istemiyorduk. Tam tersine, tamamiyle haklısınız. Kutlarız sizi.

CANDOR : Minnettarlığı size yetiyordur, kuşkusuz.

MACBETT : *(Geniş bir gülümsemeyle)* Efendimiz Duncan'ın iyilikseverliği efsaneleşmiştir, halkının iyiliğini ister o.

GLAMISS : *(CANDOR'a göz kırpar)* Biliyoruz tabii.

CANDOR : Ona ne şüphe.

MACBETT : Duncan gönül yüceliğinin, cömertliğin ta kendisidir. Dağıtır nesi var, nesi yoksa.

GLAMISS : *(MACBETT'e)* Bundan siz de yararlanmışsınızdır herhalde.

MACBETT : Yüreklidir de.

CANDOR : Başardığı büyük işler yürekliliğini kanıtlamış olmalı herkese.

GLAMISS : Bu herkesçe kabul edilmiştir.

MACBETT : Bu bir söylence değildir. İyi kalplidir, dürüsttür hükümdarımız. Sayın eşleri arşidüşes de güzel oldukları kadar da iyi kalplidirler. Merhametlidirler. Yoksulların yardımcısıdırlar, hastalara bakarlar.

CANDOR : Böyle bir insana nasıl hayranlık duyulmaz. Hayran olunacak bir insan, kusursuz bir hükümdar.

GLAMISS : Dürüstlüğüne dürüstlükle, cömertliğine cömertlikle karşılık verilmez de ne yapılır?

MACBETT : *(Neredeyse dediğini yapacakmış gibi)* Kim olursa olsun, aksini söyleyene kılıcımı çekerim, her zaman.

CANDOR : Biz Duncan'ın bütün hükümdarlardan daha erdemli bir hükümdar olduğuna eminiz; bundan hiç kuşkumuz yok.

GLAMISS : Erdemin ta kendisidir o.

MACBETT : Ona benzemeye çalışıyorum ben. Onun

gibi yürekli, erdemli, dürüst ve iyi olmaya çalışıyorum.

GLAMISS : Bu pek kolay olmasa gerek.

CANDOR : Doğru, aynı zamanda çok, çok da iyi yürekli.

GLAMISS : Lady Duncan da çok güzel.

MACBETT : Bu örnek insana benzemeye çalışıyorum. Sizleri selamlarım, baylar.
(Soldan çıkar.)

GLAMISS : Neredeyse bizi bile inandıracaktı.

CANDOR : İnanmışın biri o. Safın teki.

GLAMISS : Aklı çelinemeyen, doğru bildiğinden şaşmayan biri.

CANDOR : Tehlikeli biri. O ve Banco arşidükün ordularının başkomutanlarıdır.

GLAMISS : Yoksa korkup vaz mı geçeceksiniz!

CANDOR : Öhüm!... Ne münasebet... Aklımdan bile geçirmiyorum.

GLAMISS : *(Kılıcını çeker gibi yaparak)* Geçirmeye de sakın kalkmayın.

CANDOR : Yok, geçirmiyorum aklımdan. İnan olsun, aklımdan öyle bir şey geçirmiyorum. İnan olsun, bana güvenebilirsiniz. Evet, evet, evet.

GLAMISS : Öyleyse elimizi çabuk tutalım. Silahlarımızı temizleyelim, parlatalım; adamlarımızı toplayalım. Güneş doğarken saldıracağız. Yarın akşam Duncan yenilmiş olacak; biz de tahtı paylaşacağız.

CANDOR : Duncan'ım halkını ezen, sömüren bir hükümdar olduğuna inanıyor musunuz gerçekten?

GLAMISS : Halkını ezen, titreten biridir o; tahta haksız yere el koymuş bir hükümdar, diktatörün teki, dinsizin, canavarın teki, eşeğin, kazın teki, daha da beterlerinin tekidir o. Kanıtı da hüküm sürmesi. Bundan emin olmasaydım, onu hiç tahtından indirmek ister miydim? Beni bu işe iten yalnızca soylu duygular.

CANDOR : Doğru. Gerçekten de öyle.

GLAMISS : *(CANDOR'a)* Birbirimize tam güvenebileceğimize and içelim. *(CANDOR ve GLAMISS kılıçlarını çekerek birbirlerini selamlarlar)* Size güveniyorum ve size karşı dürüst davranacağıma kılıcım üzerine and içiyorum.

CANDOR : Size güveniyorum ve size karşı dürüst davranacağıma and içiyorum.
(Kılıçlarını kınlarına sokarlar. GLAMISS soldan, CANDOR sağdan çabucak çıkarlar.)

II. TABLO

BU KARDEŞ KAVGASINDAN BİRTAKIM GÖRÜNÜMLER VE BİRTAKIM OLAYLAR

(Sahne birkaç dakika boş kalır. Sahneye koyucu, fondan gelen ışık ile sahnenin sonlarına doğru belirgin bir müziğe dönüşecek gürültüler üzerinde önemle durmalıdır. Silah sesleri duyulur, şimşekler çakar; küçük alevler görülmelidir. Fonda gök yanar gibidir. Alev alev bir ışık yukarıdan da gelebilir; bu ışık platodan da yansımalıdır; sonra şimşekler çakar, fırtına çıkar. Gök aydınlanır. Platonun fonunda güzel, kızıl bir gökyüzü, trajik bir gökyüzü belirir. Ufuk önce aydınlanır, sonra kızarırken, mermi sesleri hafifler, seyrekleşir. Haykırışlar, hırıltılar, yaralıların iniltileri duyulur, sonra silah sesleri kesilir. Yalnız bir tek yaralının çok tiz yakınması duyulur. Bulutlar dağılır ve ıssız ve çok geniş bir ova görülür; yaralının bağırışları kesilir, ancak iki üç saniye sessizlikten sonra bir kadının çok tiz çığlığı duyulur. Oyuncular sahneye girmeden önce dekorlar, ışıklar, gürültüler uzun bir süre, kendi başlarına, oyunu sürdürmelidir. Işıklar ve gürültüler, özellikle sona doğru gerçeği

andırır olmalıdır. Dekoratörün, ışık ve güreştiği düzenleyicinin buradaki rolleri çok önemlidir. Sonlara doğru, daha güreştiler kesilmeden, bir asker elinde kılıcıyla sağdan girer ve dövüşürmüş gibi hareketler, sağa, sola hamleler yapar. Yalnız bu oldukça çabuk yapılacaktır. Güreştiler birazdan yeniden başlayıncaya kadar sahnede bir ateşkes sessizliği vardır. Eskrim hareketleri sahnede fazla oyalanmadan, çabucak yapılacaktır. Saçı başı darmadağınık bir kadın haykırarak ve koşarak sahneyi soldan sağa baştan başa geçer. Sağdan LİMONATACI girer.)

LİMONATACI : Limonatam buuuz! Askere, sivile limonata! Yok mu hareret basan! Otuz iki dişe trampet çaldırıyor! Yok mu ateşkesten yararlanmak isteyen? Limonatam şekerli! Yaraya limonata, korkuya limonata, askere limonata! Şişesi bir papel, dört şişesi üç papel. Yaraya, bereye, çiziğe, sıyrığa, tırmığa bire bir limonatam. *(Soldan iki asker girer; biri ötekini sırtında taşımaktadır. LİMONATACI 1. ASKER'e sorar.)* Yaralı mı?

1. ASKER : Yok, ölü.

LİMONATACI : Kılıç mı? Mızrak mı?

1. ASKER :Yok.

LİMONATACI : Tabanca?

1. ASKER : Yok. Kalp krizi.

(İki asker sağdan çıkar. Aynı yandan iki asker daha girer. Bunlar deminki askerler de olabilirler. Yalnız, biraz önce arkadaşını sırtında taşıyan asker bu kez sırtta taşınmaktadır.)

LİMONATACI : *(Taşınan askeri göstererek)* Kalp krizi mi?

TAŞIYAN ASKER: Yok, kılıç. *(Asker soldan çıkar.)*

LİMONATACI : Limonatam buz! Askere limonata! Korkuya limonata, kalbe limonata! *(Sağdan bir başka asker girer)* Buz gibi limonatam!

ASKER : Ne satıyorsun sen orada?

LİMONATACI : Çok şekerli limonata, yaraya, bereye limonata.

ASKER : Yaralı değilim ben.

LİMONATACI : Korkuya limonata.
ASKER : Ben korku nedir bilmem.
LİMONATACI : Şişesi bir papel. Kalbe de iyi gelir.
ASKER : *(Zırhını yumruklar)* Yedi tane kalbim var benim zırhımın altında.
LİMONATACI : Sıyrıklara limonata.
ASKER : O dediğinden sürüsüne bereket. İyi dövüştük. Bununla. *(Gürzünü gösterir)* Daha çok da şununla. *(Kılıcını gösterir)* Ama asıl bununla... *(Kamasını gösterir)* bunu birinin karnının içine sokmak... bağırsaklara daldırmak... en çok bundan hoşlanıyorum işte. Bak, hâlâ taze kan var üstünde. Ekmeğim ile peynirimi bununla kesiyorum.
LİMONATACI : Görüyorum, bay asker. Uzaktan da iyi görüyorum.
ASKER : Korkuyor musun yoksa?
LİMONATACI : *(Ürkmüş)* Limonatalarım, limonatalarım, boyun tutulmasına, nezleye, guta, kızamığa, frengiye iyi gelir limonatam...
ASKER : Amma da geberttim ha, alıp alıp altıma; avaz avaz bağırıyorlardı; kan fışkırıyordu her bir yana... Ne büyük şenlikti o! Bu kadar güzel olmaz her zaman. İçecek ver bana.
LİMONATACI : Sizin için parasız, generalim.
ASKER : Ben general değilim.
LİMONATACI : Binbaşım.
ASKER : Binbaşı da değilim. *(LİMONATACI, ASKER'e içecek verir.)*
LİMONATACI : Hiç kuşkunuz olmasın, bu gidişle olursunuz.
ASKER : *(Birkaç yudum içtikten sonra)* Berbat. Ne ulan bu böyle kedi sidiği gibi. Hiç utanman, sıkılman yok mu ulan senin? Hırsız herif!
LİMONATACI : Paranızı geri vereyim.
ASKER : Korkudan titriyorsun. Ne o, yoksa limonatan artık korkuya iyi gelmiyor mu?

(Kamasını çeker.)

LİMONATACI : Ama sakın öyle bir şey yapmayın, sayın asker. *(Bir boru sesi duyulur.)*

ASKER : *(Kamasını kınına sokup soldan çıkarken)* Şansın varmış, vaktim yok. Ama yine bulacağım seni.

LİMONATACI : *(Yalnız, titreyerek)* Amma da korkuttu beni. *(Sola doğru)* Ötekiler kazansınlar da kuşbaşı kuşbaşı doğrasınlar seni. Kuşbaşının da kuşbaşısı, patates püresi gibi yapsınlar seni. Ahlaksız adam, n'olacak! Namussuz herif, kancık domuz! *(Sesinin tonunu değiştirir)* Limonatam buz, dört şişesi üç papel. *(Yavaş yavaş sağa doğru gider, sonra birden koşmaya başlar, çünkü soldan elinde kılıcı ve kamasıyla deminki asker görünmüştür. ASKER LİMONATACI'yı kulisin girişinde yakalar. Yandan ya da arkadan yalnız LİMONATACI'ya vuran ASKER görünür; LİMONATACI'nın haykırışı duyulur. Sonra ASKER de çıkar. Silah sesleri ve bağrışmalar yeniden, ancak bu kez sanki daha uzaktan geliyorlarmış gibi duyulmaya başlarlar. Gökyüzü yeniden kızıllaşmaya başlar, vb. Fondan MACBETT girer. Yorgundur; yol kenarında bir işaret taşının üstüne oturur. Yalın kılıcı elindedir. Kılıcına bakar.)*

MACBETT : Kılıcım kandan kıpkırmızı kesilmiş. Düzinelerle ve de düzinelerle adam öldürdüm kendi ellerimle. Bana hiçbir kötülüğü dokunmamış on iki düzine subay ve er. Yüzlerce ve de yüzlercesini de kurşuna dizdirttim. Ateşe verdirttiğim ormanlarda saklanan binlercesi de diri diri yanarak öldü. On binlerce erkek, kadın ve çocuk, havaya uçurttuğum evlerinin altında havasızlıktan öldü. Korkudan ödü kopan yüz binlercesi kaçıp geçmek isterken Manş Denizi'nde boğularak öldü. Milyonlarcası korkudan öldü ya da kendilerini öldürdü. On milyonlarcası öfkeden, beyin kanama-

sından ya da üzüntüden öldü. Ölenleri gömecek toprak kalmadı. Boğulanların yağlı vücutları boğuldukları göllerin tüm suyunu emdi. Hiç su filan da kalmadı. Bizi bu cesetlerden kurtaracak sayıda akbaba da yok. Düşünün bir kez, yine de yaşayanlar var bütün bunlara karşın; hâlâ da birbirleriyle dövüşüyorlar. Bitirmek gerek artık bunu. Kılıçla kellelerini uçursak, bu kez boğazlarından çeşme gibi tonlarca kan fışkırıp askerlerimi boğuyor. Tabur tabur, manga manga, tümen tümen, kolordu kolordu, komutanlarıyla, manga komutanlarıyla, sonra emir komuta zinciriyle tüm generalleri, dört yıldızlı generalleri, mareşalleriyle askerlerimi boğuyor. Düşmanlarımızın kesik başları suratlarımıza tükürüp hakaret ediyor bize. Bedenlerinden kopmuş kollar hâlâ kılıç sallamayı sürdürüyor, tabancalarıyla ateş ediyor. Kopmuş ayaklar kıçımızı tekmeliyor. Kuşku yok ki, hepsi birer haindi. Ülkenin düşmanları. Sevgili hükümdarımız arşidük Duncan'ın düşmanları. Tanrı onu korusun. Devirmek istiyorlardı onu. Yabancı askerlerin yardımıyla. Bir yanlışlık yapmamışımdır umarım. Dövüş sarhoşluğu içinde çoğu kez rastgele vuruyor insan.Umarım yanlışlıkla vurmamışımdır dostlarımdan birini. Sık saflar halinde, omuz omuza dövüşüyorduk; kimsenin ayağına basmamışımdır umarım. Evet, haklıyız. Geldim, bu taşın üstünde dinleniyorum. Hâlâ biraz midem bulanıyor. Orduya komuta etmesi için Banco'yu tek başına bıraktım. Birazdan gider onu gönderirim dinlensin diye. Tuhaf, o kadar güç harcadık ama karnım daha o kadar acıkmadı. *(Cebinden kocaman bir mendil çıkararak alnının ve yüzünün terini siler)* Biraz fazla hızlı vurmuşum. Bileğim ağrıyor. Neyse burkulmamış. Arada bir dinlenmek iyi geliyor insa-

na. *(Sağ kulisteki EMIR ERi'ne seslenir.)* Hey, kılıcımı nehirde yıka; bana da içecek bir şeyler getir!
(EMiR ERi girer, sonra kılıçla çıkar, ve hemen aynı anda, hatta sahneden çıkmadan geri gelir.)

EMİR ERİ : Temizlenmiş kılıcınız ve bir testi şarap. *(MACBETT kılıcını alır.)*

MACBETT : İşte yepyeni olmuş. *(Kılıcını kınına sokar, EMiR ERi çıkarken, şarap testisini kafasına diker.)* Hayır, pişmanlık duymuyorum, çünkü hepsi haindi. Hükümdarımın buyruklarına uydum ben yalnızca. Asker, emredileni yapar. *(Testiyi bırakır.)* Çok güzelmiş bu şarap. Yorgunluk hissetmiyorum artık. Haydi bakalım. *(Fona doğru bakar.)* İşte Banco da geliyor. Hey! Nasıl gidiyor işler?

BANCO'NUN SESİ YA DA
BANCO YA DA BANCO'NUN
BAŞI : *(Görünüp kaybolarak)* Bozguna uğramak üzereler. Benim yerime siz devam edin. Ben biraz dinleneyim, sonra gelirim yanınıza.

MACBETT : *(BANCO'ya)* Glamiss'i elimizden kaçırmamak gerek! Kuşatacağım onları. Hemen.
(MACBETT fondan çıkar. MACBETT ve BANCO birbirlerine benzerler. Giysileri ve sakalları birbirinin eşidir. BANCO sağdan girer; yorgundur; bir yol taşının üstüne oturur. Yalın kılıcı elindedir. Kılıcına bakar.)

BANCO : Kılıcım kandan kıpkırmızı kesilmiş. Düzinelerle ve de düzinelerle adam öldürdüm kendi ellerimle. Bana hiçbir kötülüğü dokunmamış on iki düzine subay ve er. Yüzlerce ve de yüzlercesini de kurşuna dizdirttim. Ateşe verdiğim ormanlarda saklanan binlercesi de diri diri yanarak öldü. On binlerce erkek, kadın ve çocuk havaya uçurttuğum evlerinin altında hava-

sızlıktan öldü. Korkudan ödleri kopan yüzlercesi kaçıp geçmek isterken Manş Denizi'nde boğularak öldü. Milyonlarcası korkudan öldü ya da kendini öldürdü. On milyonlarcası öfkeden, beyin kanamasından ya da üzüntüden öldü. Ölenleri gömecek toprak kalmadı. Boğulanların yağlı vücutları boğuldukları göllerin tüm suyunu emdi. Hiç su filan da kalmadı. Bizi bu cesetlerden kurtaracak sayıda akbaba da yok. Düşünün bir kez, yine de yaşayanlar var bütün bunlara karşın; hâlâ da birbirleriyle dövüşüyorlar. Bitirmek gerek artık bunu, kılıçla kellerini uçursak, bu kez boğazlarından çeşme gibi tonlarca kan fışkırıp askerlerimi boğuyor. Tabur tabur, manga manga, tümen tümen, kolordu kolordu, komutanlarıyla sonra emir komuta zinciriyle, tümgeneralleri, dört yıldızlı generalleri, mareşelleriyle askerlerimi boğuyor. Düşmanlarımızın kesik başları suratlarımıza tükürüp hakaret ediyor bize. Bedenlerinden kopmuş kollar hâlâ kılıç sallamayı sürdürüyor, tabancalarıyla ateş ediyor. Kopmuş ayaklar kıçımızı tekmeliyor. Kuşku yok ki hepsi birer haindi. Ülkenin düşmanları. Sevgili hükümdarımız arşidük Duncan'ın düşmanları. Tanrı onu korusun. Devirmek istiyorlardı onu. Yabancı askerlerin yardımıyla. Bir yanlışlık yapmamışımdır umarım. Dövüş sarhoşluğu içinde çoğu kez rastgele vuruyor insan. Umarım yanlışlıkla vurmamışımdır dostlarımdan birini. Sık saflar halinde, omuz omuza dövüşüyorduk; kimsenin ayağına basmamışımdır umarım. Evet, haklıyız. Geldim, bu taşın üstünde dinleniyorum. Hâlâ biraz midem bulanıyor. Orduya komuta etmesi için Macbett'i tek başına bıraktım. Birazdan gider onu gönderirim dinlensin diye. Tuhaf, o kadar güç harcadık ama karnım daha o kadar

acıkmadı. *(Cebinden kocaman bir mendil çıkararak alnının ve yüzünün terini siler)* Biraz fazla hızlı vurmuşum. Bileğim ağrıyor. Neyse burkulmamış. Arada bir dinlenmek iyi geliyor insana. *(Sağ kulisteki EMiR ERi ne seslenir)* Hey kılıcımı nehirde yıka; bana da içecek bir şeyler getir!

(EMiR ERi girer ve kılıçla çıkar, ve hemen aynı anda, hatta sahneden daha çıkmadan geri gelir.)

EMİR ERİ : Temizlenmiş kılıcınız ve bir testi şarap. *(BANCO kılıcı alır.)*

BANCO : İşte yepyeni olmuş. *(Kılıcını kınına sokar. EMiR ERi soldan çıkarken şarap testisini kafasına diker)* Hayır, pişmanlık duymuyorum, çünkü hepsi haindi. Hükümdarımın buyruklarına uydum ben yalnızca. Asker, emredileni yapar. *(Testiyi bırakır)* Çok güzelmiş bu şarap. Yorgunluk hissetmiyorum artık. Haydi bakalım. *(Fona doğru bakar)* İşte Macbett de geliyor. Hey! Nasıl gidiyor işler?

MACBETT'İN SESİ YA DA
MACBETT YA DA MACBETT'İN
BAŞI : *(Görünüp kaybolarak)* Bozguna uğramak üzereler. Gelin benimle. Bitirelim işlerini!

BANCO : *(MACBETT'e)* Glamiss'i elimizden kaçırmamak gerek. Kuşatacağız onları. Geliyorum.

(Fondan çıkar. Savaş gürültüleri yeniden artar. Gökyüzü daha da kızıllaşır. Ezgisel ancak hoyrat bir müzik. Soldan sağa doğru, sanki alış verişe çıkmış gibi, kolunda bir sepetle bir kadın sakin sakin sahneyi bir baştan başa geçerek çıkar. Gürültüler yeniden azalır ve bundan böyle hep geri planda kalır. Sahne bir süre boş kalır, sonra, gülünç biçimde görkemli boru sesleri savaşın gürültü patırtısını örter. DUNCAN'ın bir subayı hızla soldan girer ve sahnenin ortasında durur.)

III. TABLO

ARŞİDÜK DUNCAN CEPHE GERİSİNİ GEZER. YARALI BİR ERİ SORGUYA ÇEKER. ARŞİDÜŞES "KEŞİF KOLU" OLARAK GÖNDERİLİR.

SUBAY : *(Bir tür koltuk ya da gezici taht taşımaktadır.)* Hükümdarımız, arşidük Duncan ve arşidüşes.
(Soldan LADY DUNCAN ve ARŞiDÜK giderler; LADY DUNCAN ARŞiDÜK'ün önünde yürür, başında bir taç, sırtında çiçekli yeşil bir giysi vardır; oldukça gösterişli giyinmiştir. ARŞiDÜŞES'in arkasından genç ve güzel bir kadın olan nedimesi girer ve çıkışın yanında ayakta durur. DUNCAN tahtına oturur; öteki ikisi yanında ayakta dururlar.)

SUBAY : Gelin, Efendim, gelin, savaş uzakta. Güle parçaları buraya kadar gelmiyor. Serseri kurşun da yok. Korkmayın. Gezintiye çıkmış insanlar bile var.

DUNCAN : Candor yenildi mi? Yenildiyse, kellesi uçuruldu mu? Glamiss öldürüldü mü emrettiğim gibi?

SUBAY : Umut kesmemek gerek. Gidip daha yakından görmelisiniz. Ufuk kıpkırmızı. Savaş devam ediyora benziyor uzakta, uzaklarda. Sonunu bekleyin. Sabırlı olun, Efendim.

DUNCAN : Macbett, ya da Banco yenilirse ne olacak o zaman?

LADY DUNCAN: Silahı siz kuşanacak, savaşa siz gireceksiniz.

DUNCAN : Nereye sığınabilirim onlar yenilirlerse? Malta kralı düşmanım. Küba imparatoru da. Balear Adaları prensi de. Fransa ve İrlanda kralları da öyle. İngiltere sarayında da çok düşmanım var. Nereye gidebilirim? Nereye sığınabilirim?

SUBAY : Macbett ile Banco'ya güveniniz, Efendim.

Onlar kusursuz komutanlardır, iyi birer general, yürekli, atılgan kişilerdir. bunu pek çok kez kanıtlamışlardır.

DUNCAN : Onlara güvenmek zorundayım. Yine de birtakım önlemler alacağım. En iyi atım, beni üstünden atmayan atım eyerlensin; en iyi gemim de, yani en oturaklısı, can yeleklisi hazırlansın. Aya emrediyorum, dolunay olsun; gökyüzüne de emrediyorum, yıldızlı olsun; gece çıkacağım çünkü yola. Böylesi daha ihtiyatlı olur. İhtiyat bilgeliğin anasıdır. Bir çekmece dolusu altını da kendim taşıyacağım. Ama nereye gidebiliriz? Kanada'ya belki, ya da Amerika Birleşik Devletleri'ne.

SUBAY : Biraz daha bekleyin. Hemen umutsuzluğa düşmeyin.

(Yalpalaya yaypalaya yürüyen bir ER gider.)

DUNCAN : Bu sarhoş da nereden çıktı?

SUBAY : Sarhoş değil. Yaralı bir ere benziyor.

DUNCAN : Savaştan geliyorsan, anlat, ne olup ne bitiyor. Kim kazanıyor?

YARALI ER : Kim kazanırsa kazansın, ne fark eder ki?

SUBAY : Sana kimin kazandığı soruluyor, eğer bir kazanan varsa savaşı. Yanıtlasana, efendin soruyor sana.

DUNCAN : Ben senin Efendin Arşidük Duncan'ım.

YARALI ER : Öyleyse iş değişir. Özür dilerim, yaralıyım. Bir mızrak yarası aldım, bir sürü de kurşun. *(Sendeler.)*

DUNCAN : Sakın bayılma numarası yapayım deme. Söyle, konuşacak mısın sen, evet mi, hayır mı? Kim kazandı? Onlar mı, yoksa bizimkiler mi?

YARALI ER : Özür dilerim, pek iyi bilmiyorum. Ben boyumun ölçüsünü fazlasıyla aldım. Aslını isterseniz, çok daha önceden çekip gittim ben, daha savaş bitmeden.

DUNCAN : Kalman gerekirdi.

SUBAY : Kalmış olsaydı şimdi sorularınızı yanıtlamak için burada olamazdı.

DUNCAN : Ne biçim iş; hoşuna gitmeyen bir temsil-

den çıkar gibi, tam ortasında, savaşı bırakıp gidiyor.

YARALI ER : Yaralandım, diyorum size. Bayılmışım. Sonra, kendime geldim. Güç bela ayağa kalktım, sürüne sürüne buraya kadar gelebildim.

DUNCAN : *(ER'e)* Sen gerçekten bizimkilerden miydin?

YARALI ER : Kim, bizimkiler?

SUBAY : İşte karşında gördüğün arşidük ile arşidüşes.

YARALI ER : Savaş alanında Efendimizi görmedim.

DUNCAN : *(ER'e)* Komutanlarının adları neydi?

YARALI ER : Bilmiyorum. Handan çıkıyordum ki bir çavuş beni kemendiyle yakaladı. O yazdı beni orduya. Yanımdaki arkadaşlar kaçmayı başardılar. Şansları varmış. direnmek, karşı koymak istedim, ama dövdüler, sonra da bağlayıp götürdüler. Bir kılıç verdiler elime; bir de tabanca. *(Tabancasının namlusunu şakağına dayayıp tetiği çeker)* Kurşunu bitmiş. Ateş etmişim demek. Çok kalabalıktık zaten, sonra, orada, ovada bizi bağırttılar: Yaşasın Glamiss, Yaşasın Candor! diye.

DUNCAN : Demek düşmanlarımızdan yanaymışsın, hain.

SUBAY : *(DUNCAN'a)* Bilgi almak istiyorsanız kellesini uçurtmayın, Efendim.

YARALI ER : Sonra bize ateş ettiler. Sonra biz de onlara ateş ettik.

DUNCAN : Kim, onlar dediğin?

YARALI ER : Sonra tutsak düştük. Ondan sonra: "Eğer kellenin ayaklarının dibine yuvarlandığını görmek istemiyorsan, omuzlarının üstünde kalmasını istiyorsan, şimdi de bizimle birlikte yürü bakalım," dediler. Bu kez de: "Kahrolsun Candor ! Kahrolsun Glamiss!" diye bağırın dediler. Sonra biz onlara ateş ettik, onlar da bize ateş ettiler. Ondan sonra bir sürü kurşun yarası aldım,

kaba etimden; bir de kılıç sapladı biri, düşüp bayılmışım. Sonra kendime geldim, savaş uzakta sürüp gidiyordu. Çevremde can çekişen yığınlar kalmıştı yalnız. Ondan sonra, size anlattığım gibi yürüdüm. Sağ bacağım sancıyor, sol kolum da; böğrümden de kan akıyor. Ondan sonra işte buraya geldim... bütün söyleyebileceğim bu... Bir de kan kaybettiğim. Durmadan kan.

DUNCAN : Hiçbir şey öğrenemedik bu salaktan.

YARALI ER : *(Sendeleyerek güçlükle doğrulur.)* Bütün söyleyebileceğim bu size... Daha fazlasını bilmiyorum.

DUNCAN : *(LADY DUNCAN'a YARALI ER'i göstererek)* Bitir bu kaçağın işini. *(LADY DUNCAN hançerini çeker ve YARALI ER'i öldürmek için kolunu kaldırır.)*

YARALI ER : Oh, madam, ben tek başıma da ölebilirim, oradaki ağacın dibinde. Zahmete sokmayın kendinizi; yorulmayın boş yere. *(Sendeleyerek soldan çıkar.)*

LADY DUNCAN : Hiç değilse terbiyeli. Az bulunur askerin terbiyelisi.
(Sağda bir düşme sesi duyulur.)

DUNCAN : *(SUBAY'a)* Siz burada kalın, gerekirse beni korursunuz. *(LADY DUNCAN'a)* Sen, hemen git bir at bul, cepheye git, ne olup bittiğini öğren, sonra gel bana bildir... Çok fazla da yaklaşma. Ben dürbünle bakacağım.
(LADY DUNCAN ile NEDiME'si sağdan çıkarlar. DUNCAN dürbünle bakarken fonda atla giden LADY DUNCAN görülür; sonra DUNCAN dürbününü kılıfına sokar. Bu arada SUBAY kılıcını çekmiş, dört bir yanı tehdit edici bakışlarla süzmektedir. Sonra, sırtında koltuğu ya da tahtı taşıyan SUBAY ile DUNCAN sağdan çıkarlar.
Dekor: Savaş alanı yakınları. Cepheden, sol ve sağ kulislerden gelen "Zafer, zafer, zafer;" haykırışları duyulur. Bu sözcük, izleyen sah-

nenin sonuna dek, orkestra için düzenlenmiş gibi, tekrarlanmalıdır. Sağ kulis yönünden dört nala yaklaşan bir atın çıkarttığı sesler duyulur. Soldan, çabucak, bir EMiR ERi girer.)

EMİR ERİ : *(Elini gözlerine siper ederek ileriye bakar)* Dört nala giden bu at da ne ola ki? Yaklaşıyor galiba. Evet, evet buraya geliyor bütün hızıyla.

BANCO : *(Soldan girer ve elini gözlerine siper ederek bakar.)* Bu şahane hayvanın üstünde dolu dizgin yaklaşan bu atlı ne istiyor acaba? Bir haberci olmalı.

EMİR ERİ : Erkek değil bu, gelen bir kadın! *(At kişnemeleri duyulur; nal sesleri durur. LADY DUNCAN, elinde bir kamçıyla, girer.)*

BANCO : Fakat bu Haşmetmeap arşidüşes, arşidüşes! Haşmetmeaplarınızı acizane selamlarım.
(Bir reverans yapar, sonra yere diz çökmüşken arşidüşesin uzattığı eli öper.) Haşmetmeapları savaş alanının bu kadar yakınına acaba neden geldiler? Haşmetmeaplarının bizim kavga – dövüşümüze gösterdikleri yakın ilgiden gurur ve mutluluk duyuyoruz. Ancak, gözleri hiçbir tehlikeden yılmayan bizler, Haşmetmeapları adına korkuyoruz.

LADY DUNCAN : Duncan gönderdi beni bilgi almak için. Ne yaptığınızı, savaşı kazanıp kazanmadığınızı öğrenmek istiyor.

BANCO : Sabırsızlığınızı anlıyorum. Kazandık.

LADY DUNCAN : Kutlarım! Ayağa kalkın, sevgili Macbett.

BANCO : Ben Macbett değil Banco'yum.

LADY DUNCAN : Özür dilerim. Ayağa kalkın, sevgili Banco.

BANCO : *(Ayağa kalkarken)* Sağ olun, madam. *(EMiR ERi'ne.)* Ne bakıyorsun ulan öyle öküz gibi aval aval? Bas git, lanetli, bok herif, salak.

EMİR ERİ : Başüstüne, generalim. *(EMiR ERi çıkar.)*

BANCO : Bir asker gibi konuştuğum için Haşmet-

meaplarından özür dilerim.

LADY DUNCAN : Sizi bağışlıyorum, Banco. Savaşta doğaldır bu. İnsanlar doğal olarak barış zamanına oranla daha sinirli olurlar, kazanmaktır tek amaç. Eğer sövmek savaşı kazanmanıza yardımcı oluyorsa, sövün sövebildiğiniz kadar. Candor baronunu yakaladınız mı?

BANCO : Yakaladık, tabii.

LADY DUNCAN : Ya Glamiss baronu?

MACBETT'İN SESİ : *(Soldan duyulur)* Banco! Banco! Neredesin? Kiminle konuşuyorsun?

BANCO : Ne olup bittiğini öğrenmek için Arşidükün gönderdiği Haşmetmeap Lady Duncan'la. *(ARŞIDÜŞES'e)* Glamiss konusunda size Macbett bilgi verir.

MACBETT'İN SESİ : Şimdi geliyorum.

BANCO : *(LADY DUNCAN'a)* madam, sizi Macbett'le yalnız bırakıyorum; o size tutsaklarımızı bekleyen sonu ve gerekli bütün ayrıntıları anlatır.

MACBETT'İN SESİ : *(Çok yakından)* Geliyorum.

BANCO : Haşmetmeaplarından özür dilerim, adamlarıma yemek vermem gerek. İyi bir general askerlerinin anasıdır. *(Soldan çıkar.)*

MACBETT'İN SESİ : *(Daha da yakından)* Geliyorum! Geliyorum! *(Soldan girer.)*

MACBETT : *(LADY DUNCAN'ı selamlar)* Madam, çok sevgili hükümdarımıza iyi hizmet ettik. Candor elimizde, Glamiss'se şu uzakta gördüğünüz dağda izleniyor. Kuşatıldı. Artık kaçamaz elimizden.

LADY DUNCAN : Siz General Macbett misiniz?

MACBETT : *(Reverans yaparak)* Hizmetkârınız emrinizdedir, Haşmetmeap.

LADY DUNCAN : Kendinize pek fazla benzemiyorsunuz.

Yüzünüz aklımda daha başka türlü kalmıştı.

MACBETT : Yorulduğum zaman yüz çizgilerim değişir, gerçekten de kendime benzemem. Bana benzeyen biri sanırlar beni. Bazen de Banco sanırlar.

LADY DUNCAN : *(MACBETT'e)* Hep çok yoruluyor olmalısınız.

MACBETT : Savaş her zaman yan gelinip yatılan bir meslek değildir. Savaşta savaştaymış gibi savaşılır. Mesleğin tehlikeleri işte... *(LADY DUNCAN elini MACBETT'e uzatır; MACBETT diz çökerek kendisine uzatılan eli öper, sonra çabucak ayağa kalkar)* ... göze almak gerek.

LADY DUNCAN : Arşidüke gidiyorum, müjdeyi vermeye.

BANCO'NUN SESİ : *(Kulisten)* Hiçbir tehlike kalmadı. *(LADY DUNCAN kulisin sağ girişine kadar giderek eliyle bir işaret yapar, sonra sahnenin ortasına gelir. Boru sesleri duyulur.)*

LADY DUNCAN : Geliyor!

MACBETT : Haşmetmeap Arşidük!

BİR ER : Haşmetmeap Arşidük!

BANCO : *(Girer)* Arşidük!

LADY DUNCAN : İşte Arşidük!

BANCO : *(Girip çıkarak)* Arşidük!

BİR ER : Arşidük!

LADY DUNCAN : İşte Arşidük!

BANCO : Arşidük!

BİR ER : Arşidük!

MACBETT : Arşidük!

LADY DUNCAN : İşte Arşidük!

BANCO : Arşidük!

BİR ER : Arşidük!

MACBETT : Arşidük!

LADY DUNCAN : İşte Arşidük!

IV. TABLO

ARŞİDÜK'ÜN ZAFERİ. DUNCAN, GENERALLERİ MACBETT İLE BANCO'YA TEŞEKKÜR EDER. DUNCAN'IN ORDUYA SÖYLEVİ. SUÇLULARIN CEZALANDIRILMASI. KÖTÜ BİR HABER BU GÜZEL GÜNÜN TADINI KAÇIRIR.

(Tantanalı borazan sesleri. Çılgınca alkışlar duyulur. DUNCAN sağdan girer. Borazan sesleri kesilir.)

LADY DUNCAN : Savaş bitti.
MACBETT : Selam, Haşmetmeap!
BANCO : Haşmetmeaplarını selamlarız!
BİR ER : Haşmetmeaplarını selamlarız!
MACBETT : Hatmetmeapları, sizi yerlere kadar eğilerek selamlarım!
DUNCAN : Kazandık mı?
MACBETT : Hiçbir tehlike kalmadı.
DUNCAN : Yüreğimde bir ağırlık vardı hep. Büyük bir sıkıntıdan kurtuldum. Kellesi uçuruldu mu Candor'un? *(Daha yüksek sesle)* Candor'un kellesi uçuruldu mu?
MACBETT : Hayır, iyi yürekli Hükümdarım. Fakat elimizde tutsak.
DUNCAN : Ne beklediniz öldürmek için?
MACBETT : Buyruk vermenizi, iyi yürekli hükümdarım.
DUNCAN : Veriyorum. Uçurulsun kellesi. Hem de zıp zıp zıplasın yerde. Glamiss'i ne yaptınız? Kollarını, bacaklarını ayırdınız mı bedeninden?
MACBETT : Hayır, iyi yürekli Hükümdarım. Ama kuşatıldı. Çok yakındır elimize geçmesi. Ona hiç şüpheniz olmasın, Efendimiz.
DUNCAN : Öyleyse, kutlarım sizi sağ olun. *(Görünmeyen halkın yaşa, var ol sesleri du-*

yulur. Projeksiyon kullanılabilirse, halk ve askerler gösterilebilir.)

MACBETT : Size hizmet etmiş olmaktan büyük gurur ve mutluluk duyuyoruz, iyi yürekli Hükümdarım.

BANCO : Biz sadece görevimizi yerine getirdik, Efendimiz.

(Yeniden borazan sesleri duyulur, fakat gittikçe hafifler ve sonunda yalnız fon müziğini oluştururlar.)

DUNCAN : Sağ olun, benim sevgili generallerim. Fakat ilk önce, sizlere teşekkür ederim, benim değerli askerlerim, vatanı ve benim tahtımı kurtaran yürekli halk çocukları. İçinizden bir çokları bunu hayatları pahasına yaptılar. Tekrar teşekkür ederim sizlere, hepinize, ölü ya da diri, tahtımı savunanlara... Bu taht aynı zamanda sizin de tahtınızdır. Evlerinize döndüğünüzde, sıradan köylerinizde, yoksul kulübelerinizde ya da basit ama onurlu mezarlarınızda, şimdiki ve gelecekteki genç kuşaklara, hatta geçmişteki genç kuşaklara örnek olacaksınız; sözlerinizle ya da davranışınızla, adınız ister bilinsin, ister bilinmesin, sonsuz ve geçici tarihle karşı karşıya, dilsiz ama canlı, yüzyıllar boyu hep konuşur gibi olacaksınız. Sizin varlığınız – çünkü sizin resminize bakacakların gözünde yokluğunuz da varlığınız demek olacaktır – varlığınız, yarın ya da öbür gün, doğru yoldan ayrılmak hevesine kapılacak olanları, aydınlattığınız doğru yola sokacaktır. Bugünden sonraysa, iyi niteliklerinize rağmen sizi seven, gerzekliğinizden dolayı da sizleri düşünmeyeceğiniz kadar çok beğenen yöneticilerinizin ve efendilerinizin göz hapsinde, kızgın güneşin altında, dağda bayırda alnınızın teriyle yine aynı yüreklilikle kazanmaya çabalayın günlük ekmeğinizi. Haydi bakalım.

(DUNCAN'ın konuşması sırasında NEDİME sağdan girer. Birkaç saniye süresince borazan sesleri biraz kuvvetlenir, yaşa, var ol, nur ol, çok güzel, sesleri duyulur.)

MACBETT : Çok güzel! Harika!

BANCO : Çok güzel! Harika!

DUNCAN : Ayarladım durumu.

LADY DUNCAN : Çok güzel, Duncan! *(Alkışlar.)* Nasılsa bu kez iyi konuştunuz. *(NEDİME'ye)* Geciktiniz, hayatım.

NEDİME : Yürüyerek geldim, madam. *(MACBETT ve askerler DUNCAN'ın söylevini alkışlarlar.)*

BANCO : Çok güzel! Harika!

DUNCAN : Bu adamlar böyle güzel bir söyleve layıktılar. Generallerim, dostlarım, bundan böyle benim şan ve şerefimi paylaşacaklar. Soylu eşimizi de, doğal olarak, unutmayacağız. *(LADY DUNCAN'a hafifçe güler ve elini öper. BANCO çıkar.)* Hepiniz yaptığınız işten gurur duyabilirsiniz. Şimdi de sıra adalet ve cezada. Tutsak Candor buraya getirilsin. Banco nereye gitti?

MACBETT : Banco tutsağın yanına gitti.

DUNCAN : Cellat o olacak.

MACBETT : *(Kendi kendine)* Bu şerefe asıl ben layıktım.

DUNCAN : *(ASKER'e)* Âsiyle birlikte buraya gelsin. Git bul onu. *(ASKER soldan çıkar; aynı anda da sağdan CANDOR ile BANCO girerler. BANCO'nun başında göz yerleri delikli, tepesi sivri bir başlık; sırtında bedenini bele kadar örten bir pelerin; elinde de bir balta vardır. CANDOR'un elleri kelepçelidir.)*

DUNCAN : *(CANDOR'a)* Başkaldırmanın bedelini ödeyeceksin.

CANDOR : Pahalı ödeyeceğim. Biliyorum ne olacağını. Ne diye kazanamadım sanki şu savaşı! Yenenin dediği olur her zaman. Vae victis! *(MACBETT'e)* Benim yanımda savaşmış olsaydın, benden ödüller alırdın.

Dük yapardım seni, Macbett. Seni de Banco, seni de dük yapardım. İkiniz de şan, şeref ve zenginlikler içinde yüzerdiniz.

DUNCAN : *(CANDOR'a)* Hiç üzülme, Macbett Candor baronu olacak, senin bütün toprakların ona kalacak; eğer isterse, karın ile kızın da.

MACBETT : Ben sizin sadık bir kulunuzum, Efendim. Ben bağlılığın ta kendisiyim. Atlar ile köpekler efendilerine nasıl sadık doğarlarsa analarından, ben de size öyle sadık doğmuşum.

DUNCAN : *(BANCO'ya)* Senin de için rahat olsun, kimseyi kıskanma. Glamiss yakalanıp kellesi uçurulunca, sen de Glamiss baronu olacaksın; onun bütün malı mülkü de sana kalacak.

MACBETT : *(DUNCAN'a)* Size teşekkür ederim, Efendimiz.

BANCO : *(DUNCAN'a)* Size teşekkür ederim, Efendimiz.

MACBETT : *(DUNCAN'a)* Hiçbir ödül vermeseydiniz de...

BANCO : *(DUNCAN'a)* Hiçbir ödül vermeseydiniz de...

MACBETT : *(DUNCAN'a)* ... yine size bağlı olurduk.

BANCO : *(DUNCAN'a)* ... yine size bağlı olurduk.

MACBETT : *(DUNCAN'a)* Size hizmet etmiş olmak bize yeter.

BANCO : *(DUNCAN'a)* Size hizmet etmiş olmak bize yeter.

MACBETT : Elde etmek istediğimiz her şeyi verdi bize cömertliğiniz.

BANCO : Size bütün varlığımızla teşekkür ederiz.

MACBETT veBANCO : *(Aynı anda, biri kılıcını, öteki baltasını havaya kaldırarak)* Lütufkâr Haşmetmeapları için cehennemin dibine bile gideriz. *(Adamın biri, sağdan sola doğru, sahneden geçer.)*

ADAM : Eskici, giysiler satarım. Giysiler satarım,

eskici!

DUNCAN : *(CANDOR'a)* Bu adamların bana nasıl körü körüne bağlı olduklarını görüyor musun?

MACBETT ve BANCO : *(DUNCAN'a)* Eliaçık, dürüst ve iyi yürekli olduğumuz için, efendimiz.

ESKİCİ : ...kici, eskiler alırım, satarım!...
(Soldan çıkar. Eskici bölümü, sahneye koyucunun isteğine göre, istenirse oynanır, istenmezse oyundan çıkartılır. Eskici çıktığı anda bir uşak, DUNCAN, LADY DUNCAN ve ötekiler için koltuklar getirir. Bunu izleyen oyun süresince uşak, NEDiME'nin de yardımıyla LADY DUNCAN'a önce bir havlu, bir el yıkama kabı, bir sabun, ya da yalnızca kolonya getirecek, LADY DUNCAN da, söz gelişi, bir lekeyi çıkartmak istermiş gibi, ellerini çok abartmalı bir biçimde yıkayacak, yalnız bunu biraz makineleşmiş gibi, biraz da aklı başka yerdeymiş gibi yapacaktır. Sonra aynı uşak bir masa ile bir çay servisi getirecek ve sahnedekilere çay ikram edecektir; bu sırada, ışık oyunuyla, sahnede önce bir giyotin, sonra da sayıları gittikçe artan giyotinler belirecektir.)

DUNCAN : *(CANDOR'a)* Söyleyecek bir şeyin var mı? Seni dinliyoruz.
(Herkes söylenecekleri dinlemek, olacakları seyretmek için yerleşir.)

UŞAK : *(LADY DUNCAN'a)* Çay hazır, madam.

CANDOR : Ordum daha kuvvetli olsaydı, kutsal hükümdarınız şimdi ben olacaktım. Yenildiğim için hain ve kalleş oldum. Ne diye kazanamadım sanki şu savaşı! Tarihin akışı istemedi benim kazanmamı. Olaya nesnel açıdan bakılırsa tarih haklı. Ben tarihsel bir posadan başka bir şey değilim artık. Bari yazgım gelecek kuşakların kulaklarına küpe, herkese örnek olsun, bir işe yarasın. Hiçbir zaman en güçlüden başkasının ardından gitmeyin sakın. Sa-

vaştan önce kimin daha güçlü olduğu nasıl mı anlaşılır? Çoğunluk katılmasın savaşa. Ötekiler de yalnız kazananların ardından gitsin. Geçerli olan tek şey olayların mantığıdır. Tarihin yanında başka hiçbir şey haklı olamaz. Tarihin mantığından başka mantık olamaz. Onu zedeleyecek hiçbir aşkınlık olamaz. Suçluyum ben. Ama ne kadar suçlu olduğumu göstermek bakımından gerekliydi başkaldırmamız. Öleceğim için mutluyum. Yaşamamın hiçbir önemi yok artık. Bedenim ve beni izlemiş olanların bedenleri tarlaları gübrelemeye, buğdayları yeşertmeye yarasın geleceğin hasatları için. Kimse beni kendisine örnek almasın.

DUNCAN : *(Yumuşak bir sesle LADY DUNCAN'a)* Gereğinden uzun bir konuşma; umarım sıkılmıyorsunuzdur, madam? Sonrasını görmek için sabırsızlandığınızı biliyorum. Yok, hayır, işkence edilmeyecek, sadece öldürülecek. Düş kırıklığına mı uğradınız? Üzülmeyin canım, hiç beklemediğiniz, çok hoşlanacağınız başka bir şey hazırlattım sizin için. Umduğunuzdan da mükemmel olacak bu sahne. *(Herkesin duyacağı gibi:)* Komutanlarından sonra, Candor'a hizmet etmiş askerlerin kelleri de uçurtulacaktır. Sayıları pek fazla değil: Yüz otuz yedi bin kadar; ne az, ne de çok; tam karar. Çabuk olalım, sabah olmadan bitirmek gerek ne de olsa bu işi. *(Fonda yavaş yavaş batmakta ve kaybolmakta olan büyük kızıl bir güneş görünür. DUNCAN el çırpar)* Haydi bakalım. Başlayın öldürmeye. *(Sıra sıra, çok sayıda, başka giyotinler belirir.)*

CANDOR : Yaşasın Arşidük!
(BANCO ile bir asker CANDOR'u giyotine götürürler. BANCO, CANDOR'un başını bıçağın düşeceği yere yerleştirir. Bunu ya-

parken baltasını elinden bir kenara bırakmıştır. CANDOR'un askerleri birbirleri ardı sıra – gerçekte hep aynı oyuncular – fondan çabucak tekrar tekrar geçerek giyotinde başlarını kestirtirler. Giyotinler, Duncan: "Başlayın öldürmeye!" buyruğunu verdiği zaman da görülmeye başlayabilirler. Bir yandan başlar düşerken giyotinin bıçağı altında, BANCO bıçağı işleten düğmeye sürekli basarken konuşur.)

BANCO : Haydi bakalım, çabuk olalım, çabuk, daha çabuk! *(Her "çabuk"tan sonra bıçak düşer, başlar sepete yuvarlanır.)*

DUNCAN : *(MACBETT'e)* Lütfen soylu eşimin yanına oturun, sevgili dostum.
(MACBETT, LADY DUNCAN'ın yanına oturur. Bundan sonra olup bitecekleri seyircilerin rahatça izleyebilmesi için MACBETT ile LADY DUNCAN'ın iyice göz önünde bir yere oturtulmaları gerekir. Bunu sağlayabilmek için, LADY DUNCAN, sahnedeki öteki kişilerle birlikte, yüzü salona dönük olarak oturabilir. Giyotinlere arkasını dönmüş olduğu halde idamları izleyebilir; düşen başları sayabilir. Bu sırada UŞAK, hep NEDiME'nin yardımıyla, sahnedekilere ikinci kez çay servisi yapar, küçük pastalar, vb. tutar.)

MACBETT : Size bu kadar yakın olmak heyecanlandırıyor beni, madam.

LADY DUNCAN : *(Saymayı sürdürürken)* Dört, beş, altı, yedi, on yedi, yirmi üç, otuz üç, otuz üç, ay! Bir tane atladım galiba.
(LADY MACBETT, önceleri belli belirsiz, sonra gittikçe daha belirli bir biçimde ayağı ve dirseğiyle MACBETT'e sürtünmeye başlar; bu arada kesik başları saymayı da sürdürür. MACBETT ilk önce, sıkılgan ve şaşkın, biraz uzaklaşır; sonra zevk alma ile çekingenlik karışımı bir duyguyla işi oluruna bırakır, oyuna o da katılır.)

DUNCAN : *(MACBETT'e)* Bu arada tabii biraz iş ko-

nuşmak da gerek. Sizi Candor baronu yapıyorum; arkadaşınız Banco da, Glamiss yakalanıp kellesi uçurulduktan sonra Glamiss baronu olacak.

LADY DUNCAN : *(MACBETT'e sürtünmesini sürdürerek)* Yüz on yedi... yüz on sekiz, ne heyecan verici bir görünüm!

MACBETT : Haşmetmeaplarına minnettarım, Efendimiz.

LADY DUNCAN : Üç yüz, baş döndürücü bir şey bu. Dokuz bin üç yüz.

DUNCAN : *(MACBETT'e)* Yalnız bu konuda birtakım şeylerin önceden bilinmesi gerek.

MACBETT : *(Kendisini gittikçe daha çok sıkıştıran, elini dizine koymuş olan LADY DUNCAN'dan biraz uzaklaşarak)* Kulaklarımı dört açtım, Efendimiz.

DUNCAN : Krallık arazisine katmak üzere, Candor'un topraklarının yarısını ben kendime ayırıyorum. Glamiss'in toprakları için de aynı şeyi yapacağım.

LADY DUNCAN : Yirmi bin.

BANCO : *(Giyotincilik yapmayı sürdürecek.)* Haşmetmeaplarına teşekkür ederim.

DUNCAN : *(MACBETT'e)* Ayrıca, ikinizin birtakım başka yükümlülükleriniz de olacak; size vereceğim görevleri yapacaksınız; vergilerinizi ödeyeceksiniz.

(Bir SUBAY sağdan koşarak girer ve sahnenin ortasında durur.)

SUBAY : Glamiss kaçtı!

DUNCAN : Bütün bunları daha sonra ayrıntılarıyla konuşuruz.

SUBAY : Efendimiz, Glamiss kaçtı!

DUNCAN : *(SUBAY'a)* Ne diyorsun?

SUBAY : Glamiss kaçtı! Ordusunun bir bölümü de ona katılmayı başardı.

(BANCO işini bırakıp yaklaşır. Sahnedeki öteki kişiler sıçrayarak ayağa kalkarlar.)

BANCO : Nasıl kaçabildi? Çepeçevre kuşatılmıştı. Geçecek hiçbir yer yoktu. Suç ortakları

vardı muhakkak içimizde.

DUNCAN : Kahretsin!

LADY DUNCAN : *(Bir yandan MACBETT'e sokulup sürtünmesini sürdürerek)* Kahretsin!

MACBETT : Kahretsin!

DUNCAN : *(BANCO'ya)* İster sizin, ister emrinizdekilerin yüzünden olsun, Glamiss ölü ya da diri yakalanmadan, elleri ayakları sımsıkı bağlanmadan, ne Glamiss baronu olursunuz ne de onun topraklarının yarısını alırsınız, haberiniz olsun. *(SUBAY'a dönerek)* Bu kadar kötü bir haber getirdiğin için senin de kellen uçurtulacak.

SUBAY : Ama benim bir suçum yok ki; bir şey yapmadım ben.

(Bir asker gelir ve SUBAY'ı giyotinin bulunduğu fona doğru sürükler. SUBAY bağırır, çağırır. Kafası kesilir. DUNCAN borazan sesleri arasında salmeden çıkar. LADY DUNCAN, MACBETT'e bir kez daha göz süzer. NEDİME de çıkar. Müzik kesilirken DUNCAN yine salmede görünür; MACBETT'e öpücükler göndererek geri geri çıkan LADY DUNCAN'a seslenir.)

DUNCAN : Haydi, sallanmayın madam. *(LADY DUNCAN'ı yaka paça götürür.)*

LADY DUNCAN : Sonuna kadar seyretmek istiyorum.

DUNCAN : *(BANCO'ya)* Glamiss yarına kadar yakalanacak. *(DUNCAN çıkar. Müzik.)*

BANCO : *(MACBETT'e doğru yürürken)* Yeniden başlamak gerekecek her şeye. Bir bu eksikti... Ne felaket!

MACBETT : Bir bu eksikti, ne felaket!

BANCO : Bir bu eksikti, ne felaket!

V. TABLO

FIRTINAYA YAKALANARAK YOLLARINI KAYBEDEN MACBETT İLE BANCO CADILARLA KARŞILAŞIRLAR.

MACBETT : Bir bu eksikti, ne felaket!
(Rüzgârın ve fırtınanın çıkardığı gürültüler duyulur. Salıne karanlık ya da yarı karanlıktır. Işık, yalnız MACBETT'in yüzünü gösterecek biçimde ayarlanacaktır; sonra da önce birinci, sonra ikinci cadının yüzleri görünecektir. BANCO ve MACBETT girerler.)

MACBETT : Ne müthiş fırtına bu, Banco! Korku salıyor insanın yüreğine. Ağaçlar sanki kökleriyle yerden fırlamak istiyorlar. Tepemize düşmeseler bari.

BANCO : En yakın han on kilometre uzakta. Üstelik atımız da yok.

MACBETT : Yürüyüş tutkumuz farkına varmadan çok uzaklara getirmiş bizi.

BANCO : Sonunda da fırtınaya yakalandık.

MACBETT : Havadan sudan konuşmaya gelmedik sanırım buraya.

BANCO : Gidip bir bakayım, belki bizi alabilecek üstü kapalı bir araba geçer yoldan.

MACBETT : Sizi burada bekliyorum.
(BANCO gider.)

1. CADI : Selam Macbett, Candor baronu!

MACBETT : Korkuttunuz beni. Orada birinin olduğunu bilmiyordum. Yaşlı bir kadınmış. Bir cadıya benziyor. *(CADI'ya)* Nereden biliyorsun benim Candor baronu olduğumu? Halkın ağzında dolaşan fısıltı ulaştı mı şimdiden ormanın ürpertisine dek? Rüzgâr ile fırtına, yankıları mı oldular bu haberin?

2. CADI : *(MACBETT'e)* Selam Macbett, Glamiss baronu!

MACBETT : Glamiss baronu mu? Ölmedi ki Glamiss.

Hem Duncan Banco'ya vaadetti onun toprakları ile ünvanını. *(Konuşanın başka bir cadı olduğunu anlayarak)* Vay, burada bir tane daha varmış...

1. CADI : Glamiss öldü. Nehrin kabaran sularında atıyla birlikte boğuldu.

MACBETT : Bu tatsız şaka da ne demek oluyor? İkinizin de dilinizi kopartırım sizin, istersenız cadı olun, ne halt otursanız olun, moruk ikizler!

1. CADI : Şövalye Macbett, Duncan Banco'dan hiç hoşnut değil, Glamiss'i kaçırdığı için elinden.

MACBETT : Nereden biliyorsunuz siz bunu?

2. CADI : Bundan yararlanmak istiyor Duncan. Banco'ya vaadettiği ünvanı sana veriyor; ama bütün topraklar kendi tahtının olacak.

MACBETT : Duncan dürüsttür. Tutar sözünü, söz verdi mi bir kez.

1. CADI : Arşidük olacaksın sen; bu ülkenin hükümdarı olacaksın.

MACBETT : Yalan söylüyorsun. Tutkum yok benim. Daha doğrusu bir tek tutkum var; hükümdarıma hizmet etmek.

1. CADI : Hükümdar olacaksın. Öyle senin alın yazın. Görüyorum alnındaki yıldızı.

MACBETT : Bu söylediklerinizin olmasına olanak yok. Duncan'ın Kartaca'da okuyan Macol adında bir oğlu var. Tahtın doğal ve yasal vârisi o.

2. CADI : Bir oğlu daha var, Raguza'da iktisat ve denizcilik bilimi okuyan; diplomasını da almak üzere. Adı da Donalban.

MACBETT : Hiç duymadım ondan söz edildiğini.

1. CADI : *(MACBETT'e)* Onun adını boş yere ezberleme, şövalye Macbett, unut gitsin, değmez aklında tutmaya; hiç sözü edilmeyecek bundan sonra da. *(2. CADI'ya)* Denizcilik değil, ticaret okudu, ama deniz ticareti de var tabii konusunun içinde.

MACBETT : *(CADI'lara)* İpe sapa gelmez laflar bütün bunlar. *(Kılıcını çeker)* Geberin cadı karılar! *(Kılıcını havada döndürür; boşluğa hamleler yapar. CADI'ların tüyler ürperten sesleriyle güldükleri duyulur)* Şeytanın dölleri! *(CADI'lar kaybolurlar)* Gerçekten gördüm mü onları, gerçekten duydum mu? Yağmura, fırtınaya dönüşüverdiler. Ağaçların kökleri oldular.

1.CADININ SESİ : *(Yalnız bu kez ahenkli bir kadın sesidir)* Rüzgâr değilim ben. Düş değilim ben, Macbett, yakışıklı şövalye. Yakında yine göreceğim seni. Öğreneceksin benim gücümü, çekiciliğimi.

MACBETT : Bir bu eksikti... Bir bu eksikti. *(Kılıcıyla iki üç hamle daha yapar)* Bu ses de nereden çıktı? Bir yerden tanıyorum ben bunu. Ey ses, bir bedenin var mı senin? Bir yüzün var mı? Neredesin?

SES : *(Ahenkli)* Hemen yanındayım, yanı başındayım. Hem de uzaktayım. yine görüşeceğiz, Macbett.

MACBETT : Titriyorum, soğuktan mı acaba? İliklerime işleyen yağmurdan mı yoksa? Korkudan mı? Dehşetten mi? Yoksa bu sesin içinde uyardığı gizemli özlemden mi titriyorum? Büyülendim mi şimdiden? *(Ses tonunu değiştirerek)* Yok canım, iğrenç cadılardı onlar. *(Sesinin tonunu yeniden değiştirerek)* Banco! Banco! Bu da nereye gitti? Buldun mu arabayı? Neredesin? Banco! Banco! *(Sağdan çıkar. Sahne bir süre boş kalır. Fırtına hep devam etmektedir.)*

1. CADI : *(2. CADI'ya)* İşte geliyor.

2. CADI : Birlikte olmadıkları zaman hep birbirlerinin ardında dolaşıyorlar. Ya da birbirlerini arıyorlar. *(1.CADI, sahneden çıkmadan sağ tarafa; 2. CADI da sol tarafa saklanırlar. BANCO fondan girer.)*

BANCO : Macbett! Macbett! *(MACBETT'i bulmak için çevreyi arar)* Macbett! Buldum araba-

yı! *(Kendi kendine)* Sırılsıklam oldum. Neyse biraz hafifledi yağmur.
(Uzaklardan bir ses duyulur.)

SES : Banco!

BANCO : Beni çağırıyor gibi geldi. Burada beklemesi gerekirdi. Sabredememiş.

SES : Banco! Banco!

BANCO : Ben buradayım, Macbett! Sen neredesin?

SES : *(Daha yakından sağdan gelir.)* Banco! Banco!

BANCO : Geliyorum, asıl sen neredesin?

BAŞKA BİR SES: *(Deminkinden farklıdır, soldan gelir)* Banco!

BANCO : *(Sola doğru koşarken.)* Neredesin? Yol göster!

1. CADI'NIN SESİ: Banco!

BANCO : Macbett mi acaba çağıran beni?

2. CADI'NIN SESİ: Banco!

BANCO : Macbett'in sesi değil bu. *(İki CADI da aynı anda, cadı kılıklarıyla, saklandıkları yerlerden çıkarak, sağdan ve soldan, BANCO'nun çok yanına kadar sokulurlar.)* Bu da ne demek oluyor?

1. CADI : Selam, şövalye Banco, Macbett'in yoldaşı!

2. CADI : Selam, General Banco!

BANCO : Kimsiniz siz? Ne istiyorsunuz benden? İğrenç yaratıklar... Kadına benzer bir yanınız olmasaydı, kelleleriniz çoktan ayaklarınızın dibine düşmüştü, benimle alay ettiğiniz için.

1. CADI : Kızmayın, kızmayın, General Banco.

BANCO : Nereden biliyorsunuz adımı?

2. CADI : Selam sana, Glamiss baronu ünvanını alamayacak olan Banco!

BANCO : Baron olmam gerektiğini nereden biliyorsunuz? Alamayacağımı nereden biliyorsunuz? Halkın ağzında dolaşan fısıltı ulaştı mı şimdiden ormanın ürpertisine dek? Rüzgâr ile fırtına, yankıları mı oldular Duncan'ın sözlerinin? Glamiss baronu

olamam zaten ben, çünkü Glamiss hâlâ yaşıyor.

1. CADI : Glamiss atıyla birlikte boğuldu nehrin kabaran sularında.

BANCO : Bu tatsız şaka da ne demek oluyor? İki nizin de dillerinizi kopartırım sizin, isterseniz cadı olun, ne halt olursanız olun, moruk ikizler!

2. CADI : Şövalye Banco, Glamiss'i elinden kaçırdığın için Duncan senden hiç hoşnut değil.

BANCO : Nereden biliyorsunuz siz bunu?

1. CADI : Kendi zenginliğini arttırmak için bundan yararlanmak istiyor. Glamiss baronu ünvanını Macbett'e verecek, ama bütün topraklar kendi tahtının olacak.

BANCO : Yalnız o ünvan bile şeref verirdi bana. Niçin bundan yoksun bırakmak istesin ki Duncan beni? Hayır, dürüsttür Duncan. Tutar sözünü, söz verdi mi bir kez. Niçin Macbett'e versin o ünvanı? Niçin cezalandırsın beni? Niçin bütün ödül ve ayrıcalıklar Macbett'in olsun?

2. CADI : Macbett senin rakibin, hem de hükümdarın gözüne girmiş rakibin...

BANCO : Yoldaşımdır o benim. Dostumdur. Dürüsttür o.

İKİ CADI BİRLİKTE : *(Biraz uzaklaşıp, hoplayıp sıçrayarak)* Dürüsttür o, diyor; dürüsttür o, diyor. *(Gülerler.)*

BANCO : *(Kılıcını çekerek)* Anlıyorum sizin kim olduğunuzu, canavar yaratıklar! İğrenç cadı karılar! Siz dürüst ve sevgili hükümdarımız Duncan'ın düşmanlarının gönderdiği casuslarsınız! *(Kılıcıyla iki cadıyı orlarından ikiye bölmek ister; CADI'lar kurtulurlar ve birincisi soldan, ikincisi sağdan koşarak çıkarlar.)*

1. CADI : *(Çıkmadan önce)* Macbett hükümdar olacak! Duncan'ın yerini alacak!

2. CADI : Onun tahtına oturacak. *(Çıkar. BANCO, kılıcını sallayarak, CADI'ların peşinden sağa, sola koşar.)*

BANCO : Nereye yok oldunuz, lanetli kocakarılar? Şeytanın dölleri! *(Salonun ortasına gelir; kılıcını kınına sokar)* Gerçekten gördüm mü onları, gerçekten duydum mu? Yağmura, fırtınaya dönüşüverdiler. Ağaçların kökleri oluverdiler. Kendi yarattığım bir düş müydü bu yoksa? Macbett! Macbett!

2. CADININ SESİ: Banco, dinle beni, dinle beni. *(CADI'nın sesi gençleşir, ahenkleşir)* İyi dinle beni: sen geçemeyeceksin tahta. Ancak Macbett'ten daha büyük olacaksın. Macbett'ten daha büyük. Ülkemize bin yıl egemen olacak bir prensler soyunun atası olacaksın. Macbett'ten daha büyük olacaksın, kralların babası, dedesi, atası olacaksın.

BANCO : Bir bu eksikti... Bir bu eksikti... *(Sağa, sola doğru birkaç hamle daha yapar, sonra durur.)* Bu ses de nereden çıktı? Bir yerden tanıyorum ben bunu. Ey ses, bir bedenin var mı senin? Neredesin?

SES : Hemen yanındayım, yanı başındayım. Hem de uzaktayım. Ama yine göreceksin beni. Öğreneceksin benim gücümü, çekiciliğimi. Yakında görüşeceğiz, Banco!

BANCO : Titriyorum. Soğuktan mı acaba? İliklerime işleyen yağmurdan mı yoksa? Korkudan mı? Dehşetten mi? Bu sesin içimde uyandırdığı, anımsattığı bu gizemli özlem de ne olabilir ki... Büyülendim mi yoksa şimdiden? *(Sesinin tonunu değiştirerek.)* Yok canım, iğrenç cadılardı onlar. Casus, dalavereci, nifakçı, yalancı karılar, kocakarılar. Kralların babası olacakmışım ben ha? Sevgili hükümdarımızın oğulları varken yerine ben mi geçeceğim? Kartaca'da okuyan Macol tahtın doğal ve yasal vârisi değil mi? Raguza'da yüksek ticaret öğrenimi-

ni tamamlayan Donalban da öyle değil mi? Abuk sabuk laflar bunlarınki. En iyisi unutalım gitsin hepsini... *(Soldan MACBETT'in sesi duyulur.)*

MACBETT'İN SESİ : Banco! Banco!

BANCO : Macbett'in sesi bu! Macbett, hah, işte Macbett!

MACBETT'İN SESİ : Banco!

BANCO : Macbett!

(BANCO, MACBETT'in sesinin geldiği sol tarafa doğru gider. Sahne bir süre boş kalır. Işık yavaş yavaş değişir ve salıneyi kaplar. Fonda, büyük yıldızlarla çevrili, çok parlak, çok büyük bir ay gittikçe büyür. Büyük bir üzüm salkımına benzeyen bir samanyolunun görünmesi de iyi olacaktır. Dekor oyunun ilerleyişiyle belirlenecek ve genişleyecektir. Ortasında ışıklı küçük bir pencere görünen bir şato kulesi fonda yavaş yavaş belirecektir. Sahnede oyuncular kadar dekorların rolü de önemidir. – Bundan sonrasını sahneye koyucu isterse kullanır –
DUNCAN, hiç konuşmadan, sağdan sola doğru sahneyi bir boydan bir boya geçer. Arşidük soldan çıkar çıkmaz LADY DUNCAN girer ve sahneyi aynı yönde geçerek çıkar. MACBETT, konuşmadan, sahneyi ters yönde geçer. Bir SUBAY, bir şey söylemeden, sahneyi sağdan sola doğru geçer. Yine sağdan sola doğru, BANCO sahneden konuşmadan geçer. Bir kadın, konuşmadan sahneyi ters yönde geçer. Sahne bir süre boş kalır. Fondan BANCO girer.)

BANCO : Olamaz bu; yapamazlar bunu bana. Meğer gerçeği söylemiş cadı. Nereden aldı acaba haberi? Saraydan kim haber verebilir ki ona? Hem de bu kadar kısa zamanda.

Doğaüstü güçleri mi var yoksa o cadıların? Bizim bilmediğimiz, alışılmamış güçleri? Ses titreşim dalgalarını almanın bir yolunu mu buldular yoksa? Ya da hani masallarda sözü edilen, konuşan ile dinleyeni anında birbirlerine bağlayan o hızlı yolu mu keşfettiler? Ya da uzaklardaki yüzleri ve görüntüleri sanki iki metre önümüzdelermiş gibi yansıtan o aynaları mı icat ettiler? Yoksa, görüntüleri kaydedip bize canlı getirmek için görüşü yüzlerce, binlerce fersah ötelere yönelten dürbünleri mi var? İnsan kulağına, kimsenin aklına gelmeyecek bir duyarlılık verip işitme gücünü arttıran aygıtları mı var yoksa? Arşidükün subaylarından biri geldi biraz önce, Glamiss'in öldüğünü ve haklarımın elimden alındığını bildirdi bana. Yoksa Macbett bir dalavere mi çevirdi bu ünvanı elde etmek için? Bu dürüst dost, bu silah arkadaşı, bir kalleş mi yoksa? Olabilir mi böyle bir şey? Kendisini korumak ve kurtarmak için göğüs gerdiğim tehlikeleri, gösterdiğim çabaları unutuverecek kadar nankör olabilir mi Duncan? Hiç kimseye güvenmemem, kardeşimden bile çekinmem mi gerek? En sadık köpeğimden, içtiğim şaraptan kuşkulanmam mı gerek? Ciğerlerime çektiğim havadan kuşkulanmam mı gerek? Yok, hayır, hayır. Erdeminden ve dürüstlüğünden kuşkulanmayacak kadar iyi tanırım Macbett'i. Duncan kararını kesin tek başına vermiştir. Kimse telkin etmemiştir ona bunu. Ama gerçek yüzünü açığa vuruyor bu onun. Macbett'in daha haberi olmamıştır. Öğrenince geri çevirir, kabul etmez Glamiss'in ünvanını. *(Sola doğru gider, sonra sahnenin ortasına gelir)* Uzakları gördüler, şeytanın canavar kızları. Geleceği de görmüş olabilirler mi? Tüm bir krallar soyunun atası olacağı-

mı söylediler bana. Tuhaf, inanılmaz bir şey bu. Daha da fazlasını söylemelerini isterdim o cadı kanların. Gerçekten de biliyorlardır belki. Yine görmek isterdim onları. Göremiyorum. Oysa buradaydılar. *(Soldan çıkar. Sağdan MACBETT girer. Girmeden önce seslendiği duyulur.)*

MACBETT'İN SESİ : Yine hangi deliğe girdi bu hayvan herif? Buralarda görüldüğünü söylemişlerdi. Konuşmak isterdim onunla. Arşidükün bir habercisi beni saraya çağırdı. Hükümdarımız, Glamiss'in öldüğünü, toprakların kendisine, ünvanınınsa bana kaldığını bildirdi. Doğrulanıyor Cadıların söyledikleri. Bütün bunları Banco'dan alıp bana vermesini istemediğimi söylemeye çalıştım Duncan'a. Banco'nun bu ünvana layık olduğunu; Hükümdarına iyi hizmet etmiş olduğunu; ayrıca ikimizin çok iyi dost olduğumuzu söylemeye çalıştım. Ama beni dinlemek istemedi. Bu ünvanı kabul edersem sevgili yoldaşım Banco'nun dostluğunu yitirebilirim. Geri çevirirsem, bu kez de Arşidükün hoşuna gitmez. Hem, hakkım var mı ona boyun eğmemeye? Beni savaşa gönderdiği zaman boyun eğiyorum, ödül verdiğinde nasıl başkaldırırım. Onu küçük düşürmek olur bu. Banco'ya açıklamam gerek durumu... Zaten Duncan, Glamiss'in topraklarını kendi topraklarına kattığına göre, Glamiss baronu olmak servete kavuşmak demek değil; bir ünvandan başka bir şey değil. aslında hem Banco'yu görmek istiyorum, hem de görmeden önce biraz beklemek. Güç durumdayım. Nasıl bilebildiler o cadı kanlar bütün bunları? Öbür söyledikleri de gerçekleşecek mi acaba? Olamazmış gibi görünüyor. Geleceği görmelerinin mantığı nedir? Çok bilmek ister-

dim. Beni tahta çıkartacak neden-sonuç zincirini nasıl açıklıyorlar acaba? Bu konuda ne diyeceklerini öğrenmek isterdim. Onlarla dalga geçmek için, tabii.

(Soldan çıkar. Salıne bir süre boş kalır. Elinde kepçesiyle, açık renk giysili, hasır şapkalı bir kelebek avcısı soldan girer. Küçük siyah bir bıyığı, bağa gözlüğü vardır; bir ya da iki kelebeğin peşinden koşar, sonra onları bırakıp bir üçüncüsünün peşine takılır ve koşarak sağdan çıkar. Sağdan BANCO girer.)

BANCO : Nerede bu cadı karılar? Glamiss'in öldüğünü söylediler, doğrulandı. Hakkım olan Glamiss baronu ünvanının elimden alınacağını da önceden bildirdiler. Bir de bütün bir prensler ve krallar soyunun atası olacağımı da söylediler. Nasıl bilebildiler o cadı karılar bütün bunları? Soyumun geleceği üzerine söyledikleri de ötekiler gibi gerçekleşecek mi acaba? Geleceği görmelerinin mantığı nedir? Çok merak ediyorum. Soyumu tahta çıkartacak neden-sonuç zincirini nasıl açıklıyorlar acaba? Bu konuda ne diyeceklerini öğrenmek isterdim. Onlarla dalga geçmek için, tabii... *(Soldan çıkar. Sahne bir süre boş kalır. Soldan MACBETT girer. Seyirci fark etmeden sahneye girmiş olan 1. CADI sağda gizlenmiştir.)*

VI. TABLO

MACBETT, CADI'LARLA BİR ANLAŞMA YAPAR.

CADI : *(Kalın ve çatlak bir sesle, MACBETT'e)* Macbett, beni görmek istiyordun. *(Işık, CADI görünecek biçimde değişir. CADI, cadı giysileri içinde ve iki büklümdür; sesi kalındır; büyük bir sopaya dayanmaktadır; tarak yüzü*

görmemiş kirli beyaz saçları vardır.) Seni selamlarım Macbett.

MACBETT : *(Irkilerek sıçrar ve içgüdüsel bir davranışla elini kılıcının kabzasına atar.)* Demek oradaydın, lanetli cadı.

CADI : Çağırdın, geldim.

MACBETT : Savaş alanlarında korku nedir bilmedim hiçbir zaman. En usta süvariden bile çekinmem, korkmam. Top gülleleri yanı başımda patladı. Alev alev yanan ormanlardan geçtim. Amiral gemisi battığı zaman köpekbalığı kaynayan denize atladım, yüzerken bir yandan da köpekbalıklarının karınlarını deştim, yine korkmadım. Ama bu kocakarının gölgesini görür görmez ya da sesini duyar duymaz, saçlarım diken diken oluyor. Sanki bir kükürt kokusu yayılıyor çevreye. Elimi kılıcıma bir silah olduğu için değil, silahtan üstün olduğu için, kabzasında haç olduğu için atıyorum. İyi tahmin etmişsin seni görmek istediğimi.

(1. CADI'yı 2. CADI izlemektedir, ve aşağıdakiler replikler sırasında 1. CADI'nın arkasında ortaya çıkacaktır. 2. CADI, 1. CADI'nın çok uzağında değildir, ama sahnede görüldükleri yerler arasında yine de belirli bir uzaklık olmalıdır. 2. CADI, soldan sağa doğru yavaş yavaş ilerleyerek 1. CADI'nın arkasındaki ışıklı çembere girebilir. 1. CADI sahnede birdenbire görünmeli, projektör üzerine birdenbire çevrilerek onu karanlığın içinden çıkartmalıdır. 2. CADI, sahnedeki öteki kişilerin yanlarına gitmek için gereken birkaç adımı atmadan önce sahnede belirmiş olmalıdır; önce başı, sonra omuzları ve bedeninin geri kalanı ile sopası görülecektir. Işık oyunlarıyla büyütülen gölgesi fona düşecektir.)

1. CADI : *(MACBETT'e)* Seni duydum. Düşünceleri okuduğum kadar duyarım da. Şu anda ne düşündüğünü, demin alçak sesle neler dü-

şündüğünü, hepsini biliyorum. Gülmek, dalga geçmek için beni aradığına kendini inandırmak istiyordun. Ama korktuğunu itiraf ettin kendi kendine. Yürekli ol, şeytan aşkına! Büyük asker. Ne öğrenmek istiyorsun benden?

MACBETT : Bütün bu söylediklerinden sonra ne istediğimi senin benden iyi bilmen gerekir.

1. CADI : Bildiğim şeyler vardır, ama her şeyi bilemem. Bizim bilgimiz bile sınırlıdır. Yine de, kendi kendine yaptığın bütün açıklamalara ve tüm çabalarına karşın, elinde olmadan, tutkunun yüreğinde doğduğunu anlayacak kadar okuyorum içini.

MACBETT : Ben Hükümdarıma hizmetten başka bir şey istemiyorum.

1. CADI : Kendi kendine büyük bir güldürü oynuyorsun!

MACBETT : Benim başka bir insan olduğuma inandırmak istiyorsun beni, ama başaramayacaksın.

1. CADI : Onun işine yarayan biri olmasaydın, ölümünü isterdi senin.

MACBETT : Yaşamım onun elindedir.

1. CADI : Sen onun için bir aletten başka bir şey değilsin. Gördün, Candor ile Glamiss'e karşı nasıl savaştırdı seni.

MACBETT : Haklıydı; başkaldırmışlardı onlar.

1. CADI : Glamiss'in topraklarının hepsini, Candor'unkilerin yarısını kendi aldı.

MACBETT : Her şey Hükümdarın malıdır. Hükümdar ile onun olan her şey de bizimdir. Herkesin adına o yönetir.

1. CADI : Hesapları uşaklarına tutturuyor.

2. CADI : Hi, hi, hi, hi!

MACBETT : *(2. CADI'yı görerek)* Bu da nereden çıktı?

1. CADI : Duncan balta tutmasını bile beceremez. Tırpan bile kullanamaz.

MACBETT : Ne biliyorsun?

1. CADI : Başkalarını savaşa gönderir ama kendisi savaşmayı bilmez.

2. CADI : Savaşa bir gitse, korkudan ödü patlardı.
1. CADI : Başkalarının karılarını almasını bilir ama.
2. CADI : Onlar da kamu malı mı sayılıyor, yani prensin malı?
1. CADI : Kendisi bir işe yaramaz ama herkesi kullanmayı iyi bilir.
MACBETT : Sizin yalanlarınızı, iftiralarınızı dinlemeye gelmedim ben buraya.
1. CADI : Yalandan, iftiradan başka bir şey bilmiyorsak niçin gelip beni aradın?
MACBETT : Ben de onu düşünüyorum. Yanılmışım.
1. CADI : Öyleyse git buradan, Macbett...
2. CADI : İlgilendirmiyorsa bu seni...
1. CADI : Görüyorum duraksıyorsun, kalıyorsun.
2. CADI : İşine gelirse...
1. CADI : Senin için daha kolay olacaksa...
2. CADI : Yok olabiliriz biz.
MACBETT : *(Biraz daha kalın)* Şeytanın kızları, daha fazlasını öğrenmek istiyorum.
1. CADI : Kendine hâkim ol. Hâkim değilsin şu an kendine.
2. CADI : Eskiyen aleti çöplüğe atar Duncan. Sen de epey hizmet ettin ona.
1. CADI : Kendine bağlı olanları hor görür.
2. CADI : Korkak sayar onları.
1. CADI : Ya da enayi yerine koyar.
2. CADI : Kendisine kafa tutanlara saygı duyar.
MACBETT : Onlarla savaşır da. Başkaldıran Glamiss ile Candor'u nasıl yendi.
1. CADI : O yenmedi, Macbett yendi onları.
2. CADI : Glamiss ile Candor, senden sonra gelen sadık uşakları ve generalleriydi.
1. CADI : Onların bağımsızlıkları kanını beynine sıçratıyordu.
2. CADI : Geri aldı onlara verdiklerini.
1. CADI : Eliaçıklığının güzel bir örneği.
2. CADI : Glamiss de, Candor da gururluydular, dikbaşlıydılar.
1. CADI : Soyluydu ikisi de. Dayanamazdı Duncan buna.
2. CADI : Yürekliydiler de üstelik.

MACBETT : Ben ikinci bir Glamiss olmayacağım. Ne de ikinci bir Candor. Onları yenecek başka bir Macbett yok.

1. CADI : Anlamaya başlıyorsun.

2. CADI : Hi, hi, hi, hi!

1. CADI : Gözünü dört açmazsan, gerektiği kadar bekleyecek, ondan sonra, senin yerine de bir başkasını bulacaktır, Macbett.

MACBETT : Dürüstlüğe, şerefe aykırı bir tek düşünce bile geçmedi şimdiye dek aklımın köşesinden. Boyun eğdim Hükümdarıma. Bu yasa tanrısaldır bizim için.

2. CADI : Silah arkadaşlarına karşı savaşarak lekeledin şerefini.

1. CADI : Ama onların ölümleri işine yarayacak.

2. CADI : Sana karşı kullanabilirlerdi onları.

1. CADI : Artık hiçbir engel kalmadı tahtla aranda.

2. CADI : İtiraf et, sen de istiyorsun tahta çıkmak.

MACBETT : Hayır.

1. CADI : Saklama kendinden. layıksın sen kral olmaya.

2. CADI : Bunun için yaratıldın sen; öyle söylüyor yıldızlar.

MACBETT : Daha çok siz getiriyorsunuz aklıma kötülüğe inen kaygan yokuşu. Kimsiniz siz? Nedir amacınız? Az daha düşecektim tuzağınıza. Kendime geldim artık. Çekilin geri! *(CADI'lar uzaklaşır.)*

1. CADI : Biz buraya senin gözlerini açmaya geldik.

2. CADI : Sana yardıma geldik.

1. CADI : Sadece iyiliğini istiyoruz.

2. CADI : Bir de adaletin gerçekleşmesini.

MACBETT : Git gide daha tuhaflaşıyor bu iş.

2. CADI : Hi, hi, hi, hi!

MACBETT : Demek gerçekten benim iyiliğimi istiyorsunuz, öyle mi? Demek adaleti bu derece önemsiyorsunuz? Siz çirkin kocakarılar, bütün kötülüklerin çirkinlikleriyle çirkinleşmiş cadılar, arsız moruklar, benim mutluluğum için yaşamınızı feda

ederdiniz, öyle mi? Ha, ha, ha!

2. CADI : Tabii, hi, hi, hi, tabii!

1. CADI : *(Değişmeye başlayan bir sesle)* Seni sevdiğimiz için, Macbett.

2. CADI : Seni sevdiği için. *(Sesi değişir)* Ülke kadar, adalet kadar, halkın mutluluğu kadar sevdiği için.

1. CADI : *(Ahenkli bir sesle)* Yoksullara yardım etmek için. Acıyla yoğurulmuş bu ülkede barışı gerçekleştirmek için.

MACBETT : Bu sesi tanıyorum galiba.

1. CADI : Bizi tanıyorsun, Macbett.

MACBETT : *(Kılıcını çekerek)* Son bir kez, emrediyorum, söyleyin kimsiniz! Yoksa keserim gırtlağınızı.

2. CADI : Boşuna yorma kendini.

1. CADI : Öğreneceksin, Macbett.

2. CADI : Sok kılıcını kınına. *(MACBETT denileni yapar)* Şimdi de iyi bak, Macbett, iyi bak, dört aç gözlerini, kulaklarını. *(2. CADI, büyü yapar gibi, 1. CADI'nın çevresinde dönmeye başlar. Hoplayıp sıçrayarak iki-üç kez döner; bu sıçramalar, iki CADI yeni kılıklarına girdikçe, zarif bir dansa dönüşecektir. Sonuna doğru dans yavaşlayacaktır. 2. CADI, 1. CADI'nın çevresinde dönerken)* Quis, quid, ubi... quibus auxiliis, cur, quomodo, quando. Felix qui potuit regni cognoscere causas. Fist lux hio et nunc et fist voluntas tua... Ad augusta per agusta, ad agusta per augusta. *(2. CADI, 1. CADI'nın elindeki sopayı alarak uzağa fırlatır.)* Alter ego surge, alter ego surge.

(Bu ana kadar hep iki büklüm olan 1. CADI doğrulur. Bir değişim sahnesi olan bu sahnede 1. CADI platonun ortasındadır, ve kuvvetli bir ışıkla aydınlatılması gerekir. 2. CADI 1. CADI'nın önündeyken ışıklı, arkasındayken gölgeli alanlardan geçerek döner. Biraz uzakta durmakta olan MACBETT gölgede ya da yarı gölgededir. Büyü etkisini gösterdikçe, MAC-

BETT'in şaşkınlıktan irkildiği görülmelidir. 2. CADI sopasını sihirli değnekmiş gibi kullanır: 1. CADI'ya sopasıyla her dokunuşunda, 1. CADI'da bir değişiklik olur. Bu büyü salınesinin tümü, tabii, müzik eşliğinde oynanacaktır. En azından salınenin başlangıcında kesik kesik bir müzik olmalıdır.)

2. CADI : *(Aynı oyunu sürdürerek)* Ante, apud, ad, advarsuz... *(Sopasıyla 1. CADI'ya dokunur; 1. CADI'nın eski püskü mantosu yere düşer. Ama altından yine eski püskü partal bir başka manto çıkar)* Circum, circa, citra, cis... *(1. CADI'ya sopasıyla bir kez daha dokunur; ikinci manto da yere düşer. Bunun da altında, CADI'nın boynuna sarılmış ve yere kadar inen eski bir şal vardır.)* Contra erga, extra, infra... *(2.CADI da vücudunu dikleştirir.)* İnter, İntra, juxta, ob... *(Önünden geçerken, 1. CADI'nın gözlüklerini alır; dönmesini sürdürür.)* Pones, pone, post et prater... *(1. CADI'nın eski şalını alır; şalın altından pırıl pırıl parlayan taşlar ve altınlarla işli çok güzel bir giysi çıkar.)* Prope, proptor, per, secundum... *(Müzik kesiksiz ve daha ahenkli olur; 2. CADI, 1. CADI'nın yapma sivri çenesini çıkartır.)* Supra, versus, ultra, trans... *(1. CADI birkaç notalık bir şarkı söyler. Işık şarkı söyleyen CADI'nın yüzünü ve ağzını gösterecek gibi olmalıdır. 1. CADI şarkısını keser. 2. CADI bir saniyelik bir süre içinde, 1. CADI'nın arkasından dolanmasından yararlanarak, elindeki sopayı atar.)* Video melio meliora, deteriora sequer.

MACBETT : *(O da kendini havaya kaptırmıştır)* Video meliora, deteriora sequer.
(2. CADI hep 1. CADI'nın çevresinde döner.)

1. CADI ve MACBETT : *(Birlikte)* Video meliora, detriora sequer.

1. CADI ve 2. CADI : *(Birlikte)* Video meliora, deteriora sequer. Video meliora, deteriora sequer. Video

meliora, deteriora sequer. *(2. CADI, 1. CADI'nın maskesinin geri kalanını da çıkartır, yani sivri, biçimsiz burun ile saçları alır; durmadan çevresinde dönerken 1. CADI'nın eline bir asa verir, başına da bir taç giydirir. 1. CADI, projektör ışıkları altında ışıktan hâle içindeymiş gibi görünür. 2. CADI da, 1. CADI'nın arkasından geçerken, bir hareketle, maskesini ve eski giysilerini atar. 1. CADI büttün güzelliğiyle LADY DUNCAN olarak belirir. 2. CADI da yine genç güzel bir kadın olan NEDiME'dir.)*

MACBETT : Oh, Haşmetmeap!
(MACBETT, 1. CADI'nın ayaklarına kapanır. NEDiME, LADY DUNCAN'ın arkasına alçak bir tabure yerleştirir. LADY DUNCAN bunun üzerine çıkacaktır. Ya da, bu yapılmazsa, LADY DUNCAN sağa doğru, yavaşça geri geri giderek oradaki bir yüksekliğe büttün görkemiyle ağır ağır çıkar. NEDiME, LADY DUNCAN'ın giysisinin uzun eteğini tutar. LADY DUNCAN hep bir hâleyle çevrili gibidir. MACBETT ayağa kalkarak LADY DUNCAN'ın ayaklarına yeniden kapanacaktır.)

MACBETT : Mirabile viso! Oh, madam!
(NEDiME bir çekişte LADY DUNCAN'ın şatafatlı giysilerini üstünden alıverir. LADY DUNCAN, sırtında kırmızılı siyahlı kolsuz bir pelerin; elinde bir asa, öteki elinde NEDiME'nin vermiş olduğu hançer, pırıl pırıl parıldayan bikinisiyle kalır.)

NEDİME : *(LADY DUNCAN'ı göstererek)* İn naturalibus.

MACBETT : Sizin köleniz olmak isterdim. Kulunuz, köleniz olayım.

LADY DUNCAN : *(Hançeri MACBETT'e uzatarak)* Benim senin kölen olmam senin elinde. İster misin kölen olmamı? İşte, tutkunun, yükselmemizin aracı. *(Dayanılmayacak kadar tatlı bir sesle)* Al bunu, yükselmek istiyorsan, beni

istiyorsan. Yalnız kararlı davran. Sen elinden geleni yap. Şeytan da sana yardım eder. Bak, istek nasıl kabarıyor içinde, gizli tutkun ortaya çıkıp nasıl yakıp kavuruyor seni. Duncan'ı bu hançerle öldüreceksin. Onun benim yanımda olan yerini alacaksın. Senin metresin olacağım. Sen de benim Hükümdarım. Bu hançerin üstünde hiçbir zaman çıkmayacak bir kan lekesi kalacak, başarını hep anımsa diye, birlikte gerçekleştireceğimiz daha büyük başarılara girişme cesareti bul diye. *(MACBETT'i ayağa kaldırır.)*

MACBETT : Madam... Büyüğüm... yani büyücüm benim.

LADY DUNCAN : Hâlâ duraksıyor musun, Macbett?

NEDİME : *(LADY DUNCAN'a)* Karar verdirin ona. *(MACBETT'e)* Karar verin.

MACBETT : Madam, neden bilmiyorum ama... Olur mu acaba, doğru olur mu yapmamız...

LADY DUNCAN : *(MACBETT'e)* Yürekli olduğunu biliyorum. Yüreklilerin de zayıf yanları, korkaklıkları olabilir. Özellikle ölümcül suçluluk hastalığına yakalanmışlarsa, suçluluk acısı çekiyorlarsa. İyileştir kendini, kurtar kendini bundan. Bir başkası sana emrettiği zaman hiç çekinmedin, hiç korkmadın öldürmekten. Ama şu anda korku sarabilir benliğini. Benim üzerime yükle, benim üzerime boşalt onu. Seni temin ediyorum, sana söz veriyorum, bir kadından doğmuş hiçbir erkek yenemeyecektir seni; eğer orman bütün ağaçlarıyla bir orduya dönüşmez ve üzerine yürümezse, hiçbir ordu yenemeyecektir senin ordunu.

NEDİME : Bu da genellikle olanaksız bir şeydir. *(MACBETT'e)* Kendi kendinize yurdumuzu kurtarmak gerektiğini, yurdumuzu kurtarmak istediğinizi tekrarlayın. İkiniz el ele daha iyi bir toplum, yeni ve mutlu

bir dünya kuracaksınız.
(Sahne yavaş yavaş kararır. MACBETT, LADY DUNCAN'ın ayaklarının dibine yuvarlanır. Sahnede, göz kamaştırıcı çıplaklığıyla yalnız LADY DUNCAN görünür. NEDiME'nin söylediği şu sözler duyulur: Omnia vincit amor.)

VII. TABLO

BANCO, ARŞİDÜK'E HAKKINI KABUL ETTİRMEK İSTER. ETKİSİZLEŞTİRİLİR.

(Sarayda bir oda, bir SUBAY, BANCO.)

SUBAY : Haşmetmeapları yorgunlar. Haşmetmeapları sizi kabul edemezler.

BANCO : Efendimiz gelişimin nedenini biliyorlar mı?

SUBAY : Her şeyi anlattım. Olan oldu, artık çok geç, dedi. Glamiss baronu ünvanını Macbett'e verdi. Geri alamaz artık. Bir kez söz verebilir...

BANCO : Ama ben yine de...

SUBAY : Durum böyle.

BANCO : Biliyor mu Glamiss'in öldüğünü? Boğulduğunu?

SUBAY : O görevi ben getirdim yerine, ona ben haber verdim. Ama öğrenmişti zaten. Lady Duncan'ın nedimesinden öğrenmiş.

BANCO : Öyleyse, armağanı bana vermemesi için hiçbir neden yok. Ünvanı ya da toprakları verebilir; ya da her ikisini birden.

SUBAY : Ben ne yapabilirim ki? Ne gelir elimden?

BANCO : *(Git gide öfkelenerek, bağırarak)* Olamaz bu! Yapamaz bunu bana, benim gibi birine! *(Sağdan DUNCAN girer.)*

DUNCAN : *(BANCO'ya)* Ne oluyor, nedir bu gürültü?

BANCO : Efendimiz...

DUNCAN : Rahatsız edilmekten hiç hoşlanmam. Yine ne istiyorsun?

BANCO : Ödülümü vereceğinize söz vermemiş miydiniz, Glamiss ölü ya da diri yakalanınca?

DUNCAN : Nerede Glamiss'in ölüsü ya da dirisi? Göremiyorum.

BANCO : Boğulduğunu bal gibi biliyorsunuz.

DUNCAN : Hiçbir kanıt yok elimde. Öyle söylüyorlar. Cesedini getirin bana.

BANCO : Suya düşmüş, cesedi şişmiş, su almış götürmüş, ırmaktan nehre varmış, nehir almış denize götürmüş.

DUNCAN : Gidip bulun. Bir gemiye binin.

BANCO : Köpekbalıklarına yem olmuştur.

DUNCAN : Kocaman bir bıçak alın, köpekbalıklarının karnına bakın.

BANCO : Bir tek köpekbalığı yememiştir ki.

DUNCAN : Siz de birkaç tanesinin karnına bakın.

BANCO : Başkaldıranlara karşı sizi savunmak için hayatımı tehlikeye attım ben.

DUNCAN : Hâlâ hayattasınız.

BANCO : Bütün düşmanlarınızı öldürdüm.

DUNCAN : Hoşunuza gittiği için.

BANCO : Vazgeçebilirdim o zevkten.

DUNCAN : Vazgeçmediniz...

BANCO : Ama, Efendimiz, bakın...

DUNCAN : Bakmıyorum. Hiçbir şey de görmüyorum. Hiçbir şey görmek de istemiyorum. Glamiss'i de görmüyorum, cesedini de.

BANCO : Glamiss'in öldüğünü herkes biliyor. Macbett'e verdiniz ünvanını.

DUNCAN : Hesap mı soracaksınız benden?

BANCO : Haksızlık bu yapılan.

DUNCAN : Yargıç benim, ben karar veririm. Başkaldıran başka baronlar buluruz, ellerinden toprakları ünvanları alınacak. İleride size verecek bir şeyler de buluruz elbet.

BANCO : Efendimiz, artık size inanmak istemiyorum.

DUNCAN : Nasıl cüret edersiniz bana hakaret etmeye?

BANCO : Hah, işte bir bu eksikti! Bir bu eksikti... *(SUBAY, BANCO'nun üstüne atılmaya hazırlanır ve bağırır.)*

SUBAY : Kes!

DUNCAN : *(SUBAY'a)* Tartaklamayın onu. Banco dostlarımızdandır. Bugün biraz sinirli. Zamanla yatışacaktır. Talih onun da yüzüne gülecek.

BANCO : *(Söylenerek çıkar)* Bir bu eksikti! Bir bu eksikti! Bu kadar da olmaz. Bir bu eksikti...

DUNCAN : *(SUBAY'a)* Niçin böyle yaptım bilmiyorum. Onu baron yapmam gerekirdi. Ama tüm zenginlikler benim olsun istiyorum. Zenginlikler tahtın hakkıdır. Ne yapalım, böyle oldu. Ama, tehlikeli olmaya başlarsa, dikkat etmek gerekecek. Çok dikkat etmek gerekecek.

SUBAY : *(Elini kılıcının kabzasına atarak)* Anlıyorum, Efendimiz.

DUNCAN : *(SUBAY'a)* Yok, yok, o kadar çabuk değil. Hemen olmaz. Daha sonra. Tehlikeli olursa... Banco'nun ünvanı ile topraklarının yarısını ister miydin?

SUBAY : Evet, Efendimiz. Emrinizdeyim, Efendimiz.

DUNCAN : Sen de tutkuyla yanıp tutuşuyorsun, değil mi? Kuşkusuz Macbett'in ünvan ve zenginliklerini de almamı isterdin, değil mi, bir bölümünü sana vermem için?

SUBAY : *(Deminki gibi)* Evet, Efendimiz. Emrinizdeyim, Efendimiz.

DUNCAN : Macbett de tehlikeli olmaya başlıyor yavaş yavaş. Hem de çok tehlikeli. Belki de şu tahta benim yerime oturmak istiyordur. Hepsine karşı dikkatli davranmalı. Gangster bunlar, hepsi de resmen gangster. Tek düşünceleri para, mevki ve kadın. Başka hiçbir şey düşündükleri yok. Hiç şaşmam, günün birinde karıma bile

göz koyarsa Macbett. Sarayımdaki öteki kadınları hesaba bile katmıyorum. *(SUBAY'a)* Peki, ya sen, karımı ödünç verseydim sana, ister miydin?

SUBAY : *(Delişet içinde)* Oh, hayır, efendimiz.

DUNCAN : Hoşuna gitmiyor mu yani?

SUBAY : Güzelliğine hiç diyecek yok, efendimiz. Ancak namus ve şeref, sizin namusunuz ve şerefiniz her şeyden önce gelir.

DUNCAN : Sen mert bir adama benziyorsun. Teşekkür ederim. Ödüllendireceğim seni.

SUBAY : Emrinizdeyim, Efendimiz.

DUNCAN : Çevremde haris dostlar ile tehlikeli düşmanlar var yalnızca. Hiç kimse çıkarı olmadan hiçbir şey yapmıyor; içten pazarlıklı herkes. Oysa krallığın mutluluğu ve benim refahım yetmeli onlara. Ülkü diye bir şeyleri yok. Yok gibi. *(SUBAY'a)* Gerektiği gibi savunacağız kendimizi.

VIII. TABLO

ARŞİDÜK İLE ARŞİDÜŞES TARTIŞIRLAR.

(Müzik. Eski zaman ezgileri. ARŞiDÜK'ün sarayında bir oda. Birkaç eşya, iskemleler. Fon perdesi değişmiştir. Dekor, yarım dakikadan fazla sürmemesi gereken karanlık sırasında değiştirilecektir. DUNCAN, müzik eşliğinde, el kol hareketleri yaparak sağdan girer. Arkasından gelen LADY DUNCAN onu güçlükle izleyebilmektedir. DUNCAN, sahnenin ortasına gelince birdenbire durup LADY DUNCAN'a döner.)

DUNCAN : Hayır, madam, izin vermeyeceğim buna.

LADY DUNCAN : Tabii, hava hoş sizin için.

DUNCAN : Buna izin vermeyeceğim, diyorum size.

İzin vermeyeceğim.

LADY DUNCAN : Ama niçin, niçin?

DUNCAN : Nedenini niçinini açık kalple, her zamanki açık kalpliliğimle söyleyeyim size.

LADY DUNCAN : Ha açık kalple, ha yalanla dolanla söylemişsiniz, ne fark eder ki. İzin vermedikten sonra.

DUNCAN : Benimle ne ilgisi var bunun?

LADY DUNCAN : Öyle mi dersiniz? Sakın aksini söylemeyin.

DUNCAN : Canım isterse. Belki.

LADY DUNCAN : Peki ben ne yapacağım? Ne diyeceğim? Ne söyleyeceğim?

DUNCAN : Aklınızdan geçeni.

LADY DUNCAN : Söylemem ben aklımdan geçen şeyleri.

DUNCAN : Aklınızdan geçmiyorlarsa nereden buluyorsunuz peki o şeyleri?

LADY DUNCAN : Bir şey söylerken başka bir şey söylemeye başlıyorsunuz, yarın da daha başka bir şey söyleyeceksiniz.

DUNCAN : Ben canım neyi beğenmek isterse onu beğenirim.

LADY DUNCAN : Ben de canım neyi beğenmek isterse onu beğenirim.

DUNCAN : Tüm gerçek karşıt görüşlerde değildir.

LADY DUNCAN : Hep yarın, hep yarın, bıktım artık!

DUNCAN : Kendi kendinize kızın bunun için.

LADY DUNCAN : Nerede bulabilirsiniz böyle bir karman çormanlığı?

DUNCAN : Madam, madam, madam!

LADY DUNCAN : Ne kadar inatçısınız. Bütün erkekler bencil, n'olacak.

DUNCAN : Konumuza dönelim.

LADY DUNCAN : İstediğiniz kadar kızın, hem biliyorsunuz, beni de kızdırıyor sizin kızmanız; ilk yapılması gereken yapıldı. Daha nesnel olsaydınız... ama nesnel değilsiniz. O zaman da bir çıkış yolu kalmıyor. Bu da sizin yüzünüzden.

DUNCAN : Madam, bırakın böyle büyük lafları. Küçüklerini de. Az sonra gülen iyi gülecek.

LADY DUNCAN : Hah, hah, ha, o saplantılarınız yok mu sizin...

DUNCAN : Keselim burada.

LADY DUNCAN : Buraya bakın, hâlâ istemiyor musunuz?

DUNCAN : Pişman olacaksınız.

LADY DUNCAN : Bütün yumurtalar tek yumurtaya dönüşürler aynı omletin içinde.

DUNCAN : Neye mal olacağını göreceksiniz yakında.

LADY DUNCAN : Beni tehdit mi ediyorsunuz?

DUNCAN : Hem de tepenizden tırnağınıza kadar.

LADY DUNCAN : Yine tehdit ediyor beni.

DUNCAN : Bir daha da düzeltemeyeceksiniz.

LADY DUNCAN : Hep tehdit ediyor beni.

DUNCAN : Ama kabul edemem bunu; siz de göreceksiniz, çiçekler hep aynı dükkânda mı, yoksa değil mi? O İspanyola ne diyeceğimi de duyacaksınız; bunu onun burnuna nasıl soktuğumu da göreceksiniz.
(DUNCAN çıkar; LADY DUNCAN arkasından çıkarken konuşur.)

LADY DUNCAN : Ben daha önce gideceğim, Duncan; siz farkına varıncaya kadar da iş işten geçmiş olacak.
(DUNCAN hep el kol hareketleri yaparak soldan çıkmıştır; peşinden giden LADY DUNCAN bu son repliği neredeyse koşarak söyler. DUNCAN ile LADY DUNCAN arasındaki bu sahne şiddetli bir kavga söz konusuymuş gibi oynanmalıdır.)

IX. TABLO

MACBETT, BANCO'YA BİR HÜKÜMET DEĞİŞİKLİĞİ OLASILIĞINI ÇITLATIR. BANCO KABUL EDER.

(MACBETT ile BANCO sağdan girerler. MACBETT'in düşünceli bir görünüşü vardır. Çok ciddidir.)

MACBETT : Hayır, açık açık söylüyorum size. Lady Duncan'ın uçarı bir kadın olduğunu sanırdım şimdiye kadar. Meğer yanılıyormuşum. Derin tutkuları olabilecek, etkin, içi içine sığmayan bir kadın. Gerçekten de, sözcüğün tam anlamıyla öyle. Filozof bir kadın. İnsanlığın geleceği konusunda ütopik gerçekdışılığa kaçmayan çok geniş görüşleri var.

BANCO : Olabilir. Öyle diyorsanız öyledir. İnsanlar güç anlaşılırlar, ama bir kez açtılar mı kalplerini... *(MACBETT'in kemerini göstererek.)* Güzel bir hançer var belinizde.

MACBETT : O armağan etti bana. Biliyor musunuz, sizinle karşılaşıp konuşabildiğim için çok mutluyum. Ne zamandır birbirimizin peşinde koşuşturup duruyoruz, kuyruğu peşi sıra dolanan itler gibi, ya da gölgesi peşinden seyirten şeytan gibi.

BANCO : Güzel söylediniz.

MACBETT : Aradığı mutluluğu bulamamış evlilikte. Kaba bir adam Duncan, kötü davranıyor ona. Bu da onu çok üzüyor. Oysa o kadar narin ki o; Duncan da aksine ters adamın teki. Lady Duncan'sa çocuk daha; oyun oynamayı, gülüp eğlenmeyi seviyor... Ama sakın beni ilgilendirmeyen işlere burnumu soktuğumu sanmayın.

BANCO : Ne münasebet.

MACBETT : Hükümdarımız hakkında kötü konuşmak ya da iftira etmek aklımın köşesinden geçmez.

BANCO : Devam edin.

MACBETT : Arşidük çok iyi kalpli, çok dürüst bir insan... Çok eliaçık da aynı zamanda. Kendisine ne kadar bağlı olduğumu biliyorsunuz.

BANCO : Ya ben, ya ben?

MACBETT : Kısacası, kusursuz, bir hükümdar.

BANCO : Hemen hemen kusursuz.

MACBETT : Tabii, bu dünyada ne kadar kusursuz olabilirse bir insan o da o kadar kusursuz. Birtakım kusurları da kapsayan bir kusursuzluk.

BANCO : Kusurlu bir kusursuzluk da kusursuzluk sayılır.

MACBETT : Ben kendi hesabıma eleştirilecek herhangi bir yanını göremiyorum. Benim kendim ve çıkarlarım söz konusu olamaz zaten. Yalnızca sevgili ülkemizi düşünmek gerekir. Evet, şüphesiz iyi bir hükümdar o. Ama içten pazarlıklı olmayan, salt çıkarlarıyla hareket etmeyen kişilerin de sözlerine kulak vermesi, onları da dinlemesi gerekirdi, örneğin sizin gibi kişilerin.

BANCO : Ya da sizin gibi.

MACBETT : Sizin ve benim gibi kişilerin.

BANCO : Tabii, şüphesiz.

MACBETT : Biraz kendi başına buyruk davranıyor.

BANCO : Tamamiyle kendi başına buyruk.

MACBETT : Başına buyruk bir hükümdar. Oysa başına buyruk yönetim en iyi yönetim olmaktan çıkmıştır çağımızda. Uysal bir çocuğa benzeyen, ama aynı zamanda dikbaşlı bir kadın olan Lady Duncan da böyle düşünüyor. Bu iki niteliği uyuşturmak aslında zordur ama onun kişiliğinde uyuşuyorlar.

BANCO : Ender görülen bir durum.

MACBETT : Lady Duncan hükümdarımıza birtakım... birtakım yönetim ilkeleri konusunda önerilerde, ilginç önerilerde bulunabilir, hiçbir çıkar gözetmeden; bu arada bize de görev verebilir, istersek. Biz de tabii onun gibi kendi çıkarımız için istemiyoruz bunu.

BANCO : Ama yaşamak, ekmek parasını çıkartmak da gerek.

MACBETT : Halden iyi anlar Duncan, özellikle de o durumlardan.

BANCO : Size karşı doğrusu çok anlayışlı, sevgili dostum. Bütün istediklerinizi verdi; şana,

şerefe, zenginliğe boğdu sizi.

MACBETT : Ben kendiliğimden hiçbir şey istemedim ondan. Hizmetlerimin karşılığını ödedi, iyi ödedi, oldukça iyi ödedi, pek fena ödemedi. Hükümdarımız olduğu için zaten yapmak zorundaydım o hizmetleri.

BANCO : Banaysa hiçbir şey ödemedi hizmetlerime karşılık. Siz de biliyorsunuz. Toprakları kendisi aldı, Glamiss baronu ünvanını da size verdi.

MACBETT : Neye değinmek istediğinizi anlıyorum. Duncan'ın böyle davranması beni de şaşırtıyor. Pek fazla şaşırtmıyor, biraz şaşırtıyor. Oluyor arada bir bu tür dalgınlıkları, dikkatsizlikleri. Yalnız sizi temin ederim ki Glamiss baronu ünvanını elde etmek için hiçbir oyuna başvurmadım ben.

BANCO : Doğrudur, inanıyorum. sizin yüzünüzden olmadı; sizin bunda bir suçunuz yok.

MACBETT : Benim hiçbir suçum yok. Bakın: Belki bir şeyler yapılabilir sizin için... Sizi yanına danışman olarak alması ona danışılabilir... Yani Lady Duncan ile ben ona danışabiliriz sizin danışmanlığınızı.

BANCO : Lady Duncan'ın haberi var mı bütün bunlardan?

MACBETT : Sizi düşünüyor sık sık. Çok üzülüyor arşidükün şaşkınlığı yüzünden olanlara. Durumu düzeltmek, sizi ödüllendirmek istiyor ilk fırsatta. Davanızı haşmetmeaplarının yanında da savunduğunu söyleyebilirim size. Ben telkin ettim tabii ona. Ama o da zaten düşünüyordu bunu yapmayı. İkimiz de gerekli girişimlerde bulunduk.

BANCO : Bir sonuç alamadıktan sonra bir kez daha denemek neye yarar.

MACBETT : Bu kez başka kanıtlar süreceğiz öne. Daha fazla direneceğiz. Anlar umarım. Yoksa... Olmazsa...Bir kez daha deneriz. Daha da güçlü kanıtlarla bir kez daha deneriz.

BANCO : Duncan inatçıdır.

MACBETT : Hem de çok inatçı. Tıpkı... *(Sağına soluna bakınır.)* Tıpkı bir eşek kadar inatçı. Fakat bütün inatların, bütün direnmelerin üstesinden gelinebilir, eğer gerçekten, kuvvetle istenirse.

BANCO : Evet, kuvvetle istenirse.

MACBETT : Bana topraklar verdi, bildiğiniz gibi. Ama arazimde avlanma hakkını saklı tutuyor. Devlet harcamaları içinmiş.

BANCO : Öyle söylüyor.

MACBETT : Devlet, kendisi.

BANCO : Topraklarımı genişletmediği halde yılda benden on bin kümes hayvanı alıyor, yumurtalarıyla birlikte.

MACBETT : Kabul edilmez böyle bir şey.

BANCO : Onun için savaştım, biliyorsunuz, kendi ordumun başında. Şimdi benim ordumu da kendi ordusuna katmak istiyor; ileride benim üzerime saldırtabilir kendi adamlarımı.

MACBETT : Benim üzerime de.

BANCO : Görülmüş şey değil.

MACBETT : Hiçbir zaman, hiçbir zaman görülmemiştir, atalarımdan bu yana böyle bir şey...

BANCO : Benim atalarımdan beri de.

MACBETT : Çevresinde oldukça bütün o araştırıcılar ile karıştırıcılar.

BANCO : Bizim alın terimizle yağ bağlayanlar.

MACBETT : Tavuklarımızın, kazlarımızın yağlarıyla yağlananlar.

BANCO : Koyunlarımızın yağlarıyla.

MACBETT : Domuzlarımızın.

BANCO : Domuz!

MACBETT : Ekmeğimizin.

BANCO : Onun uğruna döktüğümüz kanla yaşayanlar...

MACBETT : Onun için atıldığımız tehlikeler...

BANCO : On bin kümes hayvanı, on bin at, on bin delikanlı... Ne yapıyor bütün bunları? Yiyemez hepsini. Çürür gerisi.

MACBETT : Bin tane de genç kız.
BANCO : Onları ne yaptığını iyi biliyoruz.
MACBETT : Her şeyini bize borçlu.
BANCO : Borçludan da öte.
MACBETT : Gerisini saymasak bile.
BANCO : Namusum...
MACBETT : Şerefim...
BANCO : Atasal haklarım...
MACBETT : Malım, mülküm...
BANCO : Zenginliklerimizi arttırma hakkı.
MACBETT : Özerklik.
BANCO : Kendi toprağımın tek efendisi olmak.
MACBETT : Kovmak gerek onu oradan.
BANCO : Her yerden kovmak gerek onu. Kahrolsun Duncan!
MACBETT : Kahrolsun Duncan!
BANCO : Gebertmek gerek onu.
MACBETT : Ben de size bunu önerecektim... Prensliğin toprağını aramızda paylaşırız. Herkes payına düşeni alır. Ben tahta çıkarım. sizin hükümdarınız olurum. Siz de benim vezirim olursunuz.
BANCO : Sizden sonra önde gelen ikinci kişi.
MACBETT : Üçüncü. Çünkü yapacağımız iş hiç de kolay değil; onun için yardım göreceğiz. Komploda üçüncü bir kişi daha var: Lady Duncan.
BANCO : Vay canına... Olamaz... Vay canına... Kabul. Mükemmel.
MACBETT : Onsuz yapamazdık.
(Fondan LADY MACBETT girer.)
BANCO : Madam!... Bu ne sürpriz! Hiç beklemiyorduk sizi!
MACBETT : *(BANCO'ya.)* Benim nişanlım o.
BANCO : Gelecekteki Lady Macbett mi yani? Vay canına...Olamaz... *(Her birine ayrı ayrı.)* Bütün kalbimle kutlarım.
(LADY DUNCAN'ın elini öper.)
LADY DUNCAN : Ölmek var, dönmek yok!
(Üçü de bellerinden birer hançer çıkartırlar, kollarını havaya kaldırarak hançerleri birbiri-

ne çapraz dayarlar.)

HEP BİRLİKTE : Gaddar hükümdarı öldüreceğimize and içelim!

MACBETT : Taht hırsızını!

BANCO : Kahrolsun diktatörlük!

LADY DUNCAN : Zorbanın teki.

MACBETT : Dinsizin, imansızın teki.

BANCO : Açgözlünün teki.

LADY DUNCAN : Eşeğin teki.

MACBETT : Kazın teki.

BANCO : Bit gibi biri.

LADY DUNCAN : And içelim öldüreceğimize.

ÜÇÜ BİRLİKTE : And içeriz, öldüreceğiz.

(Borazan sesleri. Üç suç ortağı çabucak soldan çıkarlar.)

X. TABLO

ARŞİDÜK DUNCAN HASTALARI İYİLEŞTİRİR, AMA HAYRINI GÖRMEZ.

(ARŞiDÜK sağdan girer. Bu sahnede, hiç değilse sahnenin ilk bölümünde, DUNCAN gerçekten görkemli ve heybetlidir. Fondan bir SUBAY girer.)

SUBAY : Haşmetli Efendim, her ayın ilk günü olduğu gibi, Tanrıdan almış olduğunuz yetki ve yeteneklerinizle kendilerini iyileştirmeniz için gelen urluları, irinlileri, frengilileri, isterikleri kabul gününüz bugün. *(Sağdan bir KEŞiŞ girer.)*

KEŞİŞ : *(Selam verir.)* Selam, Haşmetli Efendimiz.

DUNCAN : Selam, keşiş.

KEŞİŞ : Tanrı sizinle olsun.

DUNCAN : Tanrı seninle olsun.

KEŞİŞ : Tanrı sizi korusun. *(Önünde diz çöken ARŞiDÜK'ü kutsar... Hükümdarın asasını,*

tacını ve erguvan renkli mantosunu taşıyan SUBAY, KEŞİŞ'e doğru ilerler. KEŞİŞ, DUNCAN'ı kutsadıktan sonra SUBAY'ın elinden tacı alır; DUNCAN'a doğru gider ve diz çökmüş duran DUNCAN'ın başına tacı koyar.)
Tanrı adına, hükümdarlığınızı kutsarım.

DUNCAN : Ulu Tanrı beni buna layık kılsın.
(SUBAY erguvan rengi mantoyu KEŞİŞ'e verir; o da DUNCAN'a giydirir.)

KEŞİŞ : Ulu Tanrı seni koruyucu örtüsüyle sarsın ve bu manto üstünde olduğu sürece hiçbir kötülük sana ulaşmasın.
(Komünyon töreni için ekmeğin korunduğu özel kutuyu getiren bir Çömez sağdan girer. Kutuyu KEŞİŞ'e verir; o da kutsal ekmeği DUNCAN'a yedirir.)

DUNCAN : Domino non sum dignus.

KEŞİŞ : Corpus Christi.

DUNCAN : Amin.
(KEŞİŞ kutuyu Çömez'e geri verir; Çömez çıkar. SUBAY asayı KEŞİŞ'e verir.)

KEŞİŞ : Ulu Tanrımızın, bu şerefe layık olmayan ben kulu aracılığıyla sana aktardığı iyileştirme yeteneğini yeniliyorum. Ulu Tanrımız, zavallı bedenlerimizin hastalıklarını iyileştirdiği gibi ruhlarımızı da sağlığa kavuştursun. Bizleri kıskançlıktan, çekememezlikten, kibirden, şehvet düşkünlüğünden, iktidar hırsından korusun, kurtarsın; yeryüzündeki zenginliklerin boşluğuna açsın gözlerimizi.

DUNCAN : Kulak verin sözlerimize, Tanrım.

SUBAY : *(Diz çökerek.)* Kulak verin sözlerimize, Tanrım.

KEŞİŞ : Tanrım, kulak verin sözlerimize. Kin ve öfke, rüzgârın önündeki duman gibi silinsin gitsin; insanın kuracağı düzen, acının ve yıkıcılık ruhunun egemen olduğu doğa düzenini devirsin. Sevgi ve barış vuruldukları zincirlerden çözülsünler, nefret ve savaş vurulsun zincire; göz kamaştırıcı

sevinç parlasın tanrısal ışıkta; ışığa boğulalım; ışıkta yıkanalım. Kabul et, Tanrım.

DUNCAN ve SUBAY : Duamızı kabul et, Tanrım.

KEŞİŞ : *(DUNCAN'a)* Ve işte kutsadığım, onunla hastalara dokunacağın asan. *(DUNCAN, ardında SUBAY'la ayağa kalkar; basamakları çıkıp tahtına oturan DUNCAN'ın önünde bu kez KEŞİŞ diz çöker. SUBAY DUNCAN'ın solunda, ayakta durur. Bu sahne ciddi oynanmalıdır.)*

DUNCAN : Hastalar içeriye alınsın. *(KEŞİŞ ayağa kalkar ve DUNCAN'ın sağında durur. Fonda, sol taraftan, 1. HASTA girer. İki büklümdür; elinde bir sopayla büyük güçlüklerle yürümektedir. Başında külahı biçimi bir başlık, sırtında kolsuz bir manto vardır... Yüzünün görülebilen yerinde cüzzamlı yüzünü çağrıştıran bir maske vardır. DUNCAN, 1. HASTA'ya.)* Yaklaş bana. Biraz daha yaklaş. Korkma. *(HASTA yaklaşır ve tahtın son basamaklarına doğru diz çöker. Sırtı seyirciye dönüktür.)*

1. HASTA : Merhamet, Efendim. Uzaklardan geliyorum. Okyanuslar ötesi bir ülkedenim. Okyanustan sonra da koskoca bir kıta var aşılması gereken; sonra yedi ülke, geçilmesi gereken; sonra yine deniz, sonra dağlar var. Öteki yamaçta, karanlık ve nemli vadide otururum ben. Nem kemirdi kemiklerimi, akan çıbanlarla, yumrularla, urlarla doldu her yanım. İşleyen bir yaradan farksız bütün bedenim. Kokuyorum pis pis. Çocuklarım, karım kovuyorlar beni yanlarından. Kurtarın beni, Efendim. İyileştirin beni.

DUNCAN : İyileştireceğim seni. Buna inan. Canlansın umudun. *(Asasıyla HASTA'nın başına dokunur.)* Tanrının merhameti ve bugün bana layık görülen yetki ve yetenekle işlediğin suçu, ruhunu ve bedenini kirleten suçu bağışlıyorum. Ruhun su gibi berrak, yaratılışın ilk günündeki gökyüzü gibi arı ve temiz olsun.

(1. HASTA ayağa kalkar, seyircilere doğru döner, dimdik doğrulur, baston olarak kullandığı sopayı fırlatıp atar, ellerini göğe kaldırır. Yüzü genç ve güleçtir. Bir sevinç çığlığı atar ve koşarak soldan çıkar. 2. HASTA sağdan girer ve tahta yaklaşır.)

DUNCAN : Senin hastalığın ne?

2. HASTA : Efendim, ben ne yaşayabiliyorum, ne de ölebiliyorum. Ne oturabiliyorum, ne yatabiliyorum, ne ayakta durabiliyorum hareketsiz, ne de koşabiliyorum. Tepemden tırnağımın ucuna dek her yerim alev alev yanıyor, her yerim hatır hatır kaşınıyor. Ne evde durabiliyorum, ne sokakta. Evren bir hapishane, bir zindan benim için. Dünyaya bakmak bile acı veriyor bana. Ne ışığa dayanabiliyorum ne karanlığa; insanlara bakınca dehşete düşüyorum, ama yalnız kalmaktan da korkuyorum. Ağaçlardan, koyunlardan, köpeklerden, otlardan, yıldızlardan, taşlardan, hepsinden kaçınıyorum gözlerimi, bakamıyorum. Bir an için bile mutlu olamıyorum. ağlayabilmek istiyorum, Efendimiz, bir de sevinç nedir, öğrenmek.
(Bunları söylerken basamakları çıkmış, tahta yaklaşmıştır.)

DUNCAN : Unut yaşadığını. Anımsa var olduğunu. *(Duruş. Sırttan görülen HASTA'nın omuz hareketlerinden bu öğüdü yerine getirmesinin olanaksızlığı hissedilir.)* Emrediyorum sana, yap dediğimi.
(Kasılmış bir halde olan 2. HASTA'nın sırtının ve omuzlarının hareketlerinden rahatladığı, sakinleştiği görülür. Ağır ağır ayağa kalkar, kollarını iki yana açarak geriye döner; seyirciler 2. HASTA'nın acıdan kasılmış olan yüzünün çözüldüğünü ve sevinçle aydınlandığını görürler. Sonra, 2. HASTA neredeyse dans eder gibi, oynak adımlarla soldan çıkar, gider.)

SUBAY : Sonraki gelsin!

(3. HASTA hükümdara yaklaşır ve öncekiler gibi iyileştirilir. Bundan sonrası gittikçe daha hızlı oynanır: 4..., 5..., 6..., 10..., 11. HASTA'ların sağdan girip iyileştirildikten sonra soldan ya da fonun sağından çıktıkları, ya da fonun sağından gelip soldan çıktıkları görülür. DUNCAN her birine asasıyla dokunur. Her HASTA, SUBAY: "Sonraki!" diye bağırdıktan sonra sahneye girecektir. Kimi HASTA'lar koltuk değnekleriyle, tekerlekli koltuklarla, yanlarında birtakım kişilerle ya da tek başlarına gelebilirler. Yukarıda bu belirtilenler, bu hareketler dizisinin ikinci yarısında iyi düzenlenmeli ve gittikçe hızlanan bir müzik eşliğinde yapılmalıdır. Bu sırada KEŞİŞ kendini yavaş yavaş yere bırakmıştır ve diz çökmekten çok oturmayı andırır bir durumdadır. 11. HASTA'dan sonra hareket yavaşlar, aynı anda müzik de uzaklaşır, biri soldan, öteki sağdan, son iki HASTA girerler. Bunların da sırtlarında uzun pelerinler, yüzlerini örten başlıklar vardır. Bir kez daha: "Sonraki!" diye bağırmış olan SUBAY arkasından gelen son HASTA'yı görmez. Müzik birdenbire durur. Aynı anda KEŞİŞ başlığını çıkartır ya da yüzündeki maskeyi atar: Elinde uzun bir hançer olan BANCO'dur bu.)

DUNCAN : *(BANCO'ya)* Sen ha? *(Aynı anda yüzünü açan LADY DUNCAN, SUBAY'ı sırtından hançerler; SUBAY yere yığılır. SUBAY'ı hançerleyen LADY DUNCAN'a)* Siz ha, Madam? *(Sondan bir önceki dilenci ya da MACBETT de hançerini çeker)* Katiller!

BANCO : *(DUNCAN'a)* Katil!

MACBETT : *(DUNCAN'a)* Katil!

LADY DUNCAN : *(DUNCAN'a)* Katil! *(DUNCAN BANCO'nun elinden kurtulup kaçar, fakat MACBETT'le karşılaşır; soldaki çıkışa yönelir, orada da, bir elinde hançer, iki eli yana açılmış LADY DUNCAN yolunu keser.)* Katil!

DUNCAN : *(LADY DUNCAN'a:)* Katil! *(Sola doğru*

koşar; MACBETT'le karşılaşır.)

MACBETT : Katil!

DUNCAN : Katil! *(Sağa doğru koşar; yolunu BANCO keser.)*

BANCO : *(DUNCAN'a)* Katil!

DUNCAN : *(BANCO'ya)* Katil! *(Geri geri talıta doğru gider; öteki üçü de yavaş yavaş ilerleyerek, çemberi gittikçe daraltıp çevresini kuşatırlar. DUNCAN üçüne birden haykırır)* Katiller!

ÜÇÜ BİRDEN : *(DUNCAN'a)* Katil!

(DUNCAN talıtın ilk basamağına gelince LADY DUNCAN, DUNCAN'ın mantosunu çekip alır. Mantosuz kendisini çıplak ve silahsız hisseden DUNCAN kollarıyla vücudunu örtmeye çalışarak geri geri basamakları çıkar. Ötekiler peşinden geldikleri için ancak birkaç basamak çıkabilir, asası bir yana, tacı bir yana düşer; MACBETT DUNCAN'ı çekip yere düşürür.)

DUNCAN : Katiller! *(Yerde yuvarlanır. BANCO haykırarak hançeriyle ilk darbeyi vurur.)*

BANCO : Katil!

MACBETT : *(Haykırarak ikinci darbeyi vurur.)* Katil!

LADY DUNCAN : *(Haykırarak üçüncü darbeyi vurur.)* Katil! *(DUNCAN'ı çevreleyerek, üçü de ayağa kalkar.)*

DUNCAN : Katiller! *(Daha yavaş)* Katiller! *(Çok hafif.)* Katiller!

(MACBETT, BANCO ve LADY DUNCAN birbirlerinden uzaklaşırlar; LADY DUNCAN cesedin yanında kalarak onu seyreder.)

LADY DUNCAN : Ne olursa olsun, kocamdı. Babama benzedi ölünce. Sevmezdim babamı. *(Salına kararır.)*

(Sarayda bir oda. Uzaklarda halkın bağırışları işitilir: "Yaşasın MACBETT! Yaşasın Nişanlısı! Yaşasın MACBETT! Yaşasın Nişanlısı! Fonun sağından ve solundan birer UŞAK girer ve ön sahnenin ortasında karşılaşırlar. Uşakları iki erkek, bir erkek ile bir ka-

dın, ya da iki kadın oynayabilir.)

İKİ UŞAK : *(Birbirlerine bakarak.)* Geliyorlar! *(Gidip fonda bir yere gizlenirler; bu sırada sahneye soldan DUNCAN'ın LADY MACBETT olacak dul karısı girer; arkasından da MACBETT. Hükümdarlara özgü nitelikleri daha kuşanmamışlardır. Halkın "Yaşasın MACBETT ile eşi" haykırışları ve "yaşa, var ol"lar daha kuvvetli duyulur. Sahnenin sol çıkışına kadar giderler.)*

MACBETT : Madam...

DUNCAN'IN DUL KARISI : Daireme kadar bana eşlik ettiğiniz için size teşekkür borçluyum. Ama biraz dinleneceğim. Bu kadar çaba ve yorgunluktan sonra.

MACBETT : Dinlenin, Madam, gerçekten de hak ettiniz dinlenmeyi. Yarın saat onda sizi almaya geleceğim, evlenme töreni için. Tahta çıkış töreni öğleyin yapılacak. Öğleden sonra saat beşte de şölen var, gerçek düğün asıl o zaman işte. Bizim düğünümüz.

DUNCAN'IN DUL KARISI : *(Öpmesi için elini MACBETT'e uzatarak.)* Öyleyse, yarın görüşürüz, Macbett. *(Çıkar. MACBETT sağdan çıkmak için sahneyi geçer. Birkaç "yaşa" daha işitilir. Saklanmış olan iki UŞAK yine önsalınenin ortasına gelirler.)*

1. UŞAK : Tören ve şölen için her şey hazır.
2. UŞAK : İtalyan şarapları, Samos şarapları var.
1. UŞAK : Düzinelerle bira şişesi geliyor da geliyor.
2. UŞAK : Cin şişeleri de.
1. UŞAK : Sığırlar.
2. UŞAK : Geyik sürüleri.
1. UŞAK : Şişte çevirmek için karacalar.
2. UŞAK : Fransa'da yakalanmışlar, Ardennes ormanlarında.
1. UŞAK : Hayatlarını hiçe sayarak, köpekbalıkları yakaladı balıkçılar, yüzgeçleri yensin diye.
2. UŞAK : Dalgalardan çekilip çıkartılan bir balina-

nın yağı kullanılacak salatalar ve soğuk yemekler için.

1. UŞAK : Marsilya pastası var.
2. UŞAK : Ural votkası da.
1. UŞAK : Yüz otuz bin yumurtadan yapılmış dev bir omlet.
2. UŞAK : Çin'den krepler getirildi.
1. UŞAK : Afrika'dan da İspanyol kavunları.
2. UŞAK : Şimdiye dek görülmemiş bir bayram.
1. UŞAK : Viyana çörekleri getirildi.
2. UŞAK : Şarap dereler gibi akacak sokaklardan.
1. UŞAK : Bir düzine çigan orkestrası çalarken.
2. UŞAK : Ecelden de güzel olacak.
1. UŞAK : Bin kez daha güzel.
2. UŞAK : Adam başına iki yüz kırk yedi domuz sucuğu düşecek.
1. UŞAK : Bir fıçı da hardal.
2. UŞAK : Frankfurt sosisleri de var.
1. UŞAK : Lahanalı sosis de.
2. UŞAK : Fıçı fıçı bira.
1. UŞAK : Fıçı fıçı şarap.
2. UŞAK : Fıçı fıçı cin.
1. UŞAK : Ben düşüncesiyle bile kafayı buldum.
2. UŞAK : Yalnız düşüncesiyle bile safra kesem patlayacak.
1. UŞAK : Karaciğerim nah bu kadar oluyor.

(Kollarını birbirlerinin boynuna atar ve sarhoşlar gibi yalpa vurarak ve naralar atarak çıkarlar.)

İKİ UŞAK : Yaşasın Macbett, yaşasın eşi!

XI. TABLO

MACBETT CAN SIKICI BİR ORTAKTAN KURTULUR. ARŞİDÜŞESLE EVLENİR.

(BANCO sağdan girer. Sahnenin ortasına kadar ilerler ve yüzü seyircilere dönük durur. Bir süre bir şeyler düşünür gibidir. Fondan, biraz

soldan, MACBETT görünür.)

MACBETT : Ooo, Banco burada. Ne yapmaya gelmiş buraya acaba yalnız başına? Saklanalım. Söyleyeceklerini dinleyelim.

BANCO : Demek böylece Macbett kral olacak. Candor baronu, Glamiss baronu, yarından sonra da hükümdar. Cadıların bütün söyledikleri bir bir gerçekleşti. Duncan'ın öldürüleceğini, buna benim de katılacağımı söylememişlerdi. Ama Duncan Macbett'in lehine tahttan kendi isteğiyle çekilmeden – bu da zaten anayasaya göre olanaksız – ya da ölmeden, nasıl geçebilirdi ki Macbett bu devletin başına? Bir taht zorla, kaba kuvvetle geçirilir ancak ele. Lady Duncan'ın Lady Macbett olacağını da söylemediler bana. Her şeyi ele geçirdi böylece Macbett. Ben de yine öylece kalakaldım. Ne olağanüstü yükseliş: zenginlik, şan, şeref, iktidar, kadın!... Bütün istekleri oldu. Duncan'ı hançerledim, çünkü hıncım vardı ona. Ama kişisel başarım için ne kazandırır bu bana, ne getirebilir ki bana? Doğru, birtakım sözler verdi Macbett. Onun veziri olacağımı söyledi. Ama tutar mı sözünü? Hiç sanmam. Duncan'a sadık kalacağına da söz vermemiş miydi? Bağlılık sözü veriyor, sonra da öldürüyor. Benim de aynı şeyi yaptığım söylenebilir. Yadsıyamam bunu. Unutamam da. Ama pişmanım. Macbett'in şanına, başarısına da ulaşamadım pişmanlığımın sesini bastırmak için. Ne arşidük olacaksın ne de kral, demişti cadılar. Ama bütün bir prensler, krallar, cumhurbaşkanları, diktatörler soyunun atası olacağımı söylediler. Bununla avunuyorum. Böyle olacağını söylediler, evet öyle söylediler. Geleceği okuduklarını kanıtlarıyla gösterdiler. Eskiden, cadılarla karşılaşmadan önce, hükümdarıma hizmetten başka ne bir is-

teğim vardı, ne de bir tutkum. Şimdiyse hırs ve kıskançlıktan yanıp tutuşuyorum. Tutkular kutusunun kapağını açtı cadı karılar. Üstesinden gelemediğim bir gücün elinde, doymaz, kanmaz, açgözlü, sürüklenip gidiyorum. Düzinelerle hükümdarın babası olacağım. Ama daha ne bir tek kızım var, ne de bir tek oğlum. Üstelik evli bile değilim. Kiminle evleneceğim acaba? Lady Macbett'in nedimesi hoşuma gitmiyor değil. Hemen gidip evlenme teklif edeyim ona. Biraz cadıya benzer bir yanı var onun da ama öyle olması daha iyi. Başımıza gelebilecek felaketleri önceden görür, atlatırız. Evlenip baba olduktan, vezir olduktan sonra da Macbett'in aklına estiği gibi hüküm sürmesini önleyecek birtakım çareler düşünürüm; perde arkasında kalıp asıl ben yönetirim onu. Hem kim bilir, belki de günün birinde cadılar kehanetlerini yeniden gözden geçirirler? Belki sağlığımda da tahta çıkıp hüküm sürebilirim. *(Sağdan çıkar.)*

MACBETT : *(Sahnenin önüne gelerek)* Her şeyi duydum, hain. Seni prensliğin veziri yapma sözüme demek böyle karşılık vermek istiyorsun, teşekkür edecek yerde? Karım ile nedimesinin ona bir krallar soyunun babası olacağını söylediklerini bilmiyordum. Bana bundan hiç söz açmamaları tuhaf. Kuşku verici bir durum bunu benden gizlemeleri. Hangimizi alet etmek istediler acaba kendilerine? Banco'yu mu, yoksa beni mi? Ne amaçlayarak, ne elde etmek için? Banco bir krallar soyunun babası olacakmış! Öyleyse Efendimiz Duncan'ı, onun soyunun ün alması için öldürmüş oluyorum. Şeytanca dalavereler içine kıstırıldım. Ama, hayır! Umdukları gibi olmayacak! Göreceğiz bakalım, özgürlüğüm ve yapacaklarım şeytanın bana la-

yık gördüğü yazgının tuzaklarını bozar mı, bozmaz mı? Banco'nun soyunu daha tohum halindeyken yok edelim, Banco'yu yok edelim de görsün. *(Sağa doğru gider, seslenir)* Banco! Banco!

BANCO'NUN SESİ : Geliyorum, Macbett, geldim işte! *(BANCO görünür.)*

BANCO : Benden ne istiyorsun, Macbett?

MACBETT : Alçak, sana sunduğum zenginliklere demek böyle karşılık vermek istiyordun. *(Hançerini BANCO'nun kalbine saplar.)*

BANCO : *(Yere yığılırken)* Ah! Tanrım! Bağışlayın beni!

MACBETT : Hani, neredeymiş bütün o krallar? Seninle birlikte, senin içinde çürüyecekler hepsi! Hepsinin geleceğini yok ettim. Tohumunda donmaya başladılar bile. Yarın, taç giymiş olacağım.
(Çıkar. Karanlık. "Yaşasın Macbett! Yaşasın Lady Macbett! Yaşasın sevgili hükümdarımız! Yaşasın gelin!" bağırışları duyulur. Soldan MACBETT ile LADY MACBETT girerler. Hükümdar giysileri giymişlerdir. Başlarında taç, üstlerinde ergıvan rengi mantoları vardır. MACBETT'in asası elindedir. Sahnenin ortasında durur ve LADY MACBETT'le birlikte, arkaları seyirciye dönük olarak görünmeyen halkı selamlarlar. Bu arada halkın aynı coşkulu bağırışları ile sevinç içinde çok güzel çalan çanların sesleri duyulmaktadır. Sağı ve solu selamlarlar. Halkın bağırışları duyulur: "Yaşa! Varol! Yaşasın arşidük! Yaşasın arşidüşes!" MACBETT ile LADY MACBETT geri dönerek salondaki seyircileri selamlarlar, ellerini sallar, öpücükler gönderirler; sonra karşılıklı dururlar.)

MACBETT : O konuda söyleyeceklerim daha bitmedi, Madam, daha bitmedi.

LADY MACBETT: *(Son derece sakin.)* Sana her şeyi anlatacağım, sevgilim.

MACBETT : O gerçekleşmeyecek kehanetiniz var ya, durdurdum onu. Yumurtasındayken öldürdüm. En güçlü olan siz değilsiniz. Her şeyi öğrendim ben, bütün tehlikeleri de önledim.

LADY MACBETT : Senden bir şey saklamak istemiyordum, hayatım. Ama oldu bir kez. Sana anlatacağım diyorum işte her şeyi. Yalnız herkesin önünde olmaz.

MACBETT : Daha bitmedi söyleyeceklerim, yine konuşacağız.

(MACBETT yine LADY MACBETT'in elini tutar ve görünmeyen halka gülümseyerek alkışlar sürüp giderken, birlikte sağdan çıkarlar.)

XII. TABLO

ARŞİDÜŞES İLE NEDİMESİ ALIŞILMIŞIN DIŞINDA BİR TAŞITLA YOLCULUĞA ÇIKARLAR.

(Salına bir süre boş kalır. Aynı giysisiyle LADY MACBETT, NEDiME'siyle girer.)

NEDİME : Gelinlikle çok güzeldiniz. Ya o durmadan avuçlarını patlatırcasına alkışlayan kalabalık! Ya o zarifliğiniz! Ya o görkemli görünüşünüz! Onun da çok güzel bir görünüşü vardı. Bayağı gençleşmiş, gepegenç olmuştu. Çok yakışmıştınız doğrusu birbirinize.

LADY MACBETT: Uyuyor şimdi. Kiliseden döndükten sonra içti, epey içti. Bu gece de büyük düğün şöleni var. Uykusundan yararlanalım. Çabuk ol.

NEDİME : Peki, hemen. *(Sağdaki kulisten bavulu alır, sahneye getirir.)*

LADY MACBETT: Köpekler paralasın bu kutsanmış kutsal tacı! *(Tacı fırlatır atar; göğsündeki haçlı kolye-*

yi çıkartır.) Cayır cayır yaktı her yerimi bu haç! Yara içinde kaldı göğsüm. Ama laneter, büyüler yükledim ona. *(Bu arada NEDİME bavulu açar ve içinden Cadıların eski giysilerini çıkartarak LADY MACBETT'e bunları giydirmeye başlar.)* İki gücün savaşı, yukarıdaki ile aşağıdaki güçlerin çarpışması hacın içinde olur. Hangisi daha güçlü çıkacak bu savaştan? Küçücük, ama içinde evrensel savaşın yoğunlaştığı ne inanılmaz bir savaş alanı! Yardım et bana! Çöz, çabuk çıkart, dokunulmamışlık denen gülünç şeyin simgesi şu beyaz giysiyi. Çabuk çıkart, yakıyor her yerimi. Neyse ki kutsal ekmek dedikleri o nesne boğazıma takıldı kaldı; tüküreyim onu da. Akkor oldu boğazımda. Büyülü, baharlı votka dolu matarayı ver bana. En taze sudur benim için bu doksan derecelik alkol. Aziz resimlerini çıkartıp onlara dokundurduklarında, az daha bayılıyordum iki kez. Ama sonuna kadar dayandım. Pöh, öptüm bile birini! Ne mide bulandırıcı şeydi o öyle! *(Bu şiire içinde NEDİME LADY MACBETT'in giysilerini çıkartır)* Sesler duyuyorum, çabuk ol.

NEDİME LADY MACBETT YA DA 1. CADI: Şimdi, hayatım, şimdi oluyor. Haydi, haydi, haydi! Kavuşayım yine partal giysilerime! *(Üstünde yalnız kirli bir gömleğe benzer bir şey vardır.)* Eski giysime, bitli giysime. Kusmuklu önlüğüme. Çamurlu çizmelerimi giydir bana, çabuk! Çıkart şu takma saçları! Kül rengi saçlarıma kavuşayım! Çenemi de ver bana! Al şu dişlerimi! Burnumu eskisi gibi sivri yap, ucu zehirli demir sopamı da ver bana. *(1. CADI ya da LADY MACBETT, "Yardım et bana! Çöz, çabuk. Çabuk..." dediği andan başlayarak NEDİME onun her dediğini yapar. Metinde belirtildiği gibi eski püsküi giysisini giydirir, kusmuklu önlüğünü bağlar, pis saçla-*

rını takar, takma dişlerini çıkartıp gösterir, sivri burnunu takar, vb...)

1. CADI : Çabuk ol! Daha çabuk!
2. CADI : Şimdi, şimdi bitiyor, hayatım.
1. CADI : Başka yerde bekleniyoruz. *(2. CADI bavuldan uzun ve eski bir şal çıkartır. Başına kül rengi pis bir perüka takarken, aynı anda, bir hareketle, şala da bürünür. İki CADI artık iki büklüm olmuşlar ve eski alaycı hallerine, dönmüşlerdir.)*
Kendi giysilerim içinde çok daha rahat hissediyorum kendimi.
2. CADI : Hi, hi, hi, hi!
(Bavulu kapar. İkisi birden ata biner gibi bavulun üstüne otururlar.)
1. CADI : Yapacak başka bir işimiz kalmadı artık burada.
2. CADI : Bunun da üstesinden iyi geldik.
1. CADI : Her şeyi ayarladık, her şeyi kararlaştırdık.
2. CADI : Hi, hi, hi, hi! Macbett çıkamayacak işin içinden.
1. CADI : Memnun olacak patron.
2. CADI : Ona her şeyi anlatacağız.
1. CADI : Başka bir görev vermek için bekliyor bizi.
2. CADI : Sıvışalım gidelim buradan artık! Uç, bavul, uç!
1. CADI : Uç, bavul, uç! Uç, bavul, uç!
(Öndeki 1. CADI, direksiyon kullanır gibi hareketler yapar; gürültülü bir motor sesi işitilir. 2. CADI kollarını iki yana kanat gibi açar. Sahne kararır. Projeksiyonla bavulun sahnenin üzerinde uçtuğu görülür.)

XIII. TABLO

DÜĞÜNÜNÜ KUTLAMAK İÇİN MACBETT GENERALLERİNE BİR ŞÖLEN VERİR. BEKLENMEDİK ZİYARETÇİLER. MACBETT İÇİN OLDUKÇA KÖTÜ BİTEN HAREKETLİ BİR GECE.

(Sarayın büyük bir salonu. Fonda, tahtı karşıda, biraz solda, çevresine tabureler dizili bir masa. Dört konuk masaya oturmuşlardır bile. Masaya oturtulmuş dört, beş büyük kukla da başka konukları betimler. Fonda, tahtın sağında ve solunda, saydamlaştırılmış fon perdesinde, başka masalar ile başka konuklar görünür. MACBETT sağdan girer.)

MACBETT : Kalkmayın, sevgili dostlarım, oturun, oturun.

1. KONUK : Yaşasın arşidük!

2. KONUK : Yaşasın büyük hükümdarımız!

3. KONUK : Yaşasın Macbett!

4. KONUK : Yaşasın önderimiz! Büyük askerimiz! Macbett'imiz!

MACBETT : Sağ olun, dostlarım, sağ olun.

1. KONUK : Şan, şeref ve sağlık dilerim sevgili hükümdarımız Macbett'in eşi Lady Macbett'e!

4. KONUK : Güzelliği ve zarifliği size layık kılıyor onu. Mutluluk içinde yaşamanızı dilerim. Lady Macbett'in zarifliğine bürülü bilge gücünüzle yönetilen ülkenin de güllük gülistanlık olmasını dilerim.

MACBETT : İkimizin adına teşekkür ederim. Gelmiş olması gerekirdi buraya.

2. KONUK : Haşmetmeapları hep tam vaktinde gelirlerdi.

MACBETT : Biraz önce ayrıldım yanından. Nedimesiyle birlikte gelecekti.

3. KONUK : Haşmetmeapları belki de rahatsızlanmışlardır. Ben doktorum.

MACBETT : Dudaklarını boyamak, yüzüne biraz pudra sürmek, kolyesini değiştirmek için girdi odasına. Devam edin siz içmeye, onu beklerken. Ben de içiyorum sizinle. *(Bir UŞAK çıka gelir)* Yeteri kadar şarap yok burada. Bize şarap getir!

UŞAK : Hemen getiriyorum, Efendimiz. *(Şarap getirmeye gider, döner ve şarap dağıtır.)*

MACBETT : Sağlığınıza, dostlarım! Aranızda bulunmak ne büyük bir sevinç benim için! Sevginizin sıcaklığıyla sarılmış hissediyorum kendimi. Dostluğunuzun benim için ne kadar gerekli olduğunu bir bilseniz. Bitki için su, insan için şarap ne kadar gerekliyse o kadar gerekli bana dostluğunuz. Çevremde olmanız içimi aydınlatıyor, avutuyor; güven veriyor bana. Ah, bir bilseydiniz... neyse, kapıp koyvermeyelim kendimizi. Bir başka zamana kalsın sırdaşlıklar. Birtakım şeyler yapmak ister insan yaşamda, yapamaz onları bir türlü. Yapmak istemediği başka şeyler yapıverir. Kurnazdır tarih. Hiçbir şeyi doğru dürüst kavrayamazsınız. bir kez harekete geçti mi de olaylar zinciri, elimizden çıkar denetimi. Her şey birdenbire size karşı dönüverir. Bütün olup bitenler olmasını istediklerinizin tam tersi oluverir. Hükmetmek, hüküm sürmek, nerede; asıl olaylar hükmediyor insanlara. Sadık bir generali olarak Duncan'a hizmet ettiğim günler mutluydum. Hiçbir derdim, hiçbir tasam yoktu. *(UŞAK girer. UŞAK'a doğru dönerek.)* Haydi, çabuk ol, ölüyorum susuzluktan! *(Üstünde bir erkek portresi olan bir tabloya bakarak – bu boş bir çerçeve de olabilir.)* Kim astı Duncan'ın resmini benim resmimin yerine? *(Parmağıyla göstererek.)* Kimin aklına geldi bu uğursuz şaka?

UŞAK : Bilmiyorum, Efendimiz, ben öyle bir şey görmüyorum, Efendimiz.

MACBETT : *(UŞAK'a.)* Saygısız herif! *(UŞAK'ı boğa-*

zından yakalar, sonra bırakır. Gidip resmi indirir. Bu görünmeyen bir tablo da, içi boş bir çerçeve de olabilir.)

1. KONUK : Fakat bu sizin kendi resminiz, Efendimiz!

2. KONUK : Sizinkinin yerine Duncan'ınkini değil, Duncan'ınki yerine sizinkini asmışlar!

MACBETT : Ona benziyor ama.

3. KONUK : İyi göremiyorsunuz, Efendimiz.

4. KONUK : *(1. KONUK'a.)* İktidarı ele geçirenler uzağı göremez mi olmalıdırlar?

1. KONUK : *(4. KONUK'a)* Şart değildir.

2. KONUK : Ama sık rastlanır.
(MACBETT boynunu bırakır bırakmaz UŞAK sağdan kaçar.)

MACBETT : Belki de yanılıyorum. *(Kendisiyle birlikte ayağa kalkmış olan ötekilere.)* Oturalım, dostlarım. Biraz şarap aydınlatacaktır kafamın içini. İster Duncan'a, ister bana benzesin, kime benzerse benzesin, kıralım hele bir şu resmi. Sonra da oturalım, içelim. *(Oturur, içer.)* Niçin öyle bakıyorsunuz bana? Oturun diyorum size, içelim. *(Ayağa kalkar ve masaya bir yumruk atar.)* Oturun! *(Konuklar otururlar. Sonra kendi de oturur.)* İçelim, baylar! İçin! Benden daha iyi bir hükümdar değildi Duncan.

3. KONUK : Biz desizin gibi düşünüyoruz, Efendimiz.

MACBETT : Ülkenin daha genç, daha atılgan, daha yürekli bir hükümdara gereksinimi vardı. Hiçbir şey yitirmediniz bu değiş tokuşta.

4. KONUK : Biz de böyle düşünüyoruz, haşmetmeapları.

MACBETT : Duncan'ın zamanında Duncan için ne düşünüyordunuz? Kendisine söylüyor muydunuz onun için ne düşündüğünüzü? En yüreklinin o olduğunu söylüyor muydunuz kendisine? Komutanların en atılganı olduğunu? Ya da benim onun yerini almam gerektiğini? Tahtın ondan çok bana uygun düşeceğini söylüyor muydunuz ona?

1. KONUK : Efendimiz...

MACBETT : Ben kendim de tahta en layık kişinin o olduğunu düşünüyordum. Siz de aynı şeyi mi düşünüyordunuz? Yanıtlayın!

2. KONUK : Efendimiz...

MACBETT : Efendimiz, Efendimiz, Efendimiz... E, sonra? Sonrasını öğrenmek istiyorum ben. Hepiniz dilinizi yuttunuz birdenbire. Benim şimdiye kadar gelmiş, geçmiş, gelecek tüm hükümdarların en iyisi olmadığımı düşünmeye cüret edecek biri varsa eğer içinizde, ayağa kalksın ve söylesin bunu yüzüme. Cesaret edemiyor musunuz? *(Duruş.)* Cesaret edemiyorsunuz. En dürüstü, en büyüğü olmadığımı düşünen? Zavallı, korkak kişilersiniz topunuz; haydi, için, sarhoş olun. *(Sahnenin fonunu aydınlatan ışık söner. Fon perdesinin saydamlığıyla ya da aynalar aracılığıyla görülmekte olan fondaki masalar kaybolur. Birden BANCO görünür. Konuşmaya başladığı an sağdaki kapının eşiğindedir. Sonra ilerleyecektir.)*

BANCO : Ben cesaret ediyorum, Macbett!

MACBETT : Banco!

BANCO : Ben cesaret ediyorum, senin bir kalleş, bir alçak, bir katil olduğunu söylemeye.

MACBETT : *(İlerleyen BANCO'nun önünde geri geri giderek.)* Ölmedin demek sen! *(Dört konuk ayağa kalkmıştır. MACBETT hep geri geri gider.)* Banco! *(Hançerini yarısına kadar kınından sıyırır.)* Banco!

1. KONUK : O Banco değil, Efendimiz!

MACBETT : O, ta kendisi, yemin ederim.

2. KONUK : O değil, ete kemiğe bürünmüş Banco değil, hayaleti yalnızca.

MACBETT : Hayalet mi? *(Güler)* Doğru, sadece bir görüntü. Elim geçiyor içinden. Arkasında ne olduğunu da görüyorum. İyice öldün öyleyse sen. Korkutmuyorsun beni. Ne diye ikinci bir kez daha öldüremiyorum ki seni. Burası değil senin yerin.

3. KONUK : Ölüler ülkesinden geliyor.

MACBETT : Ölüler ülkesinden geliyorsun. Yine oraya dönmen gerek. Yanında mı kâğıtların? Göster bakayım Şeytan'ın başçavuşunun verdiği izin kâğıdını. İznin var mı bakalım gece yarısına kadar? Geç otur şöyle masanın baş köşesine. Zavallı. Ne bir şey yiyebilirsin, ne de içebilirsin. Otur yürekli adamlarımın arasına. *(Konuklar dehşet içinde kaçışırlar.)* Nesinden ürküyorsunuz ki onun? Ürkeceğinize yanına gelin. Yaşadığı izlenimi verin ona ki, cayır cayır sıcak ya da ıpıslak ve kapkaranlık yerine dönünce, daha da beter bir umutsuzluğa kapılsın.

BANCO : Alçak herif! Ne yazık ki seni lanetlemekten başka bir şey gelmiyor elimden.

MACBETT : Pişmanlık duyuramazsın bana, ne kadar çabalasan da. Ben seni öldürmeseydim, sen beni öldürecektin, tıpkı Duncan'a yaptığın gibi, ilk sen saplamadın mı kalbine hançeri? Ben seni başvezir yapmak istiyordum, sense benim yerimi ele geçirmek.

BANCO : Seni iki kez baron yapan Duncan'a senin yaptığın gibi.

MACBETT : *(Konuklara)* Öyle titreşip durmayın siz de. Neyiniz var? Gidip en ödleklerin içinden seçmişim generallerimi! Şu hale bakın!

BANCO : Ben sana güvendim, izledim seni; ondan sonra sen ve cadıların beni büyülediniz.

MACBETT : Soyunu benim soyumun yerine geçirmek istiyordun. Bir işine yaradı mı sanki! Bütün oğulların, torunların, torunlarının torunları daha doğmadan, tohumdayken öldüler. Hem ne diye alçak diyorsun bana? İlk ben davrandım, senin yapmak istediğini senden önce ben yaptım.

BANCO : Hiç beklenmedik birtakım olaylarla karşılaşacaksın, Macbett. Aklına, hayaline gelmeyen şeylerle. Yaptıklarını ödeyeceksin.

MACBETT : Güldürüyor beni. "O" diye söz ediyorum bundan ama gerçekten bu görünen onun

eski halinin posası, kalıntıları; kırıntıları; bir kukladan başka bir şey değil.
(BANCO yok olur. Tam bu anda, tahtın hemen yanında DUNCAN belirir ve tahta kurulur.)

4. KONUK . Arşidük! Bakın, bakın, arşidük!

2. KONUK : Arşidük.

MACBETT : Burada benden başka arşidük yok! Benden söz ediyorsunuz, ama başka yöne çevrilmiş gözleriniz.

3. KONUK : Arşidük. *(Parmağıyla gösterir.)*

MACBETT : Buluşma yeri mi yapmışlar bunların hepsi burayı?
(Konuklar ihtiyatı elden bırakmadan DUNCAN'a yaklaşıp belirli bir uzaklıkta dururlar. 1. ve 2. KONUKLAR tahtın sağına ve soluna diz çökerler. Öteki ikisi hep belirli bir uzaklıkta, MACBETT'in sağında ve solundadırlar. Bu son üç kişinin sırtları seyirciye dönüktür; ilk ikisininse yüzleri. DUNCAN tahtında, yüzü seyirciye dönük oturur.)

1ve2KONUKLAR: *(ARŞİDÜK'e)* Efendimiz...

MACBETT : Banco'nun gerçekliğine inanmadınız. Duncan'ın yaşadığına ve orada tahta oturduğuna inanır gibi bir haliniz var. Eskiden hükümdarınız olduğu için mi, yoksa ondan çekinmeye, önünde yerlere kadar eğilmeye alışmış olduğunuz için mi? Şimdi söyleme sırası bende: Bir hayaletten başka bir şey değil o. *(DUNCAN'a.)* Böyle işte. Senin tahtını ele geçirdim. Karını da aldım. Oysa iyi hizmet etmiştim sana; sense çekiniyordun benden. *(Konuklara.)* Dönün yerlerinize. *(Hançerini çeker.)* Yerlerinize dönün, çabuk, benden başka hükümdarınız yok burada. Bundan böyle benim önümde eğilmek zorundasınız. *(Konuklar dehşet içinde gerilerler.)* Efendimiz, deyin bana bakayım, söyleyin...

DÖRT KONUK: *(Birlikte, iki büklüm yerlere kadar eğilerek.)* Efendimiz, boyun eğiyoruz size. Bizim

mutluluğumuz boyun eğmemizdedir.

MACBETT : Bakıyorum anlamışsınız. *(DUNCAN'a.)* Senin adına öldürdüğüm binlerce savaşçı seni bağışlamadan; onları da tecavüz ettikleri binlerce kadın, öldürdükleri kendi hallerinde binlerce çiftçi, binlerce çocuk bağışlamadan bir daha buraya gelme!

DUNCAN : On binlerce erkek, kadın, savaşçı ya da halktan insan öldürdüm ve öldürttüm adamlarıma. Sayısız ev yaktırttım dört bir yanda. Doğru hepsi. Ama söylediğin bütün bu doğruların içinde bir yanlış var: karımı almadın. *(Alaycı alaycı güler.)*

MACBETT : Çıldırdın mı sen? *(Dört konuğa.)* Ölümü çıldırtmış onu. Öyle değil mi, baylar?

KONUKLAR : *(Birbiri peşi sıra)* Evet, Efendimiz.

MACBETT : *(DUNCAN'a.)* Defol buradan, yok ol, aptal hayalet!

(DUNCAN talıtın arkasında yok olur. MACBETT bu son repliği söylediğinde DUNCAN zaten ayağa kalkmış, salmeden çıkmaya hazırlanmaktadır.)

BİR KADIN HİZMETÇİ : Efendimiz, Efendimiz! Haşmetmeapları kayboldular!

MACBETT : Hangi haşmetmeapları!

KADIN HİZM. : Görkemli eşiniz Lady Macbett hazretleri, Efendimiz.

MACBETT : Ne diyorsun sen?

K. HİZMETÇİ : Odasına girdim. Oda boştu, bavullar da yoktu ortada; nedimesi de yoktu.

MACBETT : Git, ara bul onu ve buraya getir. Başı ağrıyordu. Hava almak için parkta filan dolaşıyordur. Şölende bize katılmadan önce.

K. HİZMETÇİ : Her yeri aradık, seslendik. Yalnız yankı karşılık verdi.

MACBETT : *(Dört konuğa.)* Ormanları arayın! Kırları arayın! Getirin onu bana! *(KADIN HİZMETÇİ'ye.)* Sen de git, sarayın tavan arasını, zindanlarını, mahzenini ara. Belki de oraya kapatmışlardır onu. Çabuk ol, sal-

lanma. *(KADIN HİZMETÇİ çıkar.)* Siz ne duruyorsunuz orada. Sallanmayın siz de. Polis köpeklerinizi alın, bütün evleri arayın, sınırları kapatın. Deniz kuvvetlerinin tüm devriyeleri denizleri tarasın, karasularının dışına dek çıksınlar. Güçlü ışıldaklar dalgaları arasın tarasın. Komşu ülkelerle bağlantı kurulsun; oradaysa, ülkelerinden sınır dışı etsinler onu, bize geri versinler. Sığınma hakkından söz edecek bir ülke çıkarsa ya da sizinle suçluları geri verme anlaşması filan imzalamadık diyecek olursa, hemen savaş açılsın o ülkeye. Çeyrek saatte bir ulaklar çıkartılıp araştırmaların sonucu bildirilsin bana. Cadıya benzeyen bütün kocakarılar tutuklansın, bütün mağaralar aransın. *(Fondan KADIN HİZMETÇİ girer. Duvarlara asılı kemer ve kılıçlarını kuşanmaya uğraşan ve telaşla başkasınınkileri alıp kuşanan, sonra asıl sahipleriyle habire kılıç ve kemer değiştirmekte olan dört KONUK birdenbire durup KADIN HİZMETÇİ'nin girdiği yana bakarlar.)*

K. HİZMETÇİ : Lady Macbett geliyor! *(LADY DUNCAN girer)* Bodrumdan gelirken gördüm, merdivenleri çıkıyordu. *(KADIN HİZMETÇİ çıkar. LADY MACBETT görünür. LADY MACBETT, daha doğrusu LADY DUNCAN deminkinden biraz farklıdır, yani başında taç yoktur. Üstü başı biraz buruşmuştur.)*

1.ve2. KONUKLAR : *(Birlikte.)* Lady Macbett!

3. ve4. KONUKLAR: *(Birlikte.)* Lady Macbett!

4. KONUK : Lady Macbett!

MACBETT : Çok geciktiniz, madam! Sizi bulmak için bütün ülkeyi ayağa kaldırdım. Neredeydiniz bu kadar zamandır? Birazdan bunun hesabını vereceksiniz bana. *(Dört KONUK'a)* Oturun, baylar. Artık başlayabilir

düğün şöleni. Yiyelim, içelim. *(LADY MACBETT'e.)* Ben unutuyorum aramızdaki bu tatsızlığı; siz beni bağışlayın; ben de sizi bağışlayayım. Buradasınız ya, önemli olan bu. Bayram edelim, eğlenelim, sizi benim kadar seven ve bekleyen sevgili dostlarımızla birlikte. *(Demin kaybolmuş olan masalar ve konuklar fonda yine görünürler.)*

1. ve 2. KONUKLAR : Yaşasın Lady Macbett!

3. ve 4. KONUKLAR : Yaşasın Lady Macbett!

MACBETT : *(LADY MACBETT'e.)* Şöyle baş köşeye geçin.

4. KONUK : Yaşasın Lady Macbett, sevgili hükümdarımızın eşi!

LADY MACBETT YA DA LADY DUNCAN : Sevgili ya da değil, sizin hükümdarınızın eşiyim ben. Ama Lady Macbett değilim. Ben Lady Duncan'ım, yasal hükümdarınız arşidük Duncan'ın sadık ve talihsiz dulu.

MACBETT : *(LADY DUNCAN'a.)* Çıldırdınız mı siz? *(Bundan sonraki replikler sanki bir opera oynanıyormuş gibi şarkılı ya da şarkısız söylenecektir.)*

1. KONUK : Çıldırmış.

2. KONUK : Çıldırmış mı?

3. KONUK : Keçileri kaçırmış.

4. KONUK : Ne yaptığını bilmez olmuş. *(Şarkılı bölümün sonu.)*

1. KONUK : Siz evlenirken biz hepimiz orada törendeydik!

MACBETT : *(LADY DUNCAN'a)* Siz benim karımsınız. Nasıl unutmuş olabilirsiniz? Bunların hepsi oradaydı biz evlenirken.

LADY DUNCAN : Benim evlenme törenimde değildiniz siz. Siz, Macbett'le benim sesimle konuşan, benim yüzümün, bedenimin biçimine bürünmüş olan cadının evlenme törenine tanık oldunuz. Beni bu sarayın zindanlarına

sürükleyip zincire vurdu o cadı karı. Bugün zincirler kendiliğinden çözülüverdi birdenbire, kilitler kendiliğinden açıldı, sanki büyü yapılmış gibi. Benim seninle hiçbir ilişkim yok, Macbett. Ben senin suç ortağın değilim, efendisinin ve dostlarının katili, taht hırsızı, sahtekâr adam!

MACBETT : Peki ama nasıl haberiniz oldu bütün bu olup bitenlerden?

1. KONUK : *(Şarkılı ya da şarkısız.)* Doğru, nereden biliyor bütün bunları?

2. KONUK : *(Şarkılı ya da şarkısız.)* Bilemez, hapsedildiği için.

3. KONUK : *(Şarkılı ya da şarkısız)* Bilemez, bilemez.

DÖRT KONUK BİRLİKTE : *(Şarkılı ya da şarkısız.)* Bilemez, bilemez.

LADY DUNCAN : *(Konuşarak.)* Hükümlülerin telgrafıyla öğrendim her şeyi. Duvarlara vuruyorlardı komşu hücrelerdekiler. Her vuruş bir işaretti. Her şeyi öğrendim. Sen git, seninle evlenen o güzel gelini, o cadı kocakarıyı bul.

MACBETT : Ne yazık, ne yazık, ne yazık! Bu kez bir hayalet değil bana görünen. Evet, o cadı kocakarıyı bulmayı ben de çok isterdim. Sizin yüzünüzün ve bedeninizin biçimini aldı, onları daha da güzelleştirerek. Sizin sesinizden daha güzel bir sesle konuştu; ve benim için yaptı bütün bunları. Nerede bulabilirim ki onu? Kaybolmuş gitmiştir dumanların arasında ya da havalarda. Ne uçan makinemiz var onu bulmak için ne de bilinmeyen nesneleri uzaktan gösteren aygıtlarımız.

DÖRT KONUK : *(Birlikte, şarkılı ya da şarkısız.)* Yaşasın Macbett, kahrolsun Macbett! Yaşasın Macbett!, kahrolsun Macbett! Yaşasın Lady Duncan, kahrolsun Lady Duncan! Yaşasın Lady Duncan, kahrolsun Lady Duncan!

LADY DUNCAN : *(MACBETT'e.)* Sana yardım etmek istemiyor artık cadı karın. Bıraktı gitti seni

kötü yazgınla baş başa.

MACBETT : Hangi kötü yazgı? Kötü yazgı mıdır bir ülkenin hükümdarı olmak? Hiç kimsenin yardımına gereksinmem yok benim ülkenin yönetiminde. *(Konuklara.)* Çıkın, köleler! *(Konuklar çıkar.)*

LADY DUNCAN : Çıkamayacaksınız bu işin içinden. Yönetemeyeceksiniz ülkeyi. Duncan'ın oğlu Macol Kartaca'dan geldi; çıktı bile karaya. Güçlü ve kalabalık bir ordu topladı. Bütün ülke sana karşı. Hiçbir dostun kalmadı artık, Macbett.

(LADY DUNCAN çıkar.)

BAĞIRIŞLAR DUYULUR : Kahrolsun Macbett! Yaşasın Macol! Kahrolsun Macbett! Yaşasın Macol!

MACBETT : *(Sesleri duyulan görünmeyen kalabalığa karşı kılıcını çekmiştir; sağa.)* Hiç kimseye gereksinmem yok benim! *(Sola.)* Hiç kimseden korkum yok! *(Seyircilere doğru.)* Hiç kimseden korkum yok benim! Hiç kimseden!

XIV. TABLO

DUNCAN'IN OĞLU YA DA ONUN GİBİ BİR ŞEY OLAN MACOL İŞLERİ ELE ALIR, PROGRAMINI AÇIKLAR VE BİRTAKIM ŞAŞKINLIKLARA YOL AÇAR.

(Borazan sesleri. Fondan MACOL girer.)

MACOL : *(Kendisine doğru dönen MACBETT'e.)* En sonunda buldum seni! İnsanların en adisi, aşağılık, soysuz, alçak yaratık! Azgın canavar! İnsanlığın çirkefi! İğrenç katil! Manevi salak! Sümüklü yılan! Boynuzlu engerek! Murdar kurbağa! Uyuz dışkısı!

MACBETT : Vız gelir bana, senin gibi ağzı süt kokan bir gerzeğin, öç alma heveslisi bir mankafanın sözleri! Akıl fukarası! Alıkların şahı! Kahraman taslağı ahmak! Sakarların bu-

dalası! Münasebetsiz hıyar! Taş kafalı, kuş beyinli hödük!

MACOL : Geberteceğim seni pislik kumkuması! Ondan sonra da atacağı kirlenen kılıcımı.

MACBETT : Zavallı genç alık! Geç git işine. Baban olacak o salağı geberttim, seni de gebertmek istemiyorum. Sen bir şey yapamazsın bana. Bir kadından doğmuş hiçbir erkek beni öldüremez, öyle yazılı alnımda.

MACOL : Seni aldatmışlar, Macbett! Kandırmışlar. *(WAGNER operaları türünde, şarkılı.)* Ben Duncan'ın öz oğlu değilim, evlat edindiği oğluyum. Bir cadının kadın kılığına soktuğu bir karaca ile Banco'nun oğluyum ben. Banco bilmiyordu bir çocuğu olduğunu. Kadın beni doğurmadan önce yine karaca oldu. Doğumundan önce Lady Duncan gizlice ayrılmıştı saraydan, gebe olmadığı anlaşılmasın diye. Benimle birlikte döndü saraya. Herkes beni onun ve soyunu sürdürmek isteyen Duncan'ın oğlu sandı. *(Konuşarak.)* Bundan böyle, babam Banco'nun adını alacağım ve yüzlerce yıl hüküm sürecek yeni bir hanedan kuracağım. Banco hanedanı. II. Banco olacağım ben. İşte beni izleyecek çocuklarım ile ilk torunlarım: III. Banco. *(Pieds-Nickelés'lerin başları görünür, peşpeşe; önce Filochard'ın başı.)* IV. Banco *(Bu piyesin yazarının başı, ağzı kulaklarında, güilerek.)* ...daha başkaları da olacak, düzinelerle.

MACBETT : Oidypus'tan bu yana yazgı hiçbir zaman hiçbir kimseyle ne bu kadar güzel alay etmiştir, ne de bu kadar çok. Ey! En iyilerin en kötülerden bin beter olduğu anlamsız dünya.

MACOL : Hem üvey babamın, hem de öz babamın öcünü alıyorum. *(Kılıcını çekerek MACBETT'e.)* Çabuk görelim hesabımızı. Bir saniye fazla kirletmemeli nefesin evreni.

MACBETT : Madem ki kaşınıyorsun, avanak oğlan,

öyleyse öleceksin. Ben ancak orman orduya dönüşür de üzerime yürürse yenilirim. *(Erkekler ve Kadınlar, MACBETT ile MACOL'un bulunduğu salınenin ortasına doğru ilerlerler. Hepsinin ellerinde ya üstlerine ağaç resimleri çizilmiş panolar ya da ağaç dalları vardır. Bu iki çözümlemeye de ancak salıne olanakları elverişli olmadığı zaman başvurulmalıdır. Gerçekte bütün dekor MACBETT'in üzerine doğru gelmeli ve boğucu-bunaltıcı bir biçimde çevresini sarmalıdır.)*

MACOL : Arkana dön de gör, orman nasıl yürüyor! *(MACBETT geri döner.)*

MACBETT : İyi bok yiyor. *(MACOL kılıcını MACBETT'in sırtına saplayarak onu öldürür. MACBETT "İyi bok yedin!" diyerek yere yığılır.)*

MACOL : Kaldırın buradan şu leşi!

GÖRÜLMEYEN KALABALIĞIN HAYKIRIŞLARI: Yaşasın Macol! Gaddar hükümdar öldü! Yaşasın Macol! Sevgili hükümdarımız! Yaşasın Macol! *(Halk salıneye girer.)*

MACOL : Tahtıma çıkayım!
(İki konuk MACBETT'in cesedini götürür.)

BİR KONUK : Buyurun, yerleşin, Efendimiz.
(Öteki konuklar da gelirler. İçlerinden bazıları yere üstünde şu yazı bulunan panolar dikerler: "Macol is always right." "Macol her zaman haklıdır".)

KONUKLAR : Yaşasın Macol! Yaşasın Banco'nun soyu! Yaşasın Efendimiz!
(Çan sesleri duyulur. MACOL tahtın yakınındadır. Yüksek bir din görevlisi ya da bir KEŞİŞ sağdan girerek yaklaşır.)

MACOL : *(Din görevlisine)* Kutsamak için mi geldin?

DİN GÖREVLİSİ: Evet, Haşmetmeapları!
(Halktan bir kadın soldan girer.)

KADIN : Mutluluk içinde geçsin hükümdarlığınız!

BAŞKA BİR KADIN : *(Sağdan girerek.)* Yoksulları koruyun!

BİR ADAM : *(Sağdan girerek.)* Haksızlık diye bir şey kalmasın artık!

BİR BAŞKA ADAM : Evlerimizi yıktı kin, nefret; ocaklarımızı söndürdü. Ruhlarımızı zehirledi.

BİR BAŞKA ADAM : Barış, uyuşma, uzlaşma ve anlaşma getirsin hükümdarlığınız.

1. KADIN : Mutlu olsun hükümdarlığınız.

BAŞKA BİR KADIN : Sevinç hüküm sürsün hükümdarlığınız boyunca.

ADAMLARDAN BİRİ : Aşk hüküm sürecek.

BAŞKA BİR ADAM : Kucaklaşalım, kardeşlerim!

DİN GÖREVLİSİ : Kucaklaşın, kutsayayım sizleri.

MACOL : *(Hemen tahtın önünde, ayaktadır.)* Susun!

1. KADIN : Konuşacak, söyleyecekleri var bize!

1. ADAM : Efendimiz konuşacak!

2. KADIN : Dinleyelim ne söyleyecek.

2. ADAM : Sizi dinliyoruz, Efendimiz, su gibi içeceğiz sözlerinizi.

BİR BAŞKA ADAM : Tanrı sizi korusun.

DİN GÖREVLİSİ : Tanrı sizi korusun.

MACOL : Susun, susun diyorum size, hep bir ağızdan konuşmayın! Size bir açıklamada bulunmam gerek. Kimse kıpırdamasın yerinden! Hiçbirinizin gıkı çıkmasın. İyice yerleştirin şunu kafanıza: vatanımız boyunduruk altında kırılıp gidiyordu. Her doğan gün yeni bir çıban ekliyordu yaraya. Evet, ezdim, ve kılıcımın ucuna geçirdim gaddar hükümdarın başını.
(Bir adam sahneye girer ve bir mızrağın ucuna geçirilmiş MACBETT'in başını gösterir.)

3. ADAM : Hak etmişti bunu.

2. KADIN : Hak etmişti bunu.

1. KADIN : Lanetlensin, ad aeternam.

1. ADAM : Cehennemde yansın cayır cayır!

2. ADAM : İşkence görsün!

3. ADAM : Bir an bile ara verilmeden.

4. ADAM : Alevlerin içinde Tanrı'nın yolunu seçsin; ama Tanrı kabul etmesin dileğini.

1. KADIN : Yeniden bilinç ve duygu kazansın bu baş! Dili koparılsın, ama yeniden uzasın; günde yirmi kez koparılsın dili.

2. ADAM : Şişe geçirilsin Macbett'in bedeni. Kazığa oturtulsun! Ve tanık olsun sevincimize. Kulaklarının zarını patlatsın kahkahalarımız!

2. KADIN : İşte yün şişlerim, bunlarla gözleri çıkartılsın!

MACOL : Eğer şu andan sonra bir tek sözcük daha çıkarsa ağzınızdan, askerlerim ile köpeklerimi saldırtırım üzerinize. *(1. Tablo'da olduğu gibi fonda çok sayıda giyotin belirir)* Gaddar hükümdarın öldüğü şu anda, ruhunun, onu doğurduğu için anasını lanetlediği şu anda, size şunu söyleyeceğim: bundan böyle, benim zavallı ülkem eskisinden bin kat fazla kötülüğe tanık olacak. Benim yönetimim altında şimdiye dek çektiğinden bin kat fazla acı çekecek. *(MACOL konuştukça halktan şaşkınlık, umutsuzluk, hoşnutsuzluk homurtuları gelmeye başlar. Bu tiradın sonunda MACOL'un yanında kimse kalmayacaktır)* Akla gelebilecek tüm kötülükler benim içime o derece köklü aşılanmışlardır ki, meyvelerini birer birer vermeye başladıklarında, kapkara Macbett'in yaptıkları onların yanında kar gibi beyaz kalacak; zavallı ülkemiz, onun davranışları ile benim sayısız kötülüklerimi karşılaştırınca, Macbett'i ağzı süt kokan bir ana kuzusu gibi anacak. Macbett kan dökücü, şehvet düşkünü, açgözlü, yalancı, dolancı, acımasız ve kurnazdı; bütün kusurlarla, bütün kötülüklerle yoğurulmuştu; ama bunların hepsinin bir adı vardı. Benim azgınlığımınsa sonu sınırı, ucu bucağı yoktur. Karılarınızın, kızlarınızın, gelinlerinizin, bakirelerinizin tümü bile dolduramayacaktır benim arzularımın sarnıcını; tutkularım aşacaktır istemimin karşısına çıkan tüm engelleri.

Macbett bin kez iyidir benim gibi bir hükümdardan... En kötü eğilimlerden oluşan kişiliğimde o derece doymak bilmez bir açgözlülük, öyle bir zenginlik hırsı vardır ki, topraklarını, varlarını, mülklerini ellerinden almak için bütün soyluların kellelerini uçurtacağım. Kiminin mücevherlerini çekecek canım, kiminin evini; elde ettiğim her yeni şey de bir salça gibi iştahımı açtıkça açacak. En iyilerle, en dürüstlerle, haksız yere, yok yere maraza çıkartacağım; varlarına mülklerine sahip olmak için mahvedeceğim onları, yok edeceğim. Bende hükümdarlarda olması gereken erdemlerin hiçbiri yoktur: doğruluk, dürüstlük, açı kalplilik, ölçü, denge, gönül yüceliği, sebat, acıma, insan sevgisi, sabır, yüreklilik, metinlik, bütün bunların kırıntısını bile aramayın bende. Buna karşılık, her biri başlı başına bir suç olan ve her yola başvurarak tatmin edeceğim eğilimler kaynamakta içimde. *(MACOL'in yanında yalnız DİN GÖREVLİSİ kalmıştır; o da duydıklarıyla perişan bir halde sağdan çıkar.)* Evet, iktidarı ele geçirdiğim şu andan başlayarak anlaşmanın, uzlaşmanın tatlı sütünü cehenneme döküceğim. Alt üst edeceğim evrensel barışı; darmadağın edeceğim yeryüzündeki tüm birliği. İlk önce de bu prensliği krallık, kendimizi de kral yapmakla başlayalım işe. Bir imparatorluk yapalım onu, kendimizi de imparator. Haşmetmeapların haşmetmeabı, efendilerin efendisi, saltanatlılar saltanatlısı, bütün imparatorlukların ve bütün imparatorların imparatoru!

(Sisler arasında kaybolur. Sis dağılır. Salıneden KELEBEK AVCISI geçer. Kuşların cıvıltıları ya da korku içinde ötüşleri duyulur.)

SON

E. Ionesco (1912-1994), oyunlarındaki içerik ve anlatım özellikleriyle, tiyatro sanatına yeni bir anlayış getirmiş, bu alanda devrim sayılacak değişim gerçekleştirmiş, absürd tiyatro akımını yaratmış öncü bir tiyatro adamıdır.

Amédée, evlerindeki bir ölüden kurtulmaya çalışan bir karı-kocanın trajik güldürüsü;

Ölüm Oyunları, birbirinden bağımsız birden çok oyunu içeren, ancak ortak noktaları ölüm gerçeğini anlatan, ölüm üzerine bir çeşitleme;

Macbett, devlet yöneticilerine yöneltilen acımasız bir eleştiridir.

9 789758 106103

Kapak Tasarımı: Mengü Ertel